

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Πήλιουρας Δημήτριος

Η σκιαγράφιση των στενών συνεργατών του Ιουστινιανού (Τριβωνιανός, Ιωάννης Καππαδόκης, Βελισάριος, Ναρσής, Μούνδος) στο έργο των Ιωάννη Λυδού, Ιωάννη Μαλάλα, Προκοπίου Καισαρείας και Αγαθία Σχολαστικού

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ 2019

Πήλιουρας Δημήτριος

Η σκιαγράφηση των στενών συνεργατών του Ιουστινιανού (Τριβωνιανός, Ιωάννης Καππαδόκης, Βελισάριος, Ναρσής, Μούνδος) στο έργο των Ιωάννη Λυδού, Ιωάννη Μαλάλα, Προκοπίου Καισαρείας και Αγαθία Σχολαστικού

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Κ. Παΐδας

ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Κ. Παΐδας

Τ. Κόλιας

Δ. Καλαμάκης

Copyright © , Πήλιουρας Δημήτριος, 2019

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο Ιουστινιανός και η ακολουθία του.

Πηγή: P, Stein, *Roman law in European history*, Cambridge 1999, εξώφυλλο.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	4
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	18
ΤΡΙΒΩΝΙΑΝΟΣ.....	26
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ.....	36
ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΣ.....	60
ΝΑΡΣΗΣ.....	89
ΜΟΥΝΔΟΣ.....	110
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	120
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	124
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	132

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Τριβωνιανός, ο Ιωάννης Καππαδόκης, ο Βελισάριος, ο Ναρσής και ο Μούνδος αποτελούν τους πιο γνωστούς και σημαντικούς συνεργάτες του Ιουστινιανού. Και οι πέντε παραπάνω προσωπικότητες είναι συνδεδεμένες με διαφορετικές πτυχές της πραγματοποίησης των σχεδιασμών του αυτοκράτορος. Τα έργα των Ιωάννη Λυδού, Ιωάννη Μαλάλα, Προκοπίου Καισαρείας και Αγαθία Σχολαστικού αποτελούν πηγές για την άντληση πληροφοριών για το βίο και την πολιτεία των συνεργατών του Ιουστινιανού, ο καθένας εκ των οποίων εκκινεί από διαφορετικό χρονικό σημείο ή για την επίτευξη συγκεκριμένου σκοπού.

Στην παρούσα εργασία συναντάται συχνά ο όρος αφηγητής. Ο Lintvelt ορίζει ως *αφηγητή ένα πρόσωπο ενδιάμεσης βαθμίδος ανάμεσα στον συγγραφέα και στη μυθιστορηματική ιστορία που βρίσκεται σε διαλεκτική σχέση με τον δέκτη της αφήγησης¹. Ο αφηγητής επιτελεί την αφηγηματική λειτουργία² και είναι δημιούργημα του συγγραφέα³. Και υπάρχει διάκριση μεταξύ αφηγητή και δρώντος προσώπου⁴. Οι λόγοι αφηγητού και δρώντων προσώπων συνθέτουν το αφήγημα και η ιστορία περιλαμβάνει τη δράση ως λόγο του αφηγητή και τα γεγονότα από τον λόγο των προσώπων⁵.*

Η παρούσα εργασία σκιαγραφεί την προσωπικότητα των συνεργατών του Ιουστινιανού επί τη βάσει των στοιχείων που παρέχει ο αφηγητής, επί τη βάσει των πράξεων ή των λόγων του συγκεκριμένου προσώπου στις μελετώμενες ιστορικές αφηγήσεις και επί τη βάσει των πράξεων ή των κρίσεων άλλων προσώπων της αφήγησης. Και οι τρεις περιπτώσεις αποτελούν κρίσεις των αφηγητών. Παρουσιάζονται τα θετικά και αρνητικά στοιχεία της προσωπικότητός τους. Πρώτα παρουσιάζονται οι διοικητικοί αξιωματούχοι του Ιουστινιανού (Τριβωνιανός και Ιωάννης Καππαδόκης) και μετά οι στρατιωτικοί (Βελισάριος, Ναρσής και Μούνδος). Οι κρίσεις των αφηγητών συμπληρώνονται από σχόλια προερχόμενα από τη βιβλιογραφία σύγχρονων μελετητών.

---

¹ Lintvelt, *Βαθμίδες*, σελ. 105.

² Lintvelt, *Βαθμίδες*, σελ. 108.

³ Lintvelt, *Βαθμίδες*, σελ. 107.

⁴ Lintvelt, *Βαθμίδες*, σελ. 114.

⁵ Lintvelt, *Βαθμίδες*, σελ. 116.

Σκιαγραφείται η προσωπικότητά τους ως συνισταμένη της καταγωγής, της μόρφωσης, των στοιχείων του χαρακτήρα και της προσφοράς τους στην εφαρμογή των σχεδίων του Ιουστινιανού. Στους στρατηγούς το έργο της σκιαγράφησης της προσωπικότητός τους πραγματοποιείται και με την παρουσίαση της στρατιωτικής συμπεριφοράς και στρατηγικής ικανότητας.

Ο συγγραφέας της παρούσας εργασίας θα ήθελε να ευχαριστήσει τον αξιότιμο επόπτη του, αναπληρωτή καθηγητή κο Κωνσταντίνο Παΐδα για την υπόδειξη του θέματος και την συνεχή βοήθεια του σε οποιοδήποτε πρόβλημα ή απορία αντιμετώπισε. Επίσης θα ήθελε να ευχαριστήσει τα άλλα δύο εξέχοντα μέλη της τριμελούς επιτροπής, τον καθηγητή κο Ταξιάρχη Κόλια και τον αναπληρωτή καθηγητή κο Διονύσιο Καλαμάκη για τη βοήθεια και τις υποδείξεις τους. Ευελπιστεί η παρούσα εργασία να προσφέρει έστω και ένα μικρό λιθαράκι στην έρευνα για την σκιαγράφηση της προσωπικότητας των συνεργατών του Ιουστινιανού και της εποχής του, επί τη βάση της φιλολογικής – λογοτεχνικής “παρουσίας” τους στις ιστορικές πηγές της εποχής τους.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

A. Πηγές

- Αγαθίας, *Ιστορίαι* R. Keydell (ed.), *Agathiae Myrinaei Historiarum libri quique*, [CFHB, 2], Berolini 1967.
- Θεοφάνης, *Χρονογραφία* C. De Boor (ed.), *Theophanis Chronographia*, vol. I, *Textum Graecum continens. Opus ab academia regia Bavarica praemio zographico ornatum*, Lipsiae 1883.
- Κωνστ. Πορφ., *Περὶ Θεμάτων* I. Bekker (ed.), *Constantinus Porphyrogenitus, De Thematibus et De Administrando Imperio*, vol. III, *Accedit Hieroclis Synecdemus cum Bandurii et Wesselingii commentariis*, [CSHB, 18], Bonnae 1840.
- Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν* A. C. Bandy (ed.), *Ioannes Lydus, On powers, The magistracies of the Roman state, introduction, critical text, translation, commentary and indices*, Philadelphia 1983.
- Μαλάλας, *Χρονογραφία* H.-G. Beck - A. Kambylis - R. Keidell (eds), *Ioannis Malalae, Chronographia*, [CFHB, 35], Recensuit I. Thurn, Berolini et Novi Eboraci 2000.
- Προκόπιος, *Ὑπὲρ τῶν πολέμων* J. Haury - G. Wirth (eds), *Procopii Caesariensis opera omnia*, vol. I - II, *De Bellis Libri I - VIII, Editio stereotypa correctior. Addenda et corrigenda adiecit*, Lipsiae 1962-1963.
- Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία* J. Haury - G. Wirth (eds), *Procopii Caesariensis opera omnia*, vol. III, *Historia quae disitur Arcana, Editio stereotypa correctior. Addenda et corrigenda adiecit*, Lipsiae 1963.
- Προκόπιος, *Περὶ κτισμάτων* J. Haury - G. Wirth (eds), *Procopii Caesariensis opera omnia*, vol. IV, *Περὶ κτισμάτων libri VI, sive*

de aedificiis cum duobus indicibus, Praefatione excerptisque Photii adiectis, Editio stereotypa correctior. Addenda et corrigenda adiecit, Lipsiae 1964.

B. Μονογραφίες - Μελετήματα - Περιοδικά - Σειρές

- Australiensia 4 E. Jeffreys - M. Jeffreys - R. Scott, *The chronicle of John Malalas, A translation*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 4], Melbourne 1986.
- Βλυσίδου, Λαμπάκης, Λεοντσίνη, Λουγγής, *Στρατεύματα* Β. Βλυσίδου, Στ. Λαμπάκης, Μ. Λεοντσίνη, Τ. Λουγγής, *Βυζαντινά στρατεύματα στη Δύση (5^{ος}-11^{ος} αι)*, *Ερευνες πάνω στις χερσαίες και ναυτικές επιχειρήσεις: Σύνοψη και αποστολή των βυζαντινών στρατευμάτων στη Δύση*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, [Ερευνητική Βιβλιοθήκη, 5], Αθήνα 2008.
- Börm, *Predecessors* H. Börm, “*Procopius, his predecessors, and the genesis of the anecdota*”, H. Börm (ed.), *Antimonarchic discourse in antiquity*, Stuttgart 2015, σσ. 305-346.
- Brownworth, *Lost* L. Brownworth, *Lost to the West, The forgotten Byzantine empire that rescued Western civilization*, New York 2009.
- Cameron, *Agathias* Averil Cameron, *Agathias*, Oxford 1970.
- Cameron, *Mediterranean* Averil Cameron, *The Mediterranean world in late antiquity A. D. 395-700*, Abingdon² 2012.
- Cameron, *Procopius* Averil Cameron, *Procopius and the sixth century*, London 1985.
- Γκουτζιουκώστας - Μονίαρος, *Αναδιοργάνωση* Α. Ε. Γκουτζιουκώστας - Ξ. Μ. Μονίαρος, *Η περιφερειακή διοικητική αναδιοργάνωση της*

Βυζαντινής αυτοκρατορίας από τον Ιουστινιανό Α΄ (527-565). Η περίπτωση της Quaestura Iustiniana Exercitus, Θεσσαλονίκη 2009.

- Colvin, *Comparing* I. Colvin, “*Comparing Procopius and Malalas*”, C. Lillington-Martin - E. Turquois, *Procopius of Caesarea: Literary and historical interpretations*, Abington - New York 2018, σσ. 201-214.
- Croke, *Malalas* B. Croke, “*Malalas, the man and his work*”, E. Jeffreys - B. Croke - R. Scott, *Studies in John Malalas*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 6], Sydney 1990 σσ. 1-25.
- Croke, *Mundo* B. Croke, “*Mundo the Gepid: From freebooter to Roman General*”, *Chiron* 12 (1982), σσ. 125-135.
- Δετοράκης, *Βυζαντινή Φιλολογία* Θ. Δετοράκης, *Βυζαντινή Φιλολογία, Τα πρόσωπα και τα κείμενα*, τόμος Β΄, Ηράκλειο 2003.
- Dmitriev, *Identities* S. Dmitriev, “*John Lydus and his contemporaries on identities and cultures of sixth - century Byzantium*”, *Dumbarton Oaks Papers* 64 (2010), σσ. 27-42.
- Dmitriev, *Lydus* S. Dmitriev, “*John Lydus’ political message and the Byzantine idea of imperial rule*”, *Byzantine and modern Greek studies* 39 (2015), σελ. 1-24.
- Gador - Whyte, *Propaganda* S. Gador - Whyte, “*Procopius and Justinian’s Propaganda*”, G. Nathan & L. Garland, *Basileia: Essays on Imperium and culture in honor of E. M. and M. J. Jeffreys*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 11], Brisbane 2011, σσ. 109-119.
- Gilmer, *Procopius* J. Gilmer, “*Procopius of Caesarea: A case study in imperial criticism*”, *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 23 (2013), σελ. 45-57.

- Girod, *Théodora* V. Girod, *Théodora, prostituée et impératrice de Byzance*, Tallandier 2018.
- Greatrex, *Nika Riot* G. Greatrex, “*The Nika Riot: A reappraisal*”, M. Meier, *Justinian, neue wege der forschung*, Darmstadt 2011, σσ. 174-215.
- Greatrex, *Rome and Persia* G. Greatrex, *Rome and Persia at war, 502-532*, Cambridge 1998 (reprinted 2006).
- Haldon, *Πόλεμοι* J. Haldon, *Οι πόλεμοι του Βυζαντίου, Μάχες και εκστρατείες της βυζαντινής εποχής*, μτφρ. Ν. Πρωτονοτάριος, Αθήνα 2004.
- Heather, *Rome* P. Heather, *Rome resurgent, War and empire in the age of Justinian*, Oxford 2018.
- Honoré, *Digest* T. Honoré, *Justinian’s Digest, character and compilation*, Oxford - New York 2010.
- Honoré, *Tribonian* T. Honoré, *Tribonian*, London 1978.
- Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία* H. Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία, Η λόγια γραμματεία των Βυζαντινών*, τόμος Β’, μτφρ. Τ. Κόλιας, Κ. Συνέλλη, Γ. Χ. Μακρής, Ι. Βάσσης, Αθήνα 2009.
- James - Jeffreys, *Language* A. James - E. & M. Jeffreys, “*The language of Malalas*”, E. Jeffreys - B. Croke - R. Scott (eds), *Studies in John Malalas*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 6], Sydney 1990 σσ. 217-244.
- Jeffreys, *Structure* Elizabeth Jeffreys, “*Chronological structure in Malalas’ chronicle*”, E. Jeffreys - B. Croke - R. Scott (eds), *Studies in John Malalas*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 6], Sydney 1990 σσ. 117-166.
- Kaldellis, *Analysis* A. Kaldellis, “*Procopius’ Persian war: A thematic and literary analysis*”, R. Macrides (ed.), *History*

- as literature in Byzantium, papers from the fortieth spring symposium of Byzantine studies, University of Birmingham, Farnham April 2007, Burlington 2010, σελ. 253-273.*
- Kaldellis, *Lydos* A. Kaldellis, “*The Religion of Ioannes Lydos*”, *Phoenix* 57, No. 3/4 (2003), σελ. 300-316.
- Kaldellis, *Procopius* A. Kaldellis, *Procopius of Caesarea, Tyranny, History, and Philosophy at the end of antiquity*, Philadelphia 2004.
- Kaldellis, *Secret history* A. Kaldellis, “*The Date and Structure of Prokopios’ Secret History and His projected Work on Church History*”, *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 49 (2009), σελ. 585-616.
- Kaldellis, *Vandal war* A. Kaldellis, “*Procopius’s Vandal war, Thematic trajectories and hidden transcripts*”, Susan T. Stevens - J. P. Conant (eds), *North Africa under Byzantium and early Islam*, [Dumbarton Oaks Byzantine Symposia and Colloquia (Book 7)], Washington D. C. 2016, σσ. 13-21.
- Καραγιαννόπουλος, *Θεωρία* I. E. Καραγιαννόπουλος, *Η πολιτική θεωρία των Βυζαντινών*, Θεσσαλονίκη 1992.
- Καραγιαννόπουλος, *Ίστορία* Ί. Ε. Καραγιαννόπουλος, *Ίστορία Βυζαντινοῦ κράτους*, τόμος Α΄, Θεσσαλονίκη 1978.
- Καραγιαννόπουλος, *Κράτος* I. E. Καραγιαννόπουλος, *Το Βυζαντινό κράτος*, Θεσσαλονίκη⁴ 2001.
- Καρπόζηλος, *Ίστορικοί* Α. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοὶ Ίστορικοὶ καὶ Χρονογράφοι*, τόμος Α΄ (4^{ος}-7^{ος} αι.), Αθήνα 1997.
- Καρδαράς, *Νομαδικοὶ λαοί* Γ. Καρδαράς, “*Μεταξὺ Αττίλα καὶ Βαϊανού. Το Βυζάντιο καὶ οὐ νομαδικοὶ λαοὶ ἀπὸ το 453 ἕως το 558*”, *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 24 (2014), σελ. 67-109.
- Kruse, *Debate* M. Kruse, “*A Justinianic debate across genres on*

- the state of the Roman republic”, G. Greatrex - H. Elton - L. Mcmanon (eds.), *Shifting genres in late antiquity*, Surrey - Burlington 2015, σσ. 233-245.
- Λαζάρου, *Λυδός* Άχ. Γ. Λαζάρου, “Ο Ιωάννης Λυδός (6^{ος} αἰ. μ. Χ.) και ὁ Ἰσίδωρος Σεβίλης (7^{ος} αἰ.) ὡς ἐθνολογικὲς πηγὲς καὶ διεπιστημονικὲς διαπιστώσεις εἰδικῶν 20οῦ αἰ.”, [Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν], τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς τὸν καθηγητὴν Ἀθανάσιον Δ. Κομίνην, τόμος ΝΑ΄, Ἀθῆναι 2003, σσ. 333-347.
- Lee, *Empire* A. D. Lee, “The empire at war”, M. Maas (ed.) *The Cambridge companion to the age of Justinian*, Cambridge - New York, 2008, σσ. 113-133.
- Lee, *From Rome* A. D. Lee, *From Rome to Byzantium AD 363 to 565, the transformation of ancient Rome*, Edinburg 2013.
- Lee, *War* A. D. Lee, *War in late antiquity, A social history*, Malden - Oxford - Carlton 2007.
- Lintvelt, *Βαθμίδες* J. Lintvelt, “Οἱ βαθμίδες τοῦ λογοτεχνικοῦ αφηγηματικοῦ κειμένου”, Β. Καλλιπολίτης (επιμ.), *Θεωρία τῆς αφήγησης*, Ἀθήνα 1991, σσ. 97-124.
- Ljubarski, *Malalas* J. N. Ljubarski, “Man in Byzantine Historiography from John Malalas to Michael Psellos”, *Dumbarton Oaks Papers* 46 (1992), σσ. 177-186.
- Λουγγής, *Αὐτοκράτωρ* Τ. Λουγγής, “Ο «πρῶτος αὐτοκράτωρ Ρωμαίων» καὶ ὁ «πρῶτος Ρωμαίων ἀπάντων». Ἡ ἀνολοκλήρωτη Reconquista”, *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 5 (1983), σσ. 217-247.
- Λουγγής, *Ἰδεολογία* Τ. Λουγγής, *Ἡ ἰδεολογία τῆς Βυζαντινῆς Ἱστοριογραφίας*, Ἀθήνα 1993.
- Λουγγής, *Ἰουστινιανός* Τ. Λουγγής, *Ἰουστινιανός Πέτρος Σαββάτιος, Κοινωνία, Ἰδεολογία καὶ Πολιτικὴ τὸν 6^ο μ.Χ. αἰώνα*, Θεσσαλονίκη 2005.

- Λουγγής, *Πολιτική* Τ. Λουγγής, “*Sacrae largitiones και Res privatae στην πολιτική του Ιουστινιανού*”, *Βυζαντινά*, 21, No 1, Αφιέρωμα στη μνήμη του καθηγητή Ιωάννου Ε. Καραγιαννόπουλου, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 215-226.
- Λουγγής - Kislinger, *Βυζάντιο* Τ. Λουγγής - Ε. Kislinger, *Βυζάντιο, Ιστορία και πολιτισμός, Ερευνητικά πορίσματα*, τόμος Α΄, Αθήνα 2014.
- Luttwak, *Strategy* E. N. Luttwak, *The grand strategy of the Byzantine empire*, Cambridge - Massachusetts - London 2009.
- Maas, *Lydus* M. Maas, *John Lydus and the roman past, antiquarianism and politics in the age of Justinian*, London - New York 1992.
- Maraval, *Justinien* P. Maraval, *Justinien*, Paris 2016.
- Martindale, *Prosopography* J. R. Martindale, *The Prosopography of the later Roman empire*, Vol. IIIA-B, Cambridge 1992 (reprinted 2000).
- Maurino, *Tricameron* L. - M. Maurino, *La battaglia di Tricameron 533 d. c.*, [Conflitti e Battaglie 14], Roma 2014.
- Mitchell, *History* S. Mitchell, *A history of the later Roman Empire A. D. 284-641*, Chichester² 2015.
- Norwich, *Βυζάντιο* J. J. Norwich, *Βυζάντιο, οι πρώτοι αιώνες*, μτφρ. Ε. Πιερρής, Αθήνα 1996.
- Nuffelen, *World* P. Nuffelen, “*The wor(l)ds of Procopius*”, C. Lillington-Martin - E. Turquois, *Procopius of Caesarea: Literary and historical interpretations*, Abington - New York 2018, σσ. 40-55.
- Ostrogorsky, *Ιστορία* G. Ostrogorsky, *Ιστορία τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους*, τόμος Α΄, μτφρ. Ί. Παναγόπουλος, Αθήνα⁷ 2002.
- Pazdernik, *Belisarius* C. Pazdernik, “*Belisarius second occupation of Rome and Pericles’ last speech*”, G. Greatrex - H.

- Elton - L. Mcmanon (eds), *Shifting genres in late antiquity*, Surrey - Burlington 2015, σσ. 207-218.
- Pazdernik, *Motif* C. Pazdernik, “*The great emperor: A motif in Procopius of Caesarea’s wars*”, *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 57, No 1 (2017), σσ. 214-230.
- Pazdernik, *Transformation* C. Pazdernik, “*Justinian’s Novels and the law of succession: A chapter in the transformation of law and society, with special reference to Ius Naturale*”, Linda J. Hall, *Confrontation in law antiquity, imperial presentation and regional adaptation*, Cambridge 2004, σσ. 47-59.
- Παΐδας, *Αφηγηματικοί άξονες* Κ. Παΐδας, “*Αφηγηματικοί άξονες στην Απόκρυφη Ίστορία του Προκοπίου*”, *Serta Byzantina, Συναγωγή Βυζαντινών μελετημάτων*, Αθήνα 2014, σσ. 183-207.
- Παΐδας, *Ιδεολογία* Κ. Παΐδας, “*Η αυτοκρατορική ιδεολογία στην υπηρεσία της αντι-αυτοκρατορικής προπαγάνδας: Προκοπίου, Απόκρυφη Ίστορία*”, *Βυζαντινά* 25 (2005), σσ. 233-277.
- Παΐδας, *Κάτοπτρα* Κ. Παΐδας, *Η θεματική των βυζαντινών Κατόπτρων Ηγεμόνος της πρώιμης και μέσης περιόδου (398-1085). Συμβολή στην πολιτική θεωρία των Βυζαντινών*, Αθήνα 2005.
- Παΐδας, *Κοινωνικό φύλο* Κ. Παΐδας, “*Ζητήματα κοινωνικού φύλου στην Απόκρυφη Ίστορία του Προκοπίου Καισαρείας*”, *Βυζαντινά* 26 (2006), σσ. 63-77.
- Παπασωτηρίου, *Στρατηγική* Χ. Παπασωτηρίου, *Βυζαντινή υψηλή στρατηγική: 6^{ος} -11^{ος} αιώνας*, Αθήνα⁷ 2011.
- Πατούρα, *Μεθόριος* Σοφία Πατούρα-Σπανού, *Η μεθόριος του Δούναβη και ο κόσμος της στην εποχή της μετανάστευσης των λαών (4^{ος} -7^{ος} αι.)*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, [Ερευνητική

- Βιβλιοθήκη, 6], Αθήνα 2008.
- Parnel, *Justinian's men* D. A. Parnel, *Justinian's men, Careers and relationships of Byzantine army officers, 518-610*, London 2017.
- Potter, *Theodora* D. Potter, *Theodora: Actress, empress, saint*, New York 2015.
- Rance, *Taginae* P. Rance, "Narses and the Battle of Taginae (Busta Gallorum) 552: Procopius and Sixth-Century Warfare", *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte Bd. 54, H. 4* (2005), σσ. 424-472.
- Ρεβάνογλου, *Στοιχεία* Αικατερίνη Μ. Ρεβάνογλου, *Γεωγραφικά και Εθνογραφικά στοιχεία στο έργο του Προκοπίου Καισαρείας*, [Βυζαντινά κείμενα και μελέται, 39], Θεσσαλονίκη 2005.
- Ross, *Narrator* A. J. Ross, "Narrator and participant in Procopius' war", C. Lillington-Martin - E. Turquois, *Procopius of Caesarea: Literary and historical interpretations*, Abington - New York 2018, σσ. 73-90.
- Σαββίδης, *Πεντάπτυχο* Α. Σαββίδης, *Βυζαντινό ιστοριογραφικό πεντάπτυχο, Προκόπιος - Μιχαήλ Ψελλός - Άννα Κομνηνή - Ιωάννης Κίνναμος - Γεώργιος Σφραντζής, Συμβολή για τους ιστοριογράφους και την εποχή τους*, Αθήνα² 2012.
- Sarantis, *Balkan wars* A. Sarantis, *Justinian's Balkan wars, campaigning, diplomacy and development in Illyricum, Thrace and the Northern World A.D. 527-64*, [ARCA Classical and medieval texts, Papers and monographs, 53], Preston 2016.
- Schamp, *Jean le Lydien* J. Schamp (ed.), *Jean le Lydien, Des magistratures de l' état Romain*, tome II (Livre II et III), Paris

- 2006.
- Scott, *Codification* R. Scott, “*Malalas and Justinian’s codification*”, E. & M. Jeffreys - A. Moffatt, *Byzantine papers, Proceedings of the first Australian Byzantine studies conference, Canberra, 17-19 May 1978*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 1], Canberra 1978 σσ. 12-31.
- Stewart, *Andreia* M. E. Stewart, “*Contests of Andreia in Procopius’ Gothic wars*”, *Παρεκβολαί 4* (2014), σσ. 21-54.
- Stewart, *Masculinity* M. E. Stewart, “*The soldier’s life: Byzantine masculinity and the manliness of war*”, *Βυζαντινά Σύμμεικτα 26* (2016), σσ. 11-44.
- Tate, *Justinien* G. Tate, *Justinien: L’ épopée de l’ empire d’ Orient*, Paris 2004.
- Troianos, *Quellen* S. Troianos, *Die Quellen des byzantinischen Rechts*, Übersetzt von D. Simon und S. Neye, Berlin/Boston 2017.
- Τρωιάνος, *Ψηφίδες* Σ. Τρωιάνος, *Ψηφίδες ιστορίας δικαίου απότερης και νεώτερης*, Αθήνα 2013.
- Turquois, *Procopius* E. Turquois, “*Technical writing, genre and aesthetic in Procopius*”, G. Greatrex - H. Elton - L. Mcmanon (eds), *Shifting genres in late antiquity*, Surrey - Burlington 2015, σσ. 219-231.
- Whately, *Numbers* C. Whately, “*Some observations on Procopius’ use of numbers in descriptions of combat in Wars book 1-7*”, *Phoenix 69* (2015), σσ. 394-411.
- Whitby, *Greatness* M. Whitby, “*The greatness of Procopius*”, C. Lillington-Martin - E. Turquois, *Procopius of Caesarea: Literary and historical interpretations*, Abington - New York 2018, σσ. 13-39.
- Wood, *Roman* P. Wood, “*Being Roman in Procopius’ Vandal*

Χριστοφιλοπούλου, *Ίστορία*

wars”, *Byzantion* 81 (2011), σσ. 424-447.

Αικατερίνη Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινή Ίστορία*, τόμος Α΄ (324-610), Θεσσαλονίκη 1996.

Γ. Λεξικά

Ιορδανίδου, *Λεξικό*

Άννα Ιορδανίδου, *Λεξικό λογίων εκφράσεων της σύγχρονης ελληνικής*, Αθήνα 2005.

Σουΐδα

Ada Adler (ed.), *Suidae Lexicon (Lexicographi Graeci, I)*, 5 τόμοι, Lipsiae 1928-1938 (= Stuttgartiae 1971).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΥΔΟΣ⁶

Ο Ιωάννης Λυδός είλκε την καταγωγή του από τη Φιλαδέλφεια της Λυδίας⁷. Ονομάζεται και Λαυρέντιος Λυδός εξαιτίας του ονόματος του πατέρα του⁸. Γεννήθηκε περί το 490 και δίδαξε ρητορική στην Κωνσταντινούπολη⁹. Ξεκίνησε τη σταδιοδρομία του το 511 επί αυτοκράτορος Αναστασίου¹⁰, στην υπηρεσία του *ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων* ως *ταχυγράφος* και *χαρτουλάριος*¹¹. Φέρεται να είχε υπηρετήσει στην Αίγυπτο ως κρατικός λειτουργός¹². Ο Λυδός κατείχε την έδρα της λατινικής φιλολογίας στο πανεπιστήμιο της Κωνσταντινουπόλεως¹³. Περί το 552 περιέπεσε σε δυσμένεια¹⁴ και αποσύρθηκε από τα δημόσια αξιώματα, για να ασχοληθεί με τη συγγραφή¹⁵. Προφανώς, ανήκε σε μια μερίδα της αριστοκρατικής και διοικητικής τάξεως που απειλούνταν από την πολιτική του Ιουστινιανού¹⁶.

---

⁶ Εντελώς ενδεικτικά για τον Ιωάννη Λυδό βλ.: C. Bandy (ed.), *Ioannes Lydus, On powers, The magistracies of the Roman state, introduction, critical text, translation, commentary and indices*, Philadelphia 1983, R. Wünsch (ed.), *Liber de mensibus*, Lipsiae 1898, C. Wachsmuth (ed.), *Liber de ostientis et calendaria Graeca omnia, Accedunt epimetra duo de cometis et de terrae motibus*, Lipsiae 1897, M. Dubuisson - J. Schamp (eds), *Jean le Lydien, Des magistratures de l' état Romain*, tome I-II, Paris 2006.

⁷ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III, 26.

⁸ W. Buchwald - A. Hohlweg - O. Prinz, *Tusculum - Λεξικόν, Ελλήνων και Λατίνων συγγραφέων της αρχαιότητας και του μεσαιώνα*, τόμος Α', μτφρ. Α. Α. Φούρλας, Αθήνα 1993, σελ. 260.

⁹ Δετοράκης, *Βυζαντινή Φιλολογία*, σελ. 112.

¹⁰ Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 24. Το 511 ο Λυδός σε ηλικία 21 ετών αφίχθη στη Κωνσταντινούπολη. Σχετικά βλ. Maas, *Lydus*, σελ. 28.

¹¹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III, 26-27.

¹² Λαζάρου, *Λυδός*, σελ. 334-335.

¹³ Λαζάρου, *Λυδός*, σελ. 334.

¹⁴ Δετοράκης, *Βυζαντινή Φιλολογία*, σελ. 112.

¹⁵ Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 24.

¹⁶ Ο Λυδός θίγεται, διότι άνδρες χωρίς μόρφωση καταλαμβάνουν διοικητικά αξιώματα. Σχετικά βλ. Maas, *Lydus*, σελ. 7 και Dmitriev, *Identities*, σελ. 30.

Ο Λυδός διέθετε αξιόλογη μόρφωση και διακρινόταν για την υψηλού επιπέδου παιδεία και ευρυμάθεια¹⁷. Ακολούθησε το πνευματικό ρεύμα της εποχής του, το οποίο μελετούσε συστηματικά τους αρχαίους έλληνες φιλοσόφους, ιδιαίτερα τους Νεοπλατωνικούς¹⁸. Αναφέρεται δε το όνομα του διδασκάλου του Αγαπίου¹⁹. Όσον αφορά τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, ο Λυδός υπήρξε χριστιανός σεβόμενος την αρχαία ειδωλολατρική θρησκεία²⁰. Εντούτοις, προσαγορεύεται από τον Maas κρυπτο-ειδωλόλατρης ή νεοπλατωνιστής προσήλυτος στον χριστιανισμό²¹.

Το σωζόμενο συγγραφικό του έργο περιλαμβάνει τρία έργα: *Περὶ ἐξουσιῶν* ή *Περὶ ἀρχῶν τῆς ῥωμαίων πολιτείας* (*De magistratibus populi romani*), *Περὶ μηνῶν* (*De mensibus*) και *Περὶ διοσημείων* (*De ostentiis*)²². Το πρώτο αφορά την εξέλιξη των αξιωμάτων και της γραφειοκρατίας του ρωμαϊκού κράτους από τον Αινεία έως τα χρόνια του Ιουστινιανού²³ με έτος συγγραφής περί το 551²⁴. Το δεύτερο αφορά το ρωμαϊκό ημερολόγιο, τις εορτές και διάφορα χρονολογικά προβλήματα και το τρίτο αφορά μεθόδους προβλέψεως αστρολογικών και καιρικών φαινομένων²⁵.

Σκοπός του αφηγητή του *Περὶ ἀρχῶν* ήταν να προκαλέσει την εύνοια του Ιουστινιανού, ο οποίος αισθανόταν ρωμαίος αυτοκράτωρ και ονειρευόταν την ανασύσταση της παλαιάς ρωμαϊκής αυτοκρατορίας²⁶. Το έργο χαρακτηρίζεται από υποκειμενικότητα και περιορισμένη αναφορά σε ιστορικά θέματα²⁷. Ο Λυδός εστίασε τις επικρίσεις του όχι στην αυτοκρατορική εξουσία καθ' εαυτή αλλά στις αποκλίσεις του

---

¹⁷ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III, 29. Επίσης βλ. Maas, *Lydus*, σελ. 29.

¹⁸ Kaldellis, *Lydos*, σελ. 306. Επίσης βλ. Dmitriev, *Identities*, σελ. 30.

¹⁹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III, 26. Σχετικά βλ. Kaldellis, *Lydos*, σελ. 305.

²⁰ Kaldellis, *Lydos*, σελ. 301-302.

²¹ Maas, *Lydus*, σελ. 5.

²² Λουγγής - Kislinger, *Βυζάντιο*, σελ. 200. Επίσης βλ. Δετοράκης, *Βυζαντινή Φιλολογία*, σελ. 112..

²³ Λαζάρου, *Λυδός*, σελ. 333.

²⁴ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 403. Κατά τον Αχ. Λαζάρου γράφτηκε περί το 559. Σχετικά βλ. Λαζάρου, *Λυδός*, σελ. 333.

²⁵ Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 24. Επίσης βλ. Λουγγής - Kislinger, *Βυζάντιο*, σελ. 200.

²⁶ Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 24.

²⁷ Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 211. Ο Λυδός αποφεύγει τη συγγραφή ιστορίας με τον τρόπο των παλαιότερων ιστορικών συγγραφέων. Σχετικά βλ. Maas, *Lydus*, σελ. 5.

κυβερνήτη από την αρμόζουσα ατομική και πολιτική συμπεριφορά²⁸. Και θεωρεί βασική προϋπόθεση για την άσκηση της αυτοκρατορικής εξουσίας την ύπαρξη προσωπικών και πολιτικών αρετών του φορέα της²⁹.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΛΑΛΑΣ³⁰

Ο Ιωάννης Μαλάλας γεννήθηκε περί το 480 και πιθανόν καταγόταν από την Αντιόχεια³¹. Το όνομά του στη συριακή γλώσσα σημαίνει ρήτορας, υποδηλώνει την υψηλού επιπέδου μόρφωση και δικαιολογείται από την ενασχόληση του με τη δικηγορία³². Πιθανόν να αξιοποιήθηκε σε διοικητικά αξιώματα, καθώς διέθετε γνώσεις της λειτουργίας της διοικήσεως και του ευρύτερου κρατικού μηχανισμού³³. Αρχικά διορίστηκε στην Αντιόχεια στο γραφείο του *Comes Orientis*, πιθανόν μεταξύ των ετών 520-530³⁴ και το 535/540 βρέθηκε στην Κωνσταντινούπολη³⁵.

Το έργο του φέρει τον τίτλο *Χρονογραφία*, δηλ. ιστορία από κτίσεως κόσμου έως την εποχή του Ιουστινιανού, διαιρείται σε δεκαοκτώ βιβλία και εγράφη προ του 565³⁶. Εντούτοις η πατρότητα του τελευταίου βιβλίου έχει αμφισβητηθεί, διότι πιθανόν εγράφη στην Κωνσταντινούπολη³⁷. Ο Ιωάννης Μαλάλας αναζήτησε το απαραίτητο υλικό σε απολεσθέντα στις ημέρες μας ιστορικά και χρονογραφικά έργα της ύστερης αρχαιότητας

---

²⁸ Dmitriev, *Lydus*, σελ. 22.

²⁹ Dmitriev, *Lydus*, σελ. 23-24.

³⁰ Εντελώς ενδεικτικά για τον Ιωάννη Μαλάλα βλ.: H.-G. Beck - A. Kambylis - R. Keidell (eds), *Ioannis Malalae, Chronographia*, Recensuit I. Thurn, [CSHB, 35], Berolini et Novi Eboraci 2000, E. Jeffreys - M. Jeffreys - R. Scott, *The chronicle of John Malalas, A translation*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 4], Melbourne 1986, E. Jeffreys - B. Croke - R. Scott, *Studies in John Malalas*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 6], Sydney 1990, R. Scott, "Malalas, the secret history and Justinian's propaganda", *DOP* 39 (1985), σελ. 99-109.

³¹ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 539.

³² Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 539. Επίσης βλ. Australiensia 4, σελ. xxii και Croke, *Malalas*, σελ. 3.

³³ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 539.

³⁴ Australiensia 4, σελ. xxi-xxii.

³⁵ Australiensia 4, σελ. xxii.

³⁶ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 540. Επίσης βλ. Australiensia 4, σελ. xxiii.

³⁷ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 549.

και των πρώτων χριστιανικών αιώνων³⁸, στο αρχαιακό υλικό και τους χρονολογικούς πίνακες Αντιόχειας και Κωνσταντινουπόλεως και πιθανόν είχε πρόσβαση σε διάφορους πίνακες με ονόματα υπάτων ή πατριαρχών³⁹ ή σε περσικά κρατικά αρχεία⁴⁰. Η *Χρονογραφία* του Μαλάλα αποτελεί την αρχαιότερη σεσωσμένη βυζαντινή χρονογραφία⁴¹. Είναι γραμμένη σε εξευγενισμένη καθομιλουμένη γλώσσα του 6^{ου} αιώνας, με λεκτικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας⁴². Αποτελεί το πρώτο κείμενο όπου επικρατεί η λαϊκή γλώσσα⁴³.

Στη *Χρονογραφία* ο συγγραφέας συγγέει την ιστορία με την μυθολογία και η δράση καθορίζεται από το ήθος των προσώπων⁴⁴. Συχνοί είναι οι αναχρονισμοί, ανακρίβειες ή παραποιήσεις γεγονότων⁴⁵, αφού οι πληροφορίες παρατίθενται χωρίς προγενέστερη επεξεργασία⁴⁶. Παρατηρείται ότι ο Μαλάλας δεν ασχολείται με θεολογικά ή δογματικά ζητήματα, παρά τον θρησκευτικό προσανατολισμό που χαρακτηρίζει τη *Χρονογραφία*⁴⁷. Αναμφίβολα υπήρξε οπαδός της απόλυτης μοναρχίας του Ιουστινιανού και επαινούσε την πολιτική του⁴⁸.

---

³⁸ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 540-541.

³⁹ Jeffreys, *Structure*, σελ. 166. Επίσης βλ. Scott, *Codification*, σελ. 23.

⁴⁰ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 543. Οι πηγές του Ιωάννη Μαλάλα δεν υπόκεινται σε κριτική. Επίσης βλ. Scott, *Codification*, σελ. 23.

⁴¹ Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 116.

⁴² Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 121. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Μαλάλας εμπεριέχει εξελληνισμένες λέξεις δάνεια από τη λατινική γλώσσα. Σχετικά βλ. James - Jeffreys, *Language*, σελ. 222. Επίσης βλ. Λουγγής - Kislinger, *Βυζάντιο*, σελ. 203.

⁴³ James - Jeffreys, *Language*, σελ. 217.

⁴⁴ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 545, 548.

⁴⁵ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 550.

⁴⁶ Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 119.

⁴⁷ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 553-554.

⁴⁸ Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 118.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ⁴⁹

Ο Προκόπιος γεννήθηκε στην Καισάρεια της Παλαιστίνης περί το 500⁵⁰. Προέρχεται από αριστοκρατική οικογένεια, σπούδασε ρητορική και νομικά στη Βηρυτό και άσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου⁵¹. Γνώριζε λατινικά, συριακά⁵², γοτθικά και περσικά και υπήρξε φορέας κλασικής παιδείας⁵³. Το 527 διορίστηκε νομικός σύμβουλος και γραμματέας του στρατηγού Βελισαρίου⁵⁴ και το 533 *πάρεδρος* (*assessor*)⁵⁵. Ακολούθησε τον Βελισάριο στις εκστρατείες του σε Ασία, Αφρική και Ιταλία. Το 542 τιμήθηκε με τον τίτλο του συγκλητικού⁵⁶. Μετά το λοιμό του 542, απομακρύνθηκε από τον Βελισάριο εξαιτίας της δυσμένειας που ο στρατηγός περιέπεσε, για να επανέλθει στην υπηρεσία του το 544⁵⁷. Πιθανόν να απεβίωσε μεταξύ των ετών 560 και 570⁵⁸, προτού ολοκληρώσει το έργο του⁵⁹.

Σώζονται τρία έργα του Προκοπίου. Το *Υπὲρ τῶν πολέμων* διαιρεμένο σε οκτώ βιβλία, τα οποία ιστορούν τους επεκτατικούς πολέμους του Ιουστινιανού. Στα πρώτα επτά η συγγραφή συνετελέσθη μεταξύ των ετών 548 και 550, ενώ το τελευταίο πριν το 555⁶⁰. Τα *Ανέκδοτα ἢ Απόκρυφη Ἱστορία* άσκησαν δριμεία κριτική στο αυτοκρατορικό

---

⁴⁹ Εντελώς ενδεικτικά για τον Προκόπιο Καισαρείας βλ.: J. Haury - G. Wirth (eds), *Procopii Caesariensis opera omnia* vol. I- IV, Leipzig 1962-1964, Αικατερίνη Μ. Ρεβάνογλου, *Γεωγραφικά και Εθνογραφικά στοιχεία στο έργο του Προκοπίου Καισαρείας*, [Βυζαντινά κείμενα και μελέται, 39], Θεσσαλονίκη 2005, Κ. Παΐδας, “Η αυτοκρατορική ιδεολογία στην υπηρεσία της αντι-αυτοκρατορικής προπαγάνδας: Προκοπίου, *Απόκρυφη Ἱστορία*”, *Βυζαντινά* 25 (2005), σσ. 233-277, Α. Kaldellis, *Procopius of Caesarea, Tyranny, History, and Philosophy at the end of antiquity*, Philadelphia 2004, Α. Cameron, *Procopius and the sixth century*, London 1985.

⁵⁰ Καρπόζηλος, *Ἱστορικοί*, σελ. 369.

⁵¹ Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 78. Επίσης βλ. Καρπόζηλος, *Ἱστορικοί*, σελ. 369-370.

⁵² Σαββίδης, *Πεντάπτυχο*, σελ. 26.

⁵³ Ρεβάνογλου, *Στοιχεία*, σελ. 14.

⁵⁴ Σαββίδης, *Πεντάπτυχο*, σελ. 28.

⁵⁵ Ρεβάνογλου, *Στοιχεία*, σελ. 15.

⁵⁶ Δετοράκης, *Βυζαντινή Φιλολογία*, σελ. 34.

⁵⁷ Καρπόζηλος, *Ἱστορικοί*, σελ. 371.

⁵⁸ Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 79.

⁵⁹ Ρεβάνογλου, *Στοιχεία*, σελ. 20.

⁶⁰ Καρπόζηλος, *Ἱστορικοί*, σελ. 371.

ζεύγος και στον Βελισάριο και Αντωνία⁶¹. Η συγγραφή πιθανόν συνετελέσθη περί το 550/551⁶², αλλά κυκλοφόρησε μετά το 565⁶³. Ωστόσο, δεν αμφισβητείται η πατρότητα του από τον Προκόπιο, διότι διαθέτει κοινό ύφος, γλώσσα και έκφραση απόψεων με το *Υπὲρ τῶν πολέμων*⁶⁴. Το *Περὶ κτισμάτων* γράφτηκε για προπαγανδιστικούς σκοπούς με εντολή του Ιουστινιανού περί το 554/555, αποτελείται από έξι βιβλία και περιγράφει την οικοδομική πολιτική του αυτοκράτορος⁶⁵. Πηγές του έργου του Προκοπίου αποτελούν οι ιστορικοί Θουκυδίδης, Ηρόδοτος και Διόδωρος ο Σικελιώτης⁶⁶. Η τεχνική της διήγησης στις δημηγορίες αποδεικνύει επίδραση του Προκοπίου από το Θουκυδίδη⁶⁷, ενώ δεν παραλείπει να συνδυάσει την αυτοψία με πληροφορίες από προφορικές και γραπτές πηγές⁶⁸. Κατά τον Δετοράκη, η γλώσσα συγγραφής είναι μια κατασκευασμένη μορφή της αττικής διαλέκτου⁶⁹. Ο Καλδέλλης θεωρεί ότι αντιγράφει αυτολεξεί φράσεις που προέρχονται από αρχαίους συγγραφείς και αποφεύγει αντίστοιχες με χριστιανικό περιεχόμενο⁷⁰.

Ο Προκόπιος γράφει το έργο του με γνώμονα τις αξίες της πολιτικής τάξεως στην οποία εντάσσεται⁷¹. Διακρίνει τον μύθο από την ιστορία και επιδιώκει να καταδείξει την αλήθεια, η οποία, όπως ισχυρίζεται, πρέπει να στηρίζεται στην αυτοψία⁷². Η τύχη ως φιλοσοφική έννοια απαντά στο έργο του Προκοπίου αφενός με την χριστιανική έννοια, αφετέρου κατ' επίδραση των αρχαίων κλασικών συγγραφέων⁷³. Ο Προκόπιος

---

⁶¹ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 373. Σχετικά βλ. Börm, *Predecessors*, σελ. 306.

⁶² Kaldellis, *Secret history*, σελ. 616.

⁶³ Σαββίδης, *Πεντάπτυχο*, σελ. 33.

⁶⁴ Ρεβάνογλου, *Στοιχεία*, σελ. 27-28.

⁶⁵ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 377.

⁶⁶ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 380-381.

⁶⁷ Pazdernik, *Belisarius*, σελ. 209-211. Επίσης βλ. Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 86, Kaldellis, *Procopius*, σελ. 32 και Cameron, *Procopius*, σελ. 37.

⁶⁸ Ρεβάνογλου, *Στοιχεία*, σελ. 252-259.

⁶⁹ Δετοράκης, *Βυζαντινή Φιλολογία*, σελ. 35.

⁷⁰ Kaldellis, *Procopius*, σελ. 26.

⁷¹ Cameron, *Procopius*, σελ. 6-7.

⁷² Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 381.

⁷³ Kaldellis, *Procopius*, σελ. 217.

εκφράζεται τόσο με χριστιανικές, όσο και ειδωλολατρικές έννοιες⁷⁴. Πιστεύει ότι το *θεῖον* είναι ο ρυθμιστής του ανθρωπίνου βίου⁷⁵. Επίσης, το έργο του παρέχει μια συγκριτική εικόνα λαών και πολιτισμών και πλήθος εθνογραφικών στοιχείων⁷⁶. Η προσκόλληση του Προκοπίου στην παράδοση τον οδηγεί στην μη ενασχόλησή του με στοιχεία της εποχής του, αφετέρου τα πάντα ταξινομούνται υπό το πρίσμα του χριστιανισμού⁷⁷.

ΑΓΑΘΙΑΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΣ⁷⁸

Ο Αγαθίας γεννήθηκε περί το 530 στη Μύρινα της Μ. Ασίας, το 551 παρακολούθησε μαθήματα ρητορικής και νομικής στην Αλεξάνδρεια και στην Κωνσταντινούπολη, όπου άσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου⁷⁹. Απεβίωσε μεταξύ των ετών 579 και 582⁸⁰. Μεγάλο υπήρξε το ενδιαφέρον του για την ποίηση και τη λογοτεχνία και από νεαρή ηλικία επεδόθη στη συγγραφή έμμετρων ποιημάτων, των *Δαφνιακῶν* και πλήθους επιγραμμάτων⁸¹. Οι *Ιστορίαι* του εγράφησαν κατόπιν ενθαρρύνσεως του φιλικού του περιβάλλοντος⁸². Διαιρείται σε πέντε βιβλία και αφορά την εξιστόρηση των γεγονότων από το 552 έως το 559, έτος συγγραφής τους⁸³. Αποτελεί συνέχεια της ιστορίας του Προκοπίου, με πρωταγωνιστή των γεγονότων τον στρατηγό Ναρσή. Ο Αγαθίας δεν προχωρούσε σε προσωπική αυτοψία των γεγονότων, ενώ αγνοούσε τη γεωγραφία των περιοχών που διαδραματιζόνταν τα γεγονότα που εξιστορούσε⁸⁴.

---

⁷⁴ Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 88.

⁷⁵ Σαββίδης, *Πεντάπτυχο*, σελ. 30.

⁷⁶ Kaldellis, *Procopius*, σελ. 2.

⁷⁷ Kaldellis, *Procopius*, σελ. 42.

⁷⁸ Εντελώς ενδεικτικά για τον Αγαθία Σχολαστικό βλ.: R. Keydell (ed.), *Agathiae Myrinaei Historiarum libri quique*, [CFHB, 2], Berolini 1967, A. Cameron, *Agathias*, Oxford 1970, B. Baldwin, “Nonnus and Agathias: Two problems in literary chronology”, *Eranos* 84 (1986), σελ. 60-61, K. Adshead, “Thucydides and Agathias”, *History and historians in late antiquity* (1983), σελ. 82-87.

⁷⁹ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 432.

⁸⁰ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 433.

⁸¹ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 433.

⁸² Cameron, *Agathias*, σελ. 6.

⁸³ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 434.

⁸⁴ Cameron, *Agathias*, σελ. 40.

Εντούτοις, υπάρχουν σημεία στην αφήγηση που φανερώνουν πληρέστερη πληροφόρηση από τον Προκόπιο⁸⁵. Αναζήτησε το υλικό του σε μαρτυρίες τρίτων, σε κάποιες περσικές πηγές, τις οποίες μετέφρασε ένας Πέρσης φίλος του ο Σέργιος και στον Προκόπιο, Θουκυδίδη και Ηρόδοτο⁸⁶. Η μίμηση του Προκοπίου αφορά το λεξιλόγιο και την οργάνωση της ύλης⁸⁷. Χαρακτηριστική είναι η γλωσσική μίμηση των αρχαίων κλασικών συγγραφέων και η χρήση ενός ποιητικού λεξιλογίου⁸⁸.

Ο Αγαθίας δεν ενδιαφέρεται για την χρονολόγηση των ιστορικών γεγονότων⁸⁹ και δεν κατανοεί την πολιτική σκοπιμότητα των πολέμων του Ιουστινιανού⁹⁰. Αφενός συχνές είναι οι παραπομπές στην ελληνική μυθολογία, για να καταδειχθεί η διδακτική της διάσταση, αφετέρου διάχυτη είναι η πίστη στη θεία πρόνοια και δικαιοσύνη, αλλά δίχως αναφορές στη χριστιανική πίστη⁹¹. Ο Αγαθίας ως προς τις θρησκευτικές του αντιλήψεις είναι Ορθόδοξος χριστιανός και θεωρεί τη Θεολογία την υψηλότερη γνώση⁹². Το δε λεξιλόγιο του περιλαμβάνει αρχαϊσμούς και σπάνιες λέξεις⁹³.

---

⁸⁵ Cameron, *Agathias*, σελ. 42.

⁸⁶ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 435, 439.

⁸⁷ Δετοράκης, *Βυζαντινή Φιλολογία*, σελ. 58. Ο Αγαθίας μιμείται τον Προκόπιο στον θουκυδίδειο διαχωρισμό μεταξύ χειμῶνος και θέρους. Σχετικά βλ. Cameron, *Agathias*, σελ. 62-63.

⁸⁸ Cameron, *Agathias*, σελ. 64.

⁸⁹ Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, σελ. 98.

⁹⁰ Cameron, *Agathias*, σελ. 43.

⁹¹ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 437-438.

⁹² Cameron, *Agathias*, σελ. 90-91.

⁹³ Καρπόζηλος, *Ιστορικοί*, σελ. 438.

ΤΡΙΒΩΝΙΑΝΟΣ

1) Παρουσίαση του προσώπου επί τη βάσει των στοιχείων που παρέχει ο αφηγητής

Ο Ιωάννης Μαλάλας, ο Προκόπιος Καισαρείας και ο Ιωάννης Λυδός συνιστούν τις σημαντικότερες πηγές για τον βίο και την πολιτεία του Τριβωνιανού⁹⁴. Στην αφήγηση της *Χρονογραφίας* το όνομά του αναφέρεται με τον τύπο *Τριβουνιανός* και φέρει το αξίωμα του *κοιαιίστωρος*⁹⁵. Στην αφήγηση του *Υπέρ τῶν πολέμων* κατονομάζεται *Τριβουνιανός*⁹⁶. Καταγόταν από την Παμφυλία της Μ. Ασίας και *βασιλεῖ πάρεδρος, κοιαιίστωρα τοῦτον καλοῦσι Ρωμαῖοι*⁹⁷. Στην αφήγηση του *Υπέρ τῶν πολέμων* δεν καταγράφεται καμία πληροφορία για το όνομα του πατέρα του. Μόνο το Λεξικό *Σουΐδα* αναφέρει το όνομα του πατέρα του *Μακεδονιανού*⁹⁸. Αναφέρεται ότι έζησε αρκετά

---

⁹⁴ Καταγράφονται τέσσερα πρόσωπα που έφεραν το όνομα Τριβωνιανός: Ο συνεργάτης του Ιουστινιανού Τριβωνιανός, ο Τριβωνιανός από τη Σίδη της Παμφυλίας, ο ιατρός Τριβωνιανός από την Παλαιστίνη και ο επίσκοπος Ασπένδου Τριβωνιανός που συμμετείχε στην Γ΄ Οικουμενική σύνοδο της Εφέσου το 431. Ο συνεργάτης του Ιουστινιανού πιθανολογείται ότι γεννήθηκε πριν το 500. Σχετικά βλ. Honoré, *Tribonian*, σελ. 40-41.

⁹⁵ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (396), 63-64. Ο *κοιαιίστωρ τοῦ ἱεροῦ παλατίου (quaestor sacri palatii)* ήταν ο αντίστοιχος σήμερα υπουργός δικαιοσύνης. Υπήρξε επιφορτισμένος με τις απαντήσεις σε κάθε έγγραφη αίτηση ιδιωτών ή αρχών προς τον αυτοκράτορα. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Κράτος*, σελ. 320, 396. «Ο *κοιαιίστωρ* αντιπροσώπευε τη δικαστική και νομοπαρασκευαστική πλευρά της εξουσίας του αυτοκράτορα και φρόντιζε για την ετοιμασία των σχετικών νομοσχεδίων». Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Θεωρία*, σελ. 72. Η πρώτη θητεία του Τριβωνιανού ως *κοιαιίστωρος τοῦ ἱεροῦ παλατίου* διήρκησε από 17 Νοεμβρίου 529 έως 14 Ιανουαρίου 532. Η δεύτερη θητεία διήρκησε από 1 Ιανουαρίου 535 έως 1 Μαΐου 542. Σχετικά βλ. Honoré, *Tribonian*, σελ. 237. Ο Honoré δέχεται ότι θα ήταν παραπλανητικό να ονομάσουμε τον Τριβωνιανό υπουργό της δικαιοσύνης, εφόσον κατά τον έκτο αιώνα η λειτουργία της δικαιοσύνης ήταν αρμοδιότητα του *κοιαιίστωρος τοῦ ἱεροῦ παλατίου*, του *μαγίστρου τῶν ὀφικίων* και του *ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων*. Σχετικά βλ. Honoré, *Tribonian*, σελ. 9.

⁹⁶ Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Α΄, 24. 11.

⁹⁷ Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Α΄, 24. 11. Γεννήθηκε περί το 500 και τα λατινικά ήταν η μητρική του γλώσσα. Σχετικά βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 353. Ο Τριβωνιανός υπήρξε για περίπου τριάντα χρόνια ο επικεφαλής αξιωματούχος για τη νομοθεσία και την προπαγάνδα. Συνέθεσε τα ¾ της σωζόμενης νομοθεσίας του Ιουστινιανού. Σχετικά βλ. Honoré, *Tribonian*, σελ. xiii.

⁹⁸ *Σουΐδα* I4, 588, αρ. λημ. 956.

χρόνια και απεβίωσε από ασθένεια, η οποία δεν κατονομάζεται⁹⁹. Στην αφήγηση του *Περὶ ἀρχῶν* κατονομάζεται *Τριβουνιανός* με το αξίωμα του *κραιίστωρος*¹⁰⁰.

Στην αφήγηση του *Υπὲρ τῶν πολέμων* αναφέρονται θετικά χαρακτηριστικά του χαρακτήρα του. *Τριβουνιανός δὲ φύσεως μὲν δυνάμει ἐχρῆτο καὶ παιδείας ἐς ἄκρον ἀφίκετο τῶν κατ' αὐτὸν οὐδενὸς ἧσσον*¹⁰¹. Η ευρύτατη παιδεία που κατείχε αποτελούσε *περιουσία* για τον κάτοχό της και στοιχείο το οποίο του εξασφάλισε μεγάλη φήμη, ενώ ο ίδιος ἦν γὰρ αἰμύλος τε καὶ τᾶλλα ἡδύς¹⁰².

Κατὰ την αφήγηση της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* υπήρξε σημαντικός σύμβουλος του Ιουστινιανού¹⁰³. Πληροφορούμαστε ότι ο Τριβωνιανός διορίστηκε από τον Ιουστινιανό στο αξίωμα του *κοιαιίστωρος*, για το οποίο οι εκάστοτε αυτοκράτορες προτιμούσαν άτομα έμπειρα, αδιάφθορα και ἐς τοὺς νόμους μάλιστα εἶεν οἱ ταῦτην διαχειρήσαντες, ὥστε να ανταποκριθούν επαρκῶς και επαξίως σε δύσκολες καταστάσεις¹⁰⁴.

---

⁹⁹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 25. 2. Ο Ηονορέ θεωρεῖ ότι αιτία θανάτου του Τριβωνιανού ήταν η πανούκλα. Σχετικά βλ. Ηονορέ, *Tribonian*, σελ. 64.

¹⁰⁰ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, ΙΙΙ 20.

¹⁰¹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 16. Ο Ηονορέ χαρακτηρίζει τον Τριβωνιανό εραστή της αρχαιομάθειας. Το έργο της κωδικοποίησης της παλαιότερας νομοθεσίας συνδυάζει τη ρωμαϊκή παράδοση, το χριστιανικό πνεύμα και την ελληνική λογική. Η συμβολή του Τριβωνιανού βρίσκεται στην σύνδεση των παραπάνω στοιχείων. Σχετικά βλ. Ηονορέ, *Tribonian*, σελ. 39. Οι νομικές σπουδές εξασφάλιζαν λαμπρή σταδιοδρομία σε ανώτατο υπαλληλικό αξίωμα. Σχετικά βλ. Τρωϊάνος, *Quellen*, σελ. 73. Ο Τριβωνιανός φέρεται να είχε φοιτήσει στη σχολή της Βηρυτού. Είχε μελετήσει τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς. Σχετικά βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 353. Πρόκειται αναμφίβολα για μια δημιουργική προσωπικότητα. Σχετικά βλ. Pazdernik, *Transformation*, σελ. 54.

¹⁰² Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 25. 2.

¹⁰³ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 13. 12. Επίσης βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 353.

¹⁰⁴ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 20. 15. «Ο Προκόπιος έρχεται να υποδείξει μία σοβαρή αντίφαση μεταξύ των επίσημων πολιτικῶν διακηρύξεων και της πολιτικῆς πραγματικότητας: ο Ιουστινιανός, αφού επέλεγε για τα «καίρια»δημόσια αξιώματα αυτούς που θεωρούσε ότι θα ανταποκριθούν στις προσδοκίες του και πριν τους αναθέσει τα καθήκοντά τους, συνήθιζε να απαιτεί και να λαμβάνει από αυτούς το ανάλογο –και πάντοτε υψηλό - χρηματικό τίμημα». Επίσης «ο ίδιος ο Ιουστινιανός δια νόμον είχε επιβάλει να δεσμεύονται ενόρκως ὅσοι προορίζονταν να αναλάβουν ανώτερα κρατικά αξιώματα ότι ούτε θα εξαγόραζαν έναντι χρηματικού ή άλλου υλικού τιμήματος τη θέση τους στον διοικητικό μηχανισμό της αυτοκρατορίας, ούτε θα έκαναν κατάχρηση της εξουσίας που θα κατείχαν στο μέλλον, προκειμένου να πλουτίσουν εις βάρος των απλών πολιτών της αυτοκρατορίας». Σχετικά βλ. Παΐδας, *Ιδεολογία*, σελ. 257-258 και υποσημείωση αριθμός 98.

Η αφήγηση της *Απόκρυφης Ιστορίας* αναφέρεται στο θάνατο του Τριβωνιανού με τη χρήση του τύπου της οριστικής *ήφάνιστο*¹⁰⁵ χωρίς καμία χρονική αναφορά¹⁰⁶. Ο Τριβωνιανός υπήρξε έγγαμος και είχε αποκτήσει παιδιά και εγγόνια, αλλά δεν υπάρχει καμία αναφορά για τα ονόματά τους¹⁰⁷.

Στην αφήγηση του *Περὶ ἀρχῶν* ο Τριβωνιανός θεωρείται *δικαιοτάτος* και απέκτησε μεγάλη φήμη, διότι με τον κοιαίστωρα Πρόκλο *τὴν πολιτείαν ἐκόσμησαν*¹⁰⁸. Το ρήμα τοποθετείται στο τέλος της πρότασης για έμφαση.

Αναφέρονται όμως και αρνητικά χαρακτηριστικά. Κατά την αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* ο Τριβωνιανός υπήρξε φιλοχρήματος και αργυρώνητος¹⁰⁹. Ως νομικός είχε τη συνήθεια *τῶν νόμων τοὺς μὲν ἀνήρει, τοὺς δὲ ἔγραφε, ἀπεμπολὼν τοῖς δεομένοις κατὰ τὴν χρείαν ἐκάτερου*¹¹⁰. Η τοποθέτηση του ρήματος στο τέλος της πρότασης και η χρήση ιστορικού χρόνου αποδίδουν έμφαση στην ενέργεια του υποκειμένου. Στην αφήγηση της *Απόκρυφης Ιστορίας* επαναλαμβάνεται το χαρακτηριστικό της φιλοχρηματίας και ο *αφηρημένος αναγνώστης* παραπέμπεται στην αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*¹¹¹.

---

¹⁰⁵ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 20. 17.

¹⁰⁶ Ως περίοδος θανάτου του αναφέρεται η άνοιξη ή το καλοκαίρι του 542, δηλ. κατά τη διάρκεια της επιδημίας της πανούκλας στην Κωνσταντινούπολη. Σχετικά βλ. Martindale, *Prosopography* IIIB, σελ. 1338.

¹⁰⁷ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 20. 17.

¹⁰⁸ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 20. Ο Τριβωνιανός διατήρησε ζωντανή τη νομική παράδοση που είχε διαχθεί και επηρεάστηκε από τους νομικούς του παρελθόντος, αξιοποιώντας τους κατά τον καλύτερο τρόπο. Σχετικά βλ. Honoré, *Tribonian*, σελ. xiv. Διακρίθηκε για την ευγλωττία του, την άριστη νομική του κατάρτιση και την ικανότητά του να ανταποκρίνεται επαρκώς στις απαιτήσεις οποιασδήποτε εργασίας. Σχετικά βλ. Honoré, *Tribonian*, σελ. 244.

¹⁰⁹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 16.

¹¹⁰ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 16.

¹¹¹ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 20. 16.

2) Παρουσίαση του προσώπου επί τη βάσει των πράξεων ή των λόγων του στις μελετώμενες ιστορικές αφηγήσεις

Κατά την αφήγηση της *Απόκρυφης Ιστορίας* παρουσιάζονται ελάχιστα αρνητικά γνωρίσματα του Τριβωνιανού. Ο τελευταίος χαρακτηρίζεται κόλακας του Ιουστινιανού ομολογώντας *περιδεής άτεχνῶς εἶναι μή ποτε αὐτὸν ὑπὸ εὐσεβείας ἐς τὸν οὐρανὸν ἀναληφθεὶς*¹¹². Η χρήση της χρονικής μετοχής *ἀναληφθεὶς* στο τέλος της πρότασης τονίζει την ιδιότητα που αποδίδεται στον Ιουστινιανό και το μέγεθος της κολακείας του Τριβωνιανού. Το υπερβατό σχήμα και η αντίθεση *ἐπαίνους - σκώμματα* επιτείνουν το αποτέλεσμα των λεχθέντων του Τριβωνιανού.

3) Παρουσίαση του προσώπου επί τη βάσει των πράξεων ή των κρίσεων άλλων προσώπων της αφήγησης

Στην αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* διακρίνεται ένα αριθμός θετικών χαρακτηριστικών της προσωπικότητας του Τριβωνιανού. Ἐχαιρε της εμπιστοσύνης του Ιουστινιανού, αφού μετά την κατάπιξη της στάσεως του *Νίκα* (532) αποκαταστάθηκε στο πρότερο του αξίωμα (*ἐς τὰς ἀρχὰς*)¹¹³.

Διακρίνεται όμως και ένας αριθμός αρνητικών χαρακτηριστικών. Στην αφήγηση της *Χρονογραφίας* κατά τη διάρκεια της στάσεως του *Νίκα*, *κατέκραζε γὰρ τὸ πλῆθος Ἰωάννου τοῦ ἐπίκλην Καππάδοκος καὶ Τριβωνιανοῦ τοῦ κοιαίστωρος* με αποτέλεσμα ο Ιουστινιανός να τους αντικαταστήσει (*διεδέχθησαν της ἀρχῆς*)¹¹⁴.

Στην αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* και κατά τη διάρκεια της στάσεως του *Νίκα* τα οργισμένα στίφη του λαού της Κωνσταντινουπόλεως κινούνται με εχθρική διάθεση εναντίον του Τριβωνιανού και του Ιωάννη Καππαδόκη και *ἐς αὐτοὺς ὕβριζον*¹¹⁵.

¹¹² Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 13. 12.

¹¹³ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 25. 1. Ο Τριβωνιανός αποκαταστάθηκε στο αξίωμα *τοῦ κοιαίστωρος* στις 18 Οκτωβρίου 532. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 160. Ο Τριβωνιανός θεωρήθηκε από τον Ιουστινιανό ο καταλληλότερος να αφαιρέσει από το *corpus* των νόμων τις ασυνέπειες και επαναλήψει. Σχετικά βλ. Brownworth, *Lost*, σελ. 75.

¹¹⁴ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (396), 62-66.

¹¹⁵ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 17. Η στάση του *Νίκα* διέκοψε τις εργασίες της δεύτερης νομικής επιτροπής υπό τον Τριβωνιανό. Σχετικά βλ. Honoré, *Tribonian*, σελ.18. Μερικοί μελετητές εξετάζουν το ενδεχόμενο η λαϊκή απαίτηση για την απομάκρυνση του Τριβωνιανού να οφείλεται σε

Ο Ιουστινιανός θυσίασε προσωρινά τον Τριβωνιανό παύοντας τον από το αξίωμα που κατείχε, για να αποφευχθεί η λαϊκή δυσαρέσκεια¹¹⁶.

Κατά την αφήγηση της *Απόκρυφης Ιστορίας* ο Ιουστινιανός παρέβλεψε το γεγονός της φιλοχρηματίας και των έργων του Τριβωνιανού και τον διόρισε *κοιαιίστωρα*¹¹⁷. Μετά το θάνατό του ο Ιουστινιανός εδήμευσε ένα μέρος από την περιουσία του, αποκλείοντας τους φυσικούς κληρονόμους της¹¹⁸. Το ομοιοτέλειτο σχήμα (*ήφάνιστο - άφείλετο*) αποδίδει περίτεχνα τη διαδοχή των γεγονότων.

4) Συγκριτική θεώρηση του προσώπου του Τριβωνιανού

Οι αφηγητές των τεσσάρων διηγήσεων τηρούν διαφορετική στάση απέναντι στον Τριβωνιανό. Ο αφηγητής του *Περί άρχων* διάκειται ευμενώς απέναντι του. Ο αφηγητής του *Υπέρ τών πολέμων* και της *Απόκρυφης Ιστορίας* διάκειται ευμενώς απέναντι του, αλλά παρουσιάζονται και αρνητικά στοιχεία της προσωπικότητός του. Στην αφήγηση της *Χρονογραφίας* επαναλαμβάνεται η πληροφορία του αφηγητή του *Υπέρ τών πολέμων* ότι ο λαός της Κωνσταντινουπόλεως μισούσε τον Τριβωνιανό¹¹⁹.

Η προσωπικότητα του Τριβωνιανού σκιαγραφείται πληρέστερα από στοιχεία που παραθέτουν οι αφηγητές. Συγκριτικά, όσον αφορά στους τέσσερις αφηγητές, πληρέστερη εικόνα δίδεται από τους αφηγητές του *Υπέρ τών πολέμων* και την *Απόκρυφη Ιστορία*. Περιγράφεται λεπτομερέστερα η προσωπικότητα του Τριβωνιανού σε σχέση με τους αφηγητές της *Χρονογραφίας* και του *Περί άρχων*. Στη *Χρονογραφία* του Ιωάννη Μαλάλα

υποκίνηση μερίδας των συγκλητικών, οι οποίοι στόχευαν την απομάκρυνση του ίδιου του Ιουστινιανού. Σχετικά βλ. Greatrex, *Nika Riot*, σελ. 184.

¹¹⁶ Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Α', 24. 17. Επίσης βλ. Greatrex, *Nika Riot*, σελ. 184.

¹¹⁷ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 20. 16.

¹¹⁸ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 20. 17. Ο αφηγητής της *Απόκρυφης Ιστορίας* μέμφεται την τακτική του Ιουστινιανού να κατάσχει με ποικίλους τρόπους και προσχήματα τις περιουσίες υπηκόων του, ώστε να εξοικονομήσει μεγάλα ποσά χρημάτων. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 273-274.

¹¹⁹ Ο Τριβωνιανός υπήρξε πρόσωπο σεβαστό στην αρχαιοπρεπή διανοήση της εποχής του, εξαιτίας της ευρύτατης μόρφωσης που κατείχε και της *φύσεως δνάμις*. Τα δύο παραπάνω χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσωπικότητάς του αποτελούσαν τα κριτήρια εισόδου του στα ανώτατα στρώματα της κοινωνίας της εποχής του. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 151.

και το *Περί ἀρχῶν* του Ιωάννη Λυδού σκιαγραφείται η προσωπικότητα του Ιωάννη Καππαδόκη εν συντομία.

Κατά κύριο λόγο, καταγράφονται πράξεις που φανερώνουν κατεξοχήν θετικά στοιχεία του χαρακτήρος του. Οι αφηγητές του *Υπὲρ τῶν πολέμων* και της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας*, πιστοί στις αρχές που παρατίθενται στο προοίμιο του *Υπὲρ τῶν πολέμων*, παραθέτουν και αρνητικά στοιχεία της προσωπικότητος του Τριβωνιανού, με σκοπό την αντικειμενικότερη της σκιαγράφηση¹²⁰.

Κατά κύριο λόγο, χρησιμοποιείται το τρίτο ενικό πρόσωπο των ρημάτων το οποίο περιγράφει τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητός του. Χρησιμοποιείται από τους τέσσερις αφηρημένους συγγραφείς και το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο, όταν το όνομα του Τριβωνιανού αναφέρεται μαζί με άλλα πρόσωπα και υπερτερεί έναντι εκείνων. Όσον αφορά στον τρόπο σύνδεσης των προτάσεων, και οι τέσσερις αφηγητές του *Υπὲρ τῶν πολέμων*, της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας*, της *Χρονογραφίας*, και του *Περί ἀρχῶν* χρησιμοποιούν την παρατακτική σύνδεση των προτάσεων, για να αποκτήσει η διήγηση ζωντάνια. Και οι τέσσερις αφηγητές χρησιμοποιούν μετοχές σε πτώση ονομαστική που συμπληρώνουν το ρήμα της πρότασης και ολοκληρώνουν την αποτίμηση της προσωπικότητος του Τριβωνιανού.

Περίοπη θέση στην αφήγηση κατέχουν τα σχήματα λόγου. Στους αφηγητές του *Υπὲρ τῶν πολέμων* και της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* κυριαρχεί το υπερβατό σχήμα¹²¹, η αντίθεση¹²², η παρήχηση¹²³, το ομοιοτέλετο¹²⁴ και το πολυσύνδετο¹²⁵.

Ο αφηγηματικός τόπος δραστηριοποίησης του Τριβωνιανού υπήρξε η Κωνσταντινούπολη και η περιοχή καταγωγής του Παμφυλία. Πράγματι δεν καταγράφεται από τους τέσσερις αφηρημένους αφηγητές καμία μετακίνηση του Τριβωνιανού προς τις επαρχίες. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι υποχρεούτο να

---

¹²⁰ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 1. 5.

¹²¹ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 13. 12, 20. 16.

¹²² Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 13. 12

¹²³ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 17.

¹²⁴ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 20. 17.

¹²⁵ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 25. 1-2.

παρίσταται στην πρωτεύουσα, αφού ήταν αξιοποιήσιμος από τον Ιουστινιανό ως πρωτεύων συνεργάτης.

Σε κανένα σημείο των τεσσάρων αφηγήσεων δεν προκύπτουν στοιχεία που να αποδεικνύουν τις σχέσεις της αυτοκράτειρας Θεοδώρας με τον Τριβωνιανό. Πιθανώς δεν πρέπει να υπήρξαν τεταμένες, αλλά δεν γίνεται και καμία αναφορά για άριστες σχέσεις μεταξύ των δύο προσώπων.

Γενική αναφορά γίνεται στην κωδικοποίηση της παλαιότερης νομοθεσίας και τη σύνταξη καινούριων νόμων, αλλά χωρίς αναφορά στη συμβολή του Τριβωνιανού. *Ὁ δὲ αὐτὸς βασιλεὺς ἀνενέωσε τοὺς νόμους τοὺς ἐκ τῶν προλαβόντων βασιλέων θεσπισθέντας, καὶ ποιήσας νεαροὺς νόμους ἔπεμψε κατὰ πόλιν*¹²⁶. Ο Τριβωνιανός συμμετείχε σε δύο επιτροπές οι οποίες επιφορτίστηκαν με την πραγματοποίηση της κωδικοποίησης του Ιουστινιανού. Η πρώτη επιτροπή απαρτίστηκε από τους Ιωάννη Καππαδόκη, Λεόντιο, Φωκά, Βασιλίδη, Θωμά, Τριβωνιανό, Κωνσταντίνο και Θεόφιλο συν τους νομικούς Διόσκουρο και Πρεσέντιο¹²⁷. Η επιτροπή, υπό την προεδρία του Ιωάννη Καππαδόκη και σε χρονικό διάστημα δεκαπέντε μηνών εργασίας (528-529), επιφορτίστηκε με την απλοποίηση της κείμενης νομοθεσίας σε ένα κώδικα (*Codex Justinianus*), ο οποίος αντικατέστησε τρεις παλαιότερους (*Gregorianus, Hermogenianus και Theodosianus*), τις *Νεαράς* του Θεοδοσίου Β΄ και μέρος των νόμων του Ιουστινιανού¹²⁸. Κατάταξε θεματικά το παλαιότερο υλικό της νομοθεσίας αφαιρώντας τα περιττά μέρη του¹²⁹. Ο *Codex Justinianus* τέθηκε σε ισχύ στις 7 Απριλίου 529¹³⁰.

---

¹²⁶ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (365), 60-61. Η φράση προέρχεται από τις δηλώσεις του Ιουστινιανού για την πραγματοποίηση της κωδικοποίησης του *corpus* των νόμων. Ο τύπος *ἀνενέωσε* εκφράζει την ιουστινιάνεια προπαγάνδα. Σχετικά βλ. Scott, *Codification*, σελ. 20-21. Το όλο εγχείρημα κρίνεται από τον Heather ως η λύση του Γορδίου δεσμού. Σχετικά βλ. Heather, *Rome*, σελ. 108.

¹²⁷ Honoré, *Tribonian*, σελ. 45-46 και 215.

¹²⁸ Διαπιστώνονται επαναλήψεις διατάξεων που αφορούσαν διαφορετικές θεματικές ενότητες. Σχετικά βλ. Τρωιάνος, *Ψηφίδες*, σελ. 70. Επίσης βλ. Honoré, *Tribonian*, σελ. 16 και 212. Ο Ιουστινιανός συνέταξε πλήθος *Νεαρῶν* για διοικητικά και εκκλησιαστικά θέματα. Σχετικά βλ. Pazdernik, *Transformation*, σελ. 47.

¹²⁹ Troianos, *Quellen*, σελ. 72.

¹³⁰ Troianos, *Quellen*, σελ. 73.

Η δεύτερη επιτροπή υπό την προεδρία του Τριβωνιανού ξεκίνησε τις εργασίες της στις 15 Δεκεμβρίου 530¹³¹. Συνέθεσε σε τρεις τόμους την επαναδιατύπωση του Ρωμαϊκού δικαίου, δηλ. την *Digesta*, τις *Institutiones* και τη δεύτερη έκδοση του *Codex Justinianus (Codex repetitae praelectionis)*¹³², που συνθέτουν το *Corpus iuris civilis*¹³³. Ως ημερομηνία έναρξης της ισχύος του αναθεωρημένου *Codex Justinianus* ορίστηκε η 16 Νοεμβρίου 529¹³⁴. Αφορά στη νομοθεσία της χρονικής περιόδου 195-534 μ.Χ., διαιρέθηκε σε 12 βιβλία και συνετέθη λατινιστί πλην ορισμένων διατάξεων που συνετέθησαν ελληνιστί¹³⁵.

Ο *Πανδέκτης (Digesta)* περιελάμβανε 50 βιβλία, υποδιαιρεμένα σε τίτλους και απετέλεσε συλλογή αποσπασμάτων των έργων παλαιότερων νομικών (39 συγγραφέων)¹³⁶. Για τη σύνταξη των *Πανδεκτών* ο Τριβωνιανός και τα μέλη της δεκαεπταμελούς επιτροπής ανέγνωσαν μεγάλο όγκο υλικού αρχαίων νομικών συγγραφέων¹³⁷. Προέβησαν σε διορθώσεις, συντμήσεις, συμπληρώσεις και τροποποιήσεις των παραπάνω κειμένων και απέρριψαν πλήθος απαρχαιωμένων συγγραφέων¹³⁸. Το όλο εγχείρημα ανέλαβαν τρεις εξαμελείς υποεπιτροπές, η Σαβίνια, η Συντακτική και η Παπινιανή, οι οποίες επεξεργάζονταν παράλληλα το διαθέσιμο υλικό, το οποίο με τη σειρά του χωρίστηκε σε τρία μέρη, ένα για κάθε επιτροπή¹³⁹. Το σύνολο

---

¹³¹ Η στάση του *Νίκα* (532) έχει ανεπαίσθητη επίπτωση στις εργασίες της δεύτερης επιτροπής. Σχετικά βλ. Honoré, *Tribonian*, σελ. 48, 56. Το 532 ο Τριβωνιανός κατείχε τον τίτλο του *magister officiorum*. Σχετικά βλ. Χριστοφιλοπούλου, *Ιστορία*, σελ. 297.

¹³² Honoré, *Tribonian*, σελ. xiii και 212. Η αναθεωρημένη έκδοση του *Codex Justinianus* πραγματοποιήθηκε μετά την ολοκλήρωση των *Digesta* και *Institutiones*. Σχετικά βλ. Martindale, *Prosopography* III B, σελ. 1337.

¹³³ Cameron, *Mediterranean*, σελ. 105.

¹³⁴ Troianos, *Quellen*, σελ. 73.

¹³⁵ Troianos, *Quellen*, σελ. 74-75.

¹³⁶ Troianos, *Quellen*, σελ. 76, 80.

¹³⁷ Χριστοφιλοπούλου, *Ιστορία*, σελ. 298.

¹³⁸ Honoré, *Tribonian*, σελ. 140. Ο Τριβωνιανός έλαβε ενεργά μέρος στην συντακτική διαδικασία στη Σαβίνια επιτροπή και επέπτευε το όλο έργο. Σχετικά βλ. Honoré, *Digest*, σελ. 12, 39.

¹³⁹ Το όλο εγχείρημα διήρκησε από τις 15 Δεκεμβρίου 530 έως 9 Ιουλίου 531. Επικεφαλής της Σαβίνιας επιτροπής υπήρξε ο Τριβωνιανός, με δεύτερο μέλος τον Δωρόθεο. Επικεφαλής της Συντακτικής ο Θεόφιλος, με δεύτερο μέλος τον Ανατόλιο. Επικεφαλής της Παπινιανής ο Κωνσταντίνος, με δεύτερο μέλος

του υλικού που ανέγνωσαν τα μέλη της επιτροπής ανέρχεται στα 1.528-2.000 βιβλία¹⁴⁰. Η Σαβίνια επιτροπή συνέταξε τα δεκαέξι βιβλία του *Πανδέκτη*, η Συντακτική τα δεκατέσσερα και η Παπινιανή τα δεκαοκτώ¹⁴¹.

Η ανάγκη να αποφοιτήσουν από τις νομικές σχολές άρτια κατηρητισμένοι νομικοί εξανάγκασε τη δεύτερη επιτροπή υπό τον Τριβωνιανό να δημιουργήσει ένα διδακτικό εγχειρίδιο τις *Εισηγήσεις (Institutiones)*¹⁴². Η επιτροπή απαρτίστηκε από τον Τριβωνιανό και τους αντικένσορες Θεόφιλο και Δωρόθεο¹⁴³. Το όλο εγχείρημα αποτελεί ένα συνδυασμό των *Institutes* του Γαίου και ανάλογων εργασιών των Ουλπιανού, Παύλου, Φλωρεντίνου και Μαρκιανού¹⁴⁴. Οι *Εισηγήσεις* περιελάμβαναν τέσσερα βιβλία¹⁴⁵. Ορισμένα μέρη του έργου συνετάχθηκαν από τον ίδιο τον Τριβωνιανό¹⁴⁶.

Και στους τέσσερις αφηρημένους αφηγητές δε γίνεται καμία αναφορά στη γλώσσα που ο Τριβωνιανός προτιμούσε να χρησιμοποιεί στη σύνταξη των νομικών εγγράφων. Καθότι νομικός, θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε δεδομένη την προτίμησή του στη Λατινική γλώσσα, η οποία χρησιμοποιήθηκε στη σύνταξη των νόμων σύμφωνα με την παράδοση του ρωμαϊκού δικαίου¹⁴⁷ και την οποία γνώριζε εις βάθος¹⁴⁸. Ο Τριβωνιανός αρέσκειται να χρησιμοποιεί μεγάλες σύνθετες λέξεις με προθέματα και σύνθετα ρήματα¹⁴⁹. Μετά την αποκατάστασή του στο αξίωμα του *κοιαιίστορος*, μετά το

τον Κρατίνο. Οι Δωρόθεος, Ανατόλιος και Κρατίνος ήταν νομικοί κρατικοί υπάλληλοι. Τα υπόλοιπα τέσσερα μέλη κάθε επιτροπής ήταν νομοδιδάσκαλοι των σχολών Κωνσταντινουπόλεως και Βηρυτού. Σχετικά βλ. Honoré, *Tribonian*, σελ. 142, 164, 170. Επίσης βλ. Honoré, *Digest*, σελ. 3, 12, 17.

¹⁴⁰ Honoré, *Tribonian*, σελ. 147. Το όλον έργο περιελάμβανε 2.400.000 σειρές. Σχετικά βλ. Honoré, *Digest*, σελ. 5, 19.

¹⁴¹ Honoré, *Tribonian*, σελ. 184. Η Σαβίνια επιτροπή και κυρίως ο Τριβωνιανός ανέλαβε την επεξεργασία του ποινικού μέρους του όλου έργου. Σχετικά βλ. Honoré, *Digest*, σελ. 38-39.

¹⁴² Honoré, *Tribonian*, σελ. 56.

¹⁴³ Honoré, *Tribonian*, σελ. 187. Επίσης βλ. Troianos, *Quellen*, σελ. 85.

¹⁴⁴ Honoré, *Tribonian*, σελ. 190.

¹⁴⁵ Honoré, *Tribonian*, σελ. 198.

¹⁴⁶ Troianos, *Quellen*, σελ. 87.

¹⁴⁷ Ο Τριβωνιανός κατά την πρώτη του θητεία ως *κοιαιίστωρ* χρησιμοποίησε τη λατινική γλώσσα για τη σύνταξη των νόμων. Σχετικά βλ. Honoré, *Tribonian*, σελ. 42.

¹⁴⁸ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 20.

¹⁴⁹ Honoré, *Tribonian*, σελ. 87-89.

535, χρησιμοποίησε την ελληνική γλώσσα¹⁵⁰. Η συνεισφορά του Τριβωνιανού στην πραγμάτωση του μεγαλεπήβολου σχεδίου της κωδικοποίησης συνοψίζεται στο πάθος του για τη σαφή διατύπωση ή τη διευκρίνιση των νόμων¹⁵¹.

Κανένας από τους τέσσερις αφηρημένους αφηγητές δεν αναφέρει καμία πληροφορία για τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του Τριβωνιανού. Το λεξικό της *Σουΐδας* παρέχει την πληροφορία ότι υπήρξε άθεος και παγανιστής¹⁵². Δεν υπάρχουν όμως στοιχεία που αποδεικνύουν την παραπάνω άποψη.

---

¹⁵⁰ Honoré, *Tribonian*, σελ. 124. Όλες οι *Νεαραι* γράφτηκαν στην ελληνική γλώσσα, με εξαίρεση όσες προορίζονταν για το δυτικό τμήμα της αυτοκρατορίας. Σχετικά βλ. Τρωϊάνος, *Ψηφίδες*, σελ. 73.

¹⁵¹ Pazdernik, *Transformation*, σελ. 55. Επίσης βλ. Brownworth, *Lost*, σελ. 75.

¹⁵² *Ἕλληγν ὑπήρχε καὶ ἄθεος*. Σχετικά βλ. *Σουΐδα* I4, 588, αρ. λημ. 956.

1) Παρουσίαση του προσώπου επί τη βάση των στοιχείων που παρέχει ο αφηγητής

Ο Ιωάννης Μαλάλας, ο Προκόπιος Καισαρείας και ο Ιωάννης Λυδός συνιστούν τις σημαντικότερες πηγές για τον βίο και την πολιτεία του Ιωάννη Καππαδόκη. Οι αφηγητές και των τεσσάρων αυτών ιστορικών αφηγήσεων δεν τοποθετούνται ευμενώς έναντι του Ιωάννη Καππαδόκη, αναδεικνύοντας κυρίως τα αρνητικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητος του.

Κατά τη *Χρονογραφία* η σταδιοδρομία του ξεκίνησε, όταν αντικατέστησε τον Ιουλιανό στο αξίωμα του *ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων*¹⁵³, ενώ σε άλλο σημείο συναντάται η φράση *ἐν δὲ τῇ ὑπατείᾳ Ἰωάννου τοῦ Καππάδοκος*¹⁵⁴.

Στην αφήγηση του *Ἵπὲρ τῶν πολέμων* αναγνωρίζεται μικρός αριθμός θετικών στοιχείων της προσωπικότητός του. Ο Ιωάννης Καππαδόκης απολαμβάνει της εμπιστοσύνης του Ιουστινιανού και *λόγον αὐτοῦ βασιλεὺς ἐποιεῖτο πολὺν*¹⁵⁵. Θεωρεῖται *θρασύτατος τε καὶ δεινότατος τῶν κατ' αὐτῶν ἀπάντων*¹⁵⁶. Κατονομάζεται υψηλόβαθμος

---

¹⁵³ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (389), 65-66, (401), 15. Ο *ἐπαρχος τῶν πραιτωρίων* (*praefectus praetorio*) υπήρξε ανώτατος πολιτικός αξιωματούχος, επικεφαλής μεγάλων διοικητικών περιφερειῶν, των επαρχοτήτων. Ήταν επιφορτισμένος με διοικητικές, οικονομικές και δικαστικές αρμοδιότητες. Στο πλαίσιο των οικονομικῶν αρμοδιοτήτων του, κατείχε την *arca praefectoria*, την οικονομική υπηρεσία με αντικείμενο τη μισθοδοσία και τον επισιτισμό των στρατευμάτων κατά τη διάρκεια των εκστρατειῶν και την *canona vestium*, τον φόρο για την προμήθεια στρατιωτικῶν στολῶν. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Κράτος*, σελ. 322, 377. Ο *ἐπαρχος τῶν πραιτωρίων* διόριζε τους κυβερνήτες των επαρχιῶν. Στο ανατολικό Ρωμαϊκό κράτος υπήρξαν δύο *ἐπαρχοὶ τῶν πραιτωρίων*, του Ἰλλυρικού και της Ανατολῆς. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Θεωρία*, σελ. 73. Ο πλήρης τίτλος του Ιωάννη Καππαδόκη ἦταν *praefectus praetorio per Orientem*. Σχετικά βλ. Λουγγῆς, *Ιουστινιανός* σελ. 22 και 147. Χρημάτισε *praefectus praetorio per Orientem* πριν από 30 Ἀπριλίου 530 ἕως 14 Ἰανουαρίου 532 και από 18 Ὀκτωβρίου 532 ἕως 7 Μαΐου ἢ 1 Ἰουνίου 541. Σχετικά βλ. Ηονορέ, *Tribonian*, σελ. 13, 56 και 61.

¹⁵⁴ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (404), 57.

¹⁵⁵ Προκόπιος, *Ἵπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 25. 5. Επίσης βλ. Maraval, *Justinien*, σελ. 153.

¹⁵⁶ Προκόπιος, *Ἵπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 10. 7.

διοικητικός αξιωματούχος με τη χρήση του τύπου *αὐλῆς ἑπαρχος*¹⁵⁷, ενώ στην *Απόκρυφη Ιστορία* με τη χρήση του τύπου *ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων*¹⁵⁸.

Αναμφίβολα, υπερτερούν τα αρνητικά στοιχεία του χαρακτήρα του¹⁵⁹. Ο Ιωάννης Καππαδόκης δεν φημιζόταν για τη μόρφωσή του (*ἀνήκοος ἦν*), αφού *οὐ γὰρ ἄλλο οὐδὲν ἐς γραμματιστοῦ φοιτῶν ἔμαθεν, ὅτι μὴ γράμματα, καὶ ταῦτα κακὰ κακῶς [γράφαι]*¹⁶⁰. Ἦταν *βαρὺς καὶ χαλεπὸς*, αντικοινωνικός απέναντι στους συμπολίτες του, χειροδικούσε εναντίον τους και επεδίωκε να καταχραστεί την περιουσία τους¹⁶¹. Υπήρξε *φλαῦρος τε τὸν τρόπον καὶ δυνατὸς εἰς τὸ προσαγαγεῖν εἰς τὸ δημόσιον ἐπινοῆσαι χρήματα ἐπὶ λύμῃ ἀνθρώπων*¹⁶². Στο *Ἐπεὶ τῶν πολέμων* δικαιολογείται η τιμωρία που του επεβλήθη από τον Θεό ως αποτέλεσμα της αλαζονείας του, αφού *θωπεία μὲν αὐτὴν ἢ χάριτι μετελθεῖν ὡς ἦκιστα ἔγνω, ἐς ἐπιβουλὴν δὲ αὐτῇ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς καθιστάμενος ἐς τὸν βασιλέα διέβαλεν*¹⁶³.

Ο αφηγητής του *Ἐπεὶ τῶν πολέμων* δικαιολογεί την πτώση και το τέλος του *ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων*, τα οποία προσχεδιάστηκαν από τον Θεό, ο οποίος *οὐκ ἦνεγκεν ἐς τοῦτο τὴν τίσιν Ἰωάννη ἀποκεκρίσθαι, ἐπὶ μέγα τε αὐτῷ τὴν κόλασιν ἐζήρτύετο*¹⁶⁴. Θεωρεῖ μάλιστα τον Ιωάννη Καππαδόκη δαιμονόπληκτο, αφού *φιλεῖ γὰρ τὸ δαιμόνιον, ὅπερ ἐς τοὺς ἀνθρώπους ὠραῖζεσθαι πέφυκεν*, με αποτέλεσμα να έχει εμμονές σχετικά με

---

¹⁵⁷ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 24. 11, Γ', 10. 7 και Γ', 13. 12.

¹⁵⁸ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 21. 1.

¹⁵⁹ Η κριτική του αφηγητή του *Ἐπεὶ τῶν πολέμων* απέναντι στον Ιωάννη Καππαδόκη αποτελεί κεκαλυμμένη κριτική εναντίον του Ιουστινιανού. Ο Ιωάννης Καππαδόκης αποτελεί τον αποδιοπομπαίο τράγο του βασιλέως και τον αποδέκτη μιας κριτικής που εμπεριέχει ταυτόχρονα θετικά και αρνητικά σχόλια. Σχετικά βλ. Böhm, *Predecessors*, σελ. 314. Επίσης βλ. Παΐδας, *Κάτοπτρα*, σελ. 245, υποσημείωση 577.

¹⁶⁰ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 24. 12. Ο αφηγητής του *Ἐπεὶ τῶν πολέμων* δεν διάκειται ευμενῶς στους κρατικούς λειτουργούς που καταντούσαν απαραίτητοι στον Ιουστινιανό και κατάγονταν από τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Πολιτική*, σελ. 220. Επίσης βλ. Potter, *Theodora*, σελ. 36-37.

¹⁶¹ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 25. 3.

¹⁶² Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Γ', 13. 12.

¹⁶³ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 25. 4.

¹⁶⁴ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 25. 36.

την κατάληψη της αυτοκρατορικής εξουσίας και υπέρμετρη αντίληψη για την αξία, τις ικανότητες και την κοινωνική του θέση και ισχύ¹⁶⁵.

Στην *Απόκρυφη Ιστορία* αποδίδονται σφάλματα κατά την επιτέλεση των διοικητικών του καθηκόντων¹⁶⁶.

Ο αφηγητής του *Περὶ ἀρχῶν* αναφέρει ότι ο Ιωάννης Καππαδόκης καταγόταν από την Καισάρεια της Καππαδοκίας (παλαιά ονομαζόταν *Μαζάκα*)¹⁶⁷. Αυτός αποδέχεται την ευρύτατα διαδεδομένη άποψη ότι *Καππαδόκαι φαῦλοι μὲν αἰεὶ, ζώνης δὲ τυχόντες φαυλότεροι· κέρδους δ' εἴνεκα φαυλότατοι· ἦν δ' ἄρα δις καὶ τρις μεγάλης δράζονται ἀπήνης, δὴ ῥα τότε εἰς ὥρας φαυλεπιφαυλότεροι*, για να επισημάνει ότι η παραπάνω άποψη επιβεβαιώνεται κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο στο πρόσωπο του Ιωάννη Καππαδόκη¹⁶⁸. Αυτό επιτυγχάνεται με την παρήχηση του φθόγγου [φ], την επανάληψη του τύπου *φαῦλος* με κάποιες γραμματικές διαφοροποιήσεις και το σχήμα της επιφοράς. Η εξωτερική του εμφάνιση περιγράφεται όμοια με εκείνη του αγρότη, ο οποίος είναι ενδεδυμένος *ἐπὶ τῆς χλαμύδος θεριστρίῳ, ὡς εἰ κρηδέμνω, τὴν κεφαλὴν περιδεσμῶν καὶ*

---

¹⁶⁵ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Β', 30. 51.

¹⁶⁶ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 17. 38. Ο Ιωάννης Καππαδόκης κατηγορείται για τη χρήση αθέμιτων μέσων προκειμένου να φέρει εις πέρας τα διοικητικά καθήκοντα που του ανέθεσε ο Ιουστινιανός. Σχετικά βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 373. Ο αφηγητής της *Απόκρυφης Ιστορίας* συνδέει τη διαφθορά με τη γενικότερη αποτυχία της αυτοκρατορικής πολιτικής. Σχετικά βλ. Kruse, *Debate*, 239.

¹⁶⁷ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 57.

¹⁶⁸ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 57. «*Το κατά των Καππαδόκων επίγραμμα δανείζεται ο Λυδός από τον επιγραμματοποιό Δημόδοκο*». Σχετικά βλ. Δετοράκης, *Βυζαντινή Φιλολογία*, σελ 116. Το παραπάνω απόσπασμα συναντάται στην Ανθολογία (Anth. XI, 238). Είναι γραμμένο σε δακτυλικό εξάμετρο. Σχετικά βλ. Schamp, *Jean le Lydien*, σελ. CLXXIV υποσημείωση 523 και σελ. CLXXX. Ο Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος αναφέρει τα εξής: *Διαβεβόηται δὲ παρὰ πᾶσιν ἐπὶ κακοτροπία τὸ τῶν Καππαδοκῶν γένος, ὡς καὶ παροιμίαν περὶ αὐτῶν ἐξενεχθῆναι τοιαύτην· 'Τρία κάππα κάκιστα, Καππαδοκία, Κρήτη καὶ Κιλικία. Καὶ ἐν ἐπιγράμμασι Καππαδόκαι φαῦλοι μὲν αἰεὶ, ζώνης δὲ τυχόντες φαυλότεροι· κέρδους δ' εἴνεκα φαυλότατοι· ἦν δ' ἄρα δις καὶ τρις μεγάλης δράζονται ἀπήνης, δὴ τότε γίνονται φαυλεπιφαυλότεροι. Καὶ ἄλλως Καππαδόκην ποτ' ἔχιδνα κακὴ δάκεν· ἄλλὰ καὶ αὐτὴ κάτθανε γευσαμένη αἵματος ἰοβόλου*. Σχετικά βλ. Κωνστ. Πορφ. *Περὶ Θεμάτων*, I (21), 8-18. Επίσης βλ. Maas, *Lydus*, σελ. 87-88. Ο αφηγητής του *Περὶ ἀρχῶν* περιγράφει με μίσος και μένος τον Ιωάννη Καππαδόκη. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Πολιτική*, σελ. 219.

τάς τρίχας ἐνειλῶν τῇ καλύπτρῃ, ὅπως ο ἀπελεύθερος Δημήτριος στους Βίους Παραλλήλους του Πλουτάρχου, ἢ με εκείνη των υποκριτῶν του θεάτρου¹⁶⁹.

Κατά την αφήγηση του *Περὶ ἀρχῶν* ἡ ἀνοδὸς του στην κλίμακα της ιεραρχίας υπῆρξε θαυμαστή, ὡσπερ κατ' ἐπιβάθραν, ἐπὶ τοὺς λεγομένους ἰλλουστρίους ἀνελθῶν¹⁷⁰. Ξεκίνησε την σταδιοδρομία του ὡς σκρινιάριος και εν ευθέτω χρόνω παρεισδὺς οἰκειοῦται τῷ βασιλεῖ προήχθη (προῆλθεν) στον τίτλο του λογοθέτη¹⁷¹. Κατόπιν ἀνηρπάσθη τιμὴν τον τίτλο του ἰλλουστρίου¹⁷² και τελικά του ὑπάρχου¹⁷³. Ἡ ἀνοδὸς του στα διοικητικά αξιώματα πραγματοποιήθηκε μῆπω γνωσθεὶς ὁποῖός τις ἐστι τὴν φύσιν, ἀθρόως¹⁷⁴.

Χαρακτηρίζεται με τις εκφράσεις *πονηρός, δυνάμεως ἐπιλαβόμενος δημοσίας, τοῦ μαιρωτάτου πολεμίου τῶν νόμων, τὸν καταστροφέα τοῦ πολιτεύματος*, που προκαλοῦσε τον ὄλεθρο¹⁷⁵. Κακῶς ταραζας τὰ πράγματα της πολιτείας, εἶχε επιφέρει σύγχυση στις δημοσιονομικές υποθέσεις (*μηδέποτε πέρας αὐτῶ γενέσθαι τῆς ἀρχῆς μηδέ τινα τῶν ἀπὸ*

---

¹⁶⁹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, II 21. Και σελ. 297, υποσημείωση 116: *Plut Pomp 40*.

¹⁷⁰ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 57.

¹⁷¹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 57. Ο σκρινιάριος (*scrinarius*) ἦταν ο γραφεὺς της αυτοκρατορικής υπηρεσίας. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Κράτος*, σελ. 321. Πριν το Φεβρουάριο του 528 κατεῖχε τον τίτλο του *quaestor sacri palatii*, που ἦταν επιφορτισμένος με αρμοδιότητες νομικής φύσεως. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Κράτος*, σελ. 320, *Honoré, Tribonian*, σελ. 45 και Tate, *Justinien*, σελ. 354. Ο Ιωάννης Καππαδόκης υπῆρξε σκρινιάριος ὑπὸ τον *magister militum*. Ο Ιουστινιανός τον μετάταξε σε θέση οικονομικής ευθύνης ὡς *numerarius*. Σχετικά βλ. Martindale, *Prosopography IIIA*, σελ. 627. Σκρινιάριος ὑπὸ τον *magister militum* προήχθη μετὰ το 527. Ὡς λογοθέτης πιθανόν ἦταν επιφορτισμένος με την πραγματοποίηση αποστολῶν. Σχετικά βλ. Schamp, *Jean le Lydien*, σελ. CLXXIII.

¹⁷² Ο ὅρος Ἰλλούστριος αναφέρεται γενικά στα υψηλά αξιώματα των συγκλητικῶν και των ἐπάρχων. Σχετικά βλ. Δετοράκης, *Βυζαντινὴ Φιλολογία*, σελ 117 και Martindale, *Prosopography IIIA*, σελ. 627.

¹⁷³ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 57 και 61. Ο Ιωάννης Καππαδόκης ἀπὸ το 531 κατεῖχε το αξίωμα *praefectura praetorio per Orientem* (ὑπάρχος τῆς Ἀνατολῆς). Σχετικά βλ. Χριστοφιλοπούλου, *Ἱστορία*, σελ. 259.

¹⁷⁴ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 57.

¹⁷⁵ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 57, III 69 και III 72. Ο Ιωάννης Καππαδόκης επανέφερε παλαιούς νόμους που εἶχαν παραμείνει παρωχημένοι. Σχετικά βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 373. Ο Ιωάννης Καππαδόκης ἦταν ἄνθρωπος της υπερβολῆς. Σχετικά βλ. Girod, *Théodora*, σελ. 219. Γραφειοκρατία και συγκεντρωτικότητα αποτελοῦν τα χαρακτηριστικά της κρατικής διοίκησης του 6^{ου} αἰῶνος. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Θεωρία*, σελ. 70. Για τον αφηγητὴ του *Περὶ ἀρχῶν* ο δημόσιος λειτουργὸς οφείλει να διαθέτει εντιμότητα και σεβασμὸ στο νόμο. Σχετικά βλ. Dmitriev, *Lydus*, σελ. 3.

βουλῆς ἢ ὄλως τοῦ δικαίου περί ἀγρ<υπν>οῦντα τολμᾶν ἐπιλαβέσθαι τῆς διοικήσεως)¹⁷⁶. Σημειώνεται ὅτι ὁ Ἰωάννης Καππαδόκης εἶχε καταντήσει τὴ δικαστικὴ ἐξουσία ἐν κοιτῶνί τινι λανθάνουσα¹⁷⁷. Μετέτρεψε σε ευτελή τὴν πρώτη καὶ ἀνίσχουσα τῶν ἀρχῶν, καθ' ὄντινα οὐκ καιρὸν ἐπὶ τὴν ἀύλην εὐτελῶς ἐλκομένη, ἡ ὁποία τελευταία μὲν πασῶν εἰσιούσα τῶν ἀρχῶν, πρώτη δὲ προϊούσα¹⁷⁸. Κατήργησε τὶς παραδοσιακὲς τελετὲς τοῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων¹⁷⁹. Χαρακτηρίζεται ὡς ὁ σαλεύων τὴν ἀρχαιότητα με τὴν εφαρμογὴ ὁποιασδήποτε διοικητικῆς τοῦ πρακτικῆς καὶ παραβάτης τῶν νόμων (μιαρωτάτου πολεμίου τῶν νόμων)¹⁸⁰. Ὑπῆρξε πανίσχυρος, βδελυρὸς καὶ κατόρθωσε τοῦ γε μὴν σιτωνικοῦ ἀνέκαθεν ὑπὸ τὴν πολιαρχίαν τελοῦντος ἀφαιρεθέντος, γὰρ να το υπαγάγει στη δική του δικαιοδοσία¹⁸¹.

Ὁ ἀφηγητὴς τοῦ *Περὶ ἀρχῶν*, θεωρὸς γενόμενος καὶ παρὼν τοῖς πραττομένοις τοῦ Ἰωάννη Καππαδόκη, τὸν παρομοιάζει με τὸν τύραννο τοῦ Ἀκράγαντα Φάλαρη, περιβόητο γὰρ τὶς μεθόδους βασιανισμοῦ τοῦ¹⁸². Ὁ Ἰωάννης Καππαδόκης ταῖς ἀδικίας ἐπηγρύπνει καὶ χαρακτηρίζεται ἀλάστωρ ἀπείρους ὑπουργοῦς τῶν κακῶν ἔχων, οἱ ὁποῖοι ἦταν διασκορπισμένοι σὲ πολλὰς πόλεις, γὰρ να ἀποκαλύψουν τὶς κρυμμένες οικονομίες τῶν κατοίκων¹⁸³. Προσαγορεύεται λαιστρυγὼν καὶ τεκνοραίστης (χρῆση σχήματος ἀντονομασίας), ὁ ὁποῖος ἐνεργούσε ὡς πορθητὴς πόλεων ἢ περιοχῶν καὶ ἐφ' ὅλην ὁμοῦ τὴν τῆς Ἀσιανῆς ἄνωθεν ῥάχεως δίοικησιν συνεῖδεν ἐκτεῖναι τὴν ἀσέβειαν¹⁸⁴.

---

¹⁷⁶ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 69. Ἀπέκτησε ἐπίσης τὸ δικαίωμα κανένα αυτοκρατορικό διάταγμα σχετικὰ με τὴ φορολογία νὰ μὴν μποροῦσε νὰ ἀποσταλεῖ σὲ κυβερνήτη χωρὶς τὴ συγκατάθεσή του. Σχετικὰ βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 355.

¹⁷⁷ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, II 17.

¹⁷⁸ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, II 17. Ὑπῆρξε ὁ μοναδικὸς ὑπουργὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ποὺ διέθετε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκπροσωπεῖται στο δικαστήριον ἀπὸ δημοσίους υπαλλήλους. Σχετικὰ βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 355.

¹⁷⁹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, II 16-17.

¹⁸⁰ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 68-69.

¹⁸¹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 38.

¹⁸² Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 57. Ὁ Ἰωάννης Καππαδόκης βασάνιζε ὅσους ἐπεδίωκαν νὰ ἀποφύγουν τὴν καταβολὴ τῆς φορολογίας πρὸς τὸ κράτος. Ἡ ἐναντίον τοῦ κατακραυγὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατία, τὴν ὁποία φορολόγησε καὶ περιόρισε τὰ προνόμιά της. Σχετικὰ βλ. Brownworth, *Lost*, σελ. 74. Ἐπίσης βλ. Ostrogorsky, *Ἱστορία*, σελ. 138-139.

¹⁸³ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 58. Ὁ ἀλάστωρ εἶναι ὁ δαίμων τῆς ἐκδίκησης.

¹⁸⁴ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 61.

Χαρακτηρίζεται *πλατύγναθος, Νιόβης αὐτῆς λιθωδέστερος*¹⁸⁵, με τη χρήση του σχήματος της αντονομασίας. Πολλοί άνθρωποι απώλεσαν τις περιουσίες τους εξαιτίας της *συνωνῆς* και της αναγκαστικής απασχόλησης σε διάφορες καταναγκαστικές εργασίες, με αποτέλεσμα να απολέσουν τη ζωή τους¹⁸⁶. Και προκειμένου να εισπραχθούν περισσότερα χρήματα, οι συνεργάτες του απαιτούσαν φόρους με διαφορετικές ονομασίες¹⁸⁷. Εξαιτίας της αρπακτικότητας των συνεργατών του ο Ιωάννης Καππαδόκης καλείται από τον αφηγητή του *Περὶ ἀρχῶν* εκατόγχειρας *Βριάρεως* (σχῆμα αντονομασίας)¹⁸⁸.

Ο Ιωάννης Καππαδόκης αρεσκόταν να συναναστρέφεται περιθωριακά στοιχεία και να διάγει βίο γεμάτο ηδονές με υπερβολική οينوποσία, *ἔμετον αὐτῷ κινεῖν, μηκέτι χωροῦντος τοῦ στόματος*¹⁸⁹. Διήγε τον βίο του *σηπόμενος, συνάπτων ταῖς νυξὶ τὰς ἡμέρας* και δεν εμφανιζόταν στο *Σήκρητον*, συνηθίζοντας να διορίζει αντικαταστάτες *ἐπὶ τῆς βασιλέως Στοᾶς*, για να τον εκπροσωπούν στην ακροαματική διαδικασία των υποθέσεων που αφορούσαν οικονομικά ζητήματα, ώστε ο ίδιος να επιδίδεται στην ηδονοθηρία¹⁹⁰.

Στην περιγραφή της πτώσης του Ιωάννη Καππαδόκη προσδίδεται ένα μεταφυσικό περιεχόμενο. *Ἐπεστράφη θεός, ἐκδοῦναι τὸν αἴτιον τῶν κακῶν ταῖς ἰδίαις πράξεσι ψηφισάμενος, πείθων αὐτὸν ὡς ἔστι Δίκη Νέμεσις τε κακοῖς κακότητα φέρουσα*¹⁹¹. Δηλ. αποτέλεσμα της δημοσιονομικής του πολιτικής υπήρξε η συγκέντρωση πλήθους αέργων στην Κωνσταντινούπολη, οι οποίοι επιδόθηκαν σε πλήθος αξιόποινων αδικημάτων¹⁹². Οι αναταραχές που περιγράφονται αναφέρονται στη στάση του *Νίκα* το 532 και όχι στη

---

¹⁸⁵ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 61.

¹⁸⁶ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 70.

¹⁸⁷ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 70.

¹⁸⁸ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 58.

¹⁸⁹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 65.

¹⁹⁰ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 65.

¹⁹¹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 69.

¹⁹² Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 70. Είναι δύσκολο να λεχθεί, αν επί της υπαρχείας του Ιωάννη Καππαδόκη οι άποροι εγκατέλειπαν τον τόπο καταγωγής τους, προκειμένου να αποφύγουν την καταβολή των φόρων. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Πολιτική*, σελ. 223.

χρονική περίοδο 535-539, που ο Ιωάννης Λυδός αναφέρει με τη χρήση των τύπων *πραίτωρας τε καὶ κυαισίτωρας*, που αποτελούν μεταγενέστερα αξιώματα¹⁹³.

2) Παρουσίαση του προσώπου επί τη βάσει των πράξεων ή των λόγων του στις μελετώμενες ιστορικές αφηγήσεις

Οι πράξεις του αποτελούν την αφορμή να μνημονευτεί από τους αφηγητές ένας ελάχιστος αριθμός θετικών στοιχείων της προσωπικότητός του. Κατά τη *Χρονογραφία*, παρουσιάζεται πιστός στο Ορθόδοξο δόγμα και πολέμιος των αιρετικών, αφού *ἐπήρθησαν αὶ ἐκκλησίαι τῶν Ἀρειανῶν* υπό του Ιωάννη Καππαδόκη¹⁹⁴.

Κατά το *Ἐπεὶ τῶν πολέμων* αναρριχήθηκε στο υψηλό αυτό αξίωμα, *φύσεως δὲ ἰσχυρὸν πάντων γέγονε δυνατώτατος*¹⁹⁵. Υπήρξε αποφασιστικός και αποδοτικός σε δύσκολες περιστάσεις¹⁹⁶. Είχε την τόλμη να εκφράζει με παρρησία τις απόψεις του, παρά το γενικότερο κλίμα που επικρατούσε σε κάθε επιμέρους συζήτηση¹⁹⁷. Μνημονεύεται το όνομα της θυγατέρας του Ευφημίας¹⁹⁸, *δόξαν μὲν ἐπὶ σωφροσύνη πολλὴν ἔχουσα, νέα δὲ κομιδῇ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ λίαν εὐάλωτος, ἦν δὴ ὁ πατὴρ ὑπερηγάπα*¹⁹⁹.

Κατά την *Ἀπόκρυφη Ἱστορία* ο Ιωάννης Καππαδόκης ακόμα και όταν περιέπεσε εν αχρηστία, υπήρξε τυχερός, αφού δεν κατόρθωσε να θανατωθεί από τη Θεοδώρα, η οποία δεν ανακάλυψε κάποιο πρόσχημα προκειμένου να τον εξοντώσει²⁰⁰.

Κατά κύριο λόγο, στα *Excerpta de insidiis* του Κωνσταντίνου Ζ΄ Πορφυρογέννητου καταγράφονται πράξεις, οι οποίες φανερώνουν κατεξοχήν αρνητικά στοιχεία του χαρακτήρος του²⁰¹. Σε αυτό το απόσπασμα, αποδίδεται στον Ιωάννη

¹⁹³ Martindale, *Prosopography* IIIA, σελ. 631.

¹⁹⁴ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (404), 57-58.

¹⁹⁵ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α΄, 24. 12.

¹⁹⁶ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α΄, 24. 13. Υπήρξε ικανός να επιλύσει οποιοδήποτε πρόβλημα παρουσιαζόταν σε αρμοδιότητες του τομέα του και να εξασφαλίσει έσοδα στο δημόσιο ταμείο. Σχετικά βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 354.

¹⁹⁷ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Γ΄, 10. 8. Επίσης βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 489.

¹⁹⁸ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α΄, 24. 13.

¹⁹⁹ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α΄, 25.13.

²⁰⁰ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 17. 44.

²⁰¹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (406), *1-14. Επίσης βλ. Καρπόζηλος, *Ἱστορικοί*, σελ. 546.

Καππαδόκη ο χαρακτηρισμό *παγανός*²⁰², στοιχείο οξύμωρο με την παραπάνω εικόνα του στην αφήγηση της *Χρονογραφίας* ως εχθρό των αιρετικών.

Ο Ιωάννης Καππαδόκης περιέπεσε σε αχρηστία και εξορίστηκε *έν Κυζίκω δημοθεῖς*²⁰³. Παρόλα τα δεινά που υπέστη κατά τη διάρκεια της εξορίας του, δεν σωφρονίστηκε και *φατριάσας μετά τινων κητόρων ἀνεῖλον Εὐσέβιον τὸν ἐπίσκοπον τῆς αὐτῆς Κυζικηνῶν πόλεως*²⁰⁴.

Κατά το *Υπὲρ τῶν πολέμων* υπήρξε *πονηρότατος ἀνθρώπων*, επιτελούσε ανούσια και ανίερα έργα, χωρίς σεβασμό στον Θεό και τους συνανθρώπους του και *βίους ἀνθρώπων ἀπολλύναι καὶ πόλεις καθελεῖν*²⁰⁵. Αφενός *ληιζόμενος τὰς τῶν ὑπηκόων οὐσίας*, αφετέρου *χρόνου γοῦν ὀλίγου χρήματα μεγάλα περιβαλόμενος ἐς κρεπάλην*²⁰⁶. Κατά την έναρξη της Βανδαλικῆς εκστρατείας *λογισάμενος ὅπως ἐλάσσω τε τὰ ξύλα καὶ τὸν μισθὸν τοῖς ἀρτοποιοῖς ἤσσονα δοίη καὶ ὠμὸν ἔτι τὸν ἄρτον ἐς τὸ δημόσιον βαλανεῖον ἐσκομίσας*, με αποτέλεσμα οι ἄρτοι να σαπίσουν και πολλοί στρατιώτες που τους κατανάλωσαν αρρώστησαν, ενώ ἄλλοι απεβίωσαν²⁰⁷.

Ο Ιωάννης Καππαδόκης υπήρξε κόλακας του Ιουστινιανού. Στη δημηγορία του, για να πείσει τον αυτοκράτορα να ματαιώσει τη Βανδαλική εκστρατεία, ο Ιωάννης Καππαδόκης θυμίζει στον βασιλέα ότι *οὐδὲ τῶ ἀντειπόντι χαλεπῶς ἔχεις καὶ ἀκίνδυνον ἡμῖν ἀπέδειξας πολλάκις τὸ τοῖς σοῖς ἀντιστῆναι βουλευμάσι*²⁰⁸. Ομολογεί ότι θα

---

²⁰² Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (406), *14. Αμφίβολη είναι η πίστη του Ιωάννη Καππαδόκη στο χριστιανισμό. Σχετικά βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 354.

²⁰³ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (406), 80.

²⁰⁴ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (406), 81-82.

²⁰⁵ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 13. Η τακτική της συλλογῆς των φόρων συχνά περιελάμβανε και σωματικές τιμωρίες ή φυλακίσεις ή πωλήσεις των παιδιῶν των φορολογουμένων ως σκλάβους. Σχετικά βλ. Maraval, *Justinien*, σελ. 172.

²⁰⁶ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 14. Ο Ιωάννης Καππαδόκης πίεξε τους φορολογούμενους και συγκέντρωνε χρήματα. Σχετικά βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 354-355.

²⁰⁷ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 13. 16-20. Η τροφοδοσία του στρατού, η *annona militaris*, περιελάμβανε ἄρτο, οἶνο, λαρδί, γαλέτα, ὄξο, αρνίσιο κρέας και ἄχυρο για τους ἵππους. Υπήρξε ικανή ποσότητα για την επιβίωση του στρατού για χρονικό διάστημα δεκαεπτά με εἴκοσι ημερῶν. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία*, σελ. 668-669.

²⁰⁸ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 10. 9. Ο Ιωάννης Καππαδόκης διακατεχόταν από ἐκδηλο ενδιαφέρον για τις ανατολικές επαρχίες. Δεν είναι γνωστό εάν διαφωνούσε με την πολιτική της *reconquista*

αποδειχθεί μελλοντικά η πίστη και η αφοσίωση του²⁰⁹. Ο Ιωάννης Καππαδόκης υπήρξε επιφυλακτικός και απαισιόδοξος, όσον αφορά την έκβαση της εκστρατείας εναντίον των Βανδάλων, επικαλούμενος παλαιότερες αποτυχημένες εκστρατείες²¹⁰. Ενεδύθη τον μανδύα του φιλειρηνιστή και προτιμούσε την απραξία, γεγονός που εκφράζεται με τη ρητορική ερώτηση “*πῶς οὐχὶ τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι κινδύνων τὸ τὴν ἡσυχίαν ἀγαπᾶν ἄμεινον;*”²¹¹. Επικαλείται λογικά και αυτονόητα επιχειρήματα, δηλ. την απόσταση, το χρόνο που απαιτείται για την πληροφόρηση των γεγονότων και το ενδεχόμενο της αποτυχίας της εκστρατείας²¹². Στην επιχειρηματολογία του διακρίνονται πλήθος αντιθέσεων και η χρήση του υπερβατού σχήματος. Ο Λουγγής ομοφωνεί με τον Stein ότι στην αφήγηση του *Ὑπὲρ τῶν πολέμων* καταγράφεται η θέση του Ιωάννη Καππαδόκη για εγκατάλειψη των σχεδίων της εκστρατείας εναντίον των Βανδάλων, εξαιτίας της εχθρικής στάσεως του αφηγητή απέναντί του²¹³. Η επιχειρηματολογία του απηχεί τις θέσεις πολλών αξιωματούχων και στρατηγών του Ιουστινιανού, που ο καθένας για διαφορετικούς λόγους δεν επιθυμούσαν την πραγματοποίηση της εκστρατείας²¹⁴. Κατά τον Καλδέλλη χρησιμοποιείται από τον αφηγητή του *Ὑπὲρ τῶν πολέμων* ως πρότυπο η αφήγηση του Ηροδότου, δηλ. το σημείο της συζήτησης του Ξέρξη με τον Αρτάβανο, για την πραγματοποίηση της εκστρατείας των Περσών εναντίον της Ελλάδος²¹⁵.

Η φιλοδοξία κατάληψης της αυτοκρατορικής εξουσίας δημιούργησε στον Ιωάννη Καππαδόκη αισθήματα φθόνου εναντίον επιτυχημένων προσώπων του δημοσίου βίου. Υπό την επήρεια του φθόνου διέκειτο εχθρικός έναντι του δημοφιλούς στρατηγού

ή όντως φοβόταν καινούρια αποτυχία της Βανδαλικής εκστρατείας. Σχετικά βλ. Χριστοφιλοπούλου, *Ιστορία*, σελ. 279. Ο Ιωάννης Καππαδόκης διαφωνούσε για οικονομικούς λόγους με την πραγματοποίηση της εκστρατείας εναντίον των Βανδάλων. Σχετικά βλ. Martindale, *Prosopography* IIIA, σελ. 630. Επίσης βλ. Maraval, *Justinien*, σελ. 172.

²⁰⁹ Προκόπιος, *Ὑπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 10. 10.

²¹⁰ Προκόπιος, *Ὑπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 10. 13.

²¹¹ Προκόπιος, *Ὑπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 10. 13.

²¹² Προκόπιος, *Ὑπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 10. 14-16.

²¹³ Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 22.

²¹⁴ Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία*, 436-437.

²¹⁵ Η δομή της αφήγησης, η δραματικότητα και οι σχέσεις των αφηγηματικών προσώπων παραπέμπουν στον Ηρόδοτο. Ο Ιουστινιανός ομοιάζει με τον Ξέρξη και ο Ιωάννης Καππαδόκης με τον Αρτάβανο. Σχετικά βλ. Kaldellis, *Vandal war*, σελ. 15-16.

Βελισαρίου και πολλῆ ἐπιβουλῆ ἐς αὐτὸν εἶχετο, ὅτι δὲ αὐτὸς μὲν τὸ ἐκ πάντων ἔχθος ἐφ' ἑαυτὸν εἶλκε²¹⁶. Κατὰ τον Schamp ο Ἰωάννης Καππαδόκης φθονούσε τη δόξα που ο στρατηγός απέκτησε με τις στρατιωτικές του επιτυχίες²¹⁷. Κατὰ τον Honoré υπολάνθανε ανταγωνισμός ανάμεσα στον Ἰωάννη Καππαδόκη και τον Τριβωνιανό για θέματα που αφορούσαν κυρίως την κωδικοποίηση των νόμων²¹⁸.

Ο Ἰωάννης Καππαδόκης χαρακτηρίζεται αφελής, *λόγω ἡσθείς* και *εὐθύς μελλήσει οὐδεμιᾶ* για την παγίδα στην οποία επρόκειτο να περιπέσει υποδείξει της Αντωνίνας²¹⁹. Συμφώνησε να οργανώσει με τον Βελισάριο ένα σχέδιο κατάληψης της εξουσίας, πιστεύοντας τους χρησμούς των μάντεων, ότι διέθετε την εὐνοια του Θεού για την ευόδωση των μεγαλεπήβολων σχεδίων του²²⁰.

Ο Ἰωάννης Καππαδόκης δεν σεβόταν την αυτοκράτειρα Θεοδώρα, *οὔτε τὴν στοργὴν αἰσχυρόμενος, ἦνπερ ἐς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἐξαισίαν οἶαν*²²¹. Κατέστη καχύποπτος και *ὑπερκύπτων τε ἀεὶ ἐκ τοῦ δωματίου και τὰς εἰσόδους περισκοπῶν ἄυπνος ἔμενε, καίπερ ἑταιρισάμενος δορυφόρων τε και ὑπασπιστῶν χιλιάδας πολλὰς*²²². Παρόλα αυτά οι εμμονές σχετικά με την προσωπική του ασφάλεια, ακεραιότητα και κατ' επέκταση για τη ζωή του δεν συνετέλεσαν στην μεταβολή της επαίσχυντης συμπεριφοράς του²²³. Ο ἴδιος μετά την αποκάλυψη των βλέψεών του για την αυτοκρατορική εξουσία *καταφυγὼν ἐς τὸ ἱερόν*, παρείχε την ευκαιρία στην αυτοκράτειρα να επιτύχει την σύλληψη, την τιμωρία και τον παραγκωνισμό του²²⁴.

---

²¹⁶ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 25. 12. «Ο Ἰωάννης Καππαδόκης ἦταν ο μόνος που φθονούσε τον Βελισάριο, μετά τη νικηφόρα ἐπάνοδό του ἀπὸ την Ἰταλία το 540». Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός* σελ. 252.

²¹⁷ Schamp, *Jean le Lydien*, σελ. CLXXXI.

²¹⁸ Honoré, *Tribonian*, σελ. 13 και 59. Η μείωση της εκτάσεως της περιφέρειας της Ανατολῆς υπήρξε στοιχείο ανταγωνισμού μεταξύ Ἰωάννη Καππαδόκη και Τριβωνιανού. Σχετικά βλ. Γκουτζιουκώστας-Μονίαιρος, *Αναδιοργάνωση*, σελ. 113.

²¹⁹ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 25. 16-19.

²²⁰ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 25. 19.

²²¹ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 25. 4.

²²² Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 25. 6-7.

²²³ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 25. 8.

²²⁴ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 25. 30.

Ο Ιωάννης Καππαδόκης υπήρξε τραγικό πρόσωπο, διότι θεωρούσε *τοῖς μὲν γὰρ ἑπταικόσι τὸ μεταμελεῖσθαι ἀνόνητον, πρό δὲ τῶν δεινῶν τὸ μεταμανθάνειν ἀκίνδυνον*²²⁵. Βάδιζε προς το χαμό του *τὴν ὑποθήκην του Ιουστινιανού ἐν ἀλογία πεποιημένος*²²⁶. Υπό αυτό το πλαίσιο υπήρξε αφελής χωρίς ουδεμία προοπτική για μελλοντική αποκατάσταση και δεν κατόρθωσε να “εκμεταλλευτεί” τη μεγαλοψυχία του αυτοκράτορος, ο οποίος σκόπευε να του επιστρέψει μέρος της περιουσίας που του είχε κατασχέσει, ώστε να διάγει ευπρεπέστερο βίο²²⁷.

Κατά τη χρονική περίοδο της εξορίας του, εξακολουθούσε να έχει βλέψεις *ἐς τὰς ἀρχὰς αὐθις ἰέναι*²²⁸. Υπήρξε επίμονος, ακόμα και όταν βρέθηκε σε μειονεκτική θέση *τῶν γὰρ ἐλπίδων μεθίεσθαι οὐδαμῇ ἤθελε*²²⁹. Η εμμονή του στον στόχο κατάληψης της κοσμικής εξουσίας συνεχίστηκε με την επιστροφή του στην Κωνσταντινούπολη²³⁰.

Διέθετε επονείδιστα πάθη, αφού υπήρξε ηδονοθήρας, λαίμαργος, σπάταλος και χωρίς αυτοέλεγχο και εγκράτεια²³¹. Η υπέρμετρη φιλοχρηματία του στάθηκε η αιτία για την εκδήλωση αυτής της επονείδιστης συμπεριφοράς, εφόσον *ληιζόμενος τὰς τῶν ὑπηκόων οὐσίας, μέθη δὲ τὸ λοιπὸν καὶ σώματος ἔργοις ἀσελγέσιν ἡσχολημένος*²³².

Ο Ιωάννης Καππαδόκης παρουσιάζεται υποκριτής, όσον αφορά την τέλεση των θρησκευτικών του καθηκόντων. *Εἰς ἱερὸν ὡς εὐζόμενός τε καὶ διανυκτερεύσων ἐνταῦθα ἴοι, οὐδὲν ὁμοίως τοῖς Χριστιανῶν ἤθεσι ἔπραττεν, ἀλλὰ τριβώνιον ἐνδιδυσκόμενος ἱερεῖ πρέπον τῆς παλαιᾶς δόξης, ἣν νῦν Ἑλληνικὴν καλεῖν νενομίκασι, λόγους οὐχ ὀσίους τινὰς οὐσπερ ἐμεμελετήκει, ἀπεστομάτιζεν ἀνὰ πᾶσαν τὴν νύκτα ἐκείνην*²³³. Η ενασχόληση με τη

---

²²⁵ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Γ', 10. 17.

²²⁶ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Α', 25. 26.

²²⁷ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Α', 25. 34.

²²⁸ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Α', 25. 32, Α', 25. 44.

²²⁹ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Α', 25. 32.

²³⁰ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Β', 30. 51.

²³¹ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Α', 24. 15.

²³² Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Α', 24. 14.

²³³ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Α', 25. 10. Ο αφηγητής του *Ἐπερ τῶν πολέμων* κατονομάζει παγανιστή τον Ιωάννη Καππαδόκη. Σχετικά βλ. Potter, *Theodora*, σελ. 36.

μαγεία υπήρξε αποτέλεσμα της πονηρής του φύσεως και ἐς τὴν δίαιταν παρανομίας²³⁴. Υπήρξε φιλόδοξος, ταύτην γὰρ οἱ ὁδὸν ἔς τε τὰ μαντεῖα καὶ τὴν βασιλείαν ὑπετόπαζε φέρειν τὴν πρᾶξιν²³⁵. Συναναστρεφόταν τοῖς φαρμακεῦσι και μάντεις για το ενδεχόμενο κατάληψης της υπέρτατης αυτοκρατορικής εξουσίας, υπήρξε δεισιδαίμων και τελούσε μαγικές τελετές, ὅπως οἱ ἦ τε βασιλέως διάνοια ἔτι μᾶλλον ὑποχειρία εἶη καὶ αὐτὸς κακῶν γένοιτο ἀπαθῆς πρὸς πάντων ἀνθρώπων²³⁶.

Στην *Απόκρυφη Ἱστορία* χαρακτηρίζεται φιλάργυρος και ικανός τῆς πονηρίας τῆς αὐτοῦ ταῦτα ἐπικαλεῖν ἔργα, καθὼς επεδίωκε τὴν εἰσπραξὶ χρημάτων ἀπὸ τους φορολογούμενους, με φόρο που κλήθηκε τὸ ἀερικόν και ἀπέστειλε εἰσπράκτορες που ταῖς ληστείαις ἐχρῶντο²³⁷. Φορολόγησε τους αγρότες ορίζοντας να καταβάλλουν τὴν συνωνή²³⁸. Ωστόσο, εκμεταλλεύτηκε το ἀξίωμα του ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων για προσωπικό πλουτισμό²³⁹.

Ο αφηγητὴς του *Περὶ ἀρχῶν* τον χαρακτηρίζει πονηρόν και κακεντρεχί, που ακολουθοῦσε τὴν παλαιότερη συνήθεια οὕτως ἦν παρὰ τοῖς παλαιότεροις τὰ τῆς τριφῆς ἡμελημένα, οἱ μόνοις ἀπέλαυον τῆς τῶν ὑποτελῶν εὐθυμίας, με αποτέλεσμα ἐπὶ τῶν

---

²³⁴ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Α', 25. 9. Οι εχθροὶ του τον κατηγοροῦσαν ως δεισιδαίμονα. Σχετικὰ βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 354.

²³⁵ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Α', 25. 19.

²³⁶ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Α', 25. 8-10.

²³⁷ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ἱστορία*, 21, 2-4. Το ἀερικόν αποτελοῦσε μια φορολογικὴ ἐπιπόνηση των Βυζαντινῶν. Κατὰ τον Stejn σήμαινε κενὸ διάστημα ἢ κενὴ ἔκταση. Ο ἔκτακτος αὐτὸ φόρος ἐπέφερε στο κράτος τριάντα κεντηνάρια κάθε χρόνο. Σχετικὰ βλ. Λουγγίς, *Ἰουστινιανός* σελ. 150 και 196. Το ἀερικόν αρχικὰ ἦταν πρόστιμο και αργότερα ἐξελίχθη σε φόρο. Σχετικὰ βλ. Καραγιαννόπουλος, *Ἱστορία*, σελ. 696 και Λουγγίς, *Πολιτικὴ*, σελ. 218. Το ἀερικόν χρονολογεῖται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ του Ζήνωνος και ἀνανεώθηκε κατόπιν αἰτήματος του Ἰωάννου Καππαδόκη. Σκοπὸς του να ἀποτραποῦν οι συγκρούσεις μεταξύ των γειτόνων, ὅταν ἓνα κτίριο κάλυπτε τον ελεύθερο χώρο ἢ το φωτισμό των γειτονικῶν κτιρίων. Σχετικὰ βλ. Maraval, *Justinien*, σελ. 154. Σύμφωνα με τον κανονισμό, το διάστημα μεταξύ δύο σπιτιῶν υποχρεοῦτο να εἶναι μικρότερο ἀπὸ 4,5μ. Σχετικὰ βλ. Tate, *Justinien*, σελ 380. Για τὴ φορολογικὴ πολιτικὴ του Ἰουστινιανού βλ. Παῖδας, *Ἰδεολογία*, σελ. 271.

²³⁸ *Συνωνή* ἦταν ἡ διαδικασία κατὰ τὴν ὁποία οι αγρότες προμήθευαν το στρατό με τα ἀπαραίτητα ἐφόδια, τα ὁποία ἀγόραζαν σε υψηλότερες τιμές ἀπὸ το κόστος τους και τα παρέδιδαν στους προμηθευτὲς με ὄρους διαφορετικῶς ἀπὸ ὅ,τι ἰσχυε σε κάθε συναλλαγὴ. Σχετικὰ βλ. Προκόπιος, *Απόκρυφη Ἱστορία*, 23, 13-14.

²³⁹ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ἱστορία*, 21, 1.

*οϊκείων ἐδρῶν ὁ τῆς ἀρχῆν διέπων ἔπραττεν*²⁴⁰. Δεν συμπεριφερόταν ευγενικά στους υπηρέτες του, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τῆς ὑπερφίας κατακοιταζόμενος, οὔρου καὶ ἀφόδου περισκοποῦντος τὸν κοιτῶνα, γυμνὸς ἐπὶ τῆς κλίνης ἐξέκέχυτο, πάντας τοὺς ἀπὸ τῆς τάξεως, ὡς πονηροὺς οἰκέτας, πρὸ τοῦ κοιτῶνος παραφυλάττειν ἐγκελεύόμενος, αὐτὸς δὲ τοὺς ἀρέσκοντας ἐπιλεγόμενος καὶ τοῖς θηριωδεστάτοις τῶν οἰκετῶν...πρὸς τιμωρίαν ἐκτιθέμενος²⁴¹. Υπήρξε ἀνανδρος, ἀφοῦ εἶχε μετατρέψει ἕναν χώρο στην εσωτερικὴ αυλὴ του πραιτωρίου σε σκοτεινὴ φυλακὴ με ὄργανα βασανιστηρίων για τοὺς υπόπτους κατοχῆς χρυσού, χωρὶς ὠστόσο ἡ κατηγορία να αποδειχθεῖ βάσιμη κατὰ τὴ διενέργεια ἐρευνῶν, ἐνὼ τελικὰ οἱ συλληφθέντες ἀπελευθερώνονταν σε ἄθλια σωματικὴ κατάσταση²⁴².

Ὁ Ἰωάννης Καππαδόκης ἀποδείχθηκε ἀνίκανος να ἀντιληφθεῖ τὴν πρακτικὴ χρησιμότητα κάποιων θεσμῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Διέθετε ἔπαρση καὶ θεωροῦσε ὅτι ἔχει τὴν πολιτικὴ βούληση να συνδράμει στὴν ομαλὴ λειτουργία τοῦ κράτους καὶ περιττὴν εἶναι διαγνούς τὴν τῶν δημοσίων ἵππων ὑπηρεσίαν, ἀποφάσισε να τὴν καταργήσῃ²⁴³. Οἱ φορολογούμενοι ἐπιβαρύνθησαν με περιορισμὸ τῶν ἐσόδων τοὺς ἐξαιτίας τῆς μείωσης τῆς ζήτησης εἰδῶν που πωλοῦσαν στους σταθμοὺς τοῦ δημοσίου δρόμου²⁴⁴. Πολλὲς φορές ἐνεργούσε χωρὶς ὁ βασιλεὺς να λαμβάνει γνώση τῶν χειρισμῶν

---

²⁴⁰ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, II 20.

²⁴¹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, II 21.

²⁴² Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 57.

²⁴³ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 61. Πρόκειται για τὸ αυτοκρατορικὸ ταχυδρομεῖο, τὴν ὑπηρεσία τοῦ δημοσίου δρόμου (*cursus publicus*), τὸ ὁποῖο υπαγόταν στὴ δικαιοδοσία τοῦ μαγίστρου τῶν ὀφφικίων. Κατὰ τὴ Μεσοβυζαντινὴ ἐποχὴ ὁ θεσμὸς τοῦ τελευταίου καταργήθηκε καὶ οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ κρατικοῦ ταχυδρομεῖου υπήχθησαν στὸν *λογοθέτη τοῦ δρόμου*. Σχετικὰ βλ. Καραγιαννόπουλος, *Κράτος*, σελ. 318, 325 καὶ Καραγιαννόπουλος, *Ἱστορία*, σελ. 426. Ὁ Ἰωάννης Καππαδόκης θεωρεῖται ὁ ἐμπνευστὴς τῆς πλειονότητας τῶν διοικητικῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Ἰουστινιανοῦ στὴν ἐπαρχότητα τῆς Ανατολῆς. Πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς τὶς μεταρρυθμίσεις ἀναθεωρήθηκαν τὸ 541 ἀπὸ τὸν Ἰουστινιανὸ μετὰ τὴν ἀποπομπὴ τοῦ Ἰωάννη Καππαδόκη. Σχετικὰ βλ. Γκουτζιουκώστας-Μονιάρου, *Αναδιοργάνωση*, σελ. 57. Ἡ *quaestura Justiniana exercitus* ἀφορᾷ μιὰ καινούρια πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ διοίκηση για τὴν ἐνίσχυση τῶν ἐξασθενημένων ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς ἐπαρχιῶν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα ἄλλων πλουσιότερων ἐπαρχιῶν. Αὐτὴ ἐφαρμόστηκε στὶς βόρειες καὶ ἀνατολικὲς ἐπαρχίες. Σχετικὰ βλ. Καραγιαννόπουλος, *Κράτος*, σελ. 324-325.

²⁴⁴ Καραγιαννόπουλος, *Ἱστορία*, σελ. 426-427. Επίσης βλ. Maraval, *Justinien*, σελ. 175.

του και εις βάρος του δημοσίου συμφέροντος²⁴⁵. Προκλήθηκε δυσλειτουργία στον κρατικό μηχανισμό με την απόφασή του να αλλάξει τη γλώσσα έκδοσης των επαρχικών εγγράφων από λατινιστί (*Ἰταλῶν ἐκφωνεῖσθαι ῥήμασιν ἢ Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ*) ελληνιστί, ώστε *ταῦτα μετέβαλεν εἰς γραῶδη τινὰ καὶ χαμαιζήλον ἀπαγγελίαν*²⁴⁶. Η γλωσσική αυτή μεταβολή πραγματοποιήθηκε περί το 535²⁴⁷. Η νομική αυτή γλώσσα αφορά έγγραφα που αναφέρονται στη διοικητική δικαιοδοσία του *ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων τῆς Ἀνατολῆς*²⁴⁸. Ο Honoré, θεωρεί ότι υπονόμεισε το κύρος των *scriniarii* και του *quaestor sacri palatii* και τους κατέστησε περιττούς για τον διοικητικό μηχανισμό αξιωματούχους²⁴⁹.

Προκειμένου να καταχραστεί χρήματα από τα δημόσια έσοδα, ο Ιωάννης Καππαδόκης δεν απέστειλε στις επαρχίες τους αρμοδίους λογιστικούς υπαλλήλους που επέβλεπαν τη φοροεισπρακτική διαδικασία (*τρακτευτάς*), αλλά υφισταμένους υπαλλήλους του (*διὰ τῶν οἰκείων*), οι οποίοι είχαν πρόσβαση στους δημοσιονομικούς καταλόγους καταβολής φορολογίας²⁵⁰. Συνέπεια αυτής της πολιτικής υπήρξε το ξέσπασμα της οργής του Ιωάννη Καππαδόκη εναντίον *τῶν ἀνισταμένων* και η καταδίκη τους σε θάνατο²⁵¹.

---

²⁴⁵ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 61. Ο Ιωάννης Καππαδόκης είχε συγκεντρώσει στα χέρια του υπερεξουσίες και είχε την αρμοδιότητα να αποφασίζει για τη φορολογία, τις δημοσιονομικές εισφορές, τους δημόσιους πόρους και τις δημεύσεις. Σχετικά βλ. Maraval, *Justinien*, σελ. 172.

²⁴⁶ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 68. Ο Λυδός προβάλλει την προτίμηση της χρήσης της ελληνικής γλώσσας από τον Ιωάννη Καππαδόκη. Σχετικά βλ. Honoré, *Tribonian*, σελ. 58. Η διαδικασία αντικατάστασης της λατινικής γλώσσας από την ελληνική σχεδιάστηκε από τους αυτοκράτορες Αρκάδιο και Θεοδόσιο Β΄. Σχετικά βλ. Schamp, *Jean le Lydien*, σελ. CLXXVII.

²⁴⁷ Ο Honoré, επικαλείται τον Stein, ο οποίος θεωρεί τη γλωσσική αυτή μεταβολή ως στοιχείο επικράτησης του Ιωάννη Καππαδόκη απέναντι στον Τριβωνιανό. Σχετικά βλ. Honoré, *Tribonian*, σελ. 42, 134.

²⁴⁸ Honoré, *Tribonian*, σελ. 134 και 255.

²⁴⁹ Honoré, *Tribonian*, σελ. 58-59.

²⁵⁰ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 68. Ο Ιωάννης Καππαδόκης προσπαθεί να ελέγξει το σώμα των *τρακτευτῶν*. Σχετικά βλ. Schamp, *Jean le Lydien*, σελ. CCLXXXIX-CCXCI και Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, II 21. Η δημοσιονομική πολιτική του Ιωάννη Καππαδόκη καταπιέζει τα φτωχά και αδύναμα κοινωνικά στρώματα που αποτελούν την πλειοψηφία των πολιτών της αυτοκρατορίας. Παρατηρείται αύξηση της φορολογίας για την εξοικονόμηση εσόδων. Σχετικά βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 373, 378.

²⁵¹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 68.

Ο Ιωάννης Καππαδόκης ζημίωσε τους αγρότες της περιοχής της Μ. Ασίας, οι οποίοι δεν επιτρεπόταν να πληρώνουν τους φόρους από το πλεόνασμα της παραγωγής τους, αλλά με χρήματα²⁵². Όμως δεν κατόρθωναν να εξοικονομήσουν χρήματα από την πώληση του πλεονάσματος στις αγορές και σε στρατεύματα που επάνδρωναν τις αγροτικές τοποθεσίες²⁵³. Και διέθετε *στρατὸν ἀλαστόρων καὶ στίφη Καππαδοκῶν*, με τους οποίους αποσπούσε χρήματα από κάθε περιοχή²⁵⁴.

Ο Ιωάννης Καππαδόκης υπήρξε νεποτιστής, *πάντας μὲν ὀκλειωμένους αὐτῷ καὶ τοὺς ὀψοποιούς γε μὴν ἐπὶ τὰ πρῶτα τῶν τῆς πολιτείας ἀξιωματῶν ἀνήρπασεν, ὡς μηδένα καὶ τῶν ἀργυρωνήτων αὐτοῦ ἔξω πλούτου βαθέος καὶ τιμῆς βουλευταῖς εὐκταίαις ἀφεθῆναι γυμνόν*²⁵⁵. Ευρύτατα γνωστός για τα εγκλήματα που διέπραξε υπήρξε ένας συγγενής του Ιωάννη Καππαδόκη, τον οποίο ο αφηγητής του *Περὶ ἀρχῶν* αποκαλεί ἄνθρωπο *θηλάτου κακίας* και περιγράφει αρνητικά το χαρακτήρα και την εμφάνισή του²⁵⁶.

Διήγε βίο με υπερβολική τρυφή, μετέτρεψε παλαιά δημόσια κτίρια σε ιδιωτικούς του χώρους και οικοδόμησε υπερυψωμένο *βαλανεῖον*²⁵⁷. Υπήρξε λαίμαργος, πότης, μέθυσος, ανήθικος, ηδονοθήρας, αρσενοκοίτης, ακόλαστος, άσωτος, μιμούμενος ανθρώπους του παρελθόντος ονομαστούς για τον τρυφηλό τρόπο διαβίωσης τους²⁵⁸. Με την πάροδο του χρόνου συγκέντρωσε *ὠκεανούς χρημάτων*, που τον διέφθειραν, με αποτέλεσμα να επιθυμήσει την αυτοκρατορική εξουσία²⁵⁹. Συναναστρεφόταν τον υπόκοσμο, ο οποίος θεωρούνταν η *αὐθαιδεστέρα μοῖρα τοῦ δήμου* και υποστήριζε τον Ιωάννη Καππαδόκη²⁶⁰. *Στολὴν ἀνθηρῶ χλοάζουσαν χρώματι περιθέμενος, χωρὶς να*

---

²⁵² Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 68.

²⁵³ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 61.

²⁵⁴ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 61. Απώτερος σκοπός του Ιωάννη Καππαδόκη υπήρξε η αύξηση των κρατικών εσόδων και η αντίστοιχη μείωση των εξόδων. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία*, 426.

²⁵⁵ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 62.

²⁵⁶ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 58.

²⁵⁷ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, II 21.

²⁵⁸ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, II 21, III 62 και III 64. Επίσης βλ. Potter, *Theodora*, σελ. 36.

²⁵⁹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 62.

²⁶⁰ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 62. «Ο λαϊκῆς καταγωγῆς Ιωάννης Καππαδόκης συναναστρεφόταν με το λαϊκότερο τμήμα του δήμου». Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 149.

διστάζει να φανερώσει αποκάλυπτα την προτίμησή του στο *δήμο των Πρασίνων* και την αντίθεση του στο *δήμο των Βενέτων*, άρα και στον υποστηρικτή τους Ιουστινιανό²⁶¹.

3) Παρουσίαση του προσώπου επί τη βάσει των πράξεων ή των κρίσεων άλλων προσώπων της αφήγησης

Σύμφωνα με τις κρίσεις άλλων προσώπων των μελετωμένων αφηγήσεων, ο αποδέκτης της αφήγησης θα διαπιστώσει τη μνεία μικρού αριθμού θετικών στοιχείων της προσωπικότητας του Ιωάννη Καππαδόκη. Στην *Χρονογραφία* καταγράφεται ότι εξελίχθηκε σε έμπιστο συνεργάτη του Ιουστινιανού από την έναρξη της σταδιοδρομίας του στη διοίκηση. Εδέχθη τη μεγαλοψυχία του αυτοκράτορος προς το πρόσωπό του, η οποία συνετέλεσε στην ανάκληση του από την εξορία στην Κωνσταντινούπολη ύστερα από το θάνατο της Θεοδώρας²⁶².

Σύμφωνα με το *Υπέρ τῶν πολέμων*, διέθετε την εύνοια του αυτοκράτορος²⁶³. Παρά τη δυσαρέσκεια του για τον Ιουστινιανό, η οποία εκφράστηκε κεκαλυμμένα με αφορμή το περιστατικό της σίτισης του εκστρατευτικού σώματος που κατευθυνόταν εναντίον των Βανδάλων και το θάνατο σημαντικού αριθμού στρατιωτών εξαιτίας του μουχλιασμένου άρτου, ο αυτοκράτωρ *οὐ μὴν τινα τότε Ἰωάννη ζημίαν ἤνεγκε*²⁶⁴. Ο Ιουστινιανός προσπάθησε να τον προειδοποιήσει να μην πραγματοποιήσει τη συνάντηση με την Αντωνίνα *καὶ εἰ μὲν εὐθὺς παρὰ βασιλέα ἐθάρσησεν, οὐδὲν ἐπεπόνθει πρὸς αὐτοῦ ἄχαρι*²⁶⁵. Ο αυτοκράτωρ τον ανακάλεσε από την εξορία, μετά το θάνατο της Θεοδώρας²⁶⁶.

Όμως, κατά κύριο λόγο, σκιαγραφείται αρνητικά στις μελετώμενες αφηγήσεις. Σύμφωνα με την *Χρονογραφία*, κατά τη διάρκεια της στάσεως του *Νίκα* οι στασιαστές με

---

²⁶¹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 62.

²⁶² Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (406), 84-86.

²⁶³ Ο Ιωάννης Καππαδόκης υπήρξε ο πιο σημαντικός συνεργάτης του Ιουστινιανού. Σχετικά βλ. Parnel, *Justinian's men*, σελ. 5. Ο Ιουστινιανός του είχε παραχωρήσει δικαιώματα εν ενεργεία υπουργού. Υπήρξε *πατριίκιος* από το 528. Αποτελούσε άνθρωπο με μεγάλο πολιτικό εκτόπισμα. Σχετικά βλ. Honore, *Tribonian*, σελ. 46.

²⁶⁴ Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Γ', 13. 20.

²⁶⁵ Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Α', 25. 30.

²⁶⁶ Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Β', 30. 49.

φωνές λουδορούσαν του Ιωάννη Καππαδόκη²⁶⁷. Οι διαμαρτυρίες ανάγκασαν τον αυτοκράτορα να τον αντικαταστήσει²⁶⁸. Επανήλθε στο προηγούμενό του αξίωμα, το οποίο *δις διανύσας*²⁶⁹. Για δεύτερη φορά περιέπεσε σε δυσμένεια και με εντολή του Ιουστινιανού παύθηκε από το αξίωμα του *ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων*, δημεύθηκε η περιουσία του, εξορίστηκε *ἐν Κυζίκῳ* και χειροτονήθηκε διάκονος *ἐν Ἀρτάκη*²⁷⁰.

Στα *Excerpta de insidiis* του Κωνσταντίνου Ζ΄ Πορφυρογέννητου, παρουσιάζεται ο ρόλος της συζύγου του Βελισαρίου Αντωνίνας, στην αποπομπή του Ιωάννη Καππαδόκη²⁷¹. Εκδηλώθηκε εναντίον του η οργή του αυτοκράτορος, όταν ο τελευταίος πληροφορήθηκε τους φατριασμούς και την εμπλοκή του στη δολοφονία του επισκόπου Κυζίκου²⁷². Οι δικαστές που απέστειλε ο Ιουστινιανός, *κατὰ κέλευσιν τοῦ βασιλέως* τον καταδίκασαν σε εξορία *ἐν Ἀντίῳ*²⁷³.

Στο *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* αναφέρονται απεσταλμένοι που στάλθηκαν από τη σύγκλητο, για να διερευνήσουν το ζήτημα της εμπλοκής του Ιωάννη Καππαδόκη στη δολοφονία του επισκόπου Κυζίκου και βιαιοπράγησαν εναντίον του, *πρῶτα μὲν ἐν δεσμοτηρίῳ κάθειρξαν, ἔστησάν τε γυμνόν, ἅτε ληστήν τινα ἢ λωποδύτην, καὶ ζαίνοντες κατὰ τοῦ νότου πολλὰς εἶπειν τὰ βεβιωμένα ἠνάγκαζον*²⁷⁴. Κατεσχέθη η περιουσία του Ιωάννη Καππαδόκη και υποχρεώθηκε να διάγει βίο επαίτη και να καταλήξει φυλακισμένος στην Αίγυπτο²⁷⁵. Ο Ιωάννης Καππαδόκης επέσυρε την αντιπάθεια και την εχθρότητα των συμπολιτῶν του (*πάντες Ρωμαῖοι*), λόγω της επονείδιστης συμπεριφοράς του²⁷⁶.

---

²⁶⁷ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (396), 62-63. Επίσης βλ. Greatrex, *Nika Riot*, σελ. 184.

²⁶⁸ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (396), 66.

²⁶⁹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (406), 79-80.

²⁷⁰ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (406), 79-81.

²⁷¹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (406), *3-*4.

²⁷² Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (406), 82-83.

²⁷³ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (406), 83-85.

²⁷⁴ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α΄, 25. 40.

²⁷⁵ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α΄, 25. 42-43.

²⁷⁶ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α΄, 25. 35.

Οι οιωνοσκόποι που συναναστρεφόταν, χρησιμοποίησαν *ὡς χρῆν αὐτὸν τὸ τοῦ Ἀγούστου ἀμπίσεσθαι σχῆμα*²⁷⁷. Ο χρησμός απεδείχθη αμφίσημος, αφού *Ἀγούστος, ὃς δὴ τῶν κειμηλίων τοῦ τῆς Σοφίας ἱεροῦ φυλακὴν εἶχε* και ο Καππαδόκης ενεδύθη, κατά τη χειροτονία του, *τούτου τοῦ Ἀγούστου τὸν τε φαινόλην καὶ τὸν χιτῶνα*²⁷⁸.

Τόσο στο *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, όσο και στην *Ἀπόκρυφη Ἱστορία* σημειώνεται ότι αυτός και η κόρη του υπήρξαν θύματα εξαπάτησης της Αντωνίνας, η οποία *ὄρκων αὐτοὺς πλήθει πιστωσαμένη*, τον εξανάγκασε εὐστροφα να ομολογήσει τη δυσαρέσκειά του απέναντι στον Ιουστινιανό και ενώπιον κρυμμένων μαρτύρων, οι οποίοι παρακολουθούσαν την ὅλη συζήτηση, να εκδηλώσει τις αληθινές του προθέσεις για κατάληψη της υπέρτατης κοσμικής εξουσίας²⁷⁹.

Στην *Ἀπόκρυφη Ἱστορία* επαναλαμβάνονται ὅσα *ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις δεδήλωται* για τον Ιωάννη Καππαδόκη²⁸⁰. Η παγίδα στην οποία περιέπεσε ο Ιωάννης Καππαδόκης σχεδιάστηκε από την Αντωνίνα σε συνεννόηση με τη Θεοδώρα, ὡστε να συλληφθεῖ και να παραδοθεῖ στην αυτοκράτειρα²⁸¹.

Ο Ιωάννης Καππαδόκης παρουσιάζεται εχθρός της αυτοκράτειρας Θεοδώρας²⁸². Η ουσιαστική αιτία της ἐχθρας υπήρξε η οργή της αυτοκράτειρας για την τολμηρή ενέργεια του Ιωάννη Καππαδόκη να μην την εξισώνει με τον Ιουστινιανό και να τη διαβάλλει στον αυτοκράτορα με αποτέλεσμα να ἐπίκειται σύγκρουση μεταξύ των μελών του αυτοκρατορικού ζεύγους²⁸³. Ωστόσο, η αυτοκράτειρα παρέβλεπε τα σφάλματα που ο Ιωάννης Καππαδόκης διέπραττε κατά την ἐπιτέλεση των διοικητικών του καθηκόντων και στήριξε το μίσος της σε καθαρά υποκειμενικούς παράγοντες²⁸⁴.

---

²⁷⁷ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Β', 30. 52.

²⁷⁸ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Β', 30. 53-54. Στην αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* εκφράζεται η ἄποψη ότι μάταια ο Ιωάννης Καππαδόκης ἔτρεφε ζωντανές φιλοδοξίες και ἀπέδιδε πίστη σε μαντικούς χρησμούς. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 283.

²⁷⁹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 25. 13-26.

²⁸⁰ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 2. 15.

²⁸¹ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 3. 7. Επίσης βλ. Börm, *Predecessors*, σελ. 314.

²⁸² Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 3. 7.

²⁸³ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 17. 38.

²⁸⁴ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 17. 38.

Ο Ιωάννης Καππαδόκης από τη δόξα και την ακμή περιέπεσε στην παρακμή. Κατά τη διάρκεια της εξορίας του, οὐδ' ὡς τινα τῆς τοῦ ἀνθρώπου κολάσεως κόρον, ἀλλὰ ψευδομάρτυρας ἐπ' ἐκείνῳ διερευνωμένη οὐδέποτε ἀνίει, ὥστε να του αποδοθούν ευθύνες για το φόνο του επισκόπου Κυζίκου Ευσεβίου²⁸⁵.

Ο Ιωάννης Καππαδόκης κατέστη αντικείμενο εκμετάλλευσης από τον Ιουστινιανό, ἐπειδὴν τάχιστα πλούτου τι μέγα περιβάλλεται χρήμα, ο Ιουστινιανός αὐτῶ ἀφαιρεῖσθε τὴν οὐσίαν ἰκανὸς εἶη²⁸⁶. Στην αφήγηση της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* ο Ιουστινιανός τον θεωρούσε πονηρό και τον κατέστησε συνεργάτη των ανόμων του πράξεων²⁸⁷. Κατά τον Schamp ο Ιουστινιανός γνώριζε τα ελαττώματα του και τον θεωρούσε παράδειγμα προς αποφυγή²⁸⁸.

Σύμφωνα με το *Περὶ ἀρχῶν*, υπήρξε ευρύτερα γνωστό ότι κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του στην Κιλικία επιβάρυνε τους κατοίκους με επιπρόσθετη φορολογία *παρὰ τὴν βασιλέως εὐμένειαν*²⁸⁹. Υπήρξε ἄνθρωπος της αφανούς δράσεως, *τοῦ γὰρ ἠπιωτάτου βασιλέως μηδὲν τούτων ἐπισταμένου*²⁹⁰. Κανένας από αυτούς που αδικήθηκαν από τον Ιωάννη Καππαδόκη, δεν τολμούσε να τον κατηγορήσει δημόσια και *τίς γὰρ ἂν ἐτόλμησε καὶ μόνης ἐπαίνων χωρὶς μνησθῆναι τῆς αὐτοῦ προσηγορίας*,²⁹¹. Επέσυρε τον φθόνο της Θεοδώρας, η οποία πληροφόρησε τον Ιουστινιανό *ἅπαντα αὐτὸν τὰ τέως διαλανθάνοντα*

---

²⁸⁵ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 17. 39-43.

²⁸⁶ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 21. 5. Ωστόσο, στην αφήγηση του *Ἐπεὶ τῶν πολέμων* κατηγορεῖται ο Ιουστινιανός για την κατάσχεση της περιουσίας του Ιωάννη Καππαδόκη. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 273.

²⁸⁷ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 22. 1. «Γενικά ο συγγραφέας της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* θεωρεῖ ότι ο Ιουστινιανός επέλεγε τους συνεργάτες του και τους κρατικούς λειτουργούς βάσει της αισχρότητος του χαρακτήρα τους, της φιλαρχίας και της ασυδοσίας τους. Αυτοὶ καλοῦνται να ανταποκριθῶν στον ἀπώτερο στόχο του Ιουστινιανού, ο οποίος είναι η πλήρη οικονομική εξουθένωση των υπηκόων του και η υφαρπαγή της περιουσίας τους. Η κριτική που ασκείται ἀπὸ τους διάφορους συγγραφείς επικεντρώνεται στην ηθική συγκρότηση του Ιωάννη Καππαδόκη και στον τρόπο διαχείρισης της εξουσίας και ὄχι στις αναμφισβήτητες σημαντικές ικανότητες που διέθεταν». Σχετικά βλ. *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 21. 20-23 και Παΐδας, *Ἰδεολογία*, σελ. 256 και σελ.258, υποσημείωση 100.

²⁸⁸ Schamp, *Jean le Lydien*, σελ. CLXXIV.

²⁸⁹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 62.

²⁹⁰ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 69.

²⁹¹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 69.

διδάσκουσα και για τους κινδύνους που συνεπαγόταν η δράση του συνεργάτη του, χωρίς ο τελευταίος να αναλάβει δράση εναντίον του²⁹².

4) Συγκριτική θεώρηση του προσώπου του Ιωάννη Καππαδόκη

Η προσωπικότητα του Ιωάννη Καππαδόκη σκιαγραφείται πληρέστερα από στοιχεία των ίδιων των πράξεων του, που ουσιαστικά αποτελούν κρίσεις των αφηγητών της *Χρονογραφίας* του Ιωάννη Μαλάλα, του *Υπέρ τῶν πολέμων* και της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* του Προκοπίου Καισαρείας και του *Περὶ ἀρχῶν* του Ιωάννη Λυδού. Συγκριτικά, ὅσον αφορά στους τέσσερις αφηγητές, πληρέστερη εικόνα δίδεται στο *Περὶ ἀρχῶν*, καθώς περιγράφεται λεπτομερώς η προσωπικότητα του Ιωάννη Καππαδόκη ως συνεργάτη του Ιουστινιανού και το ἔργο αναφέρεται σε ἄλλα περιστατικά της ιδιωτικής του ζωῆς²⁹³. Η *Χρονογραφία* του Ιωάννη Μαλάλα σκιαγραφεί την προσωπικότητα του Ιωάννη Καππαδόκη εν συντομία. Αφενός το *Υπέρ τῶν πολέμων* και η *Ἀπόκρυφη Ἱστορία* του Προκοπίου Καισαρείας παραθέτουν πλήθος στοιχείων, τα οποία μας παρέχουν μια πληρέστερη εικόνα για την προσωπικότητα του Ιωάννη Καππαδόκη, αφετέρου δεν υπεισέρχονται με αναλυτικές λεπτομέρειες για τις δραστηριότητές του ως *ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων*.

Αναμφίβολα, και στους τέσσερις αφηγητές παρατίθεται μεγαλύτερος αριθμός αρνητικῶν χαρακτηριστικῶν και ὅσο το δυνατόν ελάχιστος αντιστοίχων θετικῶν²⁹⁴. Και οι τέσσερις αφηγητές εκφράζουν την αποδοκιμασία τους για τον Ιωάννη Καππαδόκη, αφού υπερισχύουν τα αρνητικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητός του. Κατά τον Λουγγή ο αφηγητής του *Υπέρ τῶν πολέμων* και της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* απεχθάνεται τον *ἐπαρχο τῶν πραιτωρίων*, τον θεωρεῖ ως προσωπικό του εχθρό και προβαίνει σε ἄσκηση

---

²⁹² Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 69.

²⁹³ Schamp, *Jean le Lydien*, σελ. CLXXV. Ο Ιωάννης Λυδός στρέφεται εναντίον του Ιωάννη Καππαδόκη διότι ο τελευταίος προσπαθεῖ να ελαττώσει τα προνόμια της τάξεως των γαιοκτημόνων. Σχετικά βλ. Mitchell, *History*, σελ. 419.

²⁹⁴ Κυρίως οι αφηγητές του *Υπέρ τῶν πολέμων* και του *Περὶ ἀρχῶν* ασκούν έντονα αρνητικὴ κριτικὴ εναντίον του, αποδοκιμάζοντας την δημοσιονομικὴ του πολιτικὴ. Ο αφηγητής του *Περὶ ἀρχῶν* στρέφεται εναντίον του για το ζήτημα της χρήσης της ελληνικῆς γλώσσας ως γλώσσας σύνταξης των διοικητικῶν εγγράφων. Σχετικά βλ. Martindale, *Prosopography* IIIA, σελ. 630.

αρνητικής κριτικής εναντίον του²⁹⁵. Η Χριστοφυλλοπούλου δέχεται ότι η απέχθεια αυτή οφείλεται στην πολιτική αντίθεση μεταξύ Καππαδόκη και Βελισαρίου²⁹⁶. Κατά τον Δετοράκη το μίσος του αφηγητή του *Περί ἀρχῶν* κατά του Ιωάννη Καππαδόκη οφείλεται στον παραμερισμό του Ιωάννου Λυδού από τα υψηλά διοικητικά αξιώματα²⁹⁷. Ο συγγραφέας του *Περί ἀρχῶν* χρησιμοποιεί στην περιγραφή του περισσότερο επίθετα και μετοχές που προσδιορίζουν τις πτυχές της προσωπικότητός του. Αναμφίβολα, το περιγραφόμενο πρόσωπο θεωρείται ικανότατος διοικητικός αξιωματούχος, καθώς ο Ιουστινιανός τον περιέβαλλε με την εύνοιά του, θεωρώντας τον έμπιστο συνεργάτη. Όμως, και οι τέσσερις αφηγητές συμφωνούν στο γεγονός της φαυλότητας του χαρακτήρος του. Ο καθένας από αυτούς παρουσιάζει με το δικό του τρόπο τα γεγονότα, τα οποία αποδεικνύουν και τεκμηριώνουν την αρνητική τους κριτική.

Χρησιμοποιείται το τρίτο ενικό πρόσωπο των ρημάτων και από τους τέσσερις αφηγητές. Μοναχά οι αφηγητές του *Υπὲρ τῶν πολέμων* και της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* χρησιμοποιούν και το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο των ρημάτων, όταν παρεμβάλλονται στη διήγηση άλλα πρόσωπα που αλληλεπιδρούν μαζί του και μέσω των πράξεων τους σκιαγραφείται η προσωπικότητα του Ιωάννη Καππαδόκη, ή για να γίνουν φανερά απευθείας τα αποτελέσματα των έργων του Ιωάννη Καππαδόκη σε άλλα πρόσωπα. Χρησιμοποιείται και το πρώτο ενικό πρόσωπο σε δημηγορίες και το δεύτερο ενικό πρόσωπο, όταν ο Ιωάννης Καππαδόκης απευθύνεται σε άλλα πρόσωπα ή στον αυτοκράτορα. Ο δε αφηγητής του *Υπὲρ τῶν πολέμων* είναι ο μοναδικός συγγραφέας που παραθέτει δημηγορία του Ιωάννη Καππαδόκη.

Όσον αφορά στον τρόπο σύνδεσης των προτάσεων, ο αφηγητής του *Περί ἀρχῶν* χρησιμοποιεί την παρατακτική σύνδεση και το ασύνδετο σχήμα, για να αποκτήσει η διήγηση ζωντάνια με την εναλλαγή των γεγονότων. Ο αφηγητής της *Χρονογραφίας* χρησιμοποιεί κατά κύριο λόγο το ασύνδετο σχήμα, για να παρουσιάσει τη διαδοχή των

---

²⁹⁵ Ίσως να υποκρύπτεται ο φθόνος του αφηγητή του *Περί ἀρχῶν* για τον Ιωάννη Καππαδόκη. Ο Ιωάννης Λυδός δεν κατόρθωσε να φτάσει στο αξίωμα του *praefectus praetorio per Orientem*, σε αντίθεση με τον Ιωάννη Καππαδόκη. «Ο Προκόπιος απεχθάνεται τους αξιωματούχους εκείνους που, ξεκινώντας από χαμηλά, έφτασαν να γίνουν γνωστοί για την εισπρακτική τους πολιτική και απαραίτητοι στον Ιουστινιανό και στη Θεοδόρα». Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 62-63, 198. Επίσης βλ. Maas, *Lydus*, σελ. 87-88.

²⁹⁶ Χριστοφυλλοπούλου, *Ἱστορία*, σελ. 259, υποσημείωση 5.

²⁹⁷ Δετοράκης, *Βυζαντινή Φιλολογία*, σελ. 116.

γεγονότων. Ο αφηγητής του *Υπὲρ τῶν πολέμων* και της *Απόκρυφης Ιστορίας* χρησιμοποιεί τόσο την παρατακτική και υποτακτική σύνδεση των προτάσεων, όσο και το ασύνδετο σχήμα.

Και οι τέσσερις αφηγητές χρησιμοποιούν τις μετοχές ως συμπλήρωμα του νοήματος του ρήματος. Και στους τέσσερις υπερτερούν κυρίως μετοχές σε ονομαστική πτώση, οι οποίες αναφέρονται στον Ιωάννη Καππαδόκη και συνεισφέρουν στην ολοκληρωμένη αποτίμηση της προσωπικότητός του.

Τα σχήματα λόγου χρησιμοποιούνται και από τους τέσσερις αφηγητές και επιτυγχάνουν να τονίσουν τις συγκεκριμένες πράξεις, τα δρώντα υποκείμενα ή τους αποδέκτες των πράξεων των δρώντων προσώπων. Κυριαρχεί το υπερβατό σχήμα²⁹⁸, η αντονομασία²⁹⁹, η επανάληψη³⁰⁰, οι παρομοιώσεις³⁰¹, το παράδοξο³⁰², η παρήχηση³⁰³, η έμφαση³⁰⁴, το πολυσύνθετο σχήμα³⁰⁵, το σχήμα εκ παραλλήλου³⁰⁶, οι αντιθέσεις³⁰⁷, η παρονομασία³⁰⁸, ο κύκλος³⁰⁹, η αναστροφή³¹⁰ και το πολυσύνθετο σχήμα³¹¹.

Όσον αφορά στον τόπο δράσης του Ιωάννη Καππαδόκη, αυτή εξελίσσεται στις Ανατολικές επαρχίες του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους, δηλαδή στους τόπους ευθύνης

---

²⁹⁸ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 61, Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 17. 38, 23. 13-14, Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 13-14, Α', 25. 3, Α', 25. 6, Α', 25. 20, Α', 25. 24-25, Α', 25. 35, Α', 25. 39, Β', 30. 50-53, Γ', 10. 17, Γ', 13. 12, Γ', 13. 15.

²⁹⁹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 61.

³⁰⁰ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, II 21, III 57, Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 17. 45.

³⁰¹ Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν*, III 62.

³⁰² Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 10. 15.

³⁰³ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 21. 1, Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 25. 3, Α', 25. 8-9, Α', 25. 31, Β', 30. 48-49 και Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (406).

³⁰⁴ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 25. 3-10, Α', 25. 33, Α', 25. 40, Α', 25. 42-43, Β', 30. 52, Β', 30. 54, Γ', 10. 16.

³⁰⁵ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 17. 38, 17. 39, 17. 42, Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 10. 8, Γ', 10. 12.

³⁰⁶ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 13. 18.

³⁰⁷ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 10. 12-16.

³⁰⁸ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 16-17.

³⁰⁹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 25. 13, Α', 25. 33.

³¹⁰ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 13, Α', 24. 15, Α', 25. 8.

³¹¹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (396) και (406).

του. Αυτοί ήταν η Κωνσταντινούπολη, τα μικρασιατικά παράλια και κατόπιν οι τόποι εξορίας του Κύζικος και Αρτάκη. Όλοι οι παραπάνω αφηγηματικοί - γεωγραφικοί χώροι συνδέονται με την αρνητική δράση του Ιωάννη Καππαδόκη εις βάρος των κατοίκων των περιοχών αυτών.

Σε καμία από τις μελετώμενες ιστορικής αφηγήσεις δεν γίνονται αναφορές για τη συμμετοχή του Ιωάννη Καππαδόκη στο έργο της κωδικοποίησης της παλαιότερης νομοθεσίας. Στις 13 Φεβρουαρίου του 528 ο Ιωάννης Καππαδόκης τοποθετήθηκε επικεφαλής της πρώτης συντακτικής επιτροπής του Ιουστινιανού, που επιφορτίστηκε το έργο της κωδικοποίησης της παλαιάς νομοθεσίας³¹². Η επιτροπή αντικατέστησε τρεις παλαιότερους κώδικες, τους *Gregorianus*, *Hermogenianus* και *Theodosianus*, με έναν ενιαίο κώδικα (*Codex Justinianus*)³¹³. Αποτελείτο από εννέα μέλη και δύο δικηγόρους του *ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων*³¹⁴. Πολλοί νόμοι του *Codex Justinianus* και πολλές *Νεαράι* τον κατονομάζουν *ἐπαρχον τῶν πραιτωρίων*³¹⁵.

Ο Honoré δέχεται ότι, παρά την δυσμενή στάση απέναντι του στις μελετώμενες ιστορικής αφηγήσεις του έκτου αιώνα μ.Χ., ο Ιωάννης Καππαδόκης υπήρξε σημαντική προσωπικότητα και χωρίς τις ενέργειές του θα είχαν ναυαγήσει τα φιλόδοξα προγράμματα του Ιουστινιανού³¹⁶. Κατά τον Honoré απόδειξη αποτελεί το γεγονός ότι μετά την παύση του Ιωάννη Καππαδόκη (541) ο Ιουστινιανός δεν επέτυχε αξιοσημείωτες βελτιώσεις στον τομέα της διοίκησης της αυτοκρατορίας³¹⁷. Το τέλος του θα σημάνει και το τέλος μιας περιόδου μεταρρυθμίσεων για την αυτοκρατορία³¹⁸. Και ο ίδιος αποτελεί κλασικό παράδειγμα ανθρώπου που από τη χλιδή, τον πλούτο και τα υψηλά διοικητικά

---

³¹² Honoré, *Tribonian*, σελ. 13 και υποσημείωση 114 και σελ. 16.

³¹³ Honoré, *Tribonian*, σελ. 13, 16, 44.

³¹⁴ Honoré, *Tribonian*, σελ. 215.

³¹⁵ Martindale, *Prosopography* IIIA, σελ. 628-629.

³¹⁶ Honoré, *Tribonian*, σελ. 13.

³¹⁷ Honoré, *Tribonian*, σελ. 13.

³¹⁸ «Κατά τον Stein με την πτώση του πανίσχυρου Ιωάννη Καππαδόκη, λήγει και η μεγάλη περίοδος των διοικητικών μεταρρυθμίσεων, καθώς από τις 174 ιουστινιάνειες Νεαρές, οι 129 εκδόθηκαν επί παντοδυναμίας του και μόλις 45 ανάγονται στα τελευταία χρόνια της βασιλείας του Ιουστινιανού και αργότερα». Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός* σελ. 253, 286.

αξιώματα βρέθηκε στην πενία, τη φτώχεια και την εξορία, χωρίς να απολέσει το χαρακτήρα του, έστω κι αν αυτός περιλαμβάνει αρνητικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα.

ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΣ

1) Παρουσίαση του προσώπου επί τη βάσει των στοιχείων που παρέχει ο αφηγητής

Ο Ιωάννης Μαλάλας, ο Προκόπιος Καισαρείας και ο Αγαθίας Σχολαστικός συνιστούν τις σημαντικότερες πηγές για τον βίο και την πολιτεία του Βελισαρίου.

Στην αφήγηση της *Χρονογραφίας* συχνότερα χρησιμοποιείται ο τύπος *Βελισάριος* ή *Βελισαρίω* ή *Βελισσάριος* και ο στρατηγός προσαγορεύεται με τον τύπο *στρατηλάτη <τῆς ἀνατολῆς>*³¹⁹ ή *πατρίκιον*³²⁰ ή *στρατηλασίας*³²¹ ή *ἔξαρχος Ρωμαίων*³²². Παρουσιάζεται έμπιστος συνεργάτης του Ιουστινιανού, αφού *ἔδέχθη Βελισάριος ὁ πατρίκιος, ἀπολαβὼν καὶ πάσας αὐτοῦ τὰς ἀξίας*³²³. Κατά τον αφηγητή της *Χρονογραφίας* η υπατεία του Βελισαρίου αποτελούσε σημείο αναφοράς για τον προσδιορισμό ιστορικών γεγονότων³²⁴.

Στην αφήγηση του *Υπὲρ τῶν πολέμων* αναφέρεται η καταγωγή του *ἐκ Γερμανίας, ἢ Θρακῶν τε καὶ Ἰλλυριῶν μεταξὺ κεῖται*³²⁵. Χρησιμοποιείται ευρύτερα ο τύπος *Βελισάριος* και ο τίτλος *στρατηγὸν τε τῆς ἐφάσ*³²⁶, *στρατηγὸν αὐτοκράτορα*³²⁷ ή *αὐτοκράτορα τοῦ πολέμου*³²⁸.

Εμβόλιμα, ο αφηγητής του *Υπὲρ τῶν πολέμων* προβαίνει σε περιγραφή των φυσικών και ψυχικών χαρακτηριστικών του Βελισαρίου. *Ἦν δὲ καὶ τὸ σῶμα καλὸς τε καὶ μέγας καὶ εὐπρόσωπος πάντων*³²⁹. Ως προς τα εσωτερικά του χαρακτηριστικά, θεωρείται

³¹⁹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (380), 89-90, (387), 82 και 94.

³²⁰ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (421), 96, (427), 96, (430), 18, (431), 36-37.

³²¹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (390), 85. Πρόκειται για τον τίτλο του *magister militum per Orientem*. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 172.

³²² Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (373), 40, (427), 55 και 57, (428), 70-71.

³²³ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (430), 18-19. Επίσης βλ. Martindale, *Prosopography* IIIA, σελ. 219.

³²⁴ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (404), 52-53. Η ανάληψη του τιμητικού τίτλου του υπάτου αποτελούσε ένδειξη επιβράβευσης των ανδραγαθημάτων ενός διακεκριμένου προσώπου και δεν περιελάμβανε κάποιες συγκεκριμένες εξουσίες. Ο Ιουστινιανός κατάργησε την υπατεία το 535. Σχετικά βλ. Lee, *War*, σελ. 69.

³²⁵ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 11. 21.

³²⁶ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 26. 1.

³²⁷ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 11. 18, Ε', 5. 4, Στ', 22. 4.

³²⁸ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ζ', 21. 25.

³²⁹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ζ', 1. 6.

άτομο πρᾶον και εὐπρόσοδον³³⁰. Ἔρωσ δὲ αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς πρὸς τε στρατιωτῶν ἀεὶ και ἀγροίκων ἄμαχός τις ἐγένετο, διότι υπῆρξε φιλοδωρότατος προσφέροντας χρήματα, πολύτιμα αντικείμενα και ἵππους στους τραυματισμένους ἢ στους διακριθέντες στις μάχες³³¹. Στους αγρότες φειδοῖ και προνοία ἐχρῆτο, διότι ἀπεδίδοντο γὰρ αὐτοῖς κατὰ γνώμην τὰ ὄνια πάντα και προστατεύονταν τα σπαρτά και η παραγωγή τους³³². Οὐδὲ γὰρ οὖν οὐδὲ ἄλλης ὅτι μὴ τῆς γεγαμημένης γυναικὸς ἤπτετο³³³. Ἦταν εὐψυχος στα πολεμικά, ὀξύς και μελλητής στις μάχες, εὐτολμότατος στη σκέψη, διέθετε εὐελπιν τὴν διάνοιαν, οὔτε ἐπῆρτο οὔτε ἐτρύφα, οὔτε μεθούσε και διέθετε αυτοέλεγχο³³⁴. Υπήρξε μεν υποστηρικτῆς του Ιουστινιανού, ἀλλὰ αὐτονόμῳ γνώμῃ και διέφερε ἀπὸ τους ἄλλους ἀρχοντες, διότι δεν ἐπεδίωκε κέρδη οἰκεῖα ἢ τοὺς Ρωμαίους ληΐσθαι³³⁵.

Παρουσιάζεται δυναμικός και διέθετε μια ομάδα ἀκολουθῶν (τοὺς ἀμφὶ Βελισάριον³³⁶, δορυφόρων, ὑπασπιστῶν³³⁷ και τοῖς ἐπομένοις³³⁸), οι οποίοι ἔδωσαν δεινοτάτους πρότερον ὄρκους πίστεως³³⁹ και μια ομάδα ἀξιόλογων συνεργατῶν που ἦταν ἐξυπνοι και ἐμπειροπόλεμοι³⁴⁰. Αναφέρεται ὅτι ἑπτακισχιλίους γὰρ ἱππέας ἐκ τῆς οἰκείας παρείχετο³⁴¹.

Ο ἀφηγητῆς του Ὑπὲρ τῶν πολέμων περιγράφει με λαμπρότητα την τέλεση θριάμβου πρὸς τιμὴν του Βελισαρίου στην Κωνσταντινούπολη με ἀφορμὴ την επικράτηση ἐπὶ των Βανδάλων³⁴². Ἀφικόμενος γερῶν ἠξιώθη, ἃ δὴ ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις

³³⁰ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Ζ', 1. 7.

³³¹ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Ζ', 1. 8. Ο Βελισάριος προσέφερε γενναιόδωρα ἐλεημοσύνη στους ἄπορους. Σχετικά βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 357.

³³² Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Ζ', 1. 8-10.

³³³ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Ζ', 1. 11.

³³⁴ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Ζ', 1. 14-15. Επίσης βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 509.

³³⁵ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Ζ', 1. 22-23.

³³⁶ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Α', 14. 33.

³³⁷ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Α', 24. 40, Η', 23. 1.

³³⁸ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Β', 14. 13, Ζ', 10. 1.

³³⁹ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Δ', 18. 6.

³⁴⁰ Βλυσίδου, Λαμπάκης, Λεοντσίνη, Λουγγής, *Στρατεύματα*, σελ. 52, 86-87.

³⁴¹ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Ζ', 1. 20.

³⁴² Η κατὰκτηση της Αφρικῆς ἐπιτεύχθη σε σύντομο χρονικό διάστημα. Σχετικά βλ. Γκουτζιουκώστας - Μονίαρος, *Αναδιοργάνωση*, σελ. 67.

Ρωμαίων στρατηγοῖς τοῖς νίκας τὰς μεγίστας καὶ λόγου πολλοῦ ἀξίας ἀναδησαμένοις διετετάχατο³⁴³. Το υπερβατό σχῆμα προσδίνει ἔμφαση στην ἐξίσωση της νίκης του Βελισαρίου με τις ἀντίστοιχες νίκες των Ρωμαίων στρατηγῶν του παρελθόντος. Ο Βελισάριος τὰ τε γὰρ λάφυρα ἐνδεικνύμενος καὶ τὰ τοῦ πολέμου ἀνδράποδα ἐν μέσῃ πόλει ἐπόμπευσεν καὶ μαζί με τον Γελίμερο προσκύνησε το αυτοκρατορικό ζεύγος εἰς ἐνδειξη ἀναγνώρισης της πίστης του πρὸς τον βασιλέα³⁴⁴. Ο δεύτερος θρίαμβος υστερούσε σε λαμπρότητα ἀπὸ τον ἀντίστοιχο της ἐπιστροφῆς ἀπὸ την Βανδαλική ἐκστρατεία³⁴⁵. Το τυπικό της τέλεσης των δύο θριάμβων διέφερε ἀπὸ το ἀντίστοιχο παλαιότερων ρωμαϊκῶν θριάμβων³⁴⁶.

Το μεταφυσικό στοιχείο συναντάται καὶ στην ἀφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*. Ο ἀφηγητής περιγράφει ἓνα ἐνύπνιο με πρωταγωνιστὴ τον Βελισάριο, ο οποίος δέχτηκε προσφορά ἀνθέων στην οἰκία του³⁴⁷. Το ἐνύπνιο ἀποτελέσει ἐνδειξη για την κατάκτηση της Αφρικῆς. Η ἀνεύρεση ὕδατος στην ἔρημο της Λιβύης, *ζύμβολον εἶναι δοκεῖ νίκης ἀπόνου καὶ τοῦτο σφίσι προλέγειν τὸ θεῖον*³⁴⁸. *Ἔλεγον δε τι καὶ λόγιον παλαιὸν ἐν Καρχηδόνι πρὸς τῶν παιδίων ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις εἰρῆσθαι ὡς τὸ γάμμα διώξει τὸ βῆτα, καὶ πάλιν αὐτὸ τὸ βῆτα διώξει τὸ γάμμα*³⁴⁹. Το ξεχύλισμα του μούστου ἀπὸ τα πιθάρια του

---

³⁴³ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Δ', 9. 1. Επίσης βλ. Pazdernik, *Motif*, σελ. 221. Ο Ιουστινιανὸς ἐπέτρεψε την τέλεση θριάμβου πρὸς τιμὴν του Βελισαρίου, για να ικανοποιήσει τη λαϊκὴ ἀπαίτηση να τιμηθεῖ ἓνας δημοφιλὴς στρατηγός, ἀλλὰ δεν ὑπάρχει καμία ἀμφιβολία ὅτι ο αυτοκράτωρ χρεώθηκε τη δόξα. Ο Ιουστινιανὸς θεώρησε τη δημοφιλία του Βελισαρίου ὡς ἀπειλή για την ἐξουσία του. Σχετικὰ βλ. Lee, *From Rome*, σελ. 261-262. Ο Ιουστινιανὸς προέβη σε ἀλλαγές στον τρόπο τέλεσης του παραδοσιακοῦ ρωμαϊκοῦ θριάμβου, ὥστε να υποτιμηθεῖ ἡ συνεισφορά του Βελισαρίου στην ἐπίτευξη της νίκης. Σχετικὰ βλ. Lee, *War*, σελ. 69. Ο Ιουστινιανὸς φορούσε το ἐνδύμα του θριάμβου (*loros*) που υποδήλωνε ὅτι ο θρίαμβος ετελούτο πρὸς τιμὴν του. Σχετικὰ βλ. Cameron, *Mediterranean* σελ. 117-118.

³⁴⁴ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Δ', 9. 3 καὶ 12. Η ἔκφραση πίστεως του Βελισαρίου πρὸς το αυτοκρατορικό ζεύγος διέλυσε τις υποψίες του Ιουστινιανού για ἐνδεχόμενες ἐπιδιώξεις του Βελισαρίου για την ἐξουσία της Αφρικῆς. Σχετικὰ βλ. Mitchell, *History*, σελ. 150.

³⁴⁵ Ἐνας δεύτερος θρίαμβος, ο οποίος θα αὐξανε τη δημοφιλία του Βελισαρίου, ἦταν ἐπιφοβὸς για τον Ιουστινιανό. Σχετικὰ βλ. Lee, *From Rome*, σελ. 263.

³⁴⁶ Heather, *Rome*, σελ. 142.

³⁴⁷ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 12. 4-5.

³⁴⁸ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 15. 35-36.

³⁴⁹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 21. 14.

Βελισαρίου (*ρέυσας πολὺς ἐς τοσόνδε γῆν*), ο οποίος φέρεται *τέλμα ἐν τούτῳ τῷ ἐδάφει ἐργάσασθαι μέγα*, ερμηνεύτηκε *μεγάλα προὔλεγον ἀγαθὰ ἔσεσθαι*³⁵⁰.

Ο αφηγητής των *Ἱστοριῶν* περιγράφει την τελευταία μάχη του Βελισαρίου εναντίον των Ούννων επιδρομέων (*τὸν ἀγῶνα ὕστατον ἐν τῷ οἰκείῳ βίῳ*) και αναφέρεται στο κλέος του³⁵¹. Θεωρεί ότι *ἐμπειρίαν τε ἐς τὰ μάλιστα ἐπεδείκνυτο καὶ τόλμαν πολλῶ κρείττονα τῆς ἡλικίας*, αλλά και *οὔτε δὲ ἐνδιδούς τοῖς πόνοις ἐφαίνετο οὔτε ἄλλως φιλοψυχῆσας*³⁵². *Εἶποντο δὲ ὀπλίται μὲν ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐς ἀλκὴν καὶ ζῶν αὐτῷ ἔνια τῶν ἀγῶνων πεπονηκότες*³⁵³. *Οἱ δὲ ἀμφὶ Βελισάριον Ῥωμαῖοι παρρησία μὲν ἐχρῶντο Λακωνικῇ*³⁵⁴.

Ο αφηγητής της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* περιγράφει αρνητικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητός του Βελισαρίου³⁵⁵. Η σύζυγός του Αντωνίνα με τη χρήση *μαγανευμάτων* επεδίωκε *τοῦ γὰρ μὴ κατὰ μόνας τὸν ἄνθρωπον καθιστάμενον ἐν αὐτῷ τε γενέσθαι*³⁵⁶. *Βελισάριον ἐνδιδόναί τῇ γυναικὶ ἐπισταμένῳ δέος ἐγένετο μέγα καὶ τὸν ἐσήει*³⁵⁷. Ο αφηγητής της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* θεωρεῖ υπεύθυνη για τα σοβαρά στρατηγικά σφάλματα στην Περσική εκστρατεία τον παθολογικό του ἔρωτα για την Αντωνίνα. Ο Βελισάριος θα μπορούσε *ζύμπαντα ληΐσασθαι τὰ ἐπὶ Ἀσσυρίας χωρία*, και

---

³⁵⁰ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Ζ', 35. 4-8.

³⁵¹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Ε', 15. 8. Οι Κουτριγούροι υπό τον Ζαβεργάν εισέβαλλαν και λεηλάτησαν τη Θράκη τον χειμῶνα του 558. Σχετικά βλ. Καρδαράς, *Νομαδικοὶ λαοί*, σελ. 89. Επίσης βλ. Πατούρα, *Μεθόριος*, σελ. 56.

³⁵² Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Ε', 16. 1. Ο αφηγητής των *Ἱστοριῶν* σμικρύνει τον αριθμό των δυνάμεων του Βελισαρίου για να μεγεθύνει την νίκη του. Σχετικά βλ. Cameron, *Agathias*, σελ. 49-50.

³⁵³ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Ε', 16. 2.

³⁵⁴ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Ε', 19. 2. Στο σημείο αυτό υπονοεῖται η ανωτερότητα των στρατιωτῶν του Βελισαρίου από τους τριακασίους του Λεωνίδα. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 42.

³⁵⁵ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 1. 10. Ο αφηγητής της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* σκόπευε να ενσωματώσει την αφήγηση της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* στην αφήγηση του *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*. Σχετικά βλ. Kaldellis, *Analysis*, σελ. 255.

³⁵⁶ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 2. 1-2. Η Αντωνίνα αποτελούσε κατάσκοπο της Θεοδώρας και του Ιουστινιανού στις εκστρατείες του Βελισαρίου. Ο γάμος του Βελισαρίου με την Αντωνίνα αποτελούσε πολιτική απόφαση της Θεοδώρας για την εξυπηρέτηση των φιλοδοξιών της. Σχετικά βλ. Girod, *Théodora*, σελ. 146.

³⁵⁷ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 5. 14.

μέχρι ἐς Κτησιφῶντα πόλιν οὐδενὸς τὸ παράπαν ἀντιστατοῦντος σφίσιν ἀφῆχθαι, καὶ τοὺς τε Ἀντιοχέων αἰχμαλώτους³⁵⁸. Ο Βελισάριος ἰδιώτης ἐν Βυζαντίῳ, σχεδὸν τι μόνος, σύννους αἰεὶ καὶ σκυθρωπὸς καὶ τὸν ἐξ ἐπιβουλῆς ὀρρωδῶν θάνατον³⁵⁹. Εξεδήλωσε δειλία καὶ οὐπω ἅπαν αὐτὸν τὸ ἄρρενωπὸν ἀπελελοίπει³⁶⁰, εκδηλώνοντας δουλική συμπεριφορά πρὸς τὴ σύζυγό του³⁶¹.

Αναφέρονται ὅσα Βελισαρίῳ μοχθηρὰ εἴργασται³⁶². Ο Βελισάριος κατηγορεῖται ὡς φιλοχρήματος ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πάντων μάλιστα καὶ κέρδους αἰσχροῦ ἐπιμελητῆς ἀκριβέστατος ἅτε οὐδὲν ἐκ βασιλέως κεκομισμένος³⁶³. Ἐληΐσατο τοὺς κατοίκους τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας καὶ ἀπειλοῦσε άτομα γὰρ οφειλές³⁶⁴.

2) Παρουσίαση του προσώπου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πράξεων ἢ τῶν λόγων του στὶς μελετώμενες ἱστορικές ἀφηγήσεις

Κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῆς *Χρονογραφίας* παρουσιάζεται μεγάλος ἀριθμὸς θετικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς προσωπικότητός του³⁶⁵. Οἱ στρατιωτικὲς ἐπιτυχίαι τοῦ Βελισαρίου καταγράφονται ἐν συντομίᾳ. Ο στρατηγὸς θριάμβευσε στὸ Δόρα³⁶⁶, κατατρόπωσε τὶς Βανδαλικὲς στρατιωτικὲς δυνάμεις στὴν Ἀφρική, μετέφερε αἰχμάλωτο τὸν ῥῆγα τῆς Ἀφρικῆς στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἵπποδρομίῳ ἀγομένου εἰσηνέχθησαν αἰχμάλωτοι μετὰ καὶ τῶν λαφύρων³⁶⁷. Πολέμησε ἐναντίον τῶν Οστρογότθων, παρέλαβε τὴν τε Ρώμην

---

³⁵⁸ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 2. 25. Ο Βελισάριος κατηγορεῖται ὅτι ἔθεσε τὰ οικογενειακά του προβλήματα υπεράνω τοῦ συμφέροντος τῆς πολιτείας. Σχετικὰ βλ. Λουγγῆς, *Ιουστινιανός*, σελ. 251.

³⁵⁹ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 4. 16.

³⁶⁰ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 4. 26.

³⁶¹ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 4. 29-30. ΓΙΑ τὸν ἀφηγητὴ τῆς *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* εἶναι ἀδιανόητο νὰ τεθεῖ ὑπὸ τὶς ἐντολὰς ἐνός ἀπατημένου συζύγου. Σχετικὰ βλ. Girod, *Théodora*, σελ. 145.

³⁶² Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 1. 10.

³⁶³ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 5. 4.

³⁶⁴ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 5. 4-5.

³⁶⁵ Στὴν ἀφήγησιν τῆς *Χρονογραφίας* ὑπάρχει στιγμιαία σύνδεση ἀνάμεσα στὴν ποιότητα τῶν ηρώων καὶ στὶς ἐνέργειές τους. Σχετικὰ βλ. Ljubarski, *Malalas*, σελ. 178.

³⁶⁶ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (380), 94-9. Ἡ μάχη τοῦ οχυροῦ Δάρας πραγματοποιήθηκε τὸ 530. Σχετικὰ βλ. Martindale, *Prosopography IIIA*, σελ. 184.

³⁶⁷ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (403), 46-48. Ο Ἰορδάνης θὰ ἀποκαλέσει τὸν Βελισάριο πορθητὴ τῆς Καρχηδόνας (Jord. Rom 368). Σχετικὰ βλ. Kruse, *Debate*, σελ. 243, ὑποσημείωση 37.

καὶ Σικελίαν καὶ τὰς πέριξ πόλεις καὶ μετέφερε τὸν Ουϊττίγη αιχμάλωτο σὴν Κωνσταντινούπολιν³⁶⁸. Πρὶν τὸ θάνατό του ἀντιμέτωπος τοὺς Οὐννοὺς καὶ τοὺς Σλάβους ποὺ λεηλατοῦσαν τὴ Θράκη³⁶⁹.

Σε ἐπίπεδο στρατηγικῆς ὁ Βελισάριος ἐμφανίζεται γνῶστης τῶν πολεμικῶν τακτικῶν. Χρησιμοποιεῖ τὸ ἱππικὸ μέχρι τὴν τελευταία του μάχη ἐναντίον τῶν Οὐννων εἰσβολῶν ἐπιστρατεύοντας ἵππους καὶ παντὸς ἀνθρώπου καὶ ἐποίησε φασάτον καὶ ἤρξατο πιάζειν ἐξ αὐτῶν τινὰς καὶ φονεύειν³⁷⁰. Χρησιμοποίησε τεχνάσματα, ὥστε νὰ ἐπηρεάσει ψυχολογικά τὶς ἐχθρικές δυνάμεις δημιουργώντας τὴν ἐντύπωση τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τῶν στρατευμάτων του³⁷¹. Σε μάχης πλησίον ποταμῶν πρόσταξε τοὺς υφισταμένους του νὰ παρατάξουν τὸ στράτευμα κατέναντι τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ νότου ἑαυτῶν τάξαντες τὸν Εὐφράτην ἐπιτρέψαντος τὰ πλοῖα παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ἐστάναι³⁷².

Ὁ Βελισάριος ἔλαβε ἐνεργά μέρος σὴν κατάπνιξη τῆς στάσεως τοῦ Νίκα. Ὁ ἴδιος δραστηριοποιήθηκε μετὰ πλήθους Γοθικοῦ, καὶ συμβολῆς γενομένης, πολλοὶ ἐκ τῶν δημοτῶν κατεσφάγησαν³⁷³. Ὁ Βελισάριος μετὰ τῶν δὲ στρατηλατῶν εἰσελθόντων μετὰ βοήθειας ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ καὶ κρυφῇ δὲ ἐξελθὼν Βελισάριος τὸν μὲν Ὑπάτιον καὶ Πομπήιον χειρὶ συνελάβετο, καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς τῷ βασιλεῖ³⁷⁴. Κατὰ τὰ *Excerpta de insidiis* τοῦ Κωνσταντίνου Ζ΄ Πορφυρογέννητου, τὰ ὁποῖα ἐμπεριέχουν ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ *Χρονογραφία* τοῦ Μαλάλα, ὁ Βελισάριος μαζί με τὸν Μούνδο εἰσήλθαν σὸν ἵπποδρομο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποκάτωθεν τοῦ καθίσματος, καὶ ἀπέκτειναν ἐν φόνῳ μαχαίρας περὶ τὰς λ΄ χιλιάδας³⁷⁵.

---

³⁶⁸ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (405), 72-76, (412), +31-+33.

³⁶⁹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (421), 95-8.

³⁷⁰ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (421), 1-3.

³⁷¹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (421), 5-7.

³⁷² Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (388), 17-20.

³⁷³ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (396), 67-68.

³⁷⁴ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (399), 87-91.

³⁷⁵ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (398-399), *13-*16. Ὁ Κωνσταντίνος Ζ΄ Πορφυρογέννητος φέρεται νὰ λογοκρίνει τὴν *Χρονογραφία* τοῦ Ἰωάννου Μαλάλα. *Χρονογραφία*. Σχετικὰ βλ. Λουγγῆς, *Ἰδεολογία*, σελ. 31-35.

Στην αφήγηση του *Υπὲρ τῶν πολέμων* αναγνωρίζεται μεγάλος αριθμός θετικών γνωρισμάτων της προσωπικότητός του, που κατά τον Wood συνιστούν προσωπικότητα με πολιτικές αποχρώσεις³⁷⁶. Ο Βελισάριος υπήρξε πιστός στον Ιουστινιανό συναισθανόμενος ότι διαθέτει την εύνοια του βασιλέως³⁷⁷, που αποκαλούσε *μέγαν*³⁷⁸. Κατά τη στάση του *Νίκα*, *μόλις και οὔτε κινδύνων οὔτε πόνων μεγάλων χωρὶς δι' ἐρειπίων τε καὶ χωρίων ἡμιφλέκτων διεξιῶν ἐς τῶ ἰππικὸν ἀναβαίνει* με προορισμό την *Χαλκὴν πόλιν*³⁷⁹. Το φαινόμενο της αναστροφῆς της πρόθεσης δηλώνει την πίστη του Βελισαρίου στον Ιουστινιανό και την προθυμία του να τον υπηρετήσει παρά τις δυσκολίες που συνάντησε. Όταν προτάθηκε από τους Γότθους να αναλάβει τη βασιλική εξουσία, *Βελισάριος δὲ καταστῆναι μὲν ἐς τὴν ἀρχὴν οὐχ ἐκόντος βασιλέως ἤκιστα ἤθελε*, διότι *ὄρκους δεινοτάτοις πρὸς βασιλέως καταληφθεὶς πρότερον ἔτυχε*³⁸⁰. Ο Βελισάριος δήλωνε ότι *οὐκ ἂν ποτε ζῶντος Ἰουστινιανοῦ βασιλέως Βελισάριος ἐπιβατεῖοι τοῦ τῆς βασιλείας ὀνόματος*³⁸¹. Στις εκστρατείες *ἀνενεγκὼν ἅπαντα ἐς βασιλέα ἡσύχαζεν, ἕως αὐτῷ βασιλεὺς ἐπιστέλλοι ὅσα ἂν αὐτῷ βουλομένῳ εἶη*³⁸².

Ο Βελισάριος ἦταν γνώστης των τακτικῶν που ἕνας ἄριστος στρατηγός καλεῖται να εφαρμόσει στις πολεμικές επιχειρήσεις³⁸³. Προετοίμαζε επαρκῶς το στράτευμα³⁸⁴ και διέθετε την ικανότητα να προσαρμόζει τις τακτικές του ἐνάντια σε οποιαδήποτε ἐνέργεια

---

³⁷⁶ Wood, *Roman*, σελ. 424.

³⁷⁷ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ζ', 11. 5. Ο Βελισάριος δεν ενδιαφερόταν για την πολιτική και την κατάληψη της εξουσίας. Σχετικά βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 357.

³⁷⁸ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Β', 16. 9, Δ', 11.3, Στ', 25. 22, Η', 30. 2. Επίσης βλ. Pazdernik, *Motif*, σελ. 223-224.

³⁷⁹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 44-48.

³⁸⁰ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 29. 20. Αποτέλεσε χαμένη ευκαιρία για τον Βελισάριο να λάβει την βασιλική εξουσία και να αποδεσμευτεί από την τυραννία του Ιουστινιανού. Σχετικά βλ. Kaldellis, *Vandal war*, σελ. 19. Επίσης βλ. Maurino, *Tricameron*, σελ. 121.

³⁸¹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 30. 28. Επίσης βλ. Maurino, *Tricameron*, σελ. 121.

³⁸² Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Δ', 5. 25. Στο Ζ', 12. 3 ο Βελισάριος με δραματικό τόνο περιγράφει τις ἐλλείψεις του στρατεύματός του. Σχετικά βλ. Pazdernik, *Motif*, σελ. 218.

³⁸³ Ο Βελισάριος εφαρμόζει τακτικές που συμπεριελήφθησαν στο *Στρατηγικὸν τοῦ Μαυρικίου*. Σχετικά βλ. Παπασωτηρίου, *Στρατηγική*, σελ. 82.

³⁸⁴ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 13. 8.

του αντιπάλου³⁸⁵. Εφάρμοζε την τακτική του ανταρτοπολέμου, για να προκαλέσει *ἐς ταραχήν ἀφασίαν τινὶ τὸν βάρβαρον*³⁸⁶ και του αιφνιδιασμού *ἀπαρασκευοὺς ἐπιπεσόντες τοῖς πολεμίοις*³⁸⁷. Δεν διακινδύνευε να χρησιμοποιήσει στη μάχη ολόκληρο το στρατό που διέθετε³⁸⁸. Επέλεγε *ἀριστίνδην* στρατιώτες *ἐς φυλακὴν*³⁸⁹ και μετακινούσε το στράτευμά του *κατὰ τάχος*³⁹⁰ ἢ *τάχει πολλῶ*³⁹¹. Υπήρξε ιδιαίτερα προσεκτικός φοβούμενος *τοῦ μήτε ἐνέδραν σφίσι πρὸς τῶν πολεμίων γενέσθαι μήτε τοῖς στρατιώταις ἄδειαν εἶναι ἅτε ἐν νυκτὶ λανθάνουσιν, ἐς ἄρπαγὴν τραπέσθαι*³⁹². Εφάρμοζε την *κύκλωσιν* και *κατὰ νότου* προσβολή των αντιπάλων, *ἵππομαχίας* και παρενόχληση του αντιπάλου³⁹³. *Τὰς ἐπεκδρομὰς ἐσπούδαζέ τε ἔτι μᾶλλον και ἐπενόει ἐπὶ τοὺς πολεμίους*³⁹⁴. Δεν διστάζε να καταφύγει σε τεχνάσματα και συγκεκριμένα να αποπροσανατολίσει τον αντίπαλο δίδοντας ψευδὴ εικόνα των δυνατοτήτων του στρατεύματός του και της ὑπαρξης υψηλοῦ ηθικοῦ³⁹⁵. Για να πληροφορηθεῖ τις κινήσεις του αντιπάλου στρατεύματος, *ἠκηκόει γὰρ πρὸς τῶν αὐτομόλων*³⁹⁶. Απέστειλε στη εχθρική χώρα στρατιώτες *ἐπὶ κατασκοπῇ*³⁹⁷. Επεδίωκε να βρίσκεται σε περιοχές, *οὗ δὴ πηγαὶ τε ὑδάτων*

---

³⁸⁵ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 14. 44. Ο Βελισάριος παρουσιάζεται ικανός να προβλέψει τις τακτικές του αντιπάλου. Σχετικά βλ. Whitby, *Greatness*, σελ. 36. Επίσης βλ. Stewart, *Andreia*, σελ. 43.

³⁸⁶ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Β', 21. 18-19. Επίσης βλ. Παπασωτηρίου, *Στρατηγική*, σελ. 86.

³⁸⁷ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Γ', 15. 25, Δ', 15. 44, Ε', 29. 24.

³⁸⁸ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Γ', 19. 12, Ε', 28. 28, Στ', 1. 1. Επίσης βλ. Παπασωτηρίου, *Στρατηγική*, σελ. 86. Ο Βελισάριος πίστευε την παραπάνω άποψη όχι φοβούμενος το αποτέλεσμα της μάχης, αλλά θεωρώντας ότι η στρατηγική του απέδιδε τα μέγιστα. Σχετικά βλ. Stewart, *Andreia*, σελ. 42-43.

³⁸⁹ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Δ', 27. 16.

³⁹⁰ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 14. 28, Β', 14. 13, Ε', 7. 26.

³⁹¹ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Β', 20. 20.

³⁹² Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Γ', 20. 2. Επίσης βλ. Παπασωτηρίου, *Στρατηγική*, σελ. 86.

³⁹³ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Ε', 27. 19-23, Ε', 28. 21, Στ', 1. 1.

³⁹⁴ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Ε', 28. 2. Ο Βελισάριος διέθετε την ικανότητα πρόβλεψης των κινήσεων του εχθροῦ. Σχετικά βλ. Nuffelen, *World*, σελ. 46.

³⁹⁵ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Β', 21. 1-12, Ε', 8. 19, Στ', 5. 5-12, Ζ', 19. 3-5. Η περιγραφή των αντικειμένων στον Προκόπιο πραγματοποιείται με δύο αντίθετους τρόπους, *άλλοτε με λεπτομέρειες και άλλοτε με ασαφή περιγραφή*. Σχετικά βλ. Turquois, *Procopius*, σελ. 221.

³⁹⁶ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Δ', 1. 7, Ε', 28. 4.

³⁹⁷ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Β', 16. 1, Β', 16. 5, Γ', 14. 3, Γ', 23. 5.

διαρκεῖς ἦσαν καὶ πεδίον ἅπασιν ἐνστρατοπεδεύσασθαι ἱκανῶς ἔχον³⁹⁸. Εφρόντιζε για τον εφοδιασμό του στρατού με τὰ ἐπιτήδεια³⁹⁹. Εγκατέλειπε τις πόλεις που πολιορκούσε ἐλπίδα αὐτῆς οὐδεμίαν ἔχων ἀλώσεως περί⁴⁰⁰. Το φαινόμενο της αναστροφῆς της προθέσεως τονίζει με ἐμφαση την τακτική του Βελισαρίου.

Οργάνωσε το στόλο καθ' υποδειγματικό τρόπο. Στη Βανδαλική εκστρατεία φρόντιζε, ὅπως τε ὁ ζύμπας στόλος ἀεὶ κατὰ ταῦτὰ πλέοι καὶ ἐς χωρίον ταῦτὸ προσορμίζετο⁴⁰¹. Ο Heather θεωρεῖ μεγάλο κατόρθωμα την αποβίβαση του ρωμαϊκού στρατού ἀπὸ τα πλοία χωρίς καμία ἀπώλεια, γεγονός που συγκρίνεται με παλαιότερες ἀποτυχημένες ἀπόπειρες των Βυζαντινῶν⁴⁰². Χρησιμοποιούσε λέμβους με εὐφλεκτο υλικὸ ὑφάσμαντας ὑπερθεν τῶν πολεμίων τοῦ πύργου ρίπτειν⁴⁰³.

Σε περιπτώσεις ρωμαϊκῶν εἰσβολῶν ἰππεῖς...ἔξωθεν ζὺν τῷ ἄλλῳ στρατῷ ἰόντες πολλά τε κακὰ τοὺς πολεμίους ἐργάσσονται⁴⁰⁴, χρησιμοποιώντας ως βάση ἐκκίνησης των ἐπιδρομῶν ἓνα προκαθορισμένο φρούριο⁴⁰⁵. Τὴν δὲ λείαν φυλάσσειν ἅπασαν, ὅπως ἂν αὐτὴν ὀρθῶς καὶ δικαίως ἡ στρατιὰ διανέμοιτο⁴⁰⁶.

Κατὰ τις μάχες εἰς παράταξιν ἔστησε τον στρατό⁴⁰⁷. Ἐφεζῆς δὲ ἅπαντες μετωπηδὸν ἴσταντο, ὡς βαθύτατον τῆς φάλαγγος τὸ μέτωπον ποιησόμενοι⁴⁰⁸. Το δεξιό και ἀριστερό

---

³⁹⁸ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Β', 18. 2.

³⁹⁹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ζ', 10. 6.

⁴⁰⁰ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Β', 19. 1.

⁴⁰¹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 13. 1-2. Η ἀπόβαση στην Αφρική πραγματοποιήθηκε το 533. Σχετικά βλ. Ostrogorsky, *Ἱστορία*, σελ. 134.

⁴⁰² Heather, *Rome*, σελ. 144. Η ἀποβίβαση των στρατιωτῶν στην Αφρική ἀπέδειξε την οργανωτική ικανότητα και την αυστηρὴ πειθαρχία του Βελισαρίου. Σχετικά βλ. Maurino, *Tricameron*, σελ. 84.

⁴⁰³ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ζ', 19. 21.

⁴⁰⁴ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 11. 7.

⁴⁰⁵ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Β', 19. 11.

⁴⁰⁶ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 7. 33.

⁴⁰⁷ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Β', 18. 17 και Γ', 17. 1. Ο στρατός του 6^{ου} αἰῶνος περιελάμβανε τα σώματα ἐκστρατείας (*comitatenses*), στα οποία ἀνήκαν οι *federes* και *bucellaires*, που ἦταν οργανωμένοι σε τάγματα ἢ καταλόγους των 500-1000 ἀνδρῶν. Οι *federes* ἦταν βαρβαρικά στρατεύματα που διοικούνταν ἀπὸ τους ηγέτες τους, οι οποίοι ἦταν σύμμαχοι της. Οι *bucellaires* ἦταν ἰδιωτικοὶ φρουροὶ των πλουσίων ἢ των ἀνωτάτων ἀξιοματούχων. Σχετικά βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 496-497. Η πραγματοποίηση μιας μάχης ἐκ παρατάξεως δὲν ἀπέκλειε την ὑπαρξὴ ἀμμιχίων. Ο Βελισάριος κατόρθωνε με σχετικά μικρές δυνάμεις

τιμήμα της παρατάξεως καταλάμβανε το ιππικό, για να παρέχει υποστήριξη σε περίπτωση υποχώρησης του στρατεύματος⁴⁰⁹. Στο κέντρο *οἱ τε τῶν ἰπέων κατάλογοι καὶ ὁ πεζῶς στρατὸς ἴστατο* υπό τον Βελισάριο⁴¹⁰. *Πρῶτα τοξεύμασιν ἐχρῶντο καὶ τὰ βέλη τῷ πλήθει ἀχλὺν ἐπὶ πλεῖστον ἐποίει*⁴¹¹. Κατόπιν *τοῖς τε δόρασιν ἐς ἀλλήλους ἐχρῶντο καὶ ἡ μάχη ἔτι μᾶλλον ἐκ χειρὸς ἐγεγόνει*⁴¹². Ο Βελισάριος απέφυγε τη διεξαγωγή μάχης με αποκαμωμένο στράτευμα⁴¹³. Στις πορεία προηγείτο ένα τμήμα επιλέκτων *ὑπασπιστῶν ἀγαθῶν τὰ πολέμια, ἦν τι πολέμιον ἴδοι, κατὰ τάχος σημῆναι, ὅπως δὴ μὴ ἀπαράσκευοι ἐς μάχην καθίστασθαι ἀναγκάζονται*⁴¹⁴. Στη μάχη στο Τρικάμαρο χρησιμοποιήθηκε το

στρατού να καταβάλλει τον αντιπάλο. Σχετικά βλ. Lee, *Empire*, σελ. 123. Ο Βελισάριος έστησε το στρατό με τέτοιο τρόπο, ώστε να καλύπτεται επαρκώς κάθε μονάδα. Σχετικά βλ. Greatrex, *Rome and Persia*, σελ. 175.

⁴⁰⁸ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 13. 23, Α', 14. 29 και 18. 26. Το γεγονός ότι ο Βελισάριος δεν αμύνεται εντός του οχυρού αποτελεί ένδειξη ανοικοδόμησης των τειχῶν. Σχετικά βλ. Greatrex, *Rome and Persia*, σελ. 170.

⁴⁰⁹ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 13. 19-21. Το ιππικό αποτελεί την αιχμή του δόρατος των Βυζαντινῶν στις μάχες του 6^{ου} αἰῶνος. Ο ρόλος του πεζικού δευτερεύων υπήρξε, με κύρια αρμοδιότητα την ασφάλεια της βάσεως επιχειρήσεων και των γραμμῶν επικοινωνίας. Σχετικά βλ. Παπασωτηρίου, *Στρατηγική*, σελ. 81 και υποσημείωση 22. Ο Βελισάριος ανησυχούσε για την μαχητική ικανότητα του πεζικού και προτιμᾶ τη χρησιμοποίηση του ιππικού, ως αντιστάθμισμα στα μειονεκτήματα του πεζικού. Περιγράφονται μάχες με την αποκλειστική χρήση ιππικού ή μάχες με τη χρήση του πεζικού ως υποστήριξη του υποχωρούντος ιππικού. Σχετικά βλ. Haldon, *Πόλεμοι*, σελ. 40-42. Επίσης βλ. Rance, *Taginae*, σελ. 427.

⁴¹⁰ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 13. 21-22 και 37. 31. Η αφήγηση του *Ἐπεὶ τῶν πολέμων* παρέχει ασαφής πληροφορίες για τον αριθμό του περσικού στρατεύματος. Σχετικά βλ. Whately, *Numbers*, σελ. 397.

⁴¹¹ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 14. 35 και 18. Οι τοξότες αποτέλεσαν σημαντική μονάδα στο πεδίο της μάχης. Σχετικά βλ. Haldon, *Πόλεμοι*, σελ. 42. Ο Βελισάριος χρησιμοποιούσε έφιππους τοξότες, οι οποίοι αποτελούσαν μεγάλο πλεονέκτημα έναντι των Γοθθικών στρατιωτικῶν σχηματισμῶν. Σχετικά βλ. Cameron, *Mediterranean*, σελ. 115. Ο Βελισάριος απέφυγε να προσβάλλει τον εχθρό με ευθεία σύγκρουση και χρησιμοποιούσε τους τοξότες. Σχετικά βλ. Luttwak, *Strategy*, σελ. 80. Ο αφηγητής του *Ἐπεὶ τῶν πολέμων* θεωρεῖ αξιόμαχο σώμα τους τοξότες. Σχετικά βλ. Nuffelen, *World*, σελ. 42.

⁴¹² Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 14. 37.

⁴¹³ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Α', 18. 23.

⁴¹⁴ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Γ', 17. 2. Ο στρατός του Βελισαρίου πλησίαζε προς την πλευρά του εχθρού ή ὀπισθεν αυτού χωρὶς να γίνεται αντιληπτός. Σχετικά βλ. Luttwak, *Strategy*, σελ. 80.

ιππικό και οι δορυφόροι του Βελισαρίου *ζὺν βοῆ̄ τε καὶ πατάγω πολλῶ̄* πλήττοντας το κέντρο της αντίπαλης παράταξης (*ἐς τοὺς μέσους*)⁴¹⁵. Ο αφηγητής του *Ἵπὲρ τῶν πολέμων* αναδεικνύει την εφευρετικότητα και τον ηρωϊσμό του Βελισαρίου, αλλά παρέχει ασαφείς πληροφορίες για απώλειες του στρατού⁴¹⁶. Ο Luttwak θεωρεί τον Βελισάριο έμπειρο στη χρησιμοποίηση τολμηρῶν και ρισοκίνδυνων ελιγμῶν στη μάχη, στην αποφυγή ενεργειῶν που απέβαιναν δυσχερεῖς για το στράτευμα και στην προσπάθεια να καταβάλλει εχθρό ανώτερο αριθμητικά από τον δικό του⁴¹⁷.

Ὡς πολιορκητῆς πόλεων, ενεργούσε *τοῦ περιβόλου ἀποπειρασάμενος*⁴¹⁸. Ο Βελισάριος υπονόμευε το δίκτυο ὑδρευσης⁴¹⁹ και *κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν πολιορκῶν ἤσχαλλεν*⁴²⁰. Ο Βελισάριος κυρίευσε τη Νεάπολη εισερχόμενος στην πόλη από το υδραγωγείο μέσω διάνοιξης στοῶν⁴²¹. Επεδίωκε τη διακοπή της υδροδότησης και του εφοδιασμοῦ της πόλεως με εἶδη διατροφῆς, ὥστε η πείνα να επισπεύσει την παράδοση της πόλεως⁴²². Χρησιμοποιούσε συσκευές προστασίας του στρατοῦ, για να πλησιάσει τις πύλες με ασφάλεια⁴²³.

Ο Βελισάριος αμύνθηκε με γενναιότητα στην πολιορκία της Ρώμης από τον Ουϊττίγη⁴²⁴. *Βελισαρίου τε ἡ πρόνοια ἐγνώσθη τοῦ μὴ ἐκαστάτω ὄντας τοὺς πολεμίους ἀναστέλλειν πειραῖσθαι*⁴²⁵. *Μηχανὰς μὲν ἐς τοὺς πύργους ἐτίθετο, ἅς καλοῦσι βαλλίστρας*⁴²⁶.

---

⁴¹⁵ Προκόπιος, *Ἵπὲρ τῶν πολέμων*, Δ', 3. 10-13. Οι μάχες στο Δάρα, Δέκιμον και Τρικάμαρον αποτελοῦν μάχες που η νίκη εκρίθηκε από τη συμμετοχή του ιππικού. Το ιππικό επετέθη και κατέβαλε τον εχθρό, πριν το πεζικό προλάβει να αναπτυχθεῖ. Σχετικά βλ. Lee, *Empire*, σελ. 122.

⁴¹⁶ Whately, *Numbers*, σελ. 397-398, 402, 404, 405. Επίσης βλ. Heather, *Rome*, σελ. 138. Επίσης βλ. Maurino, *Tricameron*, σελ. 111.

⁴¹⁷ Luttwak, *Strategy*, σελ. 80.

⁴¹⁸ Προκόπιος, *Ἵπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 8. 43.

⁴¹⁹ Προκόπιος, *Ἵπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 8. 45.

⁴²⁰ Προκόπιος, *Ἵπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 9. 8.

⁴²¹ Προκόπιος, *Ἵπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 9. 11-21. Επίσης βλ. Luttwak, *Strategy*, σελ. 80.

⁴²² Προκόπιος, *Ἵπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 19. 12-17. Η εφευρετικότητα του Βελισαρίου απέδειξε την ανωτερότητα του ανθρώπινου παράγοντος έναντι της τεχνολογίας. Σχετικά βλ. Lee, *Empire*, σελ. 123-124.

⁴²³ Προκόπιος, *Ἵπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 19. 6-7.

⁴²⁴ Ο Βελισάριος επέδειξε αυτοπεποίθηση κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Ρώμης. Σχετικά βλ. Stewart, *Andreia*, σελ. 38.

⁴²⁵ Προκόπιος, *Ἵπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 22. 9.

Οργάνωνε την άμυνα της πόλεως *Ρωμαίων δήμον σχεδόν τι ἅπαντα ἐς τὸ τεῖχος ἀγείρας*⁴²⁷ και τῶν τε ὀχετῶν ἕκαστον ὡς ἀσφαλέστατα οἰκοδομία ἐπὶ πλεῖστον κατέλαβε⁴²⁸. Τὰ τοξεύματα πάντα ἐσήμαινε, τοὺς δὲ ἀμφ’ αὐτὸν ἅπαντας ἐς μόνους τοὺς βόας ἐκέλευε βάλλειν⁴²⁹. Ἀμφὶ τὰς πύλας ἐν παρασκευῇ εἶχε τεθωρακισμένους τε καὶ ζίφη μόνα ἐν χερσὶ φέροντας και τὰς τῶν πολεμίων μηχανὰς καίειν ἐκέλευεν⁴³⁰. Επεδείκνυε μέριμνα για τον επισιτισμὸ της πόλεως και τους κατοίκους ἠνάγκαζεν ἅπαντα σφίσι τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐσκομίζεσθαι⁴³¹. Οργάνωνε ομάδες στρατοῦ σε αποστολές - ἐξόδους για παρενόχληση του ἐχθροῦ και ζυνταράζαι τὰ τῶν πολεμίων στρατόπεδα⁴³².

Ο Βελισάριος ἐδίδε μεγάλη βαρῦτητα στην προετοιμασία και ἐκπαίδευση του στρατεύματος του (τὰς μελέτας τοῦ πολέμου πεποημένοι⁴³³), για να διατηρεῖται σε υψηλό ἐπίπεδο το ἀξίωμαχο του. Διέθετε την πίστη ὅτι ο στρατιωτικὸς οφείλει προορᾶν τε τὰ ζυμβησόμενα και δυνατοῖς εἶναι πρὸ τῶν δεινῶν ἐλέσθαι τὰ κρείσσω⁴³⁴ και πόλεμος γὰρ οὐκ ἐξ ἀλογίστου σπουδῆς κατορθοῦσθαι φιλεῖ, ἀλλ’ εὐβουλία τε και προμηθεῖα τὴν τῶν καιρῶν ἀεὶ σταθμώμενος ῥοπήν⁴³⁵.

Σημαντικὴ θεωρεῖ την εφαρμογὴ κανόνων πειθαρχίας στο στράτευμα και την ἀπονομή της δικαιοσύνης. Κατὰ τον Wood ο Βελισάριος ἀσπάζεται το τρίπτυχο Ορθοδοξία, αυτοέλεγχος και ἐπίτευξη νίκης, που προβάλλεται στα ἔργα των ιστορικών

---

⁴²⁶ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 21. 13. Επίσης βλ. Turquois, *Procopius*, σελ. 224.

⁴²⁷ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 18. 34. Ο ἀφηγητὴς του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* υπονοεῖ ὅτι οὐ κάτοικοι της Ρώμης ἦταν ἀπροετοίμαστοι για πολιορκία και δὲν διέθεταν θάρρος και ἀνδρεία. Ο Βελισάριος οργάνωσε υποδειγματικὰ την ἀμυνα της πόλεως. Σχετικὰ βλ. Stewart, *Andreia*, σελ. 40.

⁴²⁸ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 19. 18, Στ', 9. 11.

⁴²⁹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 22. 7. Η θέση ἀμυνας των τοξοτῶν ἀποτελεῖ πλεονέκτημα για την γενικότερη ἀμυνα της Ρώμης. Σχετικὰ βλ. Stewart, *Andreia*, σελ. 41.

⁴³⁰ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 23. 19-23.

⁴³¹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 14. 17, Στ', 4. 1, Στ', 4. 13.

⁴³² Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ζ', 19. 12.

⁴³³ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 3. 28.

⁴³⁴ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Β', 19. 6.

⁴³⁵ Οὐ τύποι προμηθεῖς, προμηθεῖα (σε ὅλες τις πτώσεις) ἐμφανίζονται συχνὰ στην ἀφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* και των *Ἱστοριῶν*. Σχετικὰ βλ. Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 3. 26, Ζ', 24. 1. Επίσης βλ. Pazdernik, *Belisarius*, σελ. 217.

της εκκλησιαστικής ιστορίας του 5^{ου} αιώνα⁴³⁶. Θεωρεί ότι ο Θεός *τὸ τοῦ πολέμου δίδωσι κράτος* ως υπέρτατο κριτής των ανθρωπίνων ενεργειών⁴³⁷. Το δίκαιο είναι ανώτερο από την *τοῦ σώματος εὐεξίαν καὶ τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἄλλην τοῦ πολέμου παρασκευὴν* και ορίζει το σεβασμό της ζωής του ανθρώπου⁴³⁸. Η επανάληψη των τύπων *Θεός, δίκαιον, ἄξιον, πόλεμος* τους καθιστά κυρίαρχα στοιχεία του συλλογισμού του. Η επιχειρηματολογία του ενισχύεται με την αντίθεση *δίκαιον - ἄδικον*. Δεν παραλείπει *διατάζας καὶ πολλὰ ὄνειδίσας* τους τρεπομένους σε φυγή⁴³⁹. Ο ίδιος έδιδε το καλό παράδειγμα στερούμενος το φαγητό και επεδίωκε τη βελτίωση του στρατεύματος⁴⁴⁰.

Παρουσιάζεται να διαθέτει πνεύμα συνεργασίας, θεωρεί *τὰ βέλτιστά τε καὶ ἄριστα τοῖς βασιλέως πράγμασιν εἶναι*⁴⁴¹ και ζητά *οὕτω σὺν ὑμῖν ἐλέσθαι τὰ κρείσσω*⁴⁴². Ο Βελισάριος αποφάσιζε *ἐπὶ κοινῆς βουλευσαμένοις*⁴⁴³. Ήταν δημοκρατικός, αφού επιθυμούσε *αἰδοῦς τε καὶ φόβου παντάπασιν ἐλευθέραν ποιεῖσθαι τὴν γνώμην*⁴⁴⁴. Διέθετε ταπεινότητα και θεωρούσε *οὐχὶ διαλαθεῖν τι τῶν δεόντων ἀδύνατον*⁴⁴⁵. Σεβόταν τον συνομιλητή του και διακηρύττε ότι *τὸν διάλογον οὐδὲν κωλύσει, ὅπως δὲ εἰρηναῖά τε καὶ δίκαια πρὸς ὑμῶν λέγοιτο*⁴⁴⁶.

---

⁴³⁶ Wood, *Roman*, σελ. 432.

⁴³⁷ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 12. 13.

⁴³⁸ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 12. 14-21.

⁴³⁹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 19. 30.

⁴⁴⁰ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 18. 43. Ο Βελισάριος στην αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* αντικαθιστά την παρουσία του αυτοκράτορα και επωμίζεται το έργο της επέκτασης της αυτοκρατορίας διαθέτοντας ευσέβεια, η οποία αποτελεί τον κατεξοχήν παράγοντα εξασφάλισης της θεϊκής εύνοιας. Σχετικά βλ. Wood, *Roman*, σελ. 432-433. Επίσης βλ. Παῖδας, *Κάτοπτρα*, σελ. 43, 53-56. Επίσης βλ. Whitby, *Greatness*, σελ. 36.

⁴⁴¹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Β', 16. 6, Β', 19. 5.

⁴⁴² Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 15. 18-19.

⁴⁴³ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ζ', 30. 15.

⁴⁴⁴ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Β', 16. 7. Σκοπός του Βελισαρίου ήταν η καλλιέργεια κλίματος συναίνεσης ανάμεσα στους υφισταμένους του. Σχετικά βλ. Pazdernik, *Motif*, σελ. 222-223.

⁴⁴⁵ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Β', 16. 12.

⁴⁴⁶ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 6. 13.

Ο Βελισάριος σεβόταν τους αντιπάλους του, έδινε εγγυήσεις για την ασφαλή τους παράδοση⁴⁴⁷ αποφεύγοντας τόν γε φεύγοντα τρέποι⁴⁴⁸ και ομολογώντας ότι ἦν ὑποσχέσει Βελισάριος ἐκρατύνατο⁴⁴⁹. Τις πόλεις που κυρίευε, προστάζε κακὸν μὲν μηδὲν ἐν αὐτῇ δρᾶσαι, ἐπαγγείεσθαι δὲ ἀγαθὰ μυρία⁴⁵⁰ και σώφρονάς τε τοὺς στρατιώτας παρείχετο και οὔτε ἀδίκων χειρῶν ἄρχοντας οὔτε τι ἀπὸ τρόπου ἐργαζομένους⁴⁵¹. Βελισάριος Βανδίλοις τε τοῖς ἐς ἱερά καταφυγοῦσι πιστὰ ἐδίδου και τῶν τειχῶν ἐπειμελεῖτο⁴⁵² και δεν παρενοχλοῦσε τις αιχμάλωτες και απaráμιλλης ομορφιάς γυναίκες⁴⁵³. Ο Βελισάριος ενσταλάξε στον στρατό του την ιδέα ότι πρέπει να συμπεριφερθεῖ ως ελευθερωτῆς των περιοχῶν που καταλαμβάνει⁴⁵⁴. Ο Βελισάριος τοὺς δὲ Μασσαγέτας δώροισ τε και τραπέζῃ και τῇ ἄλλῃ θωπεῖα μετιῶν ἡμέρα ἐκάστη ἐξενεγκεῖν εἰς αὐτὸν ἄπεισεν ὅσα αὐτοῖς ὁ Γελίμερ ὑποσχόμενος εἶη⁴⁵⁵. Θεωρεῖ τῇ ἐς τοὺς ἡσσημένους φιλανθρωπία τὸ δικαίως κεκρατηκέναι τούτων ἐνδείκνυσθαι⁴⁵⁶.

Ο Βελισάριος αποδείχθηκε ικανὸς ρήτορας και χρησιμοποιοῦσε πληθώρα λογικῶν επιχειρημάτων είτε να πείσει, είτε να εμψυχώσει το στράτευμα⁴⁵⁷. Τόνιζε την ανωτερότητα του στρατεύματός του προσαγορεύοντας τους στρατιώτες του τῇ ἀνδρεία και σώματος ἰσχύϊ περιόντες, ἀλλά τῶ τοῖς ἄρχουσιν ἀπειθέστεροι εἶναι⁴⁵⁸. Προέτρεπε το στράτευμα μὴ τοίνυν ἀλογίστω σπουδῇ χρώμενοι ἢ τῶ φιλονείκῳ και πιστεύει ότι τόλμα μὲν γὰρ ἀμαθῆς ἐς ὄλεθρον φέρει, μέλλησις δὲ σώφρων ἐς τὸ σώζειν ἀεὶ τοὺς αὐτῇ

⁴⁴⁷ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Β', 19. 23, Στ', 19. 17.

⁴⁴⁸ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Α', 18. 19.

⁴⁴⁹ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Στ', 7. 10.

⁴⁵⁰ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Γ', 16. 9, Δ', 7. 17.

⁴⁵¹ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Γ', 17. 6.

⁴⁵² Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Γ', 21. 11, Δ', 4. 11-12 και Δ', 4. 32.

⁴⁵³ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Ζ', 1. 12.

⁴⁵⁴ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Γ', 16. 3. Επίσης βλ. Dmitriev, *Identities*, σελ. 29-30. Διάχυτη υπήρξε η πεποιθήση ότι οι διοικούμενες υπό ξένους ηγεμόνες περιοχές ανήκαν στην αυτοκρατορία των Βυζαντινῶν. Σχετικά βλ. Ostrogorsky, *Ἱστορία*, σελ. 133.

⁴⁵⁵ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Δ', 1. 9.

⁴⁵⁶ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Ε', 10. 30-31.

⁴⁵⁷ Ο λόγος του Βελισαρίου χαρακτηρίζεται ἀπὸ ευπρέπεια και αποφυγή οποιασδήποτε ἀπόπειρας αντεγκλήσεων. Σχετικά βλ. Pazdernik, *Belisarius*, σελ. 216.

⁴⁵⁸ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Α', 14. 21.

χρώμενους ἰκανῶς πέφυκεν⁴⁵⁹. Διακηρύσσει ὅτι πολλὰ ἡμῖν ἐφόδια πρὸς τὴν νίκην ἐστὶ, δηλ. ἡ τοῦ θεοῦ ζυμμαχία, ἡ υπακοή στους στρατηγούς και ἡ ἔργου παντὸς μελέτη ἐξ ἐμπειρίαν⁴⁶⁰.

Υπήρξε ευσεβής ἀπέναντι στο Θεό και ἀρνήθηκε να προβεῖ στη διεξαγωγή μάχης τὴν ἡμέρα του Πάσχα, ἣν δὴ σέβονται Χριστιανοὶ πασῶν μάλιστα και ὁ στρατός δεν θα μπορούσε να πολεμήσει καταπονημένος ἀπὸ τὴ νηστεία⁴⁶¹. Πιστεύει ὅτι οὐ τῶν ἀύθαιρέτων κινδύνων ζυναίρεσθαι ὁ θεὸς ἀεὶ τοῖς ἀνθρώποις φιλεῖ⁴⁶². Θεωρεῖ ὅτι ὁ Θεός ως υπέρτατος κριτής των ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν τὸ τοῦ πολέμου δίδωσι κράτος⁴⁶³, ὃν οὐδεὶς ἀδικῶν ἐς ἐπικουρίαν παρακαλεῖ⁴⁶⁴. Κάποιες φορές υποκαθιστάται ὁ τύπος Θεός με τον ἀρχαιοελληνικό τύπο τὸ δαιμόνιον, ως ὁ τιμωρός⁴⁶⁵. Ὁ Βελισάριος διέθετε τὴν εὐνοια τῆς τύχης στο πεδίο τῆς μάχης⁴⁶⁶ και πολεμὰ ἴλεώ τε τῷ θεῷ⁴⁶⁷. Στὴν πολιορκία τῆς Ρώμης ἀπὸ τον Ουῖττίγη συνέβη τύχη ἐκείνη τῇ ἡμέρα, μήτε τετρωῖσθαι μήτε βεβλήσθαι⁴⁶⁸.

Στὴν ἀφήγησι των Ἱστοριῶν περιγράφονται θετικὰ χαρακτηριστικὰ του Βελισαρίου. Διέθετε οργανωτικὲς ικανότητες, ἀφοῦ κατὰ τὴν εἰσβολή των Οὐννων τῷ

⁴⁵⁹ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Β', 19. 10, Στ', 23. 30.

⁴⁶⁰ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Γ', 19. 5-8.

⁴⁶¹ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Α', 18. 15.

⁴⁶² Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Α', 18. 21.

⁴⁶³ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Γ', 12. 13, Ε', 8. 17, Ε', 24. 7. Επίσης βλ. Wood, *Roman*, σελ. 446.

⁴⁶⁴ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Γ', 16. 6, Ε', 10. 30.

⁴⁶⁵ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Δ', 1. 24 και Δ', 11. 44. Ὁ ἀνθρώπος ἀδυνατεῖ να κατανοήσει τὸ θεϊκό σχέδιο. Σχετικὰ βλ. Gador - Whyte, *Propaganda*, σελ. 112. Ὁ Βελισάριος, ἀν και χριστιανός, ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀρχαιοελληνική εἰδωλολατρική συγκλητικὴ παράταξι. Σχετικὰ βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 191 και 226.

⁴⁶⁶ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Α', 14. 36, Δ', 11. 44. Ἡ ἐννοια τῆς τύχης στο Ὑπὲρ τῶν πολέμων ἀναφέρεται στο θεϊκό ὄν ἢ με τὸ ὀριστικό ἄρθρο στο υπερφυσικό μέσον που κρίνει τὴν πορεία των γεγονότων. Σχετικὰ βλ. Gador - Whyte, *Propaganda*, σελ. 109-110. Στὴν περιγραφή τῆς μάχης του Καλλινίκου ἡ τύχη ἐπηρεάζεται ἀπὸ πραγματικούς παράγοντες και ὄχι ἀπὸ τὴν πίστι ἢ δικαιοσύνη. Σχετικὰ βλ. Kaldellis, *Analysis*, σελ. 265. Επίσης βλ. Nuffelen, *World*, σελ. 45.

⁴⁶⁷ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Δ', 1. 21. Ἡ πίστι στὴν ἀντίληψη ὅτι ἡ τύχη γέρνει πρὸς τὸ μέρος των Ρωμαίων κατὰ θεϊκή ἐπιταγή, ἀνήκει στὴν προπαγάνδα υπὲρ του Ιουστινιανού. Σχετικὰ βλ. Gador - Whyte, *Propaganda*, σελ. 113.

⁴⁶⁸ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Ε', 18. 15.

πλήθει τῶν ἀγροῖκων ἐν δεόντι προσχρησάμενος⁴⁶⁹. Οργάνωσε την άμυνα προστάζοντας τάφρον εὐρείαν περιεβάλετο και απέστειλε κατασκόπους να πληροφορήσουν το Βελισάριο για τις δυνάμεις του αντιπάλου⁴⁷⁰. Επεδίωκε να απαλλάξει τους στρατιώτες του τῆς μεγαλοφροσύνης και φοβόταν μήπως μεγίστην εὐρυχωρίαν ταῖς ἐλπίσι παράσχοιεν παρεισδῶναι τε αὐτοὺς και ἀπάγειν ὅποι και βούλονται τῷ ραδίας και προσηνεῖς ὑποφαίνειν τὰς τῶν ἐγχειρημάτων ἐκβάσεις⁴⁷¹.

Ο Βελισάριος ήταν γνώστης των τακτικῶν, που έπρεπε ο στρατηγός να εφαρμόσει στη μάχη. Χρησιμοποιούσε τεχνάσματα (ἀπάταις) ή διατάζε το στρατό του ἐπιβοῶντας τορόν τι, για να προκαλέσει λανθασμένη εντύπωση στους αντιπάλους του και να επηρεάσει αρνητικά το ηθικό τους⁴⁷². Θεωρούσε ότι ο στρατός πρέπει μηδὲ καιρόν ἢ τάξιν ἢ τὰς ἀτάκτους τῆς τύχης ροπὰς ἐν λόγῳ ποιεῖσθαι και να διαθέτει τὸ κρῖνον ὀρθῶς και λογισάμενον⁴⁷³. Σημαντικά στοιχεία ενός αξιόμαχου στρατεύματος είναι η αποφυγή ενεργειῶν θρασύτητι και προπετεία και παρατροπῆ τοῦ καθήκοντος τρόπου και η επιδίωξη της δράσης με σεμνότητα και παρρησίαν⁴⁷⁴. Το ιππικό εἰς ἐνέδρας ἐμέριζε ἐκατέρωθεν ὑπὸ τῆ νάπη με διαταγή ἀκοντίζοντας τὴν φάλαγγα τῶν πολεμίων, που υποχωροῦν⁴⁷⁵.

Ο αφογητής των Ἱστοριῶν επισημαίνει ότι ο Βελισάριος υπήρξε ικανός ρήτορας με λογικά επιχειρήματα, ειλικρινής στην έκφραση των απόψεών του και άνθρωπος της εὐκοσμίας και του μέτρου, επιδιώκοντας ἀλαζονείαν ἐξάγειν⁴⁷⁶. Προσπαθούσε να ανυψώσει το ηθικό και το πολεμικό φρόνιμα του στρατεύματός του προσαγορεύοντας το πλήρες ἀνδρείας⁴⁷⁷ και εκφράζοντας την εμπιστοσύνη του προς τις ικανότητές του⁴⁷⁸. Για

---

⁴⁶⁹ Αγαθίας, *Ἱστορία*, Ε', 16. 4. Ο Βελισάριος καταλάμβανε τη θέση στο κέντρο της παράταξης. Σχετικά βλ. Καρδαράς, *Νομαδικοί λαοί*, σελ. 89.

⁴⁷⁰ Αγαθίας, *Ἱστορία*, Ε', 16. 4.

⁴⁷¹ Αγαθίας, *Ἱστορία*, Ε', 16. 7.

⁴⁷² Αγαθίας, *Ἱστορία*, Ε', 16. 5, Ε', 19. 5.

⁴⁷³ Αγαθίας, *Ἱστορία*, Ε', 17. 5.

⁴⁷⁴ Αγαθίας, *Ἱστορία*, Ε', 18. 2-3.

⁴⁷⁵ Αγαθίας, *Ἱστορία*, Ε', 19. 4.

⁴⁷⁶ Αγαθίας, *Ἱστορία*, Ε', 17. 2-3.

⁴⁷⁷ Αγαθίας, *Ἱστορία*, Ε', 17. 4, Ε', 17. 8.

⁴⁷⁸ Αγαθίας, *Ἱστορία*, Ε', 18. 4.

τον Βελισάριο πρέπει να υπερισχύει η γνώμη στερρά και η προμηθεία⁴⁷⁹, οι οποίες είναι ικανές να αντισταθμίσουν τις αποτεύξεις⁴⁸⁰.

Στην αφήγηση του *Υπὲρ τῶν πολέμων* παρουσιάζονται και αρνητικές πλευρές της προσωπικότητας του Βελισαρίου. Ο Βελισάριος ηττήθηκε στη μάχη του Καλλινίκου εξαιτίας της στιγμιαίας έλλειψης πυγμής να επιβληθεί στο στράτευμά του⁴⁸¹. Κατά τον Greatrex, ο Βελισάριος ενέδωσε στις απαιτήσεις των στρατιωτών του από φόβο μήπως στο μέλλον το στράτευμά του ηττηθεί σε συμπλοκές που θα πραγματοποιούνταν παρά τις εντολές του⁴⁸². Στην εισβολή στην Περσία εμπιστεύτηκε λάθος πληροφοριοδότες, με αποτέλεσμα να νοσήσουν πολλοί στρατιώτες λόγω του θερμού κλίματος⁴⁸³.

Η σύζυγος του Βελισαρίου Αντωνίνα τον ακολουθούσε στις εκστρατείες του *ζὺν ὀλίγοις τισὶ για προστασία*⁴⁸⁴. Ο Βελισάριος διακατεχόταν από φόβο σχετικά με την ασφάλεια της Αντωνίνας, ὡστε *ἅπαντα διεφθάρθαι σφίσι τὰ πράγματα*⁴⁸⁵. *Ἐς ἀφασίαν ἐμπέπτωκεν*, που επηρέασε την κρίση του και τις στρατιωτικές του επιλογές⁴⁸⁶.

Ο αφηγητής της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* παραθέτει πληθώρα αρνητικών χαρακτηριστικών του Βελισαρίου⁴⁸⁷. Ο Βελισάριος υπήρξε υποχείριο της συζύγου του Αντωνίνας, η οποία διέθετε μεγάλο αριθμό αρνητικών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων και δεν ήταν πιστή σύζυγος⁴⁸⁸. Ο ίδιος οργιζόταν με τις ατασθαλίες της συζύγου του, αλλά δεν αναλάμβανε δράση εναντίον της, αν και *ἐπ' αὐτοφώρῳ τὴν πρᾶξιν λαβὼν και ἀναπεισθῆναι δόξας ἀφῆκε*, διότι *ἔρωτι γὰρ τῆς ἀνθρώπου ἀναγκασθεὶς ἐβούλετό οἱ τὴν*

---

⁴⁷⁹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Ε', 17. 6 και Ε', 20. 3.

⁴⁸⁰ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Ε', 17. 8.

⁴⁸¹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 18. 31-40. Ο αφηγητής του *Υπὲρ τῶν πολέμων*, επιδιώκει να απαλλάξει τον Βελισάριο από το βάρος της ευθύνης για την ήττα στο Καλλίνικο. Η ανυποταξία του στρατού παρουσιάζεται ως το κύριο αίτιο της ήττας. Σχετικά βλ. Heather, *Rome*, σελ. 107. Η μάχη πραγματοποιήθηκε 19/4/531. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Ἱστορία*, σελ. 404.

⁴⁸² Greatrex, *Rome and Persia*, σελ. 200-201.

⁴⁸³ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Β', 19. 30-32.

⁴⁸⁴ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 19. 11, Στ', 4. 6, Στ', 7. 4, Ζ', 19. 7.

⁴⁸⁵ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ζ', 19. 30. Επίσης βλ. Maraval, *Justinien*, σελ. 233.

⁴⁸⁶ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ζ', 19. 30-31. Επίσης βλ. Heather, *Rome*, σελ. 14.

⁴⁸⁷ Για τον αφηγητή της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* η αναποτελεσματικότητα του Βελισαρίου δηλώνει την ανικανότητα του Ιουστινιανού. Σχετικά βλ. Gador - Whyte, *Propaganda*, σελ. 116.

⁴⁸⁸ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 1. 11-13.

*οικείων ὀφθαλμῶν θεᾶν ὡς ἤκιστα ἀληθίζεσθαι*⁴⁸⁹. Υπήρξε εἰς αὐτὴν ἐρωτόληπτος, παρά την μεταξύ τους διαφορά ηλικίας⁴⁹⁰. Τιμωρούσε ὅσους ἀνθρώπους προσπαθοῦσαν νὰ φανερώσουν τις ἐπιλήψιμες πράξεις της συζύγου του, ἀκόμα καὶ στενοῦς του συνεργάτες, ὄντας εὐπίστος καὶ εὐεπηρέαστος ἀπὸ την Ἀντωνίνα⁴⁹¹. Παραδεχόταν ὅτι ἡ Ἀντωνίνα *αἴσχος ἀναδουμένην* καταρρακώνει την ἀξιοπρέπεια αὐτῆς καὶ του ἰδίου⁴⁹², μεταμορφώνοντας τον σε «συνεργό» των πράξεων μοιχείας της⁴⁹³. Πολλές φορές αὐτὴν ἐν ἀτιμίᾳ ἐφύλασσε, *πολλάκις τε διαχειρίσασθαι αὐτὴν ἐγχειρήσας ἐμαλακίσθη, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔρωτος ἡσσηθεὶς διαπύρου τινός*⁴⁹⁴. Κατὰ τον Παῖδα ὁ Βελισάριος προβάλλεται ὡς πρότυπο ἀνδρικής ἀδυναμίας, ὑποταγμένο πλήρως στην πανουργία της γυναικειᾶς φύσεως⁴⁹⁵. Καὶ ἡ μὲν ἐπίδιωξη του Βελισαρίου ἀντιτίθεται στην ἀντίστοιχη της Ἀντωνίνας, οἱ δὲ *ἀρωγοί* (συμπαραστάτες) πρὸς τον κάθε σύζυγο παρουσιάζονται ἀντιμαχόμενοι⁴⁹⁶.

Ἡ ψυχολογική πίεση που δημιουργοῦσαν οἱ ἀτασθαλίαι της Ἀντωνίνας καὶ ἡ δυσπιστεία του βασιλικοῦ ζεύγους, τον μετέτρεψαν σε δειλό καὶ καχύποπτο. *Συχνὰ τε περιστρεφόμενος, ὁπόθεν ποτὲ προσιόντας αὐτῶ τοὺς ἀπολλύντας ἴδοι. Ἐὖν ταύτη τε τῇ ὀρρωδίᾳ εἰς τὸ δωμάτιον ἀναβάς ἐπὶ τῆς σιβάδος καθῆστο μόνος, γενναῖον μὲν οὐδὲν ἐννοῶν, οὐδὲ ὅτι ἀνὴρ ἐγεγόνει ἐν μνήμῃ ἔχων, ἰδρῶν δὲ ἀεὶ καὶ ἰλλιγγιῶν καὶ ζὺν τρόμφω πολλῶ ἀπορούμενος, φόβοις τε ἀνδραποδώδεσι καὶ μερίμναις ἀποκναιόμενος φιλοψύχοις τε καὶ ὄλως ἀνάδροις*⁴⁹⁷.

---

⁴⁸⁹ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 1. 18-20. Ὁ Βελισάριος ἀπέφευγε νὰ διαλύσει το γάμο του με την Ἀντωνίνα ἢ νὰ την τιμωρήσει ἢ νὰ στραφεῖ στον αυτοκράτορα, γιὰ νὰ εφαρμοστεῖ ὁ προβλεπόμενος νόμος περὶ μοιχείας. Σχετικά βλ. Παῖδας, *Κοινωνικό φύλο*, σελ. 69-70 καὶ Παῖδας, *Ἀφηγηματικοὶ ἄξονες*, σελ. 190-191.

⁴⁹⁰ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 4. 41.

⁴⁹¹ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 1. 25-28. Επίσης βλ. Parnel, *Justinian's men*, σελ. 85.

⁴⁹² Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 2. 9-10. Επίσης βλ. Παῖδας, *Κοινωνικό φύλο*, σελ. 68.

⁴⁹³ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 1. 42.

⁴⁹⁴ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 3. 1. Ὁ Βελισάριος ἐμφανίζεται ἀδύναμος, ὑποταγμένος στην πανουργία της γυναικειᾶς φύσεως. Σχετικά βλ. Παῖδας, *Κοινωνικό φύλο*, σελ. 70.

⁴⁹⁵ Παῖδας, *Ἀφηγηματικοὶ ἄξονες*, σελ. 191.

⁴⁹⁶ Παῖδας, *Ἀφηγηματικοὶ ἄξονες*, σελ. 193.

⁴⁹⁷ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 4. 21-22.

Ο Βελισάριος θεωρείται επίορκος και τὰ ὁμωμοσμένα ἡλογηκῶς, τιμωρεῖν τε οὐδαμῆ τούτῳ ἐλόμενος πάσχοντι, ὥσπερ ἐρρήθη, ἀνόσια ἔργα, ἐς πάντα οἱ λοιπὸν τὰ ἐπιτηδεύματα πολέμια τὰ πρὸς τοῦ θεοῦ ὡς τὸ εἶκος εὗρεν στις εκστρατείες του⁴⁹⁸. Όταν ο Χοσρόης κυριεύσε το Καλλίνικο, ο Βελισάριος παραμέλησε να καταδιώξει τους αντιπάλους, αφενός ἐθελοκακήσας, αφετέρου ἀποδειλιάσας, αὐτοῦ ἔμεινεν⁴⁹⁹. Στην εκστρατεία εναντίον των Οστρογότθων υπήρξε άτυχος και γενόμενος αἴσχιστα⁵⁰⁰, ἐπεὶ οἱ διαρρήδην τὰ ἐκ θεοῦ πολέμια ἦν και ἐν τοῖς ἀποβαίνουσι κακοτυχοῦντι τὰ πολλὰ ἐς ἀβουλίας δόκησιν αὐτῷ ἀπεκρίθη⁵⁰¹.

3) Παρουσίαση του προσώπου επί τη βάσει των πράξεων ή των κρίσεων άλλων προσώπων της αφήγησης

Στην αφήγηση της *Χρονογραφίας* δηλώνονται στοιχεία τα οποία φανερώνουν την άρτια εκπαίδευση του ρωμαϊκού στρατεύματος υπό τον Βελισάριο. Οι στρατιώτες του ιππικού σε έκτακτες περιπτώσεις ἀποβάντες τῶν ἵππων πεζικὴν μάχην ἐμάχοντο γενναίως, καὶ τακτικῶς χρησάμενοι πολλοὺς ἄπώλεσαν ἐκ τῶν Περσῶν⁵⁰². Τῶν δὲ στρατηγῶν Ρωμαίων δηλωσάντων ἑαυτοῖς τοῦ ἐτοιμῶς ἔχειν συγκροῦσαι μετὰ των αντιπάλων⁵⁰³.

Στην αφήγηση του *Υπὲρ τῶν πολέμων* ο Βελισάριος αποτελεί έμπιστο συνεργάτη του Ιουστινιανού. Ο αυτοκράτωρ τον όρισε στρατηγὸν τῆς ἔω με εντολή στρατεύειν ἐπὶ Πέρσας⁵⁰⁴ ή αὐτοκράτορα τοῦ (Γοτθικού) πολέμου πεποιήται Βελισάριον, με εξουσία τὰ πρὸς Τουτίλαν ὅπως βούλοιο διοικήσασθαι⁵⁰⁵. Του ανέθεσε την ἀρχήν, ἐφ' ᾧ ἐπὶ Βανδάλους στρατεύσειε⁵⁰⁶. Θεωρεῖται τῷ ἀξιώματι πρῶτος ὁ Βελισάριος Ρωμαίων

⁴⁹⁸ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 3. 30. Ο Βελισάριος φέρεται να ενεργεί με γνώμονα το ατομικό και όχι το συλλογικό συμφέρον. Σχετικά βλ. Παΐδας, *Κοινωνικό φύλο*, σελ. 70.

⁴⁹⁹ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 3. 31. Η σφοδρή επιθυμία του Βελισαρίου να συναντήσει την αφιχθείσα σύζυγό του απέβη καθοριστική για την εξέλιξη των επιχειρήσεων. Σχετικά βλ. Heather, *Rome*, σελ. 221.

⁵⁰⁰ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 5. 1.

⁵⁰¹ Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 4. 42-43. Επίσης βλ. Whitby, *Greatness*, σελ. 37.

⁵⁰² Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (389), 45-46.

⁵⁰³ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (388), 11-12.

⁵⁰⁴ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 13. 9.

⁵⁰⁵ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ζ', 21. 25.

⁵⁰⁶ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 21. 2.

ἀπάντων⁵⁰⁷. Παρά τις εναντίον του κατηγορίες από μερίδα αξιωματικών ο Ιουστινιανός δεν αντέδρασε οὐχ ὅσον ταῖς διαβολαῖς ταύταις ἀναπεισθεῖς⁵⁰⁸.

Ο Βελισάριος συγκέντρωνε στο πρόσωπό του τον θαυμασμό των συμπατριωτῶν και των αντιπάλων του. Ο Ναρσής τον προσφώνησε “ἄριστε Βελισάριε”⁵⁰⁹. Οι υφιστάμενοί του απέδιδαν το εὖ τε λέγειν⁵¹⁰ και οι στρατιώτες Βελισάριον ἐν εὐφημίαις εἶχον⁵¹¹. Καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασιν ἔντιμός τε και λόγου πολλοῦ ἄξιος και πάντων εὐδόκιμῶν μάλιστα ἔτυχεν⁵¹². Ο Πέρσης Αβανδάνης θεωρεῖ ότι στρατηγῶ τε γὰρ ἐντυχεῖν ἔφη ἀνδρειοτάτω τε και ζυνετωτάτω ἀνθρώπων ἀπάντων⁵¹³. Οι κάτοικοι της Ρώμης τὴν μὲν πρόνοιαν τοῦ στρατηγοῦ και διαφερόντως τὴν ἐς τὰς ἐπάλξεις ἀποδεδειγμένην ἐμπειρίαν ἐπήγουν⁵¹⁴. Παιανίζοντες και Βελισάριον ἐν εὐφημίαις⁵¹⁵. Δημοσίᾳ μὲν τῆς ζυνέσεως Ρωμαῖοι ἐπήγουν, ἐν θαύματι αὐτὴν, ἀλλὰ ἰδίᾳ δὲ αὐτὸν ἠρώτων πως κατόρθωσε τὴν νίκη⁵¹⁶. Η ἀντίθεση δημοσίᾳ - ἰδίᾳ ἀποδίδει ἐμφαση στις ερωτήσεις των Ρωμαίων και στο θαυμασμό τους για το Βελισάριο. Ἦν τε Βυζαντίοις πρὸς ἡδονὴν Βελισάριον ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐς ἡμέραν ἐκάστην ἐκ τῆς οἰκίας προϊόντα ἰδεῖν, ἢ ἐς αὐτὴν ἐπανήκοντα⁵¹⁷. Ο Τοτίλας τον θεωροῦσε ἄνθρωπο με θράσος και ἀνδρεῖον⁵¹⁸.

---

⁵⁰⁷ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Η', 21. 2. Θεωρεῖται ο μόνος ἱκανός να κατέχει το αξίωμα του στρατηγοῦ. Σχετικά βλ. Ktuse, *Debate*, 243.

⁵⁰⁸ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Στ', 30. 2. Ο Ιουστινιανός ἀνεχόταν φαινόμενα ἀνυπακοῆς ἢ ἀποτυχίας ἀπὸ στρατηγούς που θεωροῦσε πιστούς. Σχετικά βλ. Parnel, *Justinian's men*, σελ. 97.

⁵⁰⁹ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Στ', 16. 9

⁵¹⁰ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Β', 19. 15.

⁵¹¹ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Β', 21. 28.

⁵¹² Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Α', 25. 12.

⁵¹³ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Β', 21. 13.

⁵¹⁴ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Ε', 14. 16.

⁵¹⁵ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Ε', 23. 17.

⁵¹⁶ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Ε', 27. 25.

⁵¹⁷ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Ζ', 1. 5.

⁵¹⁸ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Ζ', 25. 14. Η ἔννοια του θάρσους λαμβάνει τὴ σημασία των ἐνεργειῶν που ξεπερνούν τον καθημερινό χαρακτήρα του ἀτόμου. Στην περίπτωση αὐτή ο πολεμιστὴς δοκιμάζει τὴν ἀνδρεία του και ἀποδεικνύει τὴς δεξιότητες που ἐνδεχομένως κατέχει. Σχετικά βλ. Stewart, *Andreia*, σελ. 37.

Ο Βελισάριος διατηρούσε τη φήμη του ανίκητου στρατηγού. Οι επαναστατημένοι Καρχηδόνιοι όταν έμαθαν τον ερχομό του Βελισαρίου, *λύσαντες ὡς τάχιστα τὸ στρατόπεδον...ἐς φυγὴν ὄρμηγντο*⁵¹⁹. Ο Θευδάτος θα δηλώσει ότι *οὐδεμίαν ὄρμην ἐπιπεσεῖν ἐς ἀγῶνα Βελισαρίῳ καθίστασθαι*⁵²⁰. Οι Γότθοι που πολιορκούσαν την Ρώμη *κατιδόντες αὐτὸν ἔγνωσαν ὡς ὁ θεὸς οὐκ ἐφῆ σφῶν τὰ βουλευματα ὁδῶ ἰέναι*⁵²¹.

Από την αφήγηση του *Περὶ κτισμάτων*, φαίνεται ότι ο Βελισάριος αποτελούσε σεβαστό πρόσωπο και απαραίτητο συνεργάτη του Ιουστινιανού. Καταγράφεται η ύπαρξη ενός λαμπρού ψηφιδωτού στη βασιλική κατοικία, στο οποίο αναπαρίσταται ο Βελισάριος. *Καὶ νικᾷ μὲν βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ὑπὸ στρατηγοῦντι Βελισαρίῳ, ἐπάνεισί δε παρὰ τὸν βασιλέα, τὸ στρατεύματι ἔχων ἀκραιφνὲς ὄλον ὁ στρατηγός, καὶ δίδωσιν αὐτῷ λάφυρα βασιλεῖς τε καὶ βασιλείας, καὶ πάντα τὰ ἐν ἀνθρώποις ἐξαισία*⁵²². Ο εμπρόθετος προσδιορισμός *ὑπὸ στρατηγοῦντι Βελισαρίῳ* δηλώνει ότι αφενός ο Βελισάριος είναι ο νικητής στρατηγός, αφετέρου η δόξα χρεώνεται στον Ιουστινιανό ως τον κατεξοχὴν φορέα της ανώτατης εξουσίας. Η επιλογή του Βελισαρίου ως επικεφαλῆς της Βανδαλικῆς εκστρατείας δεν αναιρεῖ τη χρέωση των αποτελεσμάτων της εκστρατείας στον Ιουστινιανό⁵²³. Η ὅλη παράσταση του μωσαϊκοῦ φανερώνεται το μέγεθος της ανδρείας και της αρρενοπώτητος που αποδίδονται στον Βελισάριο⁵²⁴.

Στην αφήγηση της *Χρονογραφίας* δηλώνονται αρνητικές κρίσεις για τον χαρακτήρα του. Ο Βελισάριος κατηγορήθηκε για την εκπόνηση σχεδίου δολοφονίας του Ιουστινιανού⁵²⁵. *Ἐβαρήθη ἐκ τῶν καταθέσεων αὐτῶν ὁ Βελισάριος καὶ ἐγένετο ὑπὸ ἀγανάκτησιν*, διότι ο Ιουστινιανός κατήργησε τη συνοδεία του⁵²⁶. Η επανάληψη του τύπου *ἀγανάκτησιν* τονίζει την άσχημη ψυχολογική κατάσταση στην οποία περιέπεσε ο

---

⁵¹⁹ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Δ', 15. 10.

⁵²⁰ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Ε', 9. 7.

⁵²¹ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Στ', 9. 23.

⁵²² Προκόπιος, *Περὶ κτισμάτων*, Ι, 10. 16. Το μωσαϊκό βρισκόταν στην οροφή της Χαλκείας πύλης των ανακτόρων. Σχετικά βλ. Lee, *From Rome*, σελ. 263. Ο αφηγητής του *Περὶ κτισμάτων* επαινεί τις κατασκευές του Ιουστινιανού. Σχετικά βλ. Turquois, *Procopius*, σελ. 225.

⁵²³ Προκόπιος, *Περὶ κτισμάτων*, VI, 5. 6.

⁵²⁴ Stewart, *Masculinity*, σελ. 37.

⁵²⁵ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (427), 53-55 και (427), +28-+32.

⁵²⁶ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (428), 69-72 και (428), *36-*37 και *45-*49.

Βελισάριος καθήμενος εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, μήτε δημευόμενος μήτε ἐξοριζόμενος, ἀλλ' ὢν ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ⁵²⁷.

Στην αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* διατυπώνεται αρνητική κριτική εναντίον του Βελισαρίου. Κατά την καταδίωξη των Περσών πριν τη μάχη του Καλλινίκου, το στράτευμα αὐτῷ λάθρα ἐλοιδοροῦντο, ὁμως ἐκάκιζε μέντοι αὐτὸν ἐς ὄψιν οὐδεῖς⁵²⁸. Ο απόηχος των λόγων του στρατού αποδεικνύουν το ευμετάβολο του χαρακτήρος του Βελισαρίου (*ἀντιστρέψας τὴν παραίνεσιν*), ιδιαίτερα ὅταν αὐτὰ ἀφοροῦν ζητήματα τιμῆς ἢ υπόληψης⁵²⁹. Στην Ιταλία *τινὲς τοῦ Ρωμαίων στρατοῦ ἄρχοντες βασκανίαν ἐς Βελισάριον ἔχοντες διέβαλλον αὐτὸν βασιλεῖ, τυραννίδα οὐδαμόθεν αὐτῷ προσήκουσαν ἐπενεγκόντες*⁵³⁰. Οἱ Γότθοι τον κατηγοροῦσαν ὡς *διαλυτὴν τῶν ὠμολογημένων, ἀυθαίρετον μὲν ἀποκαλοῦντες ἀνδράποδον, ὄνειδίζοντες δὲ ὅτι δὴ οὐκ ἐρυθριῶν πρὸ τῆς βασιλείας τὴν δουλείαν αἰρούμενος*⁵³¹.

Ο Ιωάννης Καπαδόκης αὐτῷ χαλεπῶς εἶχε καὶ πολλὴ ἐπιβουλὴ ἐς αὐτὸν εἶχετο⁵³². Ὁ δὲ φθόνος, οἷα ἐν μεγάλῃ εὐδαιμονίᾳ φιλεῖ γίνεσθαι, ὄδαιεν ἤδη ἐς Βελισάριον, καίπερ αὐτῷ οὐδεμίαν παρέχοντα σκῆψις. Τῶν γὰρ ἀρχόντων τινὲς διέβαλλον αὐτὸν ἐς βασιλέα, τυραννίδα αὐτῷ οὐδαμόθεν προσήκουσαν ἐπικαλοῦντες⁵³³. Ο βασιλεὺς επιθυμώντας να εξακριβώσει την πιθανότητα ενοχῆς του Βελισαρίου τον κάλεσε να διαλέξει πότερα ζὺν Γελίμερί τε καὶ Βανδίλοις ἐς Βυζάντιον ἦκειν, ἢ αὐτοῦ μένοντι ἐκείνους στείλαι⁵³⁴. Οἱ ἄρχοντες της Κωνσταντινουπόλεως ὡς αὐτῷ τῶν προτείων (του Βελισαρίου) ἐξίσταντο πάντες, αἰσχυνόμενοι κατὰ τῆς ἀρετῆς τῷ νόμῳ χρῆσθαι καὶ τὸ ἀπ'

⁵²⁷ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (429), *53-54: Ὑπαρξη ομοιοτελεῦτου μετοχῶν.

⁵²⁸ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 18. 12.

⁵²⁹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 18. 25.

⁵³⁰ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 30 1: Πρόκειται για ανυπόστατη κατηγορία εναντίον του Βελισαρίου. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Αὐτοκράτωρ*, σελ. 222.

⁵³¹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 30. 25.

⁵³² Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 25. 12.

⁵³³ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Δ', 8. 1-2: Επανάληψη της διατύπωσης του Στ', 30. 1. Επίσης βλ. Maraval, *Justinien*, σελ. 211.

⁵³⁴ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Δ', 8. 4.

αὐτοῦ δικαίωμα περιβάλλεσθαι⁵³⁵. Οἱ τῶν ἀρχόντων τινὰς, ὡς δὴ ἐπιβουλεύων τοῖς βασιλέως πράγμασι τὸν πόλεμον καταλύειν οὐδαμῶς βούλοιο⁵³⁶.

Ο αφηγητής του *Ἐπεὶ τῶν πολέμων* αναφέρεται στη διαμάχη μεταξύ Ναρσή και Βελισαρίου, η οποία επηρέασε την εξέλιξη της Ιταλικής εκστρατείας⁵³⁷. Αφορμή στάθηκε η ενέργεια του Ιωάννη να εκφράσει τις ευχαριστίες του για τη διάσωσή του στον Ναρσή⁵³⁸. *Τὸ λοιπὸν ἄμφω ὑποψία πολλῇ ἐς ἀλλήλους ἐχρῶντο* και οι υποστηρικτές του Ναρσή τον επηρέαζαν αρνητικά⁵³⁹. Ο Ναρσής τον κατηγορήσε *τοῦ τῆς πολιτείας ζυμφορὸν βουλεύεσθαι*⁵⁴⁰. Ο Parnel θεωρεῖ αναμενόμενη τη διαμάχη μεταξύ Βελισαρίου και Ναρσή που ουσιαστικά αποτελεί διαμάχη μεταξύ των κοινωνικῶν δικτύων, που οι δύο στρατηγοὶ αντιπροσωπεύουν⁵⁴¹.

Ο αφηγητής της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* περιγράφει με αρνητικὰ χαρακτηριστικὰ τον Βελισάριο⁵⁴². Βασικὸ ἐλάττωμα του υπήρξε η ἐπιλογή της συζύγου του Αντωνίνας, η οποία τον προσέβαλε με τις πράξεις της⁵⁴³. Η Αντωνίνα *τὰ πρότερα μάλχον τινὰ βιώσασα βίον καὶ τὸν τρόπον ἐξερρωγυῖα, φαρμακεῦσί τε πατρώοις πολλὰ ὠμιληκυῖα* και υπήρξε πριν το γάμο της με τον Βελισάριο *μήτηρ ἤδη παίδων γενομένη πολλῶν*⁵⁴⁴. Υπήρξε

---

⁵³⁵ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Η', 21. 3.

⁵³⁶ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Στ', 29. 7. Ἐμμεσα θεωρεῖται ἐπίορκος των αυτοκρατορικῶν ἐντολῶν. Σχετικὰ βλ. Λουγγής, *Ἀυτοκράτωρ*, σελ. 245.

⁵³⁷ Maraval, *Justinien*, σελ. 237.

⁵³⁸ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 3. Ο Ναρσής ἀφίχθη στην Ἰταλία με ἐντολή να ἐποπτεύει τον Βελισάριο. Σχετικὰ βλ. Haldon, *Πόλεμοι*, σελ. 57.

⁵³⁹ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 3-4.

⁵⁴⁰ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 29.

⁵⁴¹ Parnel, *Justinian's men*, σελ. 119.

⁵⁴² Ο αφηγητής της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας*, ὅπως και η πλειονότητα των συγγραφέων του ἑκτου αἰῶνος, ἐξυμνεῖ το στρατιωτικὸ πρότυπο της ἀνδροπρεπούς συμπεριφοράς και ἀρετῆς. Κρίνει ἀρνητικὰ τον Βελισάριο, ἀφοῦ δεν ἀνταποκρίνεται στο πρότυπο αὐτὸ ἐξαιτίας της συμπεριφοράς του ἀπέναντι στην Αντωνίνα. Σχετικὰ βλ. Stewart, *Masculinity*, σελ. 40. Επίσης βλ. Kaldellis, *Secret history*, σελ. 601.

⁵⁴³ Ο αφηγητής της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* ἐκνευρίζεται με τον ἐξευτελισμὸ που δέχεται ο Βελισάριος ἀπὸ την Θεοδώρα και την Αντωνίνα, οι οποίες ἐμφανίζονται να ἐξουσιάζουν δεσποτικὰ ἕναν ἐλεύθερο ἄνδρα. Σχετικὰ βλ. Kaldellis, *Vandal war*, σελ. 18.

⁵⁴⁴ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 1. 12.

μοιχεύτρια, χωρίς αιδῶ και τὸν ἄνδρα μαγγανείαις πολλαῖς κατείληφεν⁵⁴⁵. Ἡ Αντωνίνα ἐρασθεῖσα τον θετό της υἱό Θεοδόσιο και οὐδὲν ἔτι τοῦ ἔργου κώλυμα ἔβλεπε⁵⁴⁶. Επηρέαζε τον σύζυγό της και τον μετέτρεψε σε «συνεργό» των επιθυμιών της⁵⁴⁷. Ο Βελισάριος πληροφορούμενος την ἀφιξη της στο ανατολικό μέτωπο ὀπίσω ὑπῆγε τὸ στράτευμα, για να τη συναντήσει⁵⁴⁸. Ἡ Αντωνίνα δεν συμπαρίστατο στο σύζυγό της και επεδίωκε να εμφανιστεῖ ἀνώτερή του⁵⁴⁹.

Ο Ιουστινιανός και οι αριστοκράτες τον φθονούσαν⁵⁵⁰. Ἔγκλημά τε ἀπ' αὐτοῦ ἐγένετο Βελισαρίῳ πρὸς πάντων Ῥωμαίων, ὅτι δὴ τῆς πολιτείας τὰ καιριώτατα αὐτὸς περι ἐλάσσονος πραγμάτων τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν πεποιήται⁵⁵¹. Ο Βελισάριος συνάντησε την εχθρική στάση της αυτοκράτειρας Θεοδώρας, που οὐτι ἐκούσιον Ἀντωνίνῃ τῇ γυναικὶ καταλλαγῆναι ἠνάγκασε⁵⁵². Ἡ Θεοδώρα τον θεωρούσε ἐπίδοξο ανατροπέα του Ιουστινιανού⁵⁵³ και επεδίωξε να καθαιρεθεῖ, να στερηθεῖ τους δορυφόρους τε και

---

⁵⁴⁵ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 1. 13, 3. 2.

⁵⁴⁶ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 1. 17-18. Οι ἀνήθικες πράξεις της Αντωνίνας ἐξέθεσαν ἀνεπανόρθωτα τον Βελισάριο που οδηγήθηκε σε ρήξη με τους συνεργάτες του. Σχετικά βλ. Παῖδας, *Ἀφηγηματικοὶ ἄζονες*, σελ. 188. Ἡ Θεοδώρα εἶχε ἐξοργιστεῖ με τις ἀπιστίες της Αντωνίνας, ἀλλὰ δεν την λοιδορούσε, επειδὴ της ἦταν χρήσιμη. Σχετικά βλ. Potter, *Theodora*, σελ. 188.

⁵⁴⁷ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 1. 39-40.

⁵⁴⁸ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 2. 18. Εὐλογία εἶναι η ἐνόχληση του ἀφηγητῆ της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* για την παρουσία της Αντωνίνας στα πολεμικά μέτωπα. Σχετικά βλ. Parnel, *Justinian's men*, σελ. 148.

⁵⁴⁹ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 4. 17-29.

⁵⁵⁰ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 1. 30 και 4. 21. Ο Ιουστινιανός θεωρούσε ὅτι ἓνας πλούσιος και εὐφημος Βελισάριος δυνητικά ἀποτελοῦσε μελλοντικό ἐπαναστάτη. Και επεδίωκε για προληπτικούς λόγους να μειώσει τη φήμη και τη δύναμή του. Σχετικά βλ. Parnel, *Justinian's men*, σελ. 101. Ο Ιουστινιανός κατέστησε τον Βελισάριο για μεγάλο χρονικό διάστημα (548-559) ἀναξιοποίητο και ζώντα ὑπὸ καθεστῶς κοινωνικού και πολιτικού ἀποκλεισμοῦ ἀπὸ τα τεκταινόμενα της αυτοκρατορίας. Ο Βελισάριος κατήντησε στα τελευταία ἔτη του βίου του τυφλός να ικετεύει ἐλεημοσύνη. Σχετικά βλ. Tate, *Justinien*, σελ. 509. Για το αυτοκρατορικό ζεῦγος ο Βελισάριος συνιστοῦσε ἓνα νέο, ικανό και δημοφιλή στρατηγό, ἐν δυνάμει καταχραστή της αυτοκρατορικής ἐξουσίας. Σχετικά βλ. Brownworth, *Lost*, σελ. 96.

⁵⁵¹ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 2. 21.

⁵⁵² Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 3. 19. Ἡ Αντωνίνα και η Θεοδώρα ταπείνωναν με κάθε τρόπο τον Βελισάριο. Σχετικά βλ. Kaldellis, *Secret history*, σελ. 598.

⁵⁵³ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 4. 5-6 και 18. 9.

ύπασιπιδάς και τους οικιακούς δούλους του⁵⁵⁴. Το βασιλικό ζεύγος φοβόταν ότι καταχράστη μέγα μέρος του θησαυρού του Γελίμερος και του Ουϊττίγη και επεθύμησαν να κατασχέσουν την περιουσία του Βελισαρίου, επιδιώκοντας τον γάμο του υιού της Θεοδώρας Αναστασίου με τη μοναχοκόρη του Βελισαρίου Ιωαννίνα⁵⁵⁵. Ο Ιουστινιανός εκμεταλλεύτηκε την πίστη του Βελισαρίου, αφού στην Ιταλική εκστρατεία ο Βελισάριος *την τοῦ πολέμου παρασκευὴν χρήμασιν οἰκείοις ποιήσθαι*⁵⁵⁶. Ο Maurino πιστεύει ότι ο Ιουστινιανός δεν παρέδωσε τη διοίκηση μεγάλου αριθμού στρατιωτών στον Βελισάριο, διότι, οποιοσδήποτε διέθετε την υποστήριξη του στρατού, θεωρείτο δυνητικός αντίπαλος του αυτοκράτορος⁵⁵⁷.

Στην αφήγηση των *Ἱστοριῶν* περιγράφονται κάποια αρνητικά χαρακτηριστικά του Βελισαρίου. Στο τέλος της ζωής του *ἦν ἤδη καὶ ἀσθενεῖα ὥσπερ εἰκὸς εἶχετο πολλῇ*⁵⁵⁸. Μια μερίδα των αρχόντων *φθόνῳ ληφθέντας καὶ βασκανία...διέβαλλον τὸν ἄνδρα ὡς μεγαλαυχοῦντα καὶ διαθρυπτόμενον ἐπὶ τοῦ ὀμίλου εὐνοία καὶ ἐς ἄλλας ὀρῶντα ἐλπίδας*⁵⁵⁹.

4) Συγκριτική θεώρηση του προσώπου του Βελισαρίου

Η προσωπικότητα του Βελισαρίου σκιαγραφείται πληρέστερα από στοιχεία των ίδιων των πράξεων του, που ουσιαστικά αποτελούν κρίσεις των αφηγητών της *Χρονογραφίας* του Ιωάννη Μαλάλα, του *Υπὲρ τῶν πολέμων*, της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* και του *Περὶ κτισμάτων* του Προκοπίου Καισαρείας και των *Ἱστοριῶν* του Αγαθία Σχολαστικού. Συγκριτικά, ὅσον αφορά στους πέντε αφηγητές, πληρέστερη εικόνα

---

⁵⁵⁴ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 4. 10. Το μίσος της Θεοδώρας για τον Βελισάριο και οι εναντίον του πράξεις της καταδεικνύουν την εμπλοκή της αυτοκράτειρας σε ενέργειες που δεν συνάδουν με την ιδιότητά της ως συζύγου του Ιουστινιανού. Σχετικά βλ. Παῖδας, *Αφηγηματικοί ἄξονες*, σελ. 187.

⁵⁵⁵ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 4. 32-38. Στόχος της Θεοδώρας αποτελούσε η αρπαγή της περιουσίας του Βελισαρίου μέσω αυτού του γάμου. Σχετικά βλ. Girod, *Théodora*, σελ. 205.

⁵⁵⁶ Προκόπιος, *Ἀπόκρυφη Ἱστορία*, 4. 39.

⁵⁵⁷ Maurino, *Tricameron*, σελ. 121.

⁵⁵⁸ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Ε', 16. 1.

⁵⁵⁹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Ε', 20. 5-6. Οι επικριτές του Βελισαρίου και μια μερίδα αυλικών βρίσκονταν πίσω από την ανάκληση του στρατηγού στην Κωνσταντινούπολη στη δεύτερη εκστρατεία του στην Ιταλία. Σχετικά βλ. Cameron, *Agathias*, σελ. 44, 126.

παρέχουν τα *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* και *Ἀπόκρυφη Ἱστορία* του Προκοπίου Καισαρείας⁵⁶⁰, τα οποία επιδιώκουν το ευ αναγιγνώσκουν⁵⁶¹. Η *Χρονογραφία* του Ιωάννη Μαλάλα σκιαγραφεί την προσωπικότητα του Βελισαρίου εν συντομία⁵⁶². Οι *Ἱστορίαι* αποτελούν συνέχεια της αφήγησης του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*. Ωστόσο, υπάρχουν και κάποιες παραλείψεις⁵⁶³.

Αναμφίβολα, και από τους πέντε αφηγητές παρατίθεται μεγαλύτερος αριθμός θετικών χαρακτηριστικών και ελάχιστος αντιστοίχων αρνητικών. Στην αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* πλειοψηφούν τα θετικά χαρακτηριστικά και ο αφηγητής διάκειται ευμενώς απέναντι στον Βελισάριο. Η *Ἀπόκρυφη Ἱστορία* αποτελεί την κατεξοχήν αφήγηση που πλειοψηφούν τα αρνητικά στοιχεία της προσωπικότητας του Βελισαρίου⁵⁶⁴. Οι δύο αφηγήσεις αλληλοσυμπληρώνουν πλήρως την εικόνα του Βελισαρίου, αφού η αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* αναφέρεται στην πολεμική του δράση και η αφήγηση της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* στον προσωπικό και κοινωνικό του βίο. Ταυτόχρονα, αποτελούν πεδίο σύγκρισης του στρατηγού-ανδρείου Βελισαρίου με τον απλό πολίτη-συναισθηματικό Βελισάριο. Η παρουσία της συζύγου του Αντωνίνας αποτελεί κατεξοχήν στοιχείο της ειδοποιού διαφοράς των δύο Βελισαρίων. Θα μπορούσαμε να τονίσουμε ότι ο πολεμιστής Βελισάριος βρίσκεται πλησιέστερα στις αρετές της ανδρείας, δικαιοσύνης και σωφροσύνης από τον ιδιωτεύων στην

---

⁵⁶⁰ Η αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* διακρίνεται για τη ζωντάνια της, αλλά και την πυκνότητα παρεχομένων πληροφοριών. Σχετικά βλ. Heather, *Rome*, σελ. 12. Ο αφηγητής του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* και της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* θεάται τα γεγονότα ως μέλος της ελίτ της Κωνσταντινουπόλεως. Σχετικά βλ. Mitchell, *History*, σελ. 135.

⁵⁶¹ Whately, *Numbers*, σελ. 407.

⁵⁶² Οι αφηγήσεις των *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* και *Χρονογραφίας* αποτελούν μεταξύ τους συμπληρωματικές πηγές για τη σκιαγράφηση της προσωπικότητας του Βελισαρίου. Σχετικά βλ. Colvin, *Comparing*, σελ. 201.

⁵⁶³ Colvin, *Comparing*, σελ. 202

⁵⁶⁴ Ο αφηγητής της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* στρέφεται εναντίον του Βελισαρίου, επειδή νιώθει απογοητευμένος, που ο προϊστάμενος του δεν πρόωθησε τα συμφέροντα της πολιτικής παράταξέως στην οποία ανήκε και ο ίδιος ο αφηγητής. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 270. Ο αφηγητής της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* από το 540, που εγκαθίσταται στην Κωνσταντινούπολη, διαφοροποιεί τα συναισθήματα συμπάθειας απέναντι στο Βελισάριο. Σχετικά βλ. Cameron, *Mediterranean*, σελ. 106. Η στάση της αφήγησης της *Ἀπόκρυφης Ἱστορίας* είναι διογκωμένα εχθρική απέναντι στον Βελισάριο. Σχετικά βλ. Kaldellis, *Analysis*, σελ. 254.

Κωνσταντινούπολη Βελισάριο, όντα υποχέριο της συζύγου του Αντωνίνας και ευρισκόμενο στον αντίποδα του κοινωνικού φύλου που αντιπροσωπεύει, αφού εμφανίζει γνωρίσματα που αποδίδονται στη γυναικεία φύση⁵⁶⁵.

Και οι πέντε αφηγητές χρησιμοποιούν κατά κύριο λόγο το τρίτο ενικό πρόσωπο των ρημάτων. Το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο των ρημάτων χρησιμοποιείται, όποτε ο στρατηγός συμβουλεύει ή ψέγει το στρατό ή τους συνομιλητές του. Η χρήση του πρώτου ενικού πρόσωπου δηλώνει την επιδίωξη του Βελισαρίου να επιβεβαιώσει κάποιο γεγονός που αμφισβητείται ως αδύνατο⁵⁶⁶ ή να τονιστεί ο κίνδυνος⁵⁶⁷. Χρησιμοποιείται η ευκτική έγκλιση των ρημάτων για τη δήλωση του προσδοκομένου και μετοχές, απαρέμματα και εμπρόθετοι προσδιορισμοί.

Όσον αφορά στον τρόπο σύνδεσης των προτάσεων, και οι πέντε αφηγητές χρησιμοποιούν την παρατακτική σύνδεση των προτάσεων⁵⁶⁸, το ασύνδετο σχήμα αλλά και την υποτακτική σύνδεση. Σύνηθες φαινόμενο στους αφηγητές του *Υπέρ τών πολέμων*, της *Απόκρυφης Ιστορίας* και των *Ιστοριών* είναι η χρήση των δευτερευουσών προτάσεων, ιδιαίτερα των δευτερευουσών τελικών προτάσεων του τρόπου⁵⁶⁹.

Στα σχήματα λόγου κυριαρχούν το υπερβατό σχήμα⁵⁷⁰, το πολυσύνθετο σχήμα⁵⁷¹, η επανάληψη⁵⁷², το ομοιοτέλετο⁵⁷³, η παρήχηση⁵⁷⁴, ο κύκλος⁵⁷⁵, το σχήμα λιτότητας⁵⁷⁶, αναστροφή της πρόθεσης⁵⁷⁷ και η επαναφορά⁵⁷⁸.

---

⁵⁶⁵ Παΐδας, *Κοινωνικό φύλο*, σελ. 65-167.

⁵⁶⁶ Ross, *Narrator*, σελ. 80.

⁵⁶⁷ Ross, *Narrator*, σελ. 85.

⁵⁶⁸ Η παρατακτική σύνδεση και η επανάληψη του τύπου *καί* συναντάται συχνά στην αφήγηση της *Χρονογραφίας*. Σχετικά βλ. Ljubarski, *Malalas*, σελ. 180.

⁵⁶⁹ James - Jeffreys, *Language*, σελ. 218.

⁵⁷⁰ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (373), 41-43, (389), 42-43, (403), 48-49, Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Δ', 9. 1, Δ', 18. 6, Στ', 29. 37, Προκόπιος, *Απόκρυφη Ιστορία*, 2. 22, 2. 25, 4. 43, Αγαθίας, *Ιστορίαι*, Ε', 19. 2.

⁵⁷¹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (387), 88-92, (388), 6-9, (403), 48-49, (405), 72-76, (421), 72-76, (428), 69-72, 36-37, 45-49, Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Ζ', 1. 6, Προκόπιος, *Περί κτισμάτων*, VI, 5. 6.

⁵⁷² Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (387), 96-9.7

⁵⁷³ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (388), 11-12.

⁵⁷⁴ Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Ζ', 1. 14-15.

⁵⁷⁵ Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Γ', 21. 14.

⁵⁷⁶ Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Στ', 29. 20, Αγαθίας, *Ιστορίαι*, Ε', 15. 8.

Κατά την Ρεβάνογλου, «ο Προκόπιος ακολουθεί μια μορφή ντετερμινισμού, σύμφωνα με τον οποίο ο γεωγραφικός παράγοντας ρυθμίζει και κατευθύνει τον τρόπο ζωής και την ανθρώπινη συμπεριφορά και αποκτά ιστορική διάσταση»⁵⁷⁹. Η δράση του Βελισαρίου εξελίσσεται στην Κωνσταντινούπολη και κυρίως σε Ανατολή και Δύση, δηλ. στην Περσία, Λιβύη και Ιταλία. Στον γεωγραφικό χώρο προστίθεται αφενός η παρουσία της Αντωνίνας, αφετέρου η παρουσία της Θεοδώρας, των οποίων τα αρνητικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους εκδηλώνονται απροκάλυπτα⁵⁸⁰. Όπου συναντούνται οι δύο γυναίκες με τον Βελισάριο, ο τελευταίος εκδηλώνει αρνητικά γνωρίσματα του χαρακτήρα του.

Ο Ross δέχεται ότι ο τρόπος προβολής του Βελισαρίου από τον αφηγητή του *Υπὲρ τῶν πολέμων* μεταβάλλεται, όταν ο αφηγητής εισάγεται στη διήγηση ως δρων πρόσωπο⁵⁸¹. Θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι ο τρόπος προβολής του Βελισαρίου μεταβάλλεται, όταν ο Βελισάριος αλληλεπιδρά με την Αντωνίνα και την νοερά παρούσα Θεοδώρα, η οποία υποστηρίζει τις πράξεις της Αντωνίνας. Στο σημείο αυτό, η προσωπικότητα του Βελισαρίου σκιαγραφείται με αρνητικά γνωρίσματα και ο ίδιος διαθέτει στοιχεία που ταιριάζουν σε έναν άσημο - καταπιεσμένο άνθρωπο, παρά σε ένδοξο στρατηγό. Τότε ο Βελισάριος παύει να βρίσκεται στο κέντρο της αφήγησης⁵⁸².

Οι διάφορες δημηγορίες του Βελισαρίου συνεισφέρουν στη γενικότερη απόπειρα σκιαγράφησης της προσωπικότητος του στρατηγού. Για τον αφηγητή του *Υπὲρ τῶν πολέμων* αποτελούν ένα λογοτεχνικό κατασκευάσμα, διότι εισάγουν τον αναγνώστη στη διήγηση και παρέχουν πληροφορίες για τα επακόλουθα των ενεργειών του Βελισαρίου⁵⁸³. Οι δημηγορίες αναδεικνύουν την ψυχολογία του Βελισαρίου σε πιεστικές

---

⁵⁷⁷ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 44-48, Β', 19. 1.

⁵⁷⁸ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 12. 14.

⁵⁷⁹ Ρεβάνογλου, *Στοιχεία*, σελ. 40, 111.

⁵⁸⁰ Cameron, *Mediterranean*, σελ. 106.

⁵⁸¹ Ross, *Narrator*, σελ. 77-78.

⁵⁸² Αν και ο συγγραφέας αναφέρεται στην αφήγηση της *Χρονογραφίας*, η παραπάνω θέσει ταιριάζει στην περίπτωση της αφήγησης του *Υπὲρ τῶν πολέμων* και της *Απόκρυφης Ιστορίας*. Σχετικά βλ. Ljubarski, *Malalas*, σελ. 178.

⁵⁸³ Gilmer, *Procopius*, σελ. 50.

καταστάσεις και προβάλλουν τις αξίες και τα ιδανικά που υπηρετεί. Αποτελούν αφορμή να κατανοηθούν πολλές ενέργειες και συμπεριφορές του.

Ο Βελισάριος προσέφερε τα μέγιστα στην επέκταση της αυτοκρατορίας στην Αφρική και Ιταλία και δεν υποστηρίχθηκε επαρκώς από τον Ιουστινιανό. Αγωνιζόταν σχεδόν μονάχος του να πραγματοποιήσει το όνειρο της *reconquista*, πιστός στον Ιουστινιανό και στις προσωπικές του αρχές⁵⁸⁴. Η πίστη του στο Ιουστινιανό τον οδήγησε να υπομείνει τις ταπεινώσεις και την αρνητική στάση των αντιπάλων του⁵⁸⁵.

---

⁵⁸⁴ Πρόθεση του Βελισαρίου ήταν η ολοκληρωτική κατάκτηση της Ιταλίας και όχι η περιοχή νοτίως του ποταμού Πάδου. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 222. Ο Ιουστινιανός συμφώνησε με τους Φράγκους για τη διανομή της Ιταλίας με όριο τον ποταμό Πάδο. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Αυτόκράτωρ*, σελ. 235-236. Επίσης βλ. Brownworth, *Lost*, σελ. 112.

⁵⁸⁵ Brownworth, *Lost*, σελ. 112.

ΝΑΡΣΗΣ

1) Παρουσίαση του προσώπου επί τη βάσει των στοιχείων που παρέχει ο αφηγητής

Ο Ιωάννης Μαλάλας, ο Προκόπιος Καισαρείας και ο Αγαθίας Σχολαστικός συνιστούν τις σημαντικότερες πηγές για τον βίο και την πολιτεία του στρατηγού Ναρσή. Κατά τη *Χρονογραφία* φέρει τον τίτλο του *κουβικουλάριου* και του *σπαθάριου*⁵⁸⁶ ή *έξάρχου Ρωμαίων και πατρικίου*⁵⁸⁷. Στην αφήγηση του *Υπέρ τῶν πολέμων Περσαρμένιος γὰρ καὶ αὐτὸς γένος ἐτύγχανε* και τιτλοφορείται *βασιλέως ταμίας*⁵⁸⁸ ή *τῶν βασιλικῶν χρημάτων ταμίας*⁵⁸⁹ ή *τῶν ἀπορρήτων βασιλεί*⁵⁹⁰ ή *εὐνοῦχον* ή *εὐνοῦχος*⁵⁹¹ ή *αὐτοκράτορα*⁵⁹² ή *στρατηγός*⁵⁹³. Στην αφήγηση των *Ἱστοριῶν* αναφέρεται με τον τύπο *τομίας* και *στρατηγός*⁵⁹⁴ ή *αὐτοκράτωρ*⁵⁹⁵.

---

⁵⁸⁶ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (399), 84-85. Ο Ναρσής κατείχε τον τίτλο του *πραιπόζιτου του ιερού βεστιαρίου* (*praepositus sacri cubiculi*). Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 285. Η διοίκηση του αυτοκρατορικού ενδαιτημάτος (*sacrum cubiculum*), της προσωπικής υπηρεσίας του αυτοκράτορος, είχε σαν προϊστάμενο τον *πραιπόζιτο του ιερού βεστιαρίου* (*praepositus sacri cubiculi*) που ήταν ευνούχος. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Κράτος*, σελ. 321. Ο Ναρσής χρημάτισε *κουβικουλάριος* το 530 και κατά τη χρονική περίοδο 531-552. *Σακελάριος και πριμικέριος* χρημάτισε κατά τη χρονική περίοδο 530-531. *Σπαθάριος* κατά τη χρονική περίοδο 532- 535/536. *Σακελάριος και πραιπόζιτος* και κατά τη χρονική περίοδο 537/538-554. Κατά τη χρονική περίοδο 559-573 τιμήθηκε με τον τίτλο του *πατρικίου*. Σχετικά βλ. Martindale, *Prosopography* IIIB, σελ. 912-913 και 924.

⁵⁸⁷ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (425), 30.

⁵⁸⁸ Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Α', 15. 31, Στ', 18. 3.

⁵⁸⁹ Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Στ', 13. 16.

⁵⁹⁰ Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 4.

⁵⁹¹ Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Α', 25. 24, Στ', 13. 16, Ζ', 13. 22, Η', 21. 5.

⁵⁹² Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Η', 21. 5. Ο αφηγητής του *Υπέρ τῶν πολέμων* δυσκολεύεται να συνειδητοποιήσει ότι ο άνθρωπος που αντιτίθετο στον Βελισάριο προήχθη σε *στρατηγὸ αὐτοκράτορα* του πολέμου στην Ιταλία. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 319.

⁵⁹³ Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Η', 26. 16.

⁵⁹⁴ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 7. 8. , Α', 8. 1, Α', 10.1, Α', 12. 4, Β', 6. 1.

⁵⁹⁵ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*,, προοίμιον, 31. 8-9.

Για τον αφηγητή του *Υπὲρ τῶν πολέμων* θεωρείται ἄλλως δὲ ὄξυς καὶ μᾶλλον ἢ κατ' εὐνοῦχον δραστήριος⁵⁹⁶. Συνοδεύονταν ἀπὸ Ἐρούλους καὶ τοὺς δορυφόρους τε καὶ ὑπασπιστὰς τοὺς αὐτοῦ καὶ κάποιους εμπειροπόλεμους διοικητές⁵⁹⁷. Οἱ Ἐρούλοι δέχονται μόνο τις διαταγές του Ναρσή⁵⁹⁸. Κατὰ τον Parnel ἡ συνοδεία του Ναρσή αποτελοῦσε μια μορφή ιδιωτικοῦ στρατοῦ⁵⁹⁹.

Ο ἀφήγητης του *Υπὲρ τῶν πολέμων* προσδίδει ἓνα μεταφυσικό περιεχόμενο με τὴν περιγραφή ἐνός χρησμοῦ που ἀφοροῦσε τὴ δευτέρη ἀποστολὴ του Ναρσή στην Ἰταλία. *Ἐνα δὲ ταῦρον ἔφη τῶν τηνικάδε παριόντων εὐνοῦχον τῆς τε ἀγέλης ἀπολειπόμενον καὶ ταύτης δὴ τῆς κρήνης ἐπιβατεύσαντα καθύπερθεν βοὸς τοῦ χαλκοῦ στήναι*⁶⁰⁰. Το ἀπαρέμφατο *στήναι* τίθεται στο τέλος τῆς πρότασης, γιὰ νὰ δηλωθεῖ με ἐμφαση τὸ ἀποτέλεσμα ὡς ἡ ἐνδειξη τῆς ἀλώσης τῆς Ρώμης ἀπὸ το Ναρσή. Οἱ μετοχές *ἀπολειπόμενον* καὶ *ἐπιβατεύσαντα* ἐπιτείνουν τὰ λεγόμενα του χρησμοῦ, που δήλωνε ὅτι *εὐνοῦχός ποτε καταλύσει τὸν ἄρχοντα Ρώμης*⁶⁰¹.

Κατὰ τὴ δευτέρη ἀποστολὴ του στην Ἰταλία χαρακτηρίζεται με τοὺς φραστικούς τύπους *μεγαλοδωρότατος, πρὸς τὸ εὖ ποιεῖν τοὺς δεομένους ὄξυς ἐσάγαν, δύναμιν τε πολλὴν περιβεβλημένος ἐκ βασιλέως ἀδεέστερον ἐς τὰ σπουδαζόμενα ἐχρήτο τῇ γνώμῃ καὶ στρατιῶται εὐεργέτου αὐτοῦ ἔτυχον*⁶⁰².

Στὴν ἀφήγηση τῶν *Ἱστοριῶν* περιγράφονται θετικὰ χαρακτηριστικὰ του Ναρσή που ἐξισορροποῦσαν τὰ μειονεκτήματά του. Χαρακτηρίζεται *ἔμφρων, δραστήριος* καὶ *δεινὸς ἀρμόσασθαι τῷ παρεμπίπτοντι*⁶⁰³. Ο Ναρσῆς *φύσεως δὲ ὅ γε δεξιότητι διέπρεπε καὶ*

---

⁵⁹⁶ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 13. 16. Κατὰ τον Rance ἡ δήλωση αὐτὴ ὑποκρύπτει τὴν ἐχθρότητα του ἀφηγητῆ του *Υπὲρ τῶν πολέμων* ἀπέναντι στον Ναρσή. Σχετικὰ βλ. Rance, *Taginae*, σελ. 469.

⁵⁹⁷ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 6. Ο Ναρσῆς διέθετε λιγότερους ἀπὸ 400 προσωπικούς φρουρούς καὶ ἓνα μικρὸ ἀριθμὸ ὑπηρετῶν. Σχετικὰ βλ. Parnel, *Justinian's men*, σελ. 18.

⁵⁹⁸ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ζ', 13, 21-22.

⁵⁹⁹ Parnel, *Justinian's men*, σελ. 116.

⁶⁰⁰ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Η', 21. 15. Το περιστατικό που περιγράφει ὁ ἀφήγητης του *Υπὲρ τῶν πολέμων* συνέβη στὴ διάρκεια τῆς βασιλείας του Αθαλάριχου. Σχετικὰ βλ. Λουγγῆς, *Αὐτοκράτωρ*, σελ. 226.

⁶⁰¹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Η', 21. 16.

⁶⁰² Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Η', 26. 14-15.

⁶⁰³ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 16. 1.

παραστήναι οἷός τε ἦν λόγῳ τὰ βεβουλευμένα⁶⁰⁴. Ἦταν τὸ σῶμα βραχύς και ἐς ἰσχύνητα ἐκδεδηγημένους, ὁμῶς τὸ δὲ ἀνδρεῖον και μεγαλοργὸν ἐς τοσοῦτον ἐκέκτητο⁶⁰⁵.

Για τον αφηγητὴ των Ἱστοριῶν ο Ναρσῆς διαθέτει ἐν τῇ ψυχῇ φρόνημα ἐλευθέριόν τε και γενναῖον⁶⁰⁶. Ἦταν πλήρης τύχης τε αἰσίας και οι πράξεις του ἀπέβαιναν ἐς δέον⁶⁰⁷.

Ο Ναρσῆς υπῆρξε ἐνδοξος στρατηγός, αφού συμμετείχε σε κλεινοὺς πολέμους⁶⁰⁸. Παρουσιάζεται προμηθεῖα γε πλείστη χρώμενος και φθάνειν ἀεὶ τὰς τῶν πολεμίων ἐθέλων ὀρμάς⁶⁰⁹. Δεν επιθυμοῦσε να τον εξαπατοῦν, ἀλλὰ οὐ λίαν τῇ ὀργῇ ζυνεχώρει, οὐκ ἐς τόδε ὠμότητος ἦει, ὡς ἀποκτεῖναι τοὺς μηδὲν ὄ τι ἡδίκηκότας⁶¹⁰. Υπήρξε ἐξαιρετος διπλωμάτης και συμφώνησε με τους Γότθους τὴν μὲν οἰκείας ἀδεῶς νέμοιντο χώραν, βασιλεῖ δὲ τῶ Ῥωμαίων κατήκοι τὸ λοιπὸν ὄντες διατελοῖεν⁶¹¹. Υπήρξε πολυμήχανος και κατέφευγε σε τεχνάσματα⁶¹². Ο Ναρσῆς φρόντιζε ὀρθῶς ἕκαστα διασκοποῦντι και θεωροῦσε ὅτι εἶναι παραλογισμὸς τὸ τρυφερώτερον τῆς διαίτης⁶¹³.

Τον ἀκολουθοῦσαν πάντοτε θεραπευτὰς τε και δορυφόρους και ὅσοι τῆς ἀρχῆς αὐτῷ ὑπηρετῶν ἐτύγχανον ὄντες⁶¹⁴. Καλοῦνταν οι ἐκ τῶν κιγκλίδων και ἦταν επιφορτισμένοι με την τήρηση των ἀρχείων και της τάξης και την υποδοχὴ ἀτόμων σε ἀκρόαση ἀπὸ το Ναρσῆ⁶¹⁵.

Ὅμως, ο αφηγητὴς του Ὑπὲρ τῶν πολέμων προβάλλει και τα ἀρνητικὰ στοιχεῖα της προσωπικότητος του Ναρσῆ. Ο τελευταῖος δεισῶς μὴ Βελισάριος πρὸς τὰ τοῖς

---

⁶⁰⁴ Αγαθίας, Ἱστορίαι, Α', 16. 1.

⁶⁰⁵ Αγαθίας, Ἱστορίαι, Α', 16. 2.

⁶⁰⁶ Αγαθίας, Ἱστορίαι, Α', 16. 2.

⁶⁰⁷ Αγαθίας, Ἱστορίαι, Β', 9. 1.

⁶⁰⁸ Αγαθίας, Ἱστορίαι, προοίμιον 31. 9-10.

⁶⁰⁹ Αγαθίας, Ἱστορίαι, Α', 8. 1.

⁶¹⁰ Αγαθίας, Ἱστορίαι, Α', 12. 4.

⁶¹¹ Αγαθίας, Ἱστορίαι, Α', 1. 1.

⁶¹² Αγαθίας, Ἱστορίαι, Α', 12. 4-6. Κατὰ την Cameron το περιστατικὸ της εικονικῆς ἐκτέλεσης στη Λούκα ἀποτελεῖ ἕνα *exemplum* (παράδειγμα για ἠθικὸ δίδαγμα), προκειμένου να δειχθεῖ ἡ μεγαλοψυχία του Ναρσῆ και ἡ ἀνωτερότητα της χρήσης επιχειρημάτων ἐναντι της ἀντίστοιχης πολεμικῶν ἐνεργειῶν. Σχετικὰ βλ. Cameron, *Agathias*, σελ. 38, 51.

⁶¹³ Αγαθίας, Ἱστορίαι, Β', 11. 3.

⁶¹⁴ Αγαθίας, Ἱστορίαι, Α', 19. 4.

⁶¹⁵ Αγαθίας, Ἱστορίαι, Α', 19. 4.

ἀρχουσιν εἰρημένα ἐνδοὺς ἐν δευτέρῳ τὰ ἐν Ἀριμίνῳ πράγματα θῆται, γεγονός που ξεκινά τον ανταγωνισμό μεταξύ των δύο στρατηγῶν⁶¹⁶. Το υπερβατό σχῆμα διογκώνει την εντύπωση του ανταγωνισμού μεταξύ δύο ισχυρῶν προσωπικοτήτων. Ο ανταγωνισμός είχε ως αποτέλεσμα οι δύο στρατηγοὶ τὸ λοιπὸν ἄμφω ὑποψία πολλῇ ἐς ἀλλήλους ἐχρῶντο⁶¹⁷.

Στην αφήγηση των *Ἱστοριῶν* ο Ναρσῆς δεν ἦταν φορέας ευρύτερης παιδείας και *εὐγλωττίας*⁶¹⁸. Ως προς την εξωτερική του εμφάνιση εμφανιζόταν *τὸ σῶμα βραχὺς καὶ ἐς ἰσχύτητα ἐκδεδιητημένος*⁶¹⁹.

2) Παρουσίαση του προσώπου ἐπὶ τη βάσει των πράξεων ἢ των λόγων του στις μελετώμενες ιστορικές αφηγήσεις

Κατὰ τη *Χρονογραφία* χαρακτηρίζεται πολυμήχανος και πιστός στον Ιουστινιανό, αφού κατὰ τη διάρκεια της στάσεως του *Νίκα* (532) *ὑπέκλεψε τινὰς τοῦ Βένετου μέρους, ῥογεύσας αὐτοῖς χρήματα*, με αποτέλεσμα να μεταστραφούν προς τον Ιουστινιανό⁶²⁰.

Συμμετείχε στον πόλεμο ἐναντίον των Οστρογότθων στην Ιταλία. *Συμβalόντος γὰρ αὐτοῦ πόλεμον μετὰ Τοτίλα, ῥηγὸς τῶν Γότθων, κατὰ κράτος γὰρ νικήσας τὸν πόλεμον καὶ αὐτὸν κατέσφαξεν· καὶ ἐπέμφθη τὰ ἱμάτια αὐτοῦ αἵμαγμένα ἐν Κωνσταντινουπόλει*⁶²¹. Ενημέρωνε τον Ιουστινιανό αποστέλλοντας αναφορά στην Κωνσταντινούπολη *ὡς ὅτιπερ*

---

⁶¹⁶ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 16. 5. Ο Ναρσῆς ἐπεδίωκε να ματαιώσει την προέλαση του Βελισαρίου σε περιοχές της Ιταλίας, που οι διαταγές του Ιουστινιανού δεν ὀρίζαν την ἀνάληψη στρατιωτικῶν επιχειρήσεων. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 255. Ο Ναρσῆς ἐπεδίωκε την υποταγή της Ιταλίας μέχρι τον ποταμὸ Πάδο, προσπαθώντας να εφαρμοστούν οι συνθήκες του 534/535 με τους Ορθοδόξους Φράγκους που προέβλεπαν τη διανομή της Ιταλίας. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Αὐτοκράτωρ*, σελ. 234-235. Η παρουσία του Ναρσῆ στην Ιταλία τον καθιστοῦσε κατάσκοπο του Ιουστινιανού. Σχετικά βλ. Brownworth, *Lost*, σελ. 96.

⁶¹⁷ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 3.

⁶¹⁸ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 16. 1.

⁶¹⁹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 16. 2.

⁶²⁰ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (399), 84-86. Η προϋπηρεσία του Ναρσῆ στην αυτοκρατορική αὐλή τον κατέστησε πονηρό και ευέλικτο ἄνθρωπο. Σχετικά βλ. Brownworth, *Lost*, σελ. 109.

⁶²¹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (415), 7-11. Οι αναφορές της ἀφήγησης της *Χρονογραφίας* στην κατάκτηση της Ιταλίας αναφέρονται κατὰ κύριο λόγο στον Ναρσῆ. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ἰδεολογία*, σελ. 26.

παρέλαβε πόλεις όχυράς τών Γότθων, αποστέλλοντας τα κλειδιά και τα λάφυρα στον Ιουστινιανό⁶²².

Στην αφήγηση του *Υπέρ τών πολέμων* χαρακτηρίζεται άριστος γνώστης των χειρισμών της διπλωματίας. Σε όσους προσχωρούν στο Ανατολικό Ρωμαϊκό κράτος *χρήμασί τε αύτοϋς δωρεΐται μεγάλοις*⁶²³.

Κατά τη δεύτερή του αποστολή στην Ιταλία, άφηγε για προστασία φρουρές σε κάθε πόλη που εγκατέλειπε⁶²⁴. Φρόντιζε ώστε *μή τις αύτῶ τρίβοιτο χρόνος, μηδὲ τῶ παρέργω τῆς χρείας ἢ σπουδαιοτάτη διεΐργειτο πράξις*⁶²⁵. Ήταν ατρόμητος (*άδεέστερον*) και κινούσε το στρατό *πόνω οϋδενί*⁶²⁶ από δύσβατη και ασφαλέστατη οδό, όταν η κύρια οδός ήταν αποκλεισμένη από τους εχθρούς⁶²⁷. Φρόντιζε να εξασφαλίζει τα νώτα του προστάζοντας *φυλακὴν ἔχειν*⁶²⁸.

Αποδείχθηκε άξιος ρήτορας με λογικά επιχειρήματα. Για να πείσει τον Βελισάριο να σταλούν ενισχύσεις στον Ιωάννη στο Αριμίνο, αναγάγει την επιχειρηματολογία του στο αίσθημα υπερηφάνειας των Ρωμαίων και στη λογική. Ο Parnel χαρακτηρίζει παθιασμένη την έκκληση του Ναρσή για διάσωση του Ιωάννη⁶²⁹. Ο Ναρσής προβάλλει το επιχείρημα ότι αν καταληφθεί το Αριμίνο, *τὴν Ρωμαίων ἰσχὸν καταλύσομεν*⁶³⁰. Η επιχειρηματολογία του αρχίζει με τη χρήση του σχήματος κατ' άρση και θέση (*οϋκ ἔν τοῖς εἰώθασι - άλλ' ἔν οἷς πάρεστι*)⁶³¹ και με επανάληψη του ρήματος *βούλομαι*. Οι εχθροί

---

⁶²² Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (425), 29-32. Πρόκειται για τις τελευταίες πόλεις που κυρίευσε ο Ναρσής, τη Βερόνα και τη Μπρέσκια, το 562. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 348.

⁶²³ Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Α', 15. 31.

⁶²⁴ Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Η', 28. 4. Στη Ραβέννα άφησε μια μικρή φρουρά υπό τις εντολές του Ιουστίνου. Σχετικά βλ. Βλυσίδου, Λαμπάκης, Λεοντσίνη, Λουγγής, *Στρατεύματα*, σελ. 122.

⁶²⁵ Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Η', 28. 11.

⁶²⁶ Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Η', 28. 12.

⁶²⁷ Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Η', 28. 13.

⁶²⁸ Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Η', 33. 8.

⁶²⁹ Parnel, *Justinian's men*, σελ. 109.

⁶³⁰ Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Στ', 16. 8. Η πλειονότητα των στρατιωτικών δεν επιθυμούσε την ανάληψη επιχείρησης για τη διάσωση του Ιωάννη, διότι θεωρούσαν ότι η επιχείρηση θα επηρεάσει αρνητικά την εξέλιξη του πολέμου. Στην συνάντηση διαφαινόταν ένα εχθρικό κλίμα απέναντι στο ανυπάκουο Ναρσή. Σχετικά βλ. Parnel, *Justinian's men*, σελ. 108.

⁶³¹ Προκόπιος, *Υπέρ τών πολέμων*, Στ', 16. 6.

στρατηγόν τε αὐτοῖς Ῥωμαίων δραστήριον καὶ στρατεύμα ὄλον καὶ πόλιν κατήκοον βασιλεῖ δορυάλωτον πεποιῆσθαι ζυμβήσεται⁶³². Ὡς ἀποτέλεσμα οἱ ἐχθροὶ τό τε φρόνημα οὐκ ἐς μακρὰν ἀπολήψονται⁶³³.

Στη συνομιλία για την κατάληψη του Μεδιολάνου και της περιοχῆς των Αιμιλίων, ο Ναρσῆς προέβαλε λογικά επιχειρήματα, αναγνωρίζοντας ωστόσο την ρεαλιστικότητα των λόγων του Βελισαρίου⁶³⁴. Το σχῆμα λιτότητας (οὐχὶ ἀντίποι) ἀποδεικνύει την ἐκφραση σεβασμοῦ του Ναρσῆ προς τον Βελισάριο⁶³⁵. Θεωρεῖ ἀσύμφορον εἶναι παντελῶς να διαιρεθεῖ ο ρωμαϊκὸς στρατὸς μεταξύ Μεδιολάνου και Αὐξίμου και προειδοποιεῖ για Γοτθικὴ ἐπίθεση και τῶν ἀναγκαίων [ὑμῖν] ἀπολελειμμένοις αὐτοῦ διεφθάρθαι⁶³⁶.

Ὡς ἀρχιστράτηγος της δεύτερης ἀποστολῆς του στην Ἰταλία υπῆρξε ρεαλιστής, οργανωτικὸς και γνώστης των προτεραιοτήτων. Με τα χρήματα που του ἐμπιστεύτηκε ο Ἰουστινιανός, ἔμελλε στρατιάν τε ἀξιολογωτάτην ἀγεῖραι και ταῖς ἄλλαις ἐπαρκέσειν τοῦ πολέμου ἀνάγκαις, τοῖς δὲ δὴ ἐπὶ τῆς Ἰταλίας στρατιώταις ἐκλῦσαι τὰ πρόσθεν ὀφλήματα πάντα για ἀποφυγὴ διαμαρτυριῶν και ἀνύψωση του ἠθικοῦ του στρατοῦ⁶³⁷. Ἀπέσπασε τους αὐτόμολους, ὥστε δὴ αὐτοὺς τοῖς χρήμασι τούτοις χειροῆθεις γεγενημένους τὴν ἐπὶ τῇ πολιτεία μεταγνῶναι προαίρεσιν⁶³⁸. Υπῆρξε αισιόδοξος ἀναφορικά με το ἀποτέλεσμα των πολεμικῶν επιχειρήσεων, φιλοτιμίαν ἐνδέδεικται στρατηγῶ πρέπουσαν και τολμηρὸς ἀπέναντι στον αυτοκράτορα, θέτοντας ως ὄρο για ἐφαρμογὴ των αυτοκρατορικῶν ἐντολῶν τὰς δυνάμεις ἀξιωμαχοὺς ἐπάγεσθαι μέλλῃ⁶³⁹. Συγκέντρωσε με προθυμίαν αὐτὸς

---

⁶³² Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Στ', 16. 10.

⁶³³ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Στ', 16. 11-12.

⁶³⁴ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 23.

⁶³⁵ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 24.

⁶³⁶ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 24-26.

⁶³⁷ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Η', 26. 6. Εξαγόραζε την πίστη των στρατιωτῶν που αὐτομολοῦσαν δελεάζοντας τους με την παροχὴ μισθοῦ. Σχετικὰ βλ. Καραγιαννόπουλος, *Ἱστορία*, σελ. 582. Ἐπίσης Βλυσίδου, Λαμπάκης, Λεοντσίνη, Λουγγῆς, *Στρατεύματα*, σελ. 120. Ο Ναρσῆς ἐφοδιάστηκε ἀπὸ τον Ἰουστινιανὸ με ὅλα ἐκεῖνα τα μέσα, που ο Βελισάριος στερήθηκε. Σχετικὰ βλ. Brownworth, *Lost*, σελ. 109.

⁶³⁸ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Η', 26. 6.

⁶³⁹ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Η', 26. 8.

ἀοκνοτάτην ἐπιδειξάμενος ἀξιοχρεῶν στρατιάν⁶⁴⁰, πλήρως εξοπλισμένη, ἀπὸ Κωνσταντινούπολη, Θράκη, Ἰλλυρικό⁶⁴¹.

Δεν εμφανίζεται εγωιστής, ἐπιζητούσε καὶ ἀκολουθούσε τις συμβουλές του ἐπιτελείου του σε περιστάσεις που ὁ ἴδιος δυσκολευόταν νὰ λάβει ἀποφάσεις⁶⁴². Ἀπορούμενος ἐπὶ πλεῖστον διεσκοπεῖτο ὁπόθεν ἂν ποτε πόρον τινὰ τῷ πράγματι εὔροι⁶⁴³. Παρεῖχε ευκαιρίες στον ἀντίπαλο νὰ αποφασίσει γιὰ σύναψη εἰρήνης ἢ γιὰ ἀνάληψη πολεμικῶν ἐνεργειῶν⁶⁴⁴. Αφετέρου, ἦταν εἰρηνιστής καὶ ἀποδεχόταν τις προτάσεις γιὰ παράδοση του ἐχθροῦ με τὸ σκεπτικὸ μὴ περαιτέρω θανατῶσιν ἀνθρώποις διὰ μάχης ἶναί, μηδὲ ἀποπειράσασθαι τόλμης ἐν ἀπογνώσει φουμένους τοῦ βίου, ἢ καὶ τοῖς αὐτῆς ἐχομένοις καὶ τοῖς ὑπαντιάζουσι χαλεπὴ γίνεται⁶⁴⁵. Πίστευε στὴν ἐντιμότητα τῶν ἀντιπάλων του καὶ δὲν ἐπιδιώκει τὸ ὑπεράγαν, τὸ ὁποῖο ἐς τὸ ἀσύμφορον τρέποιτο⁶⁴⁶.

Προ τῆς ἐνάρξεως τῆς μάχης ὁ Ναρσῆς παρακελεύσεώς τε ἂν ἴσως δεήσειε πολλῆς καὶ παραινέσεως <ἔς> τὴν προθυμίαν ὀρμώσης, ὅπως δὴ ταύτη τῶν ἐναντίων πλεονεκτοῦντες κατὰ νοῦν⁶⁴⁷. Κατηγοροῦσε τὸν ἐχθρὸν καὶ προέβαλε τὴν ἀνωτερότητα τῶν Ῥωμαίων⁶⁴⁸. Ὑπενθύμιζε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ στρατοῦ του τῆ ἀρετῆ καὶ τῷ πλήθει καὶ τῆ ἄλλῃ παρασκευῇ πάσῃ⁶⁴⁹. Τόνιζε οὐδὲν ἄλλο προσδεῖν...ἢ τῷ θεῷ ἴλεω ἐς ζυμβολὴν τήνδε καθίστασθαι⁶⁵⁰. Οἱ ἐχθροὶ προσαγορεύονται ληστές, δραπετές, δούλοι βασιλέως, ἀκόλουθοι τυράννου, θράσει θανατῶντες ἀλογίστω τινὶ καὶ μανιώδη προπέτειαν

---

⁶⁴⁰ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Η', 26. 9.

⁶⁴¹ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Η', 26. 10-13. Ὁ Προκόπιος “χλευάζει” τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ναρσῆς ἦταν ἀρχηγὸς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ που στὴν πλειοψηφία του ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀλλοεθνεῖς. Σχετικὰ βλ. Λουγγῆς, *Ἰουστινιανός*, σελ. 322.

⁶⁴² Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Η', 26. 20-25.

⁶⁴³ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Η', 28. 7.

⁶⁴⁴ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Η', 29. 6-7.

⁶⁴⁵ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Η', 35. 34.

⁶⁴⁶ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Η', 35. 35.

⁶⁴⁷ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Η', 30. 1.

⁶⁴⁸ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Η', 30. 3-6. Σύνηθες εἶναι τὸ φαινόμενο τῆς ἐκφώνησης λόγου ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε στρατηγὸν πρὸς τὸ στράτευμα, στὸν ὁποῖο τόνιζονται ἡ ἀνωτερότητα καὶ τὰ πλεονεκτήματά του ἐναντὶ τοῦ ἐχθροῦ. Σχετικὰ βλ. Stewart, *Andreia*, σελ. 51.

⁶⁴⁹ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Η', 30. 1.

⁶⁵⁰ Προκόπιος, *Ἐπεὶ τῶν πολέμων*, Η', 30. 1-2.

ένδεικνύμενοι, χωρίς να κληροδοτήσουν κάτι στις επόμενες γενεές⁶⁵¹. Απερίφραστα πιστεύει ότι ο εχθρός τῶν γάρ οὐ νόμῳ καὶ ἀγαθῇ πολιτείᾳ ζυνισταμένων ἀπολέλειπται μὲν ἀρετὴ πᾶσα⁶⁵². Θεωρεῖ τους στρατιώτες του πολιτείας εὐνόμου προκινδυνεύοντες και επιφέρουν νίκη εἰωθυῖα ταῖς ἀρεταῖς⁶⁵³.

Ο Ναρσῆς προέβη σε προσεκτική ανάπτυξη των στρατιωτῶν στο πεδίο της μάχης των Βουσταγαλλῶρων (Ταγίνοι). Ο ἴδιος με τους δορυφόρους, υπασπιστές και ἄλλους βαρβάρους συνετάχθη στο αριστερό κέρασ, ενώ στο δεξιό κέρασ παρέταξε τους Ρωμαίους και κάποιους συμμάχους⁶⁵⁴. Και στα δύο ακρινά κέρατα παρέταξε τοξότες⁶⁵⁵. Στο κέντρο παρέταξε τους Λογγοβάρδους και Ερούλους και τους βάρβαρους ιππεῖς, που τους μετέτρεψε σε πεζοῦς, ὅπως ἂν μὴ κακοὶ ἐν τῷ ἔργῳ γενόμενοι ἢ ἐθελοκακοῦντες, ἂν οὕτω τύχη, ἐς ὑπαγωγὴν ὀξύτεροι εἶεν⁶⁵⁶. Στο τέρμα του αριστεροῦ κέρατος τοποθετήθηκε το ιππικό, για να βοηθήσει σε περίπτωση υποχώρησης και να παρενοχλεῖ τον εχθρό⁶⁵⁷. Και δεν παρέλειψε να υποσχεθεῖ αμοιβή στους στρατιώτες του ως κίνητρο να πολεμήσουν⁶⁵⁸. Υπήρξε προνοητικός συμβουλευόντας το στρατό του μήτε ἄριστον αἰρεῖσθαι μήτε ἀποδαρθεῖν μήτε μὴν ἀποθωρακίσασθαι τῶν πάντων μηδένα μήτε τοῦ χαλινοῦ μεθεῖναι τὸν ἵππον και συνιστοῦσε να βρίσκονται σε επιφυλακή για αιφνιδιαστική επίθεση ἀπὸ τον εχθρό⁶⁵⁹. Επεδίωκε κύκλωσιν τῶν πολεμίων διαπρασσόμενοι, πη δὲ προσιόντας δεχόμενοι καὶ ταῖς ἀσπίσιν ἀποκρουόμενοι τὴν

---

⁶⁵¹ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Η', 30. 4-5.

⁶⁵² Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Η', 30. 6.

⁶⁵³ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Η', 30. 5 και 30. 7.

⁶⁵⁴ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Η', 31. 2-4.

⁶⁵⁵ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Η', 31. 5.

⁶⁵⁶ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Η', 31. 5, Η', 35. 16. Πρόκειται για τους federati, οι οποίοι ἦταν ιππικά σώματα βαρβάρων ἢ υπηκόων. Διηκούνται ἀπὸ τον κόμη των φοιδεράτων. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Ἱστορία*, σελ. 635-636. Ο Ναρσῆς προτιμοῦσε τη χρήση του πεζικού, ἀντίθετα ἀπὸ τον Βελισάριο που προτιμοῦσε τη χρήση ιππικού. Ο Ναρσῆς διάκειται ευμένως στην ἰδέα αντικατάστασης του ιππικού με μια μπροστινή σειρά στρατιωτῶν με δόρατα. Σχετικά βλ. Rance, *Taginae*, σελ. 426.

⁶⁵⁷ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Η', 31. 6-7.

⁶⁵⁸ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Η', 31. 9.

⁶⁵⁹ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Η', 32. 3-4. Ο Ναρσῆς εἶχε προνοήσει αιφνιδιαστική επίθεση του εχθροῦ την ὥρα του ἀρίστου. Σχετικά βλ. Βλυσιδου, Λαμπάκης, Λεοντσίνη, Λουγγής, *Στρατεύματα*, σελ. 123.

ἐπίθεσιν, ὥστε να βληθούν στο κέντρο από τους τοξότες οι οποίοι παρατάχθηκαν ἐπὶ τὸ μνηοειδές⁶⁶⁰. Ο Ναρσής ἐπαναφέρων οὐκ ἀνίει ἐς τὸν θεὸν ἅπαντα⁶⁶¹.

Στην πολιορκία της Ρώμης ο Ναρσής επιτέθηκε σε πολλά σημεία των τειχών. Αρχικά ἐστρεψε τους τοξότες ἐναντίον των στρατιωτῶν του περιβόλου, με παράλληλη επίθεση σε ἄλλο σημείο του τείχους φρουρᾶς τὸ παράπαν ἐρήμῳ οὔσῃ, για να ανεβεί ο στρατός με κλίμακες στα τείχη και να ανοίξει τις πύλες της πόλεως⁶⁶².

Κρίνεται πραγματιστής, αφού ἐπεδίωκε να καταλάβει πόλεις μείζονος στρατηγικής σημασίας, για να αποκομίσει τον θησαυρό των Γότθων⁶⁶³. Ἦταν προνοητικός και προφύλασσε τις πόλεις από τον ἐχθρό στέλλοντας στρατό και τὴν δίοδον ἐν Τούσκοις ἐφρόρον⁶⁶⁴.

Σε ἀσυμαχίες στις ὄχθες ποταμῶν ο Ναρσής παρέταξε τοξότες κατά μήκος της ὄχθης⁶⁶⁵. Επεδίωκε την κατάληψη των ἐφοδίων του ἐχθροῦ και πύργους ξυλίνους ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τῇ ὄχθῃ καταστησάμενος δουλῶσαι τῶν ἐναντίων τὸ φρόνημα παντελῶς ἴσχυσεν⁶⁶⁶. Πρόσταζε να κατασκευαστεῖ γέφυραν ἐκ τῶν ἀκάτων τούτων τῷ τοῦ ποταμοῦ ῥοθίῳ ἐναρμοσάμενοι⁶⁶⁷.

Η ἀφήγηση των Ἱστοριῶν τον χαρακτηρίζει ρεαλιστή, οργανωτικό στην διαχείριση του χρόνου, ἄνδρα συνέσεώς τε ἐς ἄκρον ἤκοντα καὶ λίαν ἀγαθὸν τὰ τε πολιτικὰ καὶ πολέμια⁶⁶⁸. Ἐκμεταλλεῦόταν τις ευκαιρίες και ἀντάμειβε πλουσιοπάροχα ὄσους τον υποστήριζαν⁶⁶⁹. Δεν υπήρξε ἐγωιστής, αφού διέθετε ευήκοον οὖς για κάθε

---

⁶⁶⁰ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Η', 32. 7-9. Η στρατιωτική δύναμη του Ναρσή υπερερούσε της ἀντίστοιχης των Οστρογότθων και η συντονισμένη προσπάθεια ἱππικού και τοξοτῶν ἐπέφερε τη νίκη. Σχετικά βλ. Rance, *Taginae*, σελ. 424.

⁶⁶¹ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Η', 33. 1. Ἀποτέλεσμα της μάχης υπήρξε ο θάνατος του Τοτίλα από τραυματισμό. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Κράτος*, σελ. 583. Ο Ναρσής θεωρεῖται θρησκόληπτος από τον ἀφηγητή του Ὑπὲρ τῶν πολέμων. Σχετικά βλ. Rance, *Taginae*, σελ. 470.

⁶⁶² Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Η', 33. 18-22.

⁶⁶³ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Η', 34. 21.

⁶⁶⁴ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Η', 34. 24.

⁶⁶⁵ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Η', 35. 10.

⁶⁶⁶ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Η', 35. 12-14.

⁶⁶⁷ Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, Η', 26. 25.

⁶⁶⁸ Ἀγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 19. 1.

⁶⁶⁹ Ἀγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 20. 6-7.

εφαρμόσιμη πρόταση⁶⁷⁰. *Αίσχρὸν γάρ τι καὶ ἀγεννὲς ὄφειτο εἶναι τὸ μὴ οὐχὶ ἐκ τῶν παρόντων ἀμύνασθαι*⁶⁷¹. Κατὰ τις χρονικὴς περιόδου ἀπραξίας, διέτριβε τὸ χρόνο τα πάντα ἐν δέοντι καταστησάμενος⁶⁷². Στις πορείες φρόντιζε νὰ καλύπτει τὰ νῶτα τοῦ καὶ *σχολαιτέραν αὐτοῖς ποιήσασθαι τὴν πορείαν καὶ οὐ μάλα θαρσαλέους ἀνὰ τὰ πρόσω φοιτᾶν μεθιέναι, δεδίττεσθαι δὲ αὐτοὺς ἐς τὰ μάλιστα καὶ εἶργειν ὡς πορρωτάτω*⁶⁷³. Τοποθετοῦσε φρουρὲς περιμετρικὰ τῶν πόλεων ποῦ πολιορκούσε, ὅπως δὴ *προσκαθεζόμενοι καὶ ἔνδον τοὺς δυσμενεῖς ἐγκατείροντες χρονία γούν αὐτοὺς παραστήσονται πολιορκία*⁶⁷⁴. Ὑπῆρξε θαρραλέος, ὅταν *στρατοπεδεύεται οὐ πόρρω τῶν πολεμίων, ἐνῶ οργάνωνε περιπολίεις καὶ ἀγρυπνία καὶ τῶν στρατηγῶν ἀνὰ τὰ πλήθη περινοστήσεις*⁶⁷⁵.

Οργάνωνε τὸ στρατό τοῦ καὶ *οἱ μὲν ἵππεῖς ἐκατέρωθεν ἐπὶ τῶν ἄκρων ἐτετάχατο δοράτια φέροντες καὶ πέλτας τόξα τε καὶ ζιφὴ παρηωρημένοι· ἦσαν δὲ οἱ καὶ σαρίσας ἐκράτουν. Αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρως εἰστήκει*⁶⁷⁶. Ἄπασαν δὲ τὴν μεταξύ χώραν ὁ πεζὸς εἶχεν. Ἐμπροσθεν μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ μετώπου οἱ πρωτοστάται θώρακας ποδήρεις ἐνημμένοι καὶ κράνη καρτερώτατα τὸν συνασπισμὸν ἐπεποιήντο· ἐξῆς δὲ οἱ ἄλλοι ἐς βάθος ἀλλήλοις ἐνέκειντο, ἕως ἐς τοὺς οὐραγοὺς ὁ ζυλλοχισμὸς ἐτελεύτα. Τὸ δὲ ψιλὸν ἅπαν καὶ ἐκήβολον ὀπισθεν περιέθει καὶ ἀνέμενε τὸν καιρὸν ἠνίκα δέοι ἀκροβολίζεσθαι⁶⁷⁷. Στὸ κέντρο τοποθετοῦσε τοὺς Ερούλους⁶⁷⁸ καὶ φρόντιζε τὸ πρακτέον ἄριστα μηχανεσαμένω⁶⁷⁹.

---

⁶⁷⁰ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 20. 8.

⁶⁷¹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 21. 5.

⁶⁷² Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 21. 1. Τὴν περίοδο τῆς χειμερινῆς ἀπραξίας διασκόρπιζε τὸ στρατό τοῦ σὲ πόλεις. Επίσης βλ. Lee, *War*, σελ. 166.

⁶⁷³ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 11. 4.

⁶⁷⁴ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 11. 5.

⁶⁷⁵ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 6. 1-2.

⁶⁷⁶ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 8. 1-2. Πρόκειται γιὰ τὴ μάχη στὸν ποταμὸ Κασουλῖνο στὴν Καμπανία, τὸ φθινόπωρο τοῦ 554. Σχετικὰ βλ. Λουγγῆς, *Ἰουστινιανός*, σελ. 341. Ἡ Cameron θεωρεῖ ὅτι ὑπάρχουν ομοιότητες στὴν τακτικὴ ποῦ χρησιμοποίησε ὁ Ναρσῆς στὶς μάχες τῶν Βουσταγαλλῶρων καὶ Κασουλῖνου. Σχετικὰ βλ. Cameron, *Agathias*, σελ. 48-49. Οἱ τοξότες ἐκρίναν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης τοῦ Κασουλῖνο. Σχετικὰ βλ. Luttwak, *Strategy*, σελ. 81.

⁶⁷⁷ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 8. 4-5.

⁶⁷⁸ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 8. 5.

⁶⁷⁹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 9. 1.

Στη μάχη ἐπικάμψας ἡρέμα καὶ ὑπομηκύνας τὰ κέρα καὶ ἐπικάμπιον ἐμπροσθεν (ὡς ἂν οἱ τακτικοὶ ὀνομάσαιεν) τὴν φάλαγγα καταστήσας χρησιμοποίησε τους ἐφιππούς τοξότες νὰ βάλουν ἐκατέρωθεν ἐναλλάγγην ἐς τὰ μετὰφρυνα τῶν πολεμίων⁶⁸⁰. Προτιμοῦσε νὰ πολεμᾷ τοξέμασι δὲ καὶ ἀκοντίσμασιν, ἀποφεύγοντας συρράξει τοῖς πολεμίοις εὖ παρατεταγμένους⁶⁸¹. Κατέφευγε δε σε τεχνάσματα⁶⁸², ἐνῶ σε κάποιες περιστάσεις ὑποκρινόταν ὅτι οἱ στρατιῶτες του στρέψαντες τὰ νῶτα ἐς τὰ ὀπίσω ἀναχωρεῖν προτροπάδην, ὡς δὴ δεδιότας καὶ φεύγοντας, καὶ ἐκκαλεῖσθαι τοὺς βαρβάρους ὡς ἀπωτάτω τῆς νάπης ἀνὰ τὰ ψιλὰ τοῦ πεδίου, ὥστε οἱ ἐχθροὶ τὴν τε φάλαγγα διέλυσαν⁶⁸³. Χρησιμοποιοῦσε το ἱππικὸ σε περιπτώσεις καταδίωξης τοῦ ἐχθροῦ ο ὁποῖος ἀπροσδοκῆτω καταπεπληγμένος ἔπαιον ἀφειδῶς⁶⁸⁴. Προσπαθοῦσε νὰ φθείρει ψυχολογικὰ τον ἐχθρὸ ἐμφρονέστατα προιήρπαστο τα εφόδια τοῦ⁶⁸⁵ καὶ διέταξε ἐπιέναι τοῖς ἀμαξελάταις καὶ σίνεσθαι αὐτοὺς καθ' ὅ τι ἂν δύναιτο, ὡς ἂν μηκέτι χιλὸν διακομίζειν τολμῶεν⁶⁸⁶.

Ἡ ἀφήγησις τῶν *Ἱστοριῶν* ἀναφέρεται σε πολιορκίες πόλεων ἀπὸ τοῦ Ναρσῆ, ὡς μήτε οἱ Γότθοι ὀρμητήριον ἀσφαλὲς ἔχοιεν αὐτῶ τε τὰ τῆς νίκης τελεώτατα ἐς ὅ τι μάλιστα ἐξεργασθείη⁶⁸⁷. Ξεκινοῦσε πολιορκία, ἐπειδὴ αὐτῶ οὐχ οἶόν τε ἦν ἐξ ἐπιδρομῆς τῶ φρουρίῳ πελάζειν καὶ ἐν δυσχωρίᾳ διακινδυνεύειν καὶ πάντοθεν ἐφρούρει το κάστρο⁶⁸⁸. Στις πολιορκίες ο στρατὸς τοῖς δορατίοις ἠκόντιζον τῶν ἐν ταῖς ἐπάλλξεσιν φαινομένων⁶⁸⁹.

---

⁶⁸⁰ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 9. 2. Ο Ρωμαϊκὸς στρατὸς εἶχε παραταχθεὶ σε παραδοσιακὸ σχηματισμὸ μάχης με το πεζικὸ στο κέντρο. Σχετικὰ βλ. Rance, *Taginae*, σελ. 433.

⁶⁸¹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 21. 7.

⁶⁸² Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 20. 9.

⁶⁸³ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 22. 1-2. Πρόκειται γιὰ μάχη στο Αριμίνιο. Σχετικὰ βλ. Βλυσίδου, Λαμπάκης, Λεοντσίνη, Λουγγῆς, *Στρατεύματα*, σελ. 129.

⁶⁸⁴ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 22. 5. Επίσης βλ. Rance, *Taginae*, σελ. 456.

⁶⁸⁵ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 1. 3.

⁶⁸⁶ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 6. 4.

⁶⁸⁷ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 8. 5. Πρόκειται γιὰ τὴν πολιορκία τῶν φρουρίων τῆς Τουσκίας. Σχετικὰ βλ. Βλυσίδου, Λαμπάκης, Λεοντσίνη, Λουγγῆς, *Στρατεύματα*, σελ. 126.

⁶⁸⁸ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 13. 4. Πρόκειται γιὰ το φρούριο τῆς Κάμψας ποὺ πολιορκεῖ ἡ στρατιά τοῦ Ναρσῆ το 555. Σχετικὰ βλ. Βλυσίδου, Λαμπάκης, Λεοντσίνη, Λουγγῆς, *Στρατεύματα*, σελ. 133.

⁶⁸⁹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 9. 1. Πρόκειται γιὰ τὴν πολιορκία τῆς Κύμης. Σχετικὰ βλ. Βλυσίδου, Λαμπάκης, Λεοντσίνη, Λουγγῆς, *Στρατεύματα*, σελ. 126.

Εξέταζε τη μορφολογία του γεωγραφικού χώρου, για να τον εκμεταλλευτεί⁶⁹⁰. Εγκατέλειπε τις πολιορκίες, όταν *ἔγνω μὴ ἀπάσῃ τῇ στρατιᾷ ἐν τοῖσδε διαπονεῖσθαι*, με σκοπό *προτῆσαι τὴν ἐπήλυσιν τῶν πολεμίων*⁶⁹¹. Συνέσφιγγε τον κλοιό γύρω από την πόλη και *ἐλεπόλεις μηχαναί και πυρφόρα βέλη και λίθοις τε καὶ τοξέυμασιν* έβαλον εναντίον της⁶⁹². Διέταζε τα στρατεύματά του *ὥσπερ ἐν περιβόλου καὶ ἐρύματος μοῖρα τετάχθαι* γύρω από την πόλη⁶⁹³.

Ο Ναρσής *ἀκονιτί* κυρίευε τις πόλεις της Ιταλίας και σεβόταν όσους παραδίδονταν *έθελονται*⁶⁹⁴. Έδειχνε φιλευσπλαχνία, *μεγαλοφροσύνη*, δεν συνήθιζε *βωμολοχίαις τε καὶ γλίσχραις ἐλπίσιν ἐγκαλλωπίζεσθαι* και απελευθέρωνε τους ομήρους⁶⁹⁵. *Τὰ πιστά κομισάμενοι πρὸς Ναρσοῦ, ὡς οὐδὲν αὐτοῖς τῶν προγεγενημένων ἔνεκα ὀργιέται, τὴν τε πόλιν παρέδοσαν*⁶⁹⁶.

Παρουσιάζεται υπέρμαχος του διαλόγου⁶⁹⁷. Απέναντι σε αλαζόνα συνομιλητή, *μεγαληγορία, ὡς μειζόνων τε ἢ κατ' αὐτὸν ἐφίεσθαι κάκ τοῦ ὑπερτέρου ἐπικομπάζειν, διέλυσεν αὐτίκα τὴν ζυνουσίαν καὶ ἀπηγόρευε τῇ ζυμβάσει καὶ ἀπέπεμπε γε αὐτὸν αὐθις ἐς τοῦπίσω ἄπρακτον ἐπὶ τοῖς προτέροις μενοῦντα*⁶⁹⁸. Οι κράσεις τονίζουν με έμφαση τις ενέργειες του Ναρσή.

Ο Ναρσής φρόντιζε για την ανύψωση του ηθικού του στρατού του και *ἐπειδὴ αὐτοὺς ἑώρα τῷ παραδόξῳ κατεπτηχότας, ἔγνω παραίνεσιν αὐτοῖς ἐν κοινῷ ποιήσασθαι, ὡς ἂν πρὸς εὐψυχίαν αὐτοὺς ἀνακαλέσοιτο καὶ τὸ δεδιὸς ἐκθεραπεύσοι*⁶⁹⁹. Διέθετε την ικανότητα να πείθει το ακροατήριό του, καθώς προέβαλε λογικά επιχειρήματα που πήγάζαν από τις πεποιθήσεις και τη γενικότερη στάση ζωής του. Θεωρούσε ότι ταιριάζει *τοῖς ἔμφοροσιν ἐν ταῖς εὐπραγίαις τῇ τύχῃ μὴ συνεξαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ῥάδιον ὄν μεταβολὴν*

---

⁶⁹⁰ Αγαθίας, *Ιστορία*, Α', 10. 1-7.

⁶⁹¹ Αγαθίας, *Ιστορία*, Α', 11. 1.

⁶⁹² Αγαθίας, *Ιστορία*, Α', 18. 4.

⁶⁹³ Αγαθίας, *Ιστορία*, Α', 17. 2.

⁶⁹⁴ Αγαθίας, *Ιστορία*, Α', 11. 6.

⁶⁹⁵ Αγαθίας, *Ιστορία*, Α', 13. 5-6.

⁶⁹⁶ Αγαθίας, *Ιστορία*, Α', 18. 8.

⁶⁹⁷ Αγαθίας, *Ιστορία*, Β', 14. 1.

⁶⁹⁸ Αγαθίας, *Ιστορία*, Β', 14. 2.

⁶⁹⁹ Αγαθίας, *Ιστορία*, Α', 15. 11.

γίγνεσθαι τῶν παρόντων οὕτως ἀεὶ παρεσκευάσθαι τὰς γνώμας⁷⁰⁰. Πίστευε ακράδαντα ὅτι παρά τις αποτυχίες οὐδ' ὡς ἀποκνητέον τὰ νῦν οὐδὲ τὰ προεγνωσμένα μεταθετέον και δεν καταπροήσομεν τῶν προῦπαρξάντων τὴν εὐκλειαν, ἀποβαλόντες τὴν προθυμίαν⁷⁰¹. Απαιτούσε τὴν ὑπαρξὴν αἰσιόδοξου πνεύματος, αυτοπεποίθησης και πίστεως στὴν προοπτικὴ τῆς νίκης⁷⁰². Απευθυνόμενος στὸ στρατό προέβαλλε ὡς πλεονεκτήματα τοῦ στρατοῦ τῶν Ρωμαίων τὴν ευκοσμία, σωφροσύνη, οργάνωση, ασφάλεια και καλὴ ἐκπαίδευση⁷⁰³. Εξοργιζόταν με ὅσους στρατηγούς τὰ ἐπίκαιρα χωρία καταλιπόντες και ἀπέστελλε ἐμπιστο τοῦ πρόσωπο ἐπικερτομήσοντά τε αὐτοὺς τῆς δειλίας και διελέγζοντα ὡς πεφώρανται τὰ κοινὰ καταπροέμενοι, εἰ μὴ αὐθις ἐς τὰ πρότερα ἐπανήξοιεν⁷⁰⁴.

Μεγάλῃ σημασίᾳ ἀπέδιδε ὁ Ναρσῆς στὴν ἐκπαίδευση τοῦ στρατοῦ. Ἐξασκεῖν γε ἐπὶ πλέον αὐτοὺς ἐκέλευε τὰ πολέμια και ἐπερρώννυε τὸν θυμὸν ταῖς καθ' ἡμέραν μελέταις. Τροχάζειν τε ἀναγκάζων και ὑπὲρ τῶν ἵππων ἐν κόσμῳ ἀναπάλλεσθαι ἕξ τε πυρρίχην τινὰ ἐνόπλιον περιδινεῖσθαι και θαμὰ τῇ σάλπιγγι καταβομβεῖσθαι τὸ ἐνυάλιον ἐπηχούση, με σκοπὸ μὴ ἐπιλελησμένοι τοῦ πολέμου κατά τὴ χειμερινὴ ἀπραξία⁷⁰⁵. Ὁ μεγαλύτερος φόβος τοῦ υπῆρξε μὴ ποτε οἱ Ρωμαῖοι ἐς τὸ ἀβροδίαιτον τραπέντες τὰ φρονήματα διαφθαρεῖν, εἴτα εἰ παρατάξεως ἐπέλθοι καιρός, οἱ δὲ ὄκνω εἴκοντες ἀπαγορεύσαιεν τοῖς κινδύνοις⁷⁰⁶. Και φρόντιζε παραίνεσιν προσάγων ἀρίστην ἐς τὸ σώφρον τε και ἀνδρεῖον τὰς γνώμας μετάγειν και ὑποτέμνεσθαι τὸ ὑπερβάλλον τῆς μεγαλαυχίας⁷⁰⁷. Προϋπόθεση για τὴν ἐπίτευξη τῆς νίκης ἀποτελεῖ να εγκαταλείψει ὁ στρατός τὴν ῥαθυμίαν και τὸ φιλοκίνδυνον⁷⁰⁸.

Ὁ Ναρσῆς διέθετε κώδικα στρατιωτικῆς τιμῆς. Αἴσχος οἰκεῖον ἠγεῖτο και ἐχαλέπαιεν, ὅταν ὁ εχθρὸς προχωρούσε σε τολμηρὲς ἐνέργειες⁷⁰⁹. Θεωρούσε τὴν

---

⁷⁰⁰ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 16. 4.

⁷⁰¹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 16.6- 7.

⁷⁰² Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 16. 8.

⁷⁰³ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 16. 9.

⁷⁰⁴ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 17. 1-3.

⁷⁰⁵ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 1. 2.

⁷⁰⁶ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 11. 4.

⁷⁰⁷ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 11. 5.

⁷⁰⁸ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 12. 8.

⁷⁰⁹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 6. 3.

πειθαρχία και τη νομιμοφροσύνη σημαντικότερο στοιχείο για την έρρυθμη λειτουργία του στρατεύματος. Δεν δίσταζε να θανατώσει στρατιώτες, οι οποίοι διέπρατταν αδικήματα, ήταν θρασεείς και δε μετανοούσαν για τις επιλήψιμες πράξεις τους⁷¹⁰. Δεν εφησύχαζε και πίστευε ότι οι διαρκείς επιτυχίες οδηγούν στην *άπειροκαλίαν*⁷¹¹. Πίστευε ότι η νίκη επιτυγχάνεται *οὐκ ἐκ ραστώνης τε καὶ ἡδυπαθείας, ἀλλ' ἐκ πόνων συχνῶν καὶ ἰδρώτων καὶ τῆς τῶν κινδύνων μελέτης* και πρέπει να επιδιώκεται *τοῦ μέλλοντος περὶ* (σχήμα της αναστροφής προθέσεως), *διότι οὐ μόνιμα τὰ τῆς εὐπραγίας, ἀλλὰ πρὸς τούναντίον ὡς τὰ πολλὰ μεταχωροῦσιν αἱ τύχαι*⁷¹². Θεωρούσε ότι η αλαζονεία τρέφει *τὸ σφαλερὸν τῆς ἐλπίδος*⁷¹³. Δεν εκτελούσε τους αιχμαλώτους και *ἅπαντας ὡς βασιλέα ἐς τὸ Βυζάντιον ἔστειλε*⁷¹⁴.

Κατά τον αφηγητή του *Ἐπερ τῶν πολέμων* διέθετε κάποια ελαττώματα. Ο Ναρσής αναδεικνύεται πονηρός, ὡστε προκειμένου να πείσει τον Βελισάριο, τον απειλεί υποτιμώντας ἑμμεσα την εξουσία του ως αρχιστράτηγο. *“Σκόπει δὲ μὴ τὰς ποινὰς ὧν Ἰωάννης ἀγνοήσας ἤμαρτε παρὰ βασιλέως τε καὶ ἡμῶν λάβης”*, με επίγνωση ότι ήταν ἔμπιστος συνεργάτης του Ιουστινιανού⁷¹⁵. Ο Λουγγής δέχεται ότι ο Ναρσής ἔλαβε ως αφορμή για την ανυπακοή του στον Βελισάριο τον ἐπίλογο της επιστολής του Ιουστινιανού που δηλώνει *ἅπαντας ἐπὶ τῷ συμφέροντι τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ*, θεωρώντας ότι ο Βελισάριος δεν δύναται *ἐν τῷ παρόντι τοῦ τῆς πολιτείας ζυμφοροῦ βουλευέσθαι*⁷¹⁶.

Ο Ναρσής κολακευόταν από την υποστήριξη των δορυφόρων του να διεκδικήσει την αρχιστρατηγία στην Ιταλία, σε σημείο *οὔτε κατάχειν τὴν διάνοιαν οὔτε μένειν ἐν τοῖς καθεστῶσιν ἔτι ἐδύνετο*⁷¹⁷. Ο Ναρσής *ἐς σκήψεις τινὰς ἄλλοτε ἄλλας ἀναχωρῶν τὴν παρακέλευσιν ἀπεκρούετο*⁷¹⁸. Κατηγόρησε το Βελισάριο *ἐν τῷ παρόντι τοῦ τῆς πολιτείας*

---

⁷¹⁰ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 7. 3.

⁷¹¹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 12. 1.

⁷¹² Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 12. 3-4.

⁷¹³ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 12. 5.

⁷¹⁴ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Β', 14. 7.

⁷¹⁵ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Στ', 16. 10. Επίσης βλ. Λουγγής, *Αὐτοκράτωρ*, σελ. 225.

⁷¹⁶ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 28-29. Επίσης βλ. Λουγγής, *Αὐτοκράτωρ*, σελ. 225.

⁷¹⁷ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 10.

⁷¹⁸ Προκόπιος, *Ἐπερ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 11. Θεωρεῖται πιθανό ότι οι αποφάσεις, οι τακτικές μάχης και η πληθώρα των ενεργειῶν προέκυψαν ὡς συνισταμένες συμβιβασμοῦ μεταξύ Βελισαρίου, Ναρσή και των

ζυμφόρου βουλεύσθαι και αποφάσισε να μην τον ακολουθήσει⁷¹⁹. Δημιουργήθηκε ρήξη στις σχέσεις των δύο ανδρών⁷²⁰. Όταν ο Βελισάριος κυριεύσε το Ουρβίνο, ο Ναρσής *ἐν θαύματί τε καὶ ζυμφορᾷ τὸ πρᾶγμα ἐποιεῖτο* και ανέλαβε ξεχωριστές από τον Βελισάριο στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον της Καισίνας⁷²¹.

3) Παρουσίαση του προσώπου επί τη βάσει των πράξεων ή των κρίσεων άλλων προσώπων της αφήγησης

Κατά τη *Χρονογραφία* χαίρει της εμπιστοσύνης του Ιουστινιανού, ο οποίος του αναθέτει μια σειρά αποστολών. Ο Λουγγής θεωρεί ότι αυτές οι αποστολές αποτελούν την έναρξη μιας περιόδου που οδήγησε τον Ναρσή στην παντοδυναμία⁷²². Περί το 531 αποστέλλεται στην Περσία να παραλάβει από τον διοικητή της Αρμενίας Δωρόθεο την κυριότητα των φρουρίων και όσα λάφυρα και αντικείμενα αξίας βρίσκονταν στα κάστρα που ο Δωρόθεος καταλάμβανε⁷²³. Τον Ιούνιο του 538 στάλθηκε στην Ιταλία επικεφαλής στρατιωτικού τμήματος να ενισχύσει τον Βελισάριο⁷²⁴. Το 541/542 ο αυτοκράτωρ του ανέθεσε την αποστολή στη Χρυσή πύλη της Κωνσταντινουπόλεως, στο ναό του Αγίου Διομήδη, για να διερευνήσει τους ισχυρισμούς μιας γυναίκας, που δημιούργησαν πανικό και προέβλεπαν την άνοδο της θαλάσσης και την πλημμύρα πολλών περιοχών⁷²⁵. Η

υποστηρικτών τους. Ο ανταγωνισμός των δύο στρατηγών αποκαλύπτει την υπολανθάνουσα σύγκρουση δύο δικτύων κοινωνικής υποστήριξης των δύο στρατηγών. Σχετικά βλ. Parnel, *Justinian's men*, σελ. 109-110. Ο αφηγητής του *Υπὲρ τῶν πολέμων* υποτιμά τις πολεμικές ικανότητες του Ναρσή. Σχετικά βλ. Rance, *Taginae*, σελ. 469-470.

⁷¹⁹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 29. Ο Ναρσής φέρεται να υπονόμεισε το κύρος και την εξουσία του Βελισαρίου. Σχετικά βλ. Rance, *Taginae*, σελ. 469.

⁷²⁰ Ο ανταγωνισμός και η διαμάχη μεταξύ Βελισαρίου και Ναρσή διέρρηξε την ενότητα του στρατού εις βάρος της εκστρατείας. Σχετικά βλ. Parnel, *Justinian's men*, σελ. 110, 119.

⁷²¹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 19. 18-19.

⁷²² Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 131.

⁷²³ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (392), 51-53. Επίσης βλ. Martindale, *Prosopography* IIIB, σελ. 912.

⁷²⁴ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (405), 77-78. Επίσης βλ. Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία*, σελ. 475.

⁷²⁵ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (407), 1-6. Επίσης βλ. Martindale, *Prosopography* IIIB, σελ. 915 και Jeffreys, *Structure*, σελ. 150.

μεταγενέστερη αποστολή του Ναρσή στην Ιταλία (άνοιξη 551) ως αρχιστράτηγου είχε ως αποτέλεσμα την ανακατάληψη της Ρώμης από τους Γότθους⁷²⁶.

Στην αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* ο Ναρσής συμμετείχε στην επιχείρηση σύλληψης του Ιωάννη Καππαδόκη με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας. Ο Ναρσής με εντολή της Θεοδώρας και πλήθος στρατού έφτασε στις Ρουφιανές, *ἐφ' ᾧ διερευνησάμενοι τὰ πρασσόμενα, ἦν τὸν Ἰωάννην πράγμασι νεωτέροις ἐγχειροῦντα εὐρήσωσι, κτείναντες εὐθὺς τὸν ἄνθρωπον ἐπανήξουσι*⁷²⁷.

Στην αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* αναφέρεται η πρώτη του αποστολή στην Ιταλία *ξὺν πολλῇ στρατιᾷ ἐκ Βυζαντίου* (πέντε χιλιάδες στρατιώτες), ώστε να ενισχύσει τον Βελισάριο⁷²⁸. Ο Ιουστινιανός όμως αναγνωρίζει *Ναρσῆν τὸν ἡμέτερον ταμίαν οὐκ ἐφ' ᾧ ἄρξαι τοῦ στρατοπέδου ἐς Ἰταλίαν ἐπέμψαμεν*⁷²⁹. Ο τύπος *ἡμέτερον* φανερώνει ότι ο Ιουστινιανός θεωρούσε το Ναρσή στενό και έμπιστο συνεργάτη, αλλά αποδίδει την αρχιστρατηγία στο Βελισάριο. Αλλά στη δεύτερη αποστολή στην Ιταλία περιβλήθηκε της εμπιστοσύνης του αυτοκράτορος, ο οποίος όρισε ότι *μὴ αὐτοῦ ἐθελουσίῳ ἀμήχανά ἔστιν*⁷³⁰. Ο Ιουστινιανός όταν τον διόρισε αρχιστράτηγο της εκστρατείας στην Ιταλία, του εμπιστεύτηκε *στράτευμά τε λόγου ἄξιον καὶ χρήματα μεγάλα*⁷³¹.

---

⁷²⁶ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (412), 70-72 και +29-+33. Επίσης βλ. Καραγιαννόπουλος, *Ἱστορία*, σελ. 577.

⁷²⁷ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 25. 24.

⁷²⁸ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 13. 16-18: Το 538 ο Ναρσής κατέφτασε στην Ιταλία με το συνονόματό του Περσαρμένιο Ναρσή και δύο χιλιάδες Ερούλους. Επίσης βλ. Λουγγής, *Αὐτοκράτωρ*, σελ. 224-225: Ο Ναρσής δεν διέθετε εμπειρία στη διοίκηση στρατιωτικῶν τμημάτων στο πεδίο της μάχης ανάλογη του Σίττα. Και σελ. 245: Ο Ναρσής αποτελούσε εγγύηση για την εφαρμογή της πολιτική του Ιουστινιανού στην Ιταλική χερσόνησο.

⁷²⁹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 28.

⁷³⁰ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ζ', 21. 7. Το 551 πραγματοποιήθηκε η δεύτερη αποστολή του Ναρσή στην Ιταλία. Σχετικά βλ. Martindale, *Prosopography* IIIB, σελ. 916. Ο Ιουστινιανός αναθέτει την αρχιστρατηγία στο Ναρσή, έχοντας υπόψη την ύπαρξη διαφορετικῶν συνθηκῶν από την πρώτη εκστρατεία του Βελισαρίου. Ο Ιουστινιανός έχει υπόψη του ένα πόλεμο εναντίον των Φράγκων και την υποταγή ολόκληρης της Ιταλίας από τους Ρωμαίους. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Αὐτοκράτωρ*, σελ. 240. Η διοίκηση της σωματοφυλακής του αυτοκράτορος υπό τον Ναρσή δεν αποτελεί ένδειξη στρατιωτικής εμπειρίας. Η αμφιβολία του Ιουστινιανού για τον Βελισάριο, οι επιτυχίες του και η φόβοι του Ιουστινιανού για διεκδίκηση της αυτοκρατορικής εξουσίας από τον Βελισάριο συνετέλεσε στο διορισμό του Ναρσή ως

Όπως δηλώνεται στο *Υπὲρ τῶν πολέμων*, ο Ναρσής διέθετε δίκτυο υποστηρικτών (*ἐπιτήδριοι*), οι οποίοι οὐδὲ εἶων ζῆν Βελισαρίῳ στρατεύεσθαι⁷³². Στη δεύτερη αποστολή στην Ιταλία ἀσμενέστατα ἕκαστοι στρατεύεσθαι ὑπ' αὐτῷ ἤθελον, οἱ μὲν ἐκτίνειν οἱ ἐθελοντὲς παλαιὰς χάριτας, οἱ δὲ καταδοκοῦντες, ὡς τὸ εἰκός, μεγάλων ἀγαθῶν παρ' αὐτοῦ τεύξεσθαι⁷³³. Οι σχέσεις του με τους Ερούλους και γενικότερα τους βαρβάρους υπήρξαν άριστες, αφού ὅλοι διαφερόντως πρὸς τοῦ ἀνθρώπου εὔπεπονθότες⁷³⁴.

Ο αφηγητὴς των *Ἱστοριῶν* καταγράφει τους κατοίκους της Λούκα ἐν εὐφρομίᾳ πολλῇ τὸν Ναρσῆν ἐποιοῦντο λόγω της ἀπελευθέρωσης των ομήρων, οι οποίοι ἐμέμνητο δὲ τῆς κομιδῆς τε καὶ ἐπιμελείας ὀπόσης ἔτυχον πρὸς αὐτοῦ, ὅτι τε μειλίχιος καὶ εὐόμολος καὶ τὸ μεγαλοργόν ἔχοι τῷ δικαίῳ ἀνακεκραμένον, ἕκασταχοῦ ἐψιθυρίζετο⁷³⁵. Ἀποδείχθηκε για τον Ναρσῆ ὅτι λόγοι μείζονα τῶν ὄπλων διαπράττεσθαι, κατακηλοῦντες τοῦ πλήθους ὀπόσον φίλερι καὶ παλίμβολον, καὶ ὡς πλείστους ἀναπέσειν τὰ Ῥωμαίων ἐλέσθαι⁷³⁶. Σε κάθε περίπτωση ἅπαντες δὲ τὸν Ναρσῆν ἐν ἐπαίνῳ ἐποιοῦντο καὶ ἀπεθαύμαζον, ὡς τῆ ἐκείνου προμηθεῖα ἐπὶ μέγα δόξης χωρήσαντες⁷³⁷. Καὶ οι ακροατὲς του μετὰμελον τῆς παροινίας και οι στρατιῶτες τὸ ἐκμελὲς τε καὶ ἀκολασταῖνον τῆς γνώμης ἀποβαλόντες ἐς τὰ πάτρια ἤθη μετεκοσμοῦντο⁷³⁸.

Στην αφήγηση του *Υπὲρ τῶν πολέμων* προβάλλονται και αρνητικά γνωρίσματα της προσωπικότητας του Ναρσῆ. Αυτὸς επηρεαζόταν ἀπὸ τους υποστηρικτὲς του, που του δημιούργησαν αισθήματα ανταγωνισμοῦ για τον Βελισάριο. Αυτοὶ προέβαλαν την

ἀρχιστρατήγου. Ο Ναρσής δεν αποτελοῦσε ἀπειλή για τον αυτοκράτορα. Σχετικά βλ. Norwich, *Βυζάντιο*, σελ. 219. Επίσης βλ. Βλυσίδου, Λαμπάκης, Λεοντσίνη, Λουγγῆς, *Στρατεύματα*, σελ. 121.

⁷³¹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Η', 21. 20. Στην αφήγηση του *Υπὲρ τῶν πολέμων* υπολανθάνει το παράπονο του αφηγητή, αφού ο Βελισάριος δεν εἶχε στη διάθεσή του ἀναλόγους πόρους και ἐκάλυπτε με δικά του χρηματικά ποσά τα ἐξοδα της εκστρατείας. Σχετικά βλ. Λουγγῆς, *Ιουστινιανός*, σελ. 322.

⁷³² Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 4. Ο Ιωάννης ἐξέφρασε τις ευχαριστίες του στον Ναρσῆ και ὄχι στον Βελισάριο και ἐγένε η ἀφορμὴ να μεγαθυνθεῖ η διαμάχη μεταξύ Βελισαρίου και Ναρσῆ. Σχετικά βλ. Norwich, *Βυζάντιο*, σελ. 220.

⁷³³ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Η', 26. 16.

⁷³⁴ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Η', 26. 17.

⁷³⁵ Ἀγαθίας, *Ἱστορία*, Α', 13. 7.

⁷³⁶ Ἀγαθίας, *Ἱστορία*, Α', 13. 8.

⁷³⁷ Ἀγαθίας, *Ἱστορία*, Β', 9. 13.

⁷³⁸ Ἀγαθίας, *Ἱστορία*, Β', 12. 10.

άποψη ὅσον αἰσχρὸν εἶη τῶ τῶν ἀπορρήτων βασιλεῖ κοινωνοῦντι μὴ οὐχὶ αὐτοκράτορι τοῦ στρατοῦ εἶναι, ἀλλὰ στρατηγῶ ἀνδρὶ ὑπακούειν⁷³⁹. Πίστευαν ὅτι ποτέ Βελισάριον ἐπὶ τῇ ἴσῃ ἐκόντα εἶναι τῆς στρατιᾶς ζῶν αὐτῶ ἄρξειν και δήλωναν την υποστήριξη αυτών και μεγάλου μέρους του στρατού και των διοικητῶν του, αν αποφάσιζε να διεκδικήσει την αρχιστρατηγία⁷⁴⁰. Οι υποστηρικτές του επιθυμούσαν τὴν Ἰταλίας ἐπικράτησιν οὐ Βελισαρίῳ λογιζέσθαι μόνῳ, ἀλλὰ τὸ μέρος και Ναρσῆν φέρεσθαι⁷⁴¹. Και θεωρούσαν ὅτι θα κερδίσει δόξα ἔργα ζυνέσεώς τε και ἀνδρείας ἐπιδειζάμενος διαβόητος ἀνθρώποις ἅπασιν, ὡς τὸ εἶκός, εἶη⁷⁴². Αυτοὶ πίστευαν ὅτι ἦταν ἀπαραίτητοι στον Βελισάριο για την προέλαση στην Ἰταλία, αφού ο τελευταῖος εἶχε αφήσει στρατό ως φρουρά στις πόλεις που κυριεύε και η συνέχιση των επιχειρήσεων απαιτούσε την διάθεση και άλλων στρατιωτικῶν δυνάμεων⁷⁴³. Τόνιζαν στον Ναρσή ὅτι ἀπέραντά τε ποιεῖν Βελισάριον και τὰ ἀμήχανα ἐπινοεῖν⁷⁴⁴. Ὅλες οι παραπάνω “παραινέσεις” ἀνάγκασαν τον Ναρσή να εγκαταλείψει νύκτωρ τον Βελισάριο ἀπὸ την πολιορκία του Ουρβίνου και να πορευτεῖ στο Αρίμινο⁷⁴⁵. Εντούτοις, συμφώνησε με τον Βελισάριο να αποσταλούν ενισχύσεις στο Μεδιόλανο⁷⁴⁶. Ο Ιουστινιανός πληροφορούμενος τη διένεξη των δύο στρατηγῶν αποφάσισε την ἀνάκληση του Ναρσή⁷⁴⁷.

Στην αφήγηση των Ἱστοριῶν οι Γότθοι Λεύθαρις και Βουτιλίνος περιφρονούσαν τον Ναρσή ως ἀνδράριόν τι θαλαμηπόλον σκιατραφές τε και ἀβροδίαιτον και πόρρω τοῦ

---

⁷³⁹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 4. Ο Ναρσῆς πιθανόν δεν μπορούσε να πειθαρχήσει τους υφιστάμενούς του και επηρεαζόταν ἀπὸ τις ἀπόψεις των. Σχετικά βλ. Norwich, *Βυζάντιο*, σελ. 221.

⁷⁴⁰ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 5.

⁷⁴¹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 6.

⁷⁴² Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 7.

⁷⁴³ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 18. 8-9.

⁷⁴⁴ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 19. 8.

⁷⁴⁵ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 19. 9.

⁷⁴⁶ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 21. 24. Ο Βελισάριος ἐστειλε ἐπιστολή στον Ναρσή με την οποία ζήτησε τη μεσολάβηση του Ναρσή να πείσει τους δύο ἀπειθαρχούς στρατηγούς Ιωάννη και Ιουστίνο να συμμορφωθούν με τις ἐντολές του αρχιστρατήγου. Σχετικά βλ. Norwich, *Βυζάντιο*, σελ. 222.

⁷⁴⁷ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 22. 4. Οι διαφορές μεταξύ των δύο στρατηγῶν δεν οφείλονταν μόνο στις μεταξύ τους ἀντιζηλίεις, ἀλλὰ και αφορούσαν ἀντιλήψεις σχετικές με στρατιωτικά ἢ στρατηγικά ζητήματα. Σχετικά βλ. Βλυσίδου, Λαμπάκης, Λεοντσίνη, Λουγγής, *Στρατεύματα*, σελ. 94-95.

ἀρρενωποῦ τεταγμένον⁷⁴⁸. Οι κάτοικοι της πόλεως Λούκα τον θεωρούσαν *ἀλαζόνα, ἀτάσθαλον, βίαιον, μαιφόνον* και πίστευαν ότι υποκρινόταν τον ευσεβή στο Θεό⁷⁴⁹. Ο Φούλκαρις θεωρούσε ανυπόφορη τη γλώσσα του Ναρσή⁷⁵⁰. Ο Ναρσής παρουσιάζεται ως *χαλεπαίνων καὶ κατατιώμενος* κάθε πράξη ανυπακοής στη μάχη⁷⁵¹.

4) Συγκριτική θεώρηση του προσώπου του Ναρσή

Η προσωπικότητα του Ναρσή σκιαγραφείται πληρέστερα από στοιχεία των ιδίων των πράξεων του, οι οποίες ουσιαστικά αποτελούν κρίσεις των αφηγητών της *Χρονογραφίας* του Ιωάννη Μαλάλα, του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* του Προκοπίου Καισαρείας και των *Ἱστοριῶν* του Αγαθία Σχολαστικού. Συγκριτικά, όσον αφορά στους τρεις αφηγητές, πληρέστερη εικόνα δίδεται στις *Ἱστορίαι* του Αγαθία Σχολαστικού, που παρέχει περισσότερα στοιχεία για την προσωπικότητα του Ναρσή, παρόλο που η διήγηση ξεκινά από το 552. Η *Χρονογραφία* του Ιωάννη Μαλάλα σκιαγραφεί την προσωπικότητα του Ναρσή εν συντομία δίνοντας μεγαλύτερο βάρος στα γεγονότα και λιγότερο στα πρόσωπα⁷⁵². Στο *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* του Προκοπίου Καισαρείας η διήγηση φτάνει μέχρι το 552. Το *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* του Προκοπίου Καισαρείας και οι *Ἱστορίαι* του Αγαθία Σχολαστικού αλληλοσυμπληρώνονται, καθώς περιγράφουν διαφορετικά γεγονότα.

Κατά τη *Χρονογραφία* ο Ναρσής διαθέτει μόνο θετικά. Οι άλλοι δύο αφηγητές παρουσιάζουν μεγαλύτερο αριθμό θετικών χαρακτηριστικών και μικρότερο αντιστοίχων

---

⁷⁴⁸ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 7. 8-9.

⁷⁴⁹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 12. 9.

⁷⁵⁰ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 15. 2.

⁷⁵¹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 17. 7.

⁷⁵² Η *Χρονογραφία* του Ιωάννη Μαλάλα λογοκρίθηκε από την ομάδα του Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογέννητου λόγω των νέων προσανατολισμών στους οποίους στρέφεται η οικουμενική ιδεολογία των Βυζαντινών. Την εποχή του Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογέννητου το Βυζάντιο παραδέχεται τις δυτικές αξιώσεις για ισοτιμία και καταστρέφονται ή λογοκρίνονται κείμενα που στηρίζουν την παλιά οικουμενική αντίληψη. Ο Κωνσταντίνος Ζ' Πορφυρογέννητος αγνοεί επιδεικτικά τη *Χρονογραφία* του Ιωάννη Μαλάλα, αποδέχεται τη *Χρονογραφία* του Θεοφάνη, παρά το γεγονός της ύπαρξης αποσπασμάτων από τη *Χρονογραφία* του Ιωάννη Μαλάλα. Υποτιμούνται οι Ναρσής και Ιουστινιανός. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιδεολογία*, σελ. 32, 43, 71.

αρνητικών. Ο αφηγητής των *Ἱστοριῶν* φαίνεται να διάκειται ευμενώς απέναντι στον Ναρσή, σε αντίθεση με τον αφηγητή του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* που διάκειται ευμενώς στον Βελισάριο. Αναμφίβολα, το περιγραφόμενο πρόσωπο θεωρείται ικανότατος στρατηγός και άνθρωπος με ανώτερα ψυχικά γνωρίσματα.

Και οι τρεις αφηγητές χρησιμοποιούν κατά κύριο λόγο το τρίτο ενικό πρόσωπο των ρημάτων, όταν η αφήγηση αφορά στον Ναρσή. Χρησιμοποιείται το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο των ρημάτων, όταν η αφήγηση περιστρέφεται γύρω από τρίτα πρόσωπα που επιδρούν μαζί του και από αυτά αναδύονται στοιχεία της προσωπικότητας του Ναρσή. Στις δημηγορίες του Ναρσή χρησιμοποιείται το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο των ρημάτων, όποτε συμβουλεύει ή ψέγει τον στρατό ή τους συνομιλητές του. Μόνο οι αφηγητές του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* και των *Ἱστοριῶν* παραθέτουν δημηγορίες. Και στους δύο αφηγητές χρησιμοποιείται στις δημηγορίες ευκτική έγκλιση των ρημάτων, για να δηλωθεί το προσδοκώμενο και σε ελάχιστες περιπτώσεις υποτακτική, για να δηλωθεί υποκειμενική βούληση. Συχνή είναι η χρήση μετοχών που ζωντανεύει το νόημα της αφήγησης. Σύνηθες φαινόμενο στους αφηγητές του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* και των *Ἱστοριῶν* είναι η χρήση απαρεμφάτων για να δοθεί έμφαση στο λόγο.

Όσον αφορά στον τρόπο σύνδεσης των προτάσεων, και οι τρεις αφηγητές χρησιμοποιούν την παρατακτική σύνδεση των προτάσεων, το ασύνδετο σχήμα αλλά και την υποτακτική σύνδεση. Σύνηθες φαινόμενο στους αφηγητές του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* και των *Ἱστοριῶν* είναι η χρήση των δευτερευουσών τελικών τροπικών προτάσεων.

Τα σχήματα λόγου χρησιμοποιούνται και από τους τρεις αφηγητές. Κυριαρχεί το υπερβατό σχήμα⁷⁵³, το πολυσύνθετο σχήμα⁷⁵⁴, η επανάληψη⁷⁵⁵, η παρήχηση⁷⁵⁶, το σχήμα κατ' άρση και θέση⁷⁵⁷, το ομοιοτέλετο⁷⁵⁸, η αντίθεση⁷⁵⁹, το σχήμα εκ παραλλήλου⁷⁶⁰ και η αναστροφή της προθέσεως⁷⁶¹.

---

⁷⁵³ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (399), 85, (412), +31-+33, (407), 4, (425), 31-32, Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 26.7, Στ', 28. 4, Στ', 28. 25-26, Ζ', 13. 22, Η', 26. 25, Η', 29. 10, Η', 30. 1, Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 8. 1, Α', 9. 1, Α', 10. 5, Α', 14. 1, Α', 16. 10, Α', 17. 2, Α', 19. 4, Α', 22. 1, Β', 12. 2.

⁷⁵⁴ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (407), 2-8, (415), 10, Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Η', 30. 20, Η', 31. 9, Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, προοίμιον, 11-15, Α', 10. 2-6, Α', 10. 7, Α', 12. 9, Α', 15. 10-11, Α', 16. 1, Β', 6. 2.

⁷⁵⁵ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (415) και (425), (425), 29.

⁷⁵⁶ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 26. 11.

⁷⁵⁷ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Στ', 16. 6.

Όσον αφορά στον τόπο δράσης του Ναρσή, αυτή εξελίσσεται στη Δύση και συγκεκριμένα στην Ιταλία, όπου υπήρξε το θέατρο των πολεμικών επιχειρήσεων των Βυζαντινών εναντίον των Οστρογότθων. Στην περιοχή αυτή ξεδιπλώθηκαν οι ικανότητες και κατέστησαν φανερές οι πτυχές της προσωπικότητας του Ναρσή. Από ότι προκύπτει από την αφήγηση των *Ιστοριών* του Αγαθία Σχολαστικού, ο Ναρσής στην Ιταλία διέθετε καλές γεωγραφικές γνώσεις, που απόκτησε από τα επίσημα κρατικά αρχεία και στις μάχες που διεξήγε αξιοποίησε τον παράγοντα γεωγραφικός χώρος κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο⁷⁶².

Η προσωπικότητα του Ναρσή παρουσιάζεται αφενός δοτική και πρόσχαρη, αφετέρου σοβαρή και οργανωτική. Ανταποκρίνεται στα γραφόμενα του αφηγητή των *Ιστοριών* στο προοίμιο ότι *τὸ γὰρ προσηγὲς αὐταῖς καὶ αὐθαίρετον μᾶλλον τι ἐμφύεται καὶ προσιζάνει*⁷⁶³. Και η προσωπικότητά του πρόσφερε τα μέγιστα στο όνειρο του Ιουστινιανού να αποκαταστήσει την αυτοκρατορία στην παλαιά της δόξα. Ο Λουγγής δέχεται ότι *«ο Ναρσής εκπροσωπεί στο επίπεδο της ακόμα κλασικίζουσας ιστοριογραφίας το νέο που έρχεται, τη συναναστροφή με τους βαρβάρους και το σπάσιμο των παλιών φραγμάτων, την ανάδειξη στα ύπατα αξιώματα ενός ευνούχου που, στις συνθήκες της εποχής, μπορεί να είναι πιο κατάλληλος από ένα στρατηλάτη ανίκητο»*⁷⁶⁴.

---

⁷⁵⁸ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Η', 31. 3, Η', 33. 9, Η', 35, 14-15.

⁷⁵⁹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 12. 1, Α', 16. 3.

⁷⁶⁰ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 13. 2, Α', 14. 2.

⁷⁶¹ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, Α', 18. 8, Β', 12. 4.

⁷⁶² Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 337-338.

⁷⁶³ Αγαθίας, *Ἱστορίαι*, προοίμιον, 5.

⁷⁶⁴ Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ.44.

1) Παρουσίαση του προσώπου επί τη βάσει των στοιχείων που παρέχει ο αφηγητής

Ο Ιωάννης Μαλάλας και ο Προκόπιος Καισαρείας συνιστούν τις σημαντικότερες πηγές για τη δράση του στρατηγού Μούνδου. Και στους δύο συγγραφείς συναντάται ο τύπος “Μούνδος”, σε αντίθεση με τις λατινικές πηγές που συναντάται ο τύπος *Mundo*⁷⁶⁵.

Τόσο στην αφήγηση της *Χρονογραφίας*, όσο και στην αφήγηση του *Υπὲρ τῶν πολέμων* παρατηρείται ευμενής τοποθέτηση στο ζήτημα της καταγωγής του Μούνδου. Στη *Χρονογραφία*, ο στρατηγός Μούνδος αξιολογείται ως άνδρας ευγενικής καταγωγής. Ανήκε στο γένος των Γεπιδών⁷⁶⁶ και γεννήθηκε πριν το 488⁷⁶⁷. Μόνο ο Θεοφάνης αναφέρει το όνομα του πατρός του, του βασιλέως των Γεπιδών *Γιέσμου*⁷⁶⁸. Ο Croke, στηριζόμενος στην αφήγηση του Ιορδάνη Αλανού (*Jord. Get.* 300), υποστηρίζει ότι ο πατέρας του απεβίωσε εντός της δεκαετίας του 480 και ο Μούνδος δεν κατόρθωσε να τον διαδεχθεί, λόγω του νεαρού της ηλικίας του⁷⁶⁹. Η *Χρονογραφία* δεν προσθέτει καμία πληροφορία αναφορικά με την ανάληψη του ηγεμονικού αξιώματος από τον Μούνδο και περιορίζεται στο χαρακτηρισμό *υἷον ὦν ῥηγός*⁷⁷⁰. Επισημαίνει δε ότι ο Μούνδος *μετὰ τὴν τελευταίην τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πατρὸς πρὸς Θραυστίλα, θεῖον αὐτοῦ, γεγονώς, καὶ διήγεν ἐν τῷ*

⁷⁶⁵ Οι λατινοί συγγραφείς Ιορδάνης, Εννόδιος, Κασσιόδωρος και Μαρκελλίνος τον αποκαλούν *Mundo*. Σχετικά βλ. Croke, *Mundo*, σελ. 133.

⁷⁶⁶ Οι *Γήπαιδες* ή Γεπίδες υπήρξαν Γοτθικό έθνος. Ανήκαν στη Καυκάσια φυλή, είχαν ξανθά μαλλιά και ψηλό ανάστημα. Κατοικούσαν στην περιοχή του Σιγγιδονίου και του Σιρμίου. Ήταν οπαδοί του Αρειανισμού και ομιλούσαν τη γοτθική γλώσσα. Σχετικά βλ. Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Γ', 2. 2-6. Επίσης βλ. Ρεβάνογλου, *Στοιχεία*, σελ. 221 και 231. Οι Γεπίδες υπήρξαν σύμμαχοι του Αττίλα. Η δύναμή τους αυξήθηκε μετά το θάνατο του τελευταίου. Εγκαταστάθηκαν στη Τραϊανή Δακία και περί το 473 κυρίευσαν την Παννονία και την πόλη Σίρμιο. Σχετικά βλ. Sarantis, *Balkan wars*, σελ. 52. Προωθήθηκαν προς την Ιταλία και συγκρούστηκαν με τους Οστρογότθους του Θευδέριχου στον ποταμό Ούκλα. Ηττήθηκαν και επέστρεψαν στα παλαιά τους εδάφη. Σχετικά βλ. Croke, *Mundo*, σελ. 128. Ο Ιουστινιανός αντιπαρέταξε εναντίον των Γεπιδών τους Λογγοβάρδους, το 552. Σχετικά βλ. Χριστοφιλοπούλου, *Ιστορία*, σελ. 286.

⁷⁶⁷ Martindale, *Prosopography* IIIB, σελ. 903.

⁷⁶⁸ Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, (218), 32. Επίσης βλ. Croke, *Mundo*, σελ. 126, υποσημείωση υπ' αριθμόν 7.

⁷⁶⁹ Croke, *Mundo*, σελ. 129.

⁷⁷⁰ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (378), 52.

Σιρμίω⁷⁷¹. Αλλά και ύστερα από το θάνατο του θείου του δεν επέτυχε να διεκδικήσει τον θρόνο⁷⁷².

Ο αφηγητής του *Υπὲρ τῶν πολέμων* πρέπει να γνώριζε τον Μούνδο⁷⁷³. Ετυμολογεί το όνομά του από τη λατινική λέξη *mundus*, που αποδίδεται ελληνιστί με τον όρο *ὁ κόσμος*⁷⁷⁴. Προσδίδει δε στο όνομα *Μοῦνδος* ένα μεταφυσικό περιεχόμενο, επικαλούμενος την ανάκληση στη μνήμη των Ρωμαίων, αλλά και των αποδεκτών της αφήγησής του, ενός παλαιότερου Σιβυλλικού χρησμού: *ήνικα ἄν Ἀφρικὴ ἔχηται, ὁ κόσμος ζὸν τῷ γόνῳ ὀλεῖται. Ἐπεὶ δὲ κόσμον τῆ Λατίνων φωνῆ Μοῦνδος δύναται, ὄντο ἀμφὶ τῷ κόσμῳ τὸ λόγιον εἶναι*⁷⁷⁵. Ο χρησμός παρουσιάζεται αλληγορικά. Το μεταφυσικό στοιχείο επισημαίνεται με την παρονομασία *ὑπειπὸν* και *ἐπεῖπεν*, καθώς και με το ομοιοτέλετο *ἔχηται - ὀλεῖται*. Πράγματι ο Μούνδος είχε αποκτήσει έναν υιό, με το όνομα Μαυρίκιος. Ως αρνητικό στοιχείο του Μούνδου, τονίζεται η καταγωγή του από το βαρβαρικό γένος, σε αντίθεση με την αφήγηση της *Χρονογραφίας*, όπου δεν αναφέρεται ο τύπος *βάρβαρος*⁷⁷⁶.

Ο Μούνδος χαρακτηρίζεται στο *Υπὲρ τῶν πολέμων* *διαφερόντως εὔνους και ἄγαθὸς τὰ πολέμια*⁷⁷⁷. Με γνώμονα την παρουσία του στα γεγονότα της στάσεως του *Νίκα*, χαρακτηρίζεται *τολμητὴς και δραστήριος στρατηγὸς βουλόμενος ἔργου ἔχεσθαι*⁷⁷⁸. Η μετοχή *βουλόμενος* φανερώνει την πρόθεση του αφηγητή του *Υπὲρ τῶν πολέμων* να

---

⁷⁷¹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (378), 53-54.

⁷⁷² Μετά το θάνατο του θείου του Θραυστίλα, ο θρόνος πέρασε στον ξάδελφό του Θρασάριχο. Σχετικά βλ. Croke, *Mundo*, σελ. 129, υποσημείωση 31.

⁷⁷³ Ο Προκόπιος είχε την ευκαιρία να ζήσει τα γεγονότα των πολεμικών επιχειρήσεων στο ανατολικό μέτωπο, μετά την αντικατάσταση του Βελισαρίου από το Μούνδο, το 530 καθώς και τη συνεργασία μεταξύ Βελισαρίου και Μούνδου κατά τη διάρκεια της κατάπνιξης της στάσεως του Νίκα, το 532. Σχετικά βλ. Croke, *Mundo*, σελ. 133.

⁷⁷⁴ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 7. 8.

⁷⁷⁵ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 7. 6-8.

⁷⁷⁶ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 5. 2. Κυρίαρχο στοιχείο διάκρισης Βυζαντινῶν και βαρβάρων αποτελεί η γλωσσική διαφοροποίηση, το διαφορετικό γλωσσικό επίπεδο και η εμφάνιση. Οι Βυζαντινοὶ θεωροῦνται ἀπὸ τὸν ἀφηγητὴ τοῦ *Υπὲρ τῶν πολέμων* κατὰ πολὺ ἀνώτεροι ὀλων τῶν λαῶν και κατεξοχὴν φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ. Σχετικά βλ. Ρεβάνογλου, *Στοιχεῖα*, σελ. 246, 248:

⁷⁷⁷ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 5. 2.

⁷⁷⁸ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 52.

τον παρουσιάσει ως δραστήριο, ο οποίος επιθυμεί να αποδεικνύει συνεχώς και εμπράκτως την ανδρεία του με τη συμμετοχή σε μάχες. Τα επίθετα *εὔνους* και *ἀγαθός*, σε συνδυασμό με το επίρρημα *διαφερόντως*, φανερώνουν τη μαχητικότητα του Μούνδου. Γενικώς, οι όροι *βουλόμενος*, *εὔνους* και *ἀγαθός* δηλώνουν τον εκούσια προσηλωμένο στις υποθέσεις του βασιλέως και τον πιστό στις εντολές του *ἀγαθόν* πολεμιστή⁷⁷⁹.

2) Παρουσίαση του προσώπου επί τη βάσει των πράξεων ή των λόγων του στις μελετώμενες ιστορικές αφηγήσεις

Οι δραστηριότητές του γίνονται η αφορμή να επισημανθούν από τους αφηγητές θετικά στοιχεία της προσωπικότητός του. Στην αφήγηση της *Χρονογραφίας* αποκαλείται *ὑπερμαχών*, ο οποίος υπερασπίζεται τα συμφέροντα των βασιλέων, υπό το σκήπτρο των οποίων υπηρετεί⁷⁸⁰. Προκύπτει ότι ήταν φιλόδοξο άτομο, καθόσον αιτήθηκε επίσημα *πέμψας πρεσβευτάς* να προσφέρει τις υπηρεσίες του στον αυτοκράτορα Ιουστινιανό, ο οποίος τον διόρισε *στρατηλάτην τοῦ Ἰλλυριῶν ἔθνους*⁷⁸¹. Πιθανόν ο ίδιος ο Ιουστινιανός να επεδίωξε να προσεγγίσει τον Μούνδο με την υπόσχεση παροχής τίτλων και άλλων πλεονεκτημάτων, που αυτοί συνεπάγονται⁷⁸². Στη *Χρονογραφία* αναφέρεται ως έτος προσχώρησης του στους Βυζαντινούς το *ἐπὶ δὲ τῆς ὑπατείας Δεκείου*, το οποίο αντιστοιχεί περίπου στο 529⁷⁸³. Υπό τη σημαία του Ιουστινιανού επέδειξε γενναιότητα και ορμητικότητα στη μάχη (*κατανήλωσεν*) στην Ιλλυρία εναντίον των Ούννων και των βαρβάρων συμμάχων τους *καὶ ἔπεμψεν πραιῖδαν ἐξ αὐτῶν καὶ ἓνα ῥῆγα αὐτῶν*⁷⁸⁴. Η

---

⁷⁷⁹ Προκόπιος, *Ἐπιτομὴ τῶν πολέμων*, Ε', 5. 2.

⁷⁸⁰ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (378), 57.

⁷⁸¹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (379), 58-62. Περί το 529, ο Μούνδος έστειλε απεσταλμένους στον Ιουστινιανό και δήλωσε υποταγή στον βασιλέα. Σχετικά βλ. Martindale, *Prosopography* IIIB, σελ. 903. Ο Ιουστινιανός διόρισε τον Μούνδο *magister militum per Illyricum*. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 207. Επίσης βλ. Maraval, *Justinien*, σελ. 196.

⁷⁸² Sarantis, *Balkan wars*, σελ. 51.

⁷⁸³ Jeffreys, *Structure*, σελ. 148. Επίσης βλ. Martindale, *Prosopography* IIIB, σελ. 903.

⁷⁸⁴ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (379), 64-65. Οι Βούλγαροι αναφέρονται ως Ούννοι από τον Προκόπιο και τον Ιωάννη Μαλάλα. Η συγγραφέας παραπέμπει σε άρθρο του Moravcsik στο περιοδικό *Byzantinoturcica* (1958). Σχετικά βλ. Πατούρα, *Μεθόριος*, σελ. 53-54, υποσημείωση 101. Περί το 529 κατατρόπωσε τους Γέτες, που επέδραμαν εντός της επικράτειας του Ιλλυρικού. Το 530 επικράτησε των Βουλγάρων, οι οποίοι

έκφραση του Μαλάλα *ἐξελθὼν ὄρμησεν κατ' αὐτῶν*⁷⁸⁵ δικαιολογεί τον χαρακτηρισμό του Προκοπίου *βουλόμενος ἔργου ἔχεσθαι*⁷⁸⁶. Ο Μούνδος κατόρθωσε με τη νικηφόρα δράση του να αποτρέψει μελλοντικές επιδρομές των Ούννων στη Θράκη⁷⁸⁷. Δυστυχώς, στη *Χρονογραφία* δεν παρατίθεται καμία πληροφορία για τις πολεμικές τακτικές, τη στρατηγική, τον οπλισμό και τον αριθμό των στρατιωτών που διέθετε, διότι ο συγγραφέας περιορίζεται στην καταγραφή των παραπάνω χαρακτηριστικών⁷⁸⁸.

Όσον αφορά στην συμμετοχή του στη στάση του *Νίκα*, η αφήγηση της *Χρονογραφίας* περιορίζεται σε μια γενική αναφορά των γεγονότων, χωρίς να προβαίνει σε αναλυτικές λεπτομέρειες. Κατά αυτόν, απεδείχθη αφοσιωμένος στον Ιουστινιανό καθ' όλη τη διάρκεια της στάσεως, στην κατάπνιξη της οποίας διαδραμάτισε ενεργό ρόλο *βουλόμενος, κατὰ κέλευσιν τοῦ βασιλέως*⁷⁸⁹. Μαζί με τον στρατηγό Βελισάριο και τον Κωνσταντιόλο, *ἀνελθόντων δὲ διὰ τοῦ καθίσματος ὄπισθεν*⁷⁹⁰, *ἐξ ἀμφοτέρων τῶν εἰσόδων ἤρξατο κόπτειν τὰ πλήθη*⁷⁹¹.

Στην αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* καταγράφεται η πληροφορία ότι ο Μούνδος ακολουθείτο στην Κωνσταντινούπολη από ικανό αριθμό Ερούλων⁷⁹². Ο

είχαν εισβάλει στη Θράκη. Σχετικά βλ. Martindale, *Prosopography* III B, σελ. 903-904. Επίσης βλ. Καρδαράς, *Νομαδικοί λαοί*, σελ. 84.

⁷⁸⁵ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (379), 64.

⁷⁸⁶ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 52.

⁷⁸⁷ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (379), 65-66. Επίσης βλ. Πατούρα, *Μεθόριος*, σελ. 54.

⁷⁸⁸ Ο Ιουστινιανός δεν διέθεσε μεγάλο αριθμό στρατιωτικών δυνάμεων προς αντιμετώπιση των βαρβαρικών απειλών και εισβολών στην ευρύτερη περιοχή της Βαλκανικής. Στηρίχθηκε σε μια σειρά διπλωματικών πρωτοβουλιών, όσον αφορά τις σχέσεις και επαφές με τα βαρβαρικά φύλα, όπως συμμαχίες ή συμφωνίες με ηγέτες των βαρβαρικών λαών ή στην απονομή αξιωμάτων σε αναγνωρισμένα ξένους. Ο διορισμός του Μούνδου στη Δαλματία επέδρασε, ώστε οι τοπικοί ηγεμόνες να προσεγγίσουν με θετικότερη στάση τους βυζαντινούς. Σχετικά βλ. Sarantis, *Balkan wars*, σελ. 26, 54, 110-111, 136.

⁷⁸⁹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (396), 60-62. Ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός είχε διορίσει το Μούνδο στρατηλάτη του Ανατολικού μετώπου, αλλά στη συνέχεια τον απέστειλε στο Ιλλυρικό. Κατόπιν, τον ανακάλεσε στην Κωνσταντινούπολη, από φόβο μήπως ξεσπάσει κάποια στάση. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία*, σελ. 429.

⁷⁹⁰ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (398), 82.

⁷⁹¹ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (398), 89.

⁷⁹² Οι Έρουλοι αποτελούσαν βαρβαρικό έθνος που κατοικούσε βόρεια του Δουνάβεως ποταμού και είχαν απολίτιστα ήθη και έθιμα. Μετά την ήττα τους από τους Λογγοβάρδους, εγκαταστάθηκαν στη χώρα των

Μούνδος πιστός στον Ιουστινιανό, με τους Ερούλους *ἐς Δαλματίαν ἀφικόμενοι καὶ Γότθοις τοῖς ἐκείνη ὑπαντιάσαντες, ἐς χεῖρας ἐλθόντες, νικήσαντές τε τῇ ζυμβολῇ, Σάλωνας ἔσχον*⁷⁹³.

Στο *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* καταγράφονται και πράξεις του Μούνδου, οι οποίες φανερώνουν αρνητικά στοιχεία του χαρακτήρος του. Συγκεκριμένα ο Μούνδος, παρά τη γενναιότητα και την ορμητικότητά του στη μάχη, αφενός επέδειξε άκραιο συναισθηματισμό, αφετέρου δεν έδρασε υπό το καθεστώς της λογικής. Κατά τα αφηγούμενα γεγονότα η αποστολή ανίχνευσης στην οποία μετείχε ο υιός του Μαυρίκιος, *καρτερᾶς δὲ γενομένης τῆς ζυμβολῆς Γότθων* και αυτός φονεύτηκε⁷⁹⁴. Ο Μούνδος όταν πληροφορήθηκε τον θάνατο του Μαυρικίου, *περιόδδυνός τε γενόμενος τῇ συμφορᾷ καὶ θυμῷ πολλῷ ἤδη ἐχόμενος, αὐτίκα ἐπὶ τοὺς πολεμίους οὐδενὶ κόσμῳ ἦει*⁷⁹⁵. Στη μάχη που ακολούθησε υπερίσχυσε των βαρβάρων, αλλά σύμφωνα με την αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν*

Ρογών και εν συνέχεια στην Ιταλία. Ο αυτοκράτορας Αναστάσιος Α΄ τους επέτρεψε να εγκατασταθούν εντός της ρωμαϊκής επικράτειας. Όμως, οι Έρουλοι *άνοσια ἔργα ἐργασάμενοι τοὺς ταύτη Ρωμαίους*. Ο Ιουστινιανός τους μύησε στη χριστιανική πίστη, όμως αυτοί δεν εγκατέλειψαν πολλές βάρβαρες συνήθειες. Οι τρόποι τους χαρακτηρίζονταν ως θηριώδεις και μανιώδεις και οι ίδιοι ως άστατοι και άναρχοι. Σχετικά βλ. Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α΄, 24. 41, Δ΄, 4, 30, Στ΄, 14. 1, Στ΄, 14. 24-41. *Ὁ δὲ τῶν Ἐρούλων ὄμιλος, οἷα δὴ βάρβαροι*. Σχετικά βλ. Αγαθίας, *Ἱστορία*, Β΄, 7. 4. 20-21. Επίσης βλ. Ρεβάνογλου, *Στοιχεία*, σελ. 234-236. Ο Ιουστινιανός επέτρεψε την εγκατάστασή τους στην παράκτια Δακία, το 546. Σχετικά βλ. Χριστοφιλοπούλου, *Ἱστορία*, σελ. 285, 287.

⁷⁹³ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ε΄, 5. 11. Μόλις ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός πληροφορήθηκε το θάνατο της Αμαλασούνθας, έδωσε διαταγή στον Μούνδο να εισβάλει στη Δαλματία και να καταλάβει τις Σαλώνες, τον Ιούνιο του 535. Η εισβολή του Μούνδου στη Δαλματία και η ταυτόχρονη επίθεση του Βελισαρίου στη Σικελία απέτέλεσαν για τον Ιουστινιανό μέτρα πίεσεως στον Οστρογότθο Θευδάτο, ώστε να επιτύχει συμφωνία για επικυριαρχία επί της Ιταλικής χερσονήσου. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Ἱστορία*, σελ. 460-461. Επίσης βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 168. Τον Ιανουάριο του 532, ο Μούνδος διορίστηκε εκ νέου *magister militum per Illyricum*. Το 535 στάλθηκε στη Δαλματία. Σχετικά βλ. Martindale, *Prosopography* IIIB, σελ. 904. Επίσης βλ. Sarantis, *Balkan wars*, σελ. 90.

⁷⁹⁴ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ε΄, 7. 3. Ο Οστρογότθος Θευδάτος απέστειλε ικανό αριθμό στρατιωτών στη Δαλματία, προκειμένου να αντιμετωπίσει το Μούνδο. Ο γοθτικός στρατός, με επικεφαλής τον Ασινάριο και Γρίπα, συνεπλάκη με τη βυζαντινή προφυλακή του Μαυρικίου. Κατά τη μάχη φονεύθηκαν πολλοί Γότθοι και ο Μαυρίκιος. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Ἱστορία*, σελ. 462. Η συμπλοκή μεταξύ του Μαυρικίου και των Γότθων συνέβη το 536. Σχετικά βλ. Martindale, *Prosopography* IIIB, σελ. 904.

⁷⁹⁵ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ε΄, 7. 4.

πολέμων, Καδμείαν νίκην Ρωμαίοις νικῆσαι ζυνέπεσε. Τῶν μὲν γὰρ πολεμίων ἐνταῦθα οἱ πλεῖστοι ἔπεσον καὶ ἡ τροπὴ λαμπρὰ ἐγγέγονει⁷⁹⁶. Ο θάνατος του υιού του επηρέασε τη συμπεριφορά του, τον παρέσυρε στην ανάληψη πολεμικών ενεργειών και τον κατέστησε ασυγκράτητο στη μάχη. Μοῦνδος κτείνων τε καὶ ὄπη παρατύχοι ἐπόμενος, δηλαδή χωρίς να αφήσει στους αντιπάλους του περιθώρια δράσεως και με υπερβάλλοντα ζήλο, με αποτέλεσμα να τραυματιστεί κατά την καταδίωξη και να αποθάνει αργότερα⁷⁹⁷.

Ο αφηγητής του *Υπὲρ τῶν πολέμων* περιγράφει ότι τις ημέρες της στάσεως εξήλθε του ιερού παλατίου, από την Κοχλία πύλη και έφτασε στον ιππόδρομο⁷⁹⁸. Αρχικά, υπήρξε αναποφάσιτος για τις επόμενες ενέργειές του και αδυνατούσε να προβεί σε εκτίμηση ἢ χρήσεται τοῖς παρούσι υπό την πίεση των συνθηκών που επικρατούσαν τη στιγμή εκείνη⁷⁹⁹. Όμως, έσπευσε να βοηθήσει τον στρατηγό Βελισάριο και επιτέθηκε εναντίον του συγκεντρωμένου στον ιππόδρομο πλήθους, εισβάλλοντας από τη Νεκρά πύλη⁸⁰⁰ επικεφαλής ικανών ανακτορικών και μισθοφορικών δυνάμεων (Ερούλων)⁸⁰¹.

---

⁷⁹⁶ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 7. 5. Λήμμα Καδμεία νίκη: «(Από τη νίκη του Ετεοκλή εναντίον του Πολωνίκη στην ακρόπολη της Καδμείας, που συνοδεύτηκε από το θάνατο και των δύο) νίκη που υπήρξε βλαβερή για το νικητή, στην οποία το κέρδος του νικητή είναι ασήμαντο έναντι των θυσιών στις οποίες υποβλήθηκε». Σχετικά βλ. Άννα Ιορδανίδου, *Λεξικό λογίων εκφράσεων της σύγχρονης ελληνικής*, Αθήνα 2005, σελ. 154.

⁷⁹⁷ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 7. 5. Σε καινούρια συμπλοκή επικράτησε ο βυζαντινός στρατός, αλλά εφονεύθη ο Μούνδος. Ο βυζαντινός στρατός ακέφαλος υποχώρησε, ενώ οι Γότθοι δεν εισήλθαν στις Σαλώνες. Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία*, σελ. 462.

⁷⁹⁸ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 43. Το *ιερό παλάτιον* διέθετε φρουρά 3.000 ανδρών, υπό τη διοίκηση των στρατηγών Μούνδου και Κωνσταντιόλου. Σχετικά βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 156.

⁷⁹⁹ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 52.

⁸⁰⁰ Προκόπιος, *Υπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 52.

⁸⁰¹ Χριστοφιλοπούλου, *Ιστορία*, σελ. 270

3) Παρουσίαση του προσώπου επί τη βάσει των πράξεων ή των κρίσεων άλλων
προσώπων της αφήγησης

Από τις κρίσεις άλλων προσώπων, ο *αποδέκτης της αφήγησης*⁸⁰² θα διαπιστώσει την αναγνώριση θετικών στοιχείων για την προσωπικότητα του Μούνδου. Για τους σύγχρονους του αυτός υπήρξε περιζήτητος και ονομαστός στρατιωτικός με εγνωσμένη αξία. Στην αφήγηση της *Χρονογραφίας* επισημαίνεται ότι προτού ο Μούνδος προσφέρει τις υπηρεσίες του στον αυτοκράτορα Ιουστινιανό, ο Γότθος βασιλεύς Θευδέριχος τον προέτρεψε να εγκατασταθεί στη Ρώμη ως σύμμαχος⁸⁰³. Εκ του ονόματος και της φήμης του *φόβος κατείχε τὰ βάρβαρα ἔθνη*⁸⁰⁴. Ο Ιουστινιανός τον όρισε διάδοχο του στρατηγού Βελισαρίου, στη θέση του *στρατηλάτην τοῦ Ἰλλυριῶν ἔθνους*⁸⁰⁵, αλλά πιθανόν δεν εμφανίστηκε ποτέ στο ανατολικό μέτωπο⁸⁰⁶. Η κίνηση αυτή του Ιουστινιανού υπαγορεύτηκε από την ανάγκη να συμπληρωθεί το κενό στην Ανατολή, μετά την απομάκρυνση του Βελισαρίου και συνιστά συνηθισμένη τακτική του αυτοκράτορος⁸⁰⁷, χωρίς όμως να υπαινίσσεται υποβιβασμό του Μούνδου⁸⁰⁸.

Κατά το *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* η αναγνώριση των ικανοτήτων του από τον Ιουστινιανό επέδρασε στην ανάληψη από μέρος του του αξιώματος του *Ἰλλυριῶν στρατηγοῦ*⁸⁰⁹. Η φήμη που διέθετε τον συνόδεψε και μετά θάνατον, διότι ο Οστρογότθος

---

⁸⁰² Είναι ο αναγνώστης, ο παραλήπτης της αφήγησης που αναδημιουργεί τα νοήματα του λογοτεχνικού κειμένου. Σχετικά βλ. Lintvelt, *Βαθμίδες*, σελ. 99, 100, 105.

⁸⁰³ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (378), 54-(379), 1. Ο Μούνδος υπήχθη στο καθεστώς του Θευδέριχου, περί το 505. Σχετικά βλ. Croke, *Mundo*, σελ. 134. Παρέμεινε στην υπηρεσία του Θευδέριχου μέχρι το θάνατο του τελευταίου το 526. Σχετικά βλ. Martindale, *Prosopography* IIIB, σελ. 903.

⁸⁰⁴ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (379), 65-66.

⁸⁰⁵ Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (390), 85-86.

⁸⁰⁶ Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 165.

⁸⁰⁷ Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την ιδεολογία των βυζαντινών «*κατόπτρων ηγεμόνων*» και συγκεκριμένα με το «*κάτοπτρο ηγεμόνος*» του Συνεσίου Κυρήνης, σύμφωνα με τον οποίο ο κάτοχος της μέγιστης επίγειας αρχής θα πρέπει να μην αναθέτει δημόσια αξιώματα σε πρόσωπα που δεν αποτελούν γνήσιους υπηκόους της αυτοκρατορίας. Σχετικά βλ. Παΐδας, *Κάτοπτρα*, σελ. 242.

⁸⁰⁸ Parnel, *Justinian's men*, σελ. 93-94.

⁸⁰⁹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ε΄. 5. 2. Ο Ιουστινιανός σχεδίασε την εισβολή στη Δαλματία, με σκοπό την κατάληψη της Σιγιδόνας και συνεπώς την απομόνωση των Οστρογόθων. Η εισβολή, που πραγματοποιήθηκε το 535, εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο του βυζαντινο-οστρογοθικού πολέμου. Η

βασιλεύς Θευδάτος, πληροφορούμενος τον θάνατό του, *ἐπήρθη τε ὑπεράγαν* και εξεδίωξε τους απεσταλμένους του Ιουστινιανού⁸¹⁰. Για τους Έρουλους υπήρξε σημαντικό πρόσωπο, γεγονός που επιβεβαιώνεται στην αφήγηση του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, όπου γίνεται αναφορά στον γάμο του πολέμαρχου Αρούθ με την εγγονή του Μούνδου⁸¹¹.

4) Σύγκριτική θεώρηση του προσώπου του Μούνδου

Η προσωπικότητα του στρατηγού Μούνδου σκιαγραφείται πληρέστερα από στοιχεία των ίδιων των πράξεών του, οι οποίες ουσιαστικά αποτελούν κρίσεις των αφηγητών της *Χρονογραφίας* και του *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*. Συγκριτικά, όσον αφορά στους δύο συγγραφείς, πληρέστερη εικόνα δίδεται στο *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, όπου η αφήγηση είναι συνεπής στις αρχές της αντικειμενικότερης παρουσίασης των γεγονότων, όπως αυτές καταγράφονται στο προοίμιο του, δηλ. *ταῦτα τοι οὐδέ του τῶν οἱ ἐς ἄγαν ἐπιτηδείων τὰ μοχθηρὰ ἀπεκρύψατο, ἀλλὰ τὰ πᾶσι ζυνενεχθέντα ἕκαστα ἀκριβολογούμενος ζυνεγράψατο*⁸¹². Στο *Ἐπὲρ τῶν πολέμων* παρατηρείται περισσότερη ανάλυση στην παρουσίαση των χαρακτηριστικῶν της προσωπικότητος του Μούνδου, αφού παραθέτει και αρνητικά στοιχεία του χαρακτήρος του. Στην αφήγηση της *Χρονογραφίας* τα γεγονότα καταγράφονται εν συντομία και παρουσιάζονται μόνο θετικά χαρακτηριστικά.

Ός εκ τούτου, και στις δύο αφηγήσεις ο Μούνδος παρουσιάζεται ως άνθρωπος της δράσης. Η χρήση και από τους δύο συγγραφείς μετοχῶν δίδει ζωντάνια και συμπληρώνει με μεγαλύτερη σαφήνεια την περιγραφή της προσωπικότητος του Μούνδου. Παράλληλα εξάπτει τη φαντασία του αναγνώστη, ο οποίος νοερά παρακολουθεί τη δράση του πρωταγωνιστή των γεγονότων. Συγκεκριμένα, η μετοχή

ανακατάληψη της Δαλματίας υπήρξε για τον Ιουστινιανό ιδιαίτερα σημαντικός στόχος, και σηματοδοτεί την έναρξη της εισβολής στην Ιταλία. Σχετικά βλ. Sarantis, *Balkan wars*, σελ. 89.

⁸¹⁰ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Ε', 7. 11-12. Ο Θευδάτος δεν επεδίωξε συνάντηση με τους απεσταλμένους του Ιουστινιανού, Πέτρο και Αθανάσιο, που μετέφεραν τις προτάσεις του βασιλέως για παράδοση της Ιταλίας. Τους απείλησε με τη θανατική ποινή, όταν διαμαρτυρήθηκαν στον Θευδάτο για αθέτηση προηγούμενης υπόσχεσής του για παράδοση της Ιταλίας). Σχετικά βλ. Καραγιαννόπουλος, *Ἱστορία*, σελ. 462. Επίσης βλ. Λουγγής, *Ιουστινιανός*, σελ. 209, υποσημείωση 1289.

⁸¹¹ Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Η', 26. 13.

⁸¹² Προκόπιος, *Ἐπὲρ τῶν πολέμων*, Α', 1. 5.

βουλόμενος αποτελεί κοινό στοιχείο διατύπωσης, όσον αφορά στους χαρακτηρισμούς των δύο αφηγητών⁸¹³.

Και στις δύο αφηγήσεις χρησιμοποιείται το τρίτο ενικό πρόσωπο των ρημάτων, αφενός στην εξιστόρηση των γεγονότων, αφετέρου στη σκιαγράφηση της προσωπικότητας του Μούνδου. Στο *Υπέρ τῶν πολέμων* χρησιμοποιείται σε σπάνιες περιπτώσεις και το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο μόνο στις περιπτώσεις που παρεμβάλλονται στη διήγηση άλλα πρόσωπα που αλληλεπιδρούν με τον Μούνδο και μέσω αυτής της αλληλεπίδρασης καθίστανται η αφορμή να διακριθεί.

Άλλο χαρακτηριστικό του τρόπου σκιαγράφησης της προσωπικότητας του Μούνδου από τις δύο αφηγήσεις αποτελεί ο τρόπος σύνδεσης των προτάσεων. Η μεν αφήγηση της *Χρονογραφίας* χρησιμοποιεί την παρατακτική σύνδεση των προτάσεων, κυρίως τον όρο *καί*, το πολυσύνδετο, καθώς και το ασύνδετο σχήμα. Με αυτό τον τρόπο, επιτυγχάνεται η παρουσίαση της αλληλεπίδρασης των γεγονότων. Παράλληλα, αφήνονται περιθώρια στον αφηρημένο αναγνώστη να σχηματίσει μια μερική, αλλά ξεκάθαρη, κρίση για την προσωπικότητα του πρωταγωνιστή αυτών των γεγονότων. Στη δε αφήγηση του *Υπέρ τῶν πολέμων* χρησιμοποιείται τόσο η παρατακτική, όσο και η υποτακτική σύνδεση των προτάσεων. Η προσωπικότητα του Μούνδου σκιαγραφείται πιο ζωντανά, πιο παραστατικά και σαφέστατα. Αλλά και ο *αφηρημένος αναγνώστης* διαμορφώνει μια περισσότερο ξεκάθαρη άποψη για το αντικείμενο περιγραφής.

Κατά κύριο λόγο, η δράση του Μούνδου εξελίσσεται στα βορειοδυτικά σύνορα της αυτοκρατορίας (περιοχή της Δαλματίας) και στην Κωνσταντινούπολη. Και στις δύο περιοχές ο Μούνδος υπερασπίζει τα συμφέροντα του Ιουστινιανού και παρουσιάζεται ως άτομο της εμπιστοσύνης του. Η παρουσία του στους παραπάνω αφηγηματικούς - γεωγραφικούς χώρους δικαιολογεί την έννοια της μετοχής *βουλόμενος*, την οποία και οι δύο αφηρημένοι συγγραφείς χρησιμοποιούν. Κατά αυτό τον τρόπο φαίνεται η προθυμία του Μούνδου να υπηρετήσει τον Ιουστινιανό, υπό οιαδήποτε θέση και σε οποιαδήποτε

---

⁸¹³ Φανερόνεται το συνειδητά δρών υποκείμενο, του οποίου τη δράση δεν επηρεάζουν εξωτερικοί παράγοντες ή το ίδιο το υποκείμενο δεν επιτρέπει να το επηρεάζουν. Μόνο όταν το υποκείμενο επιτρέψει (καταχρηστικά θα μπορούσαμε να το ονομάσουμε «μη βουλόμενος») σε εξωτερικούς παράγοντες να καθορίσουν τη δράση του, επέρχεται ο βιολογικός του θάνατος. Σχετικά βλ. Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Α', 24. 52 και Μαλάλας, *Χρονογραφία*, (396), 62.

γεωγραφική περιοχή. Το *Υπέρ τῶν πολέμων* συνεχίζει την παράδοση των αρχαίων ιστορικών συγγραφέων, οι οποίοι συνδέουν την Ιστορία με την Γεωγραφία, έχοντας ως στόχο την παρουσίαση της αλήθειας⁸¹⁴.

Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι τόσο η αφήγηση της *Χρονογραφίας*, όσο και η αφήγηση του *Υπέρ τῶν πολέμων* στοχεύουν να δείξουν ότι *οἱ ἄριστα βουλομένοι τὰ παρόντα ἔξουσι ὄνησίν τινα ἐκπορίζεσθαι*⁸¹⁵. Και ο Μούνδος κατορθώνει με τις πράξεις του, οι οποίες αποτελούν συνειδητές επιλογές του, να αποτελέσει αντικείμενο μελέτης των συγχρόνων αλλά και των μεταγενέστερων, οι οποίοι θα κληθούν να χειριστούν ανάλογα γεγονότα υπό συγκεκριμένες συγκυρίες, που θα παρουσιαστούν στη διάρκεια του βίου τους⁸¹⁶.

---

⁸¹⁴ Ρεβάνογλου, *Στοιχεία*, σελ.39.

⁸¹⁵ Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Α', 1. 2.

⁸¹⁶ Προκόπιος, *Υπέρ τῶν πολέμων*, Α', 1. 1-2.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η προσωπικότητα του Τριβωνιανού, Ιωάννη Καππαδόκη, Βελισαρίου, Ναρσή και Μούνδου σκιαγραφούνται επαρκώς από στοιχεία που παρέχονται από την αφήγηση του *Περί αρχῶν* του Ιωάννη Λυδού, της *Χρονογραφίας* του Ιωάννη Μαλάλα, του *Υπὲρ τῶν πολέμων*, της *Απόκρυφης Ιστορίας* και του *Περί κτισμάτων* του Προκοπίου Καισαρείας και των *Ιστοριῶν* του Αγαθία Σχολαστικού. Οι ἑξι παραπάνω αφηγήσεις παρουσιάζουν θετικά και αρνητικά στοιχεία της προσωπικότητος των συνεργατῶν του Ιουστινιανού ἐπὶ τη βάσει των στοιχείων που παρέχει ο αφηγητής, ἐπὶ τη βάσει των πράξεων ἢ των λόγων του συγκεκριμένου προσώπου στις μελετώμενες ιστορικές αφηγήσεις και ἐπὶ τη βάσει των πράξεων ἢ των κρίσεων ἄλλων προσώπων της αφήγησης.

Οι συνεργάτες του Ιουστινιανού θα μπορούσαν να τοποθετηθῶν σε μια αξιολογική κλίμακα ἐπὶ τη βάσει των θετικών και αρνητικῶν γνωρισμάτων της προσωπικότητός τους. Στην κορυφή της κλίμακας θα μπορούσε να τοποθετηθεῖ ο Μούνδος, αφού διαθέτει περισσότερα θετικά γνωρίσματα και ψήγματα αρνητικῶν χαρακτηριστικῶν. Ακολουθεῖ ο Ναρσής με περισσότερα θετικά γνωρίσματα και κάποια αρνητικά. Ο Βελισάριος με περισσότερα θετικά γνωρίσματα και λιγότερα αρνητικά. Ο Τριβωνιανός με υπερίσχυση των θετικῶν ἐναντι των αρνητικῶν γνωρισμάτων. Στην τελευταία θέση της αξιολογικής κλίμακας και με τεράστια ἀπόσταση ἀπὸ τους τέσσερις προηγούμενους συνεργάτες του Ιουστινιανού τοποθετεῖται ο Ιωάννης Καππαδόκης με περισσότερα αρνητικά γνωρίσματα και ψήγματα θετικῶν γνωρισμάτων.

Στα τέσσερα ἀπὸ τα πέντε ὑπὸ ἐξέταση πρόσωπα (Ιωάννης Καππαδόκης, Βελισάριος, Ναρσής και Μούνδος) υπερισχύει η σκιαγράφηση της προσωπικότητός τους ἐπὶ τη βάσει των πράξεων ἢ των λόγων του συγκεκριμένου προσώπου στις μελετώμενες ιστορικές αφηγήσεις. Εξαίρεση ἀποτελεῖ ο Τριβωνιανός που υπερισχύει η σκιαγράφηση της προσωπικότητός του ἐπὶ τη βάσει στοιχείων που παρέχει ο αφηγητής.

Σαφώς τις περισσότερες πληροφορίες για την προσωπικότητα των πέντε ὑπὸ ἐξέταση προσώπων παρέχει ο αφηγητής του *Υπὲρ τῶν πολέμων* και της *Απόκρυφης Ιστορίας*. Ακολουθεῖ ο αφηγητής των *Ιστοριῶν*, ο αφηγητής του *Περί αρχῶν* και κατόπιν ο αφηγητής της *Χρονογραφίας*. Ασφαλώς οι παραπάνω πηγές του 6^{ου} αἰῶνος

συμπληρώνονται μεταξύ τους και με μεταγενέστερες πηγές και ολοκληρώνουν την οικοδόμηση της παρουσίας της προσωπικότητας των συνεργατών του Ιουστινιανού.

Ο αφηγητής του *Υπὲρ τῶν πολέμων*, της *Απόκρυφης Ιστορίας* και του *Περὶ κτισμάτων* θα μπορούσε να θεωρηθεί περισσότερο αντικειμενικός συγκριτικά με τους άλλους τρεις, αφού παρουσιάζει τόσο θετικά, όσο και αρνητικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των παραπάνω προσώπων. Ακολουθεί ο αφηγητής των *Ιστοριῶν*. Ο αφηγητής του *Περὶ ἀρχῶν* παρουσιάζει την ιστορία της διοικήσεως του Ρωμαϊκού κράτους και αναφέρει πρόσωπα σε σχέση με την κατοχή αξιωμάτων που κατά καιρούς υπήρξαν στον κρατικό μηχανισμό. Ο αφηγητής της *Χρονογραφίας* προβαίνει σε σύντομη επισκόπηση γεγονότων και προσώπων.

Πρωταγωνιστής σε κάθε αφήγηση είναι διαφορετικό πρόσωπο. Στην αφήγηση του *Υπὲρ τῶν πολέμων* και της *Απόκρυφης Ιστορίας* πρωταγωνιστεί ο Βελισάριος, ενώ στην αφήγηση των *Ιστοριῶν* ο Ναρσής. Στην αφήγηση του *Περὶ ἀρχῶν* αναφέρεται ο Ιωάννης Καππαδόκης, ενώ στην αντίστοιχη της *Χρονογραφίας* γίνονται απλές αναφορές με ελάχιστα στοιχεία για τα πέντε πρόσωπα. Ο Μούνδος και ο Τριβωνιανός αναφέρονται με ελάχιστο αριθμό πληροφοριών.

Όσον αφορά στην καταγωγή, παρατηρείται η παράθεση μεγαλύτερου αριθμού πληροφοριών για τους Ρωμαίους έναντι των αλλοεθνών. Συγκεκριμένα για τον Βελισάριο παρέχεται πληρέστερος και μεγαλύτερος αριθμός στοιχείων. Ακολουθεί ο Περσαρμένιος Ναρσής, που αν και αλλοεθνής έχει αποκτήσει ρωμαϊκή συνείδηση και ο Ιωάννης Καππαδόκης. Λιγότερα στοιχεία παρατίθενται για τον Πάμφυλο Τριβωνιανό, αλλά και για τον Γέπιδα Μούνδο. Ο Μούνδος συγκεντρώνει τις λιγότερες πληροφορίες από τα τέσσερα πρόσωπα, αλλά είναι στην πλειοψηφία τους θετικές. Οι έξι αφηγητές τονίζουν την ανωτερότητα των Ρωμαίων έναντι των βαρβάρων, αλλά παρατηρείται να εκφράζονται θετικά απέναντι σε βαρβάρους που υπηρετούν πιστά τα συμφέροντα του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους. Αφετέρου γνήσιοι στην καταγωγή Ρωμαίοι, που ζημιώνουν τα συμφέροντα του κράτους, υπόκεινται στην ανελέητη αρνητική κριτική των αφηγητών.

Όσον αφορά στον αφηγηματικό-γεωγραφικό χώρο, οι έξι αφηγητές παρουσιάζουν τη δραστηριοποίηση των προσώπων κυρίως στην επαρχία και λιγότερο στην πρωτεύουσα. Στην αφήγηση του *Υπὲρ τῶν πολέμων* και της *Απόκρυφης Ιστορίας* ο

Βελισάριος δραστηριοποιείται σε όλο τον γεωγραφικό χώρο του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους, δηλ. τόσο σε Ανατολή, Αφρική και Ιταλία, όσο και στην Κωνσταντινούπολη και Θράκη. Ο Ναρσής δραστηριοποιείται σε Κωνσταντινούπολη και Ιταλία. Ο Ιωάννης Καππαδόκης και ο Τριβωνιανός στην Κωνσταντινούπολη, ενώ ο Μούνδος σε Κωνσταντινούπολη και Δαλματία. Ο αφηγηματικός - γεωγραφικός χώρος καθορίζει τη δράση των προσώπων και διαμορφώνει την προσωπικότητα και τις επιλογές δράσεως τους⁸¹⁷. Και παρατηρείται η καταγραφή μεγαλύτερου αριθμού γεγονότων για πρόσωπα που μετείχαν στα πολεμικά μέτωπα, παρά για τους δραστηριοποιούμενους στην Κωνσταντινούπολη. Οι πρώτοι είναι στρατιωτικοί και οι δεύτεροι διοικητικοί υπάλληλοι. Παρατηρείται ότι υπερισχύει ο θαυμασμός στο πολεμικό ιδεώδες, στον ανδρείο πολεμιστή, που διακινδυνεύει για την επέκταση του κράτους, παρά στον δημόσιο λειτουργό που βρίσκεται στα μετόπισθεν και συγκεντρώνει στο πρόσωπό του τη λαϊκή διαμαρτυρία και αγανάκτηση.

Όσον αφορά στον αριθμό των πληροφοριών, που παρέχονται από τους αφηγητές, θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε ότι υπερισχύει και ακτινοβολεί η προσωπικότητα του Βελισαρίου, παρά τη θέση που λαμβάνει στην αξιολογική κλίμακα. Ο Βελισάριος σκιαγραφείται πληρέστερα από τους έξι αφηγητές, αφού παρατίθενται θετικά και αρνητικά γνωρίσματα της προσωπικότητός του σε μεγαλύτερο βαθμό από τα άλλα πρόσωπα. Είναι γνήσιος Ρωμαίος και αγωνίζεται για την πραγματοποίηση του ονείρου της reconquista. Παράλληλα, ο Βελισάριος είναι ο άνθρωπος που αφενός δοξάζεται στο πεδίο της μάχης, αφετέρου διάγει τον βίο του αντιμετωπίζοντας την άσχημη στάση της πλειονότητας των προσώπων με τα οποία συμβιώνει και αλληλεπιδρά. Ο Βελισάριος αποτελεί την σημαντικότερη προσωπικότητα των συνεργατών του Ιουστινιανού. Παράλληλα, αποτελεί και τον αποδιοπομπαίο τράγο της πολιτικής του Ιουστινιανού, της φιλαρχίας της Θεοδώρας και των συμφερόντων των κοινωνικών δικτύων της εποχής του.

Ο Ναρσής αποτελεί τον στενότερο συνεργάτη του Ιουστινιανού. Σίγουρα πρόκειται για σημαντικότερη προσωπικότητα, είναι προσδεμένος στο άρμα του Ιουστινιανού και αποτελεί άμεσο εκτελεστή των εντολών του βασιλέως. Παρουσιάζεται πράος, σαφέστατα ευνοημένος από τον βασιλέα και δυναμικός. Είναι ο άνθρωπος που δεν μπορεί να απειλήσει την εξουσία του Ιουστινιανού, αλλά προωθεί τα σχέδιά του.

---

⁸¹⁷ Ρεβάνογλου, *Στοιχεία*, σελ. 40, 111.

Ο Τριβωνιανός είναι ο πιο μορφωμένος συνεργάτης του Ιουστινιανού. Η αξία του αναγνωρίστηκε και ανέλαβε την τιτάνια προσπάθεια αποκωδικοποίησης της παλαιότερης νομοθεσίας του Ρωμαϊκού κράτους. Αφενός ο μικρός αριθμός πληροφοριών από τους αφηγητές, αφετέρου η μικρή διάρκεια του βίου του συντελούν στη διαμόρφωση ελαχίστων συμπερασμάτων για την προσωπικότητά του.

Ο Μούνδος αποτελεί τον σύμμαχο του Ιουστινιανό στην προσπάθειά του να κατακτήσει την Ιταλία. Ο Ιουστινιανός τον χρησιμοποίησε για να επιτεθεί στους Οστρογότθους από την Δαλματία. Αναγνωρίζονται οι αρετές του από τον αφηγητή της *Χρονογραφίας* και του *Υπέρ τῶν πολέμων*, αν και βάρβαρος στην καταγωγή. Για αυτόν διαθέτουμε ελάχιστες πληροφορίες και ο βίος του υπήρξε βραχύς.

Ο Ιωάννης Καππαδόκης αποτελεί σημαντικό συνεργάτη του Ιουστινιανού, αλλά όλοι οι αφηγητές διάκεινται δυσμενώς απέναντί του. Ο Ιωάννης Καππαδόκης ενδιαφερόταν για τον πλουτισμό και την εξουσία. Συμπεριφέρθηκε με τον πιο σκληρό τρόπο, όσον αφορά στην φορολογική πολιτική που ακολούθησε. Αλλά συγκέντρωσε τους πόρους, που ο Ιουστινιανός χρειαζόταν για την χρηματοδότηση των κατακτητικών του πολέμων.

Οι συνεργάτες του Ιουστινιανού προσδίδουν κύρος στον βασιλέα, αφού η εικόνα του ανωτάτου φορέα της εξουσίας, ως πρότυπο ηγεμόνος, ενισχύεται και αξιολογείται από την αξία και τις πράξεις των συνεργατών του. Από όλους τους συνεργάτες του Ιουστινιανού ουσιαστικά οι Βελισάριος και Ναρσή συμπορεύονται με τον Ιουστινιανό μέχρι το τέλος της βασιλείας του. Ο Ιουστινιανός παρείχε απεριόριστες ευκαιρίες στον Ναρσή και περιορισμούς στον Βελισάριο. Ο Τριβωνιανός και ο Μούνδος απολάμβαναν τον σεβασμό του Ιουστινιανού. Ο Ιωάννης Καππαδόκης υπήρξε αναλώσιμος συνεργάτης και τραγική προσωπικότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Πηγές

A. C. Bandy (ed.), *Ioannes Lydus, On powers, The magistracies of the Roman state, intriduction, critical text, translation, commentary and indices*, Philadelphia 1983.

H.-G. Beck - A. Kambylis - R. Keidell (eds), *Ioannis Malalae, Chronographia*, [CFHB, 35], Recensuit I. Thurn, Berolini et Novi Eboraci 2000.

I. Bekker (ed.), *Constantinus Porphyrogenitus, De Thematibus et De Administrando Imperio*, vol. III, *Accedit Hieroclis Synecdemus cum Bandurii et Wesselingii commentariis*, [CSHB, 18], Bonnae 1840.

C. De Boor (ed.), *Theophanis Chronographia*, vol. I, *Textum Graecum continens. Opus ab academia regia Bavarica praemio zographico ornatum*, Lipsiae 1883.

J. Haury - G. Wirth (eds), *Procopii Caesariensis opera omnia*, vol. I- II, *De Bellis Libri I- VIII, Editio stereotypa correctior. Addenda et corrigenda adiecit*, Lipsiae 1962-1963.

J. Haury - G. Wirth (eds), *Procopii Caesariensis opera omnia*, vol. III, *Historia quae disitur Arcana, Editio stereotypa correctior. Addenda et corrigenda adiecit*, Lipsiae 1963.

J. Haury - G. Wirth (eds), *Procopii Caesariensis opera omnia*, vol. IV, *Περὶ κτισμάτων libri VI, sive de aedificiis cum duobus indicibus, Praefatione excerptisque Photii adiectis, Editio stereotypa correctior. Addenda et corrigenda adiecit*, Lipsiae 1964.

R. Keydell (ed.), *Agathiae Myrinaei Historiarum libri quique*, [CFHB, 2], Berolini 1967.

B. Μονογραφίες - Μελετήματα - Περιοδικά – Σειρές

B. Βλυσίδου, Στ. Λαμπάκης, Μ. Λεοντσίνη, Τ. Λουγγής, *Βυζαντινά στρατεύματα στη Δύση (5^{ος} -11^{ος} αι.), Έρευνες πάνω στις χερσαίες και ναυτικές επιχειρήσεις: Σύνοψη και αποστολή των βυζαντινών στρατευμάτων στη Δύση*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, [Ερευνητική Βιβλιοθήκη, 5], Αθήνα 2008, σσ. 52, 86-87, 94-95, 120, 121-123, 126, 129, 133.

H. Börm, “*Procopius, his predecessors, and the genesis of the anecdota*”, H. Börm (ed.), *Antimonarchic discourse in antiquity*, Stuttgart 2015, σσ. 305-346.

L. Brownworth, *Lost to the West, The forgotten Byzantine empire that rescued Western civilization*, New York 2009, σσ. 74-75, 88, 96, 109, 112.

Averil Cameron, *Agathias*, Oxford 1970, σσ. 6, 38, 40, 42-44, 48-51, 62-64, 90-91, 126.

Averil Cameron, *Procopius and the sixth century*, London 1985, σσ. 6-7, 37.

Averil Cameron, *The Mediterranean world in late antiquity A. D. 395-700*, Abingdon² 2012, σσ. 105-106, 115, 117-118.

A. E. Γκουτζιουκώστας - Ξ. Μ. Μονίαρος, *Η περιφερειακή διοικητική αναδιοργάνωση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας από τον Ιουστινιανό Α' (527-565). Η περίπτωση της Quaestura Iustiniana Exercitus*, Θεσσαλονίκη 2009, σσ. 57, 67, 113.

I. Colvin, “*Comparing Procopius and Malalas*”, C. Lillington-Martin - E. Turquois, *Procopius of Caesarea: Literary and historical interpretations*, Abington - New York 2018, σσ. 201-214.

B. Croke, “*Malalas, the man and his work*”, E. Jeffreys - B. Croke - R. Scott, *Studies in John Malalas*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 6], Sydney 1990 σσ. 1-25.

B. Croke, “*Mundo the Gepid: From freebooter to Roman General*”, *Chiron* 12 (1982), σσ. 125-135.

Θ. Δετοράκης, *Βυζαντινή Φιλολογία, Τα πρόσωπα και τα κείμενα*, τόμος Β', Ηράκλειο 2003, σσ. 34-35, 58, 112, 116.

S. Dmitriev, “*John Lydus and his contemporaries on identities and cultures of sixth - century Byzantium*”, *Dumbarton Oaks Papers* 64 (2010), σσ. 27-42.

S. Dmitriev, “*John Lydus' political message and the Byzantine idea of imperial rule*”, *Byzantine and modern Greek studies* 39 (2015), σελ. 1-24.

S. Gador - Whyte, *Procopius and Justinian's propaganda*, G. Nathan & L. Garland, *Basileia: Essays on Imperium and culture in honor of E. M and M. J. Jeffreys*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 11], Brisbane 2011, σσ. 109-119.

J. Gilmer, “*Procopius of Caesarea: A case study in imperial criticism*”, *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 23 (2013), σελ. 45-57.

V. Girod, *Théodora, prostituée et impératrice de Byzance*, Tallandier 2018, σσ. 145-146, 205, 219.

G. Greatrex, *Rome and Persia at war, 502-532*, Cambridge 1998 (reprinted 2006), σσ. 170, 200-201.

G. Greatrex, “*The Nika Riot: A reappraisal*”, M. Meier, *Justinian, neue wege der forschung*, Darmstadt 2011, σσ. 174-215.

J. Haldon, *Οι πόλεμοι του Βυζαντίου, Μάχες και εκστρατείες της βυζαντινής εποχής*, μτφρ. Ν. Πρωτονοτάριος, Αθήνα 2004, σσ. 40-42, 57.

P. Heather, *Rome resurgent, War and empire in the age of Justinian*, Oxford 2018, σσ. 12, 14, 107-108, 138, 142, 144, 221.

T. Honoré, *Justinian's Digest, character and compilation*, Oxford - New York 2010, σσ. 3, 5, 12, 17, 19, 38-39.

T. Honoré, *Tribonian*, London 1978, σσ. xiii, 9, 13, 16, 18, 39-42, 44-46, 48, 56, 58-59, 61, 87-89, 114, 124, 134, 140, 142, 147, 164, 170, 184, 187, 190, 198, 212, 215, 237, 244, 255.

H. Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία, Η λόγια γραμματεία των Βυζαντινών*, τόμος Β', μτφρ. Τ. Κόλιας, Κ. Συνέλλη, Γ. Χ. Μακρής, Ι. Βάσσης, Αθήνα 2009, σσ. 24, 78-79, 86, 88, 98, 116, 118-119, 121, 211.

A. James - E. & M. Jeffreys, “*The transmission of Malalas' chronicle*”, E. Jeffreys - B. Croke - R. Scott (eds), *Studies in John Malalas*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 6], Sydney 1990 σσ. 217-244.

Elizabeth Jeffreys, “*Chronological structure in Malalas' chronicle*”, E. Jeffreys - B. Croke - R. Scott (eds), *Studies in John Malalas*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 6], Sydney 1990 σσ. 117-166.

E. Jeffreys - M. Jeffreys - R. Scott, *The chronicle of John Malalas, A translation*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 4], Melbourne 1986, σσ. xxi- xxiii.

A. Kaldellis, *Procopius of Caesarea, Tyranny, History, and Philosophy at the end of antiquity*, Philadelphia 2004, σσ. 2, 6-7, 26, 32, 42, 217.

A. Kaldellis, “*Procopius’ Persian war: A thematic and literary analysis*”, R. Macrides (ed.), *History as literature in Byzantium, papers from the fortieth spring symposium of Byzantine studies, University of Birmingham, Farnham April 2007*, Burlington 2010, σσ. 253-273.

A. Kaldellis, “*Procopius’s Vandal war, Thematic trajectories and hidden transcripts*”, Susan T. Stevens - J. P. Conant (eds), *North Africa under Byzantium and early Islam*, [Dumbarton Oaks Byzantine Symposia and Colloquia (Book 7)], Washington D. C. 2016, σσ. 13-21.

A. Kaldellis, “*The Date and Structure of Prokopios’ Secret History and His projected Work on Church History*”, *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 49 (2009), σελ. 585-616.

A. Kaldellis, “*The Religion of Ioannes Lydos*”, *Phoenix* 57, No. 3/4 (2003), σελ. 300-316.

Ι. Ε. Καραγιαννόπουλος, *Η πολιτική θεωρία των Βυζαντινών*, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 70, 72-73.

Ι. Ε. Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία Βυζαντινοῦ κράτους*, τόμος Α΄, Θεσσαλονίκη 1978, σσ. 348, 404, 426-427, 429, 436-437, 462, 577, 582, 635-636, 668-669, 696.

Ι. Ε. Καραγιαννόπουλος, *Το Βυζαντινό κράτος*, Θεσσαλονίκη⁴ 2001, σσ. 318, 320-322, 324-325, 377, 396.

Α. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοὶ Ἱστορικοὶ καὶ Χρονογράφοι*, τόμος Α΄ (4^{ος}-7^{ος} αι.), Αθήνα 1997, σσ. 369-371, 373, 377, 380-381 403, 432-435, 437-439, 462, 539-541, 543, 545-546, 548-550, 553-554.

Γ. Καρδαράς, “*Μεταξύ Αττίλα κι Βαϊανού. Το Βυζάντιο και οι νομαδικοί λαοὶ ἀπὸ το 453 ἕως το 558*”, *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 24 (2014), σελ. 67-109.

M. Kruse, “*A Justinianic debate across genres on the state of the Roman republic*”, G. Greatrex – H. Elton - L. Mcmanon (eds), *Shifting genres in late antiquity*, Surrey - Burlington 2015, σσ. 233-245.

Ἀχ. Γ. Λαζάρου, “*Ὁ Ἰωάννης Λυδός (6^{ος} αἰ. μ. Χ.) καὶ ὁ Ἰσίδωρος Σεβίλης (7^{ος} αἰ.) ὡς ἐθνολογικὲς πηγὲς καὶ διεπιστημονικὲς διαπιστώσεις εἰδικῶν 20οῦ αἰ.*”, *Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν*, τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς τὸν καθηγητὴν Ἀθανάσιον Δ. Κομίνην, τόμος ΝΑ΄, Αθήναι 2003, σσ. 333-347.

A. D. Lee, *From Rome to Byzantium AD 363 to 565, the transformation of ancient Rome*, Edinburgh 2013, σσ. 261-263.

A. D. Lee, “*The empire at war*”, M. Maas (ed.) *The Cambridge companion to the age of Justinian*, Cambridge - New York, 2008, σσ. 113-133.

A. D. Lee, *War in late antiquity, A social history*, Malden - Oxford - Carlton 2007, σσ. 69.

J. Lintvelt, “*Οι βαθμίδες του λογοτεχνικού αφηγηματικού κειμένου*”, Β. Καλλιπολίτης (επιμ.), *Θεωρία της αφήγησης*, Αθήνα 1991, σσ. 97-124.

J. N. Ljubarski, “*Man in Byzantine Historiography from John Malalas to Michael Psellos*”, *Dumbarton Oaks Papers* 46 (1992), σσ. 177-186.

Τ. Λουγγής, *Η ιδεολογία της Ιστοριογραφίας*, Αθήνα 1993, σσ. 26, 31-35, 43, 71.

Τ. Λουγγής, *Ιουστινιανός Πέτρος Σαββάτιος, Κοινωνία, Ιδεολογία και Πολιτική τον 6^ο μ.Χ. αιώνα*, Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 22, 42, 44, 147, 149-151, 156, 160, 165, 168, 172, 191, 196, 198, 207, 209, 222, 226, 235-236, 251-253, 255, 270, 273-274, 283, 285-286, 319, 322, 337-338, 341, 348.

Τ. Λουγγής, “*Ο «πρῶτος αὐτοκράτωρ Ρωμαίων» καὶ ὁ «πρῶτος Ρωμαίων ἀπάντων». Ἡ ἀνολοκλήρωτη Reconquista*”, *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 5 (1983), σσ. 217-247.

Τ. Λουγγής, “*Sacrae largitiones και Res privatae στην πολιτική του Ιουστινιανού*”, *Βυζαντινά* 21, No 1 (2000), σελ. 215-226.

Τ. Λουγγής - Ε. Kislinger, *Βυζάντιο, Ιστορία και πολιτισμός, Ερευνητικά πορίσματα*, τόμος Α΄, Αθήνα 2014, σσ. 200.

E. N. Luttwak, *The grand strategy of the Byzantine empire*, Cambridge - Massachusetts - London 2009, σσ. 80-81.

M. Maas, *John Lydus and the roman past, antiquarianism and politics in the age of Justinian*, London - New York 1992 σσ. 5, 7, 29.

P. Maraval, *Justinien*, Paris 2016, σσ. 153-154, 172, 175, 196, 211, 233, 237.

J. R. Martindale, *The Prosopography of the later Roman empire*, Vol. IIIA-B, Cambridge 1992 (reprinted 2000), IIIA σσ. 184, 219, 627-631, IIIB σσ. 903-904, 912-913, 915-916, 924, 1337-1338.

L. - M. Maurino, *La battaglia di Tricameron 533 d. c.*, [Conflitti e Battaglie 14], Roma 2014, σσ. 84, 111, 121.

S. Mitchell, *A history of the later Roman Empire A. D. 284-641*, Chichester² 2015, σσ. 62-63, 135, 150, 419.

J. J. Norwich, *Βυζάντιο, οι πρώτοι αιώνες*, Μτφρ. Ε. Πιερρής, Αθήνα 1996, σσ. 219-222.

P. Nuffelen, “*The wor(l)ds of Procopius*”, C. Lillington-Martin - E. Turquois, *Procopius of Caesarea: Literary and historical interpretations*, Abington - New York 2018, σσ. 40-55.

G. Ostrogorsky, *Ιστορία τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους*, τόμος Α΄, μτφρ. Ί. Παναγόπουλος, Αθήνα⁷ 2002, σσ. 133-134, 138-139.

C. Pazdernik, “*Belisarius second occupation of Rome and Pericles’ last speech*”, G. Greatrex – H. Elton – L. Mcmanon (eds), *Shifting genres in late antiquity*, Surrey – Burlington 2015, σσ. 207-218.

C. Pazdernik, “*Justinian’s Novels and the law of succession: A chapter in the transformation of law and society, with special reference to Ius Naturale*”, Linda J. Hall, *Confrontation in law antiquity, imperial presentation and regional adaptation*, Cambridge 2004, σσ. 47-59, 75.

C. Pazdernik, “*The great emperor: A motif in Procopius of Caesarea’s wars*”, *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 57 (2017), σσ. 214-230.

Κ. Παΐδας, “*Αφηγηματικοί άξονες στην Απόκρυφη Ιστορία του Προκοπίου*”, *Serta Byzantina, Συναγωγή Βυζαντινών μελετημάτων*, Αθήνα 2014, σσ. 183-207.

Κ. Παΐδας, “*Ζητήματα κοινωνικού φύλου στην Απόκρυφη Ιστορία του Προκοπίου Καισαρείας*”, *Βυζαντινά* 26 (2006), σσ. 63-77.

Κ. Παΐδας, “*Η αυτοκρατορική ιδεολογία στην υπηρεσία της αντι-αυτοκρατορικής προπαγάνδας: Προκοπίου, Απόκρυφη Ιστορία*”, *Βυζαντινά* 25 (2005), σσ. 233-277.

Κ. Παΐδας, *Η θεματική των βυζαντινών Κατόπτρων Ηγεμόνος της πρώιμης και μέσης περιόδου (398 - 1085). Συμβολή στην πολιτική θεωρία των Βυζαντινών*, Αθήνα 2005, σσ. 43, 53-56, 242.

Χ. Παπασωτηρίου, *Βυζαντινή υψηλή στρατηγική: 6^{ος}-11^{ος} αιώνας*, Αθήνα⁷ 2011, σσ. 81-82, 86.

D. A. Parnel, *Justinian’s men, Careers and relationships of Byzantine army officers, 518-610*, London 2017, σσ. 5, 18, 85, 93-94, 97, 101, 108, 110, 116, 119, 148.

Σοφία Πατούρα-Σπανού, *Η μεθόριος του Δούναβη και ο κόσμος της στην εποχή της μετανάστευσης των λαών (4^{ος}-7^{ος} αι.)*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, [Ερευνητική Βιβλιοθήκη, 6], Αθήνα 2008, σσ. 53-54, 56.

D. Potter, *Theodora: Actress, empress, saint*, New York 2015, σσ. 36-37, 188.

P. Rance, “Narses and the Battle of Taginae (Busta Gallorum) 552: Procopius and Sixth-Century Warfare”, *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte Bd. 54, H. 4* (2005), σσ. 424-472.

Αικατερίνη Μ. Ρεβάνογλου, *Γεωγραφικά και εθνογραφικά στοιχεία στο έργο του Προκοπίου Καισαρείας*, [Βυζαντινά κείμενα και μελέται, 39], Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 14-15, 20, 27-28, 39-40, 111, 221, 231, 234-236, 246, 248, 252-259.

A. J. Ross, “Narrator and participant in Procopius’ war”, C. Lillington-Martin - E. Turquois, *Procopius of Caesarea: Literary and historical interpretations*, Abington - New York 2018, σσ. 73-90.

A. Σαββίδης, *Βυζαντινό ιστοριογραφικό πεντάπτυχο, Προκόπιος - Μιχαήλ Ψελλός - Άννα Κομνηνή, Ιωάννης Κίνναμος, Γεώργιος Σφραντζής, Συμβολή για τους ιστοριογράφους και την εποχή τους*, Αθήνα² 2012, σσ. 26, 28, 30, 33.

A. Sarantis, *Justinian’s Balkan wars, campaigning, diplomacy and development in Illyricum, Thrace and the Northern World A.D. 527-64*, ARCA Classical and medieval texts, [Papers and monographs, 53], Preston 2016, σσ. 26, 51-52, 54, 89-90, 110-111, 136.

J. Schamp (ed.), *Jean le Lydien, Des magistratures de l’ état Romain*, tome II (Livre II et III), Paris 2006, σσ. CLXXIV, CLXXV, CLXXVII, CLXXX, CLXXXI, CCLXXXIX-CCXCI.

R. Scott, “Malalas and Justinian’s codification”, E. & M. Jeffreys - A. Moffatt, *Byzantine papers, Proceedings of the first Australian Byzantine studies conference, Canberra, 17-19 May 1978*, [Australian Association for Byzantine Studies, Byzantina Australiensia 1], Canberra 1978 σσ. 12-31.

M. E. Stewart, “Contests of Andreia in Procopius’ Gothic wars”, *Παρεκβολαί 4* (2014), σσ. 21-54.

M. E. Stewart, “The soldier’s life: Byzantine masculinity and the manliness of war”, *Βυζαντινά Σύμμεικτα 26* (2016), σσ. 11-44.

G. Tate, *Justinien: L' épopée de l' empire d' Orient*, Paris 2004, σσ. 353-355, 357, 373, 378, 380, 489, 496-497, 509.

S. Troianos, *Die Quellen des byzantinischen Rechts*, Übersetzt von D. Simon und S. Neye, Berlin/Boston 2017, σσ. 72-76, 80, 85, 87.

Σ. Τρωιάνος, *Ψηφίδες ιστορίας δικαίου απότερης και νεώτερης*, Αθήνα 2013, σσ. 70, 73.

E. Turquois, “*Technical writing, genre and aesthetic in Procopius*”, G. Greatrex – H. Elton - L. Mcmanon (eds), *Shifting genres in late antiquity*, Surrey - Burlington 2015, σσ. 219-231.

C. Whately, “*Some observations on Procopius' use of numbers in descriptions of combat in Wars book 1-7*”, *Phoenix* 69 (2015), σσ. 394-411.

M. Whitby, “*The greatness of Procopius*”, C. Lillington-Martin - E. Turquois, *Procopius of Caesarea: Literary and historical interpretations*, Abington - New York 2018, σσ. 13-39.

P. Wood, “*Being Roman in Procopius vandal wars*”, *Byzantion* 81 (2011), σελ. 424-447.

Αικατερίνη Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινή Ιστορία*, τόμος Α' (324-610), Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 259, 270, 279, 285-287, 297-298.

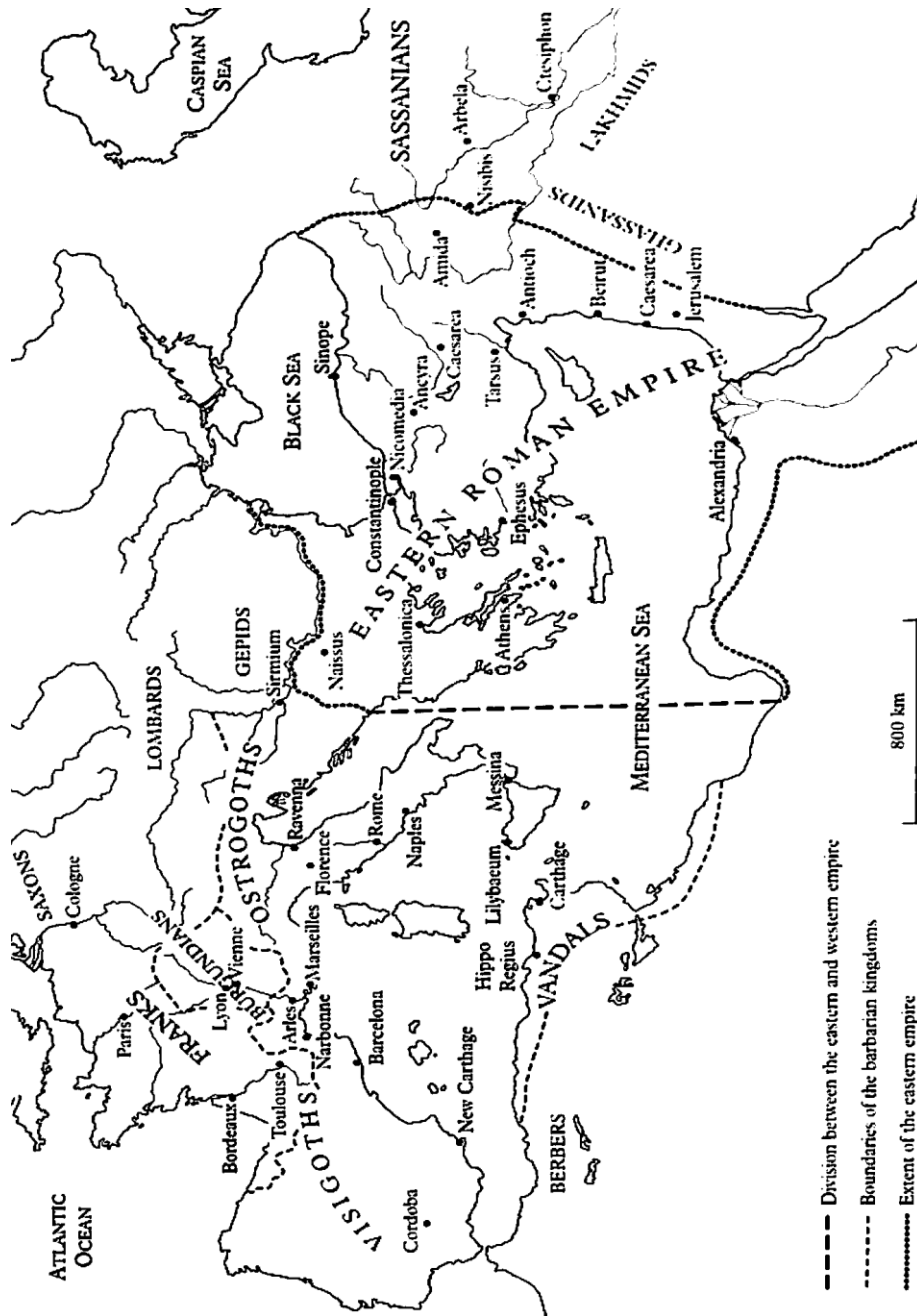
Γ. Λεξικά

Ada Adler (ed.), *Suidae Lexicon (Lexicographi Graeci, I)*, 5 τόμοι, Lipsiae 1928-1938 (= Stutgardiae 1971), σσ. 588.

W. Buchwald - A. Hohlweg - O. Prinz, *Tusculum - Λεξικόν, Ελλήνων και Λατίνων συγγραφέων της αρχαιότητας και του μεσαίωνα*, τόμος Α', μτφρ. Α. Α. Φούρλας, Αθήνα 1993, σσ. 260.

Άννα Ιορδανίδου, *Λεξικό λογίων εκφράσεων της σύγχρονης ελληνικής*, Αθήνα 2005, σσ. 154.

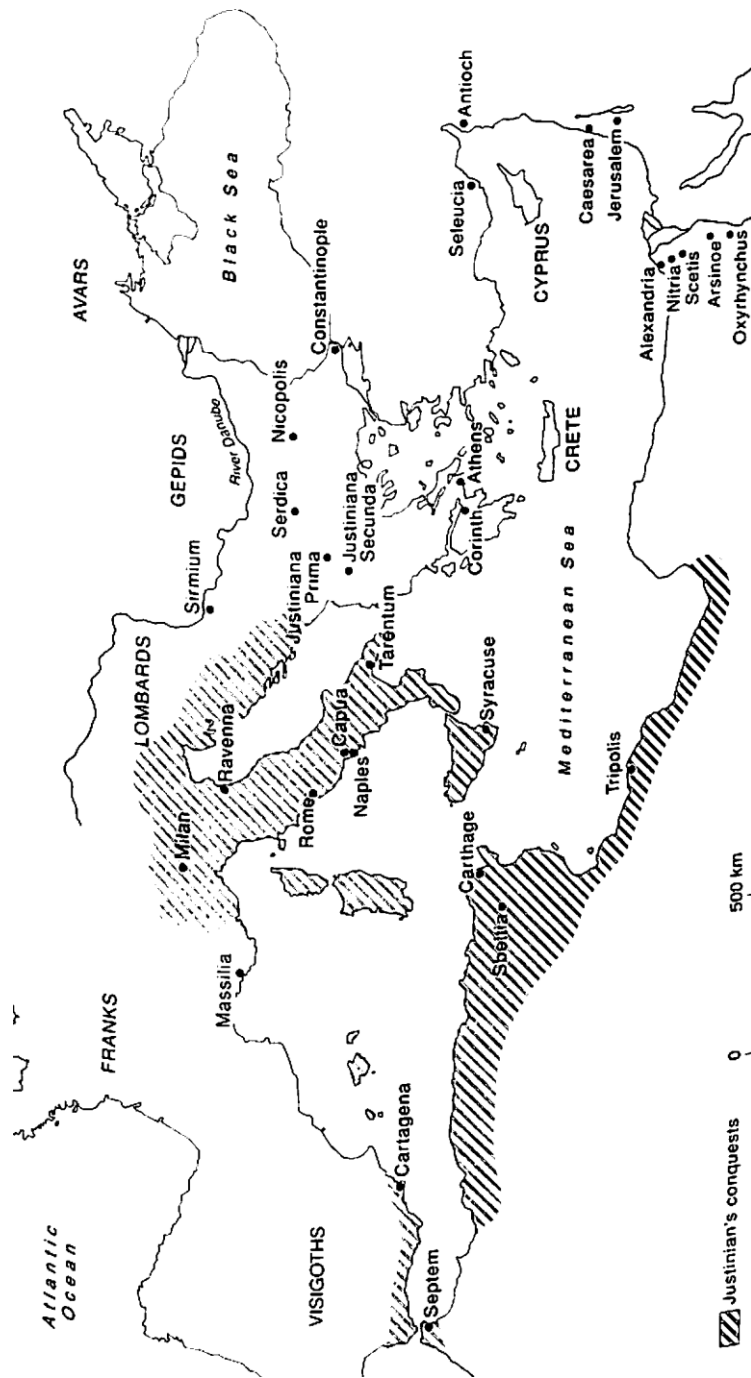
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εικόνα 1

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία προ των κατακτήσεων του Ιουστινιανού.

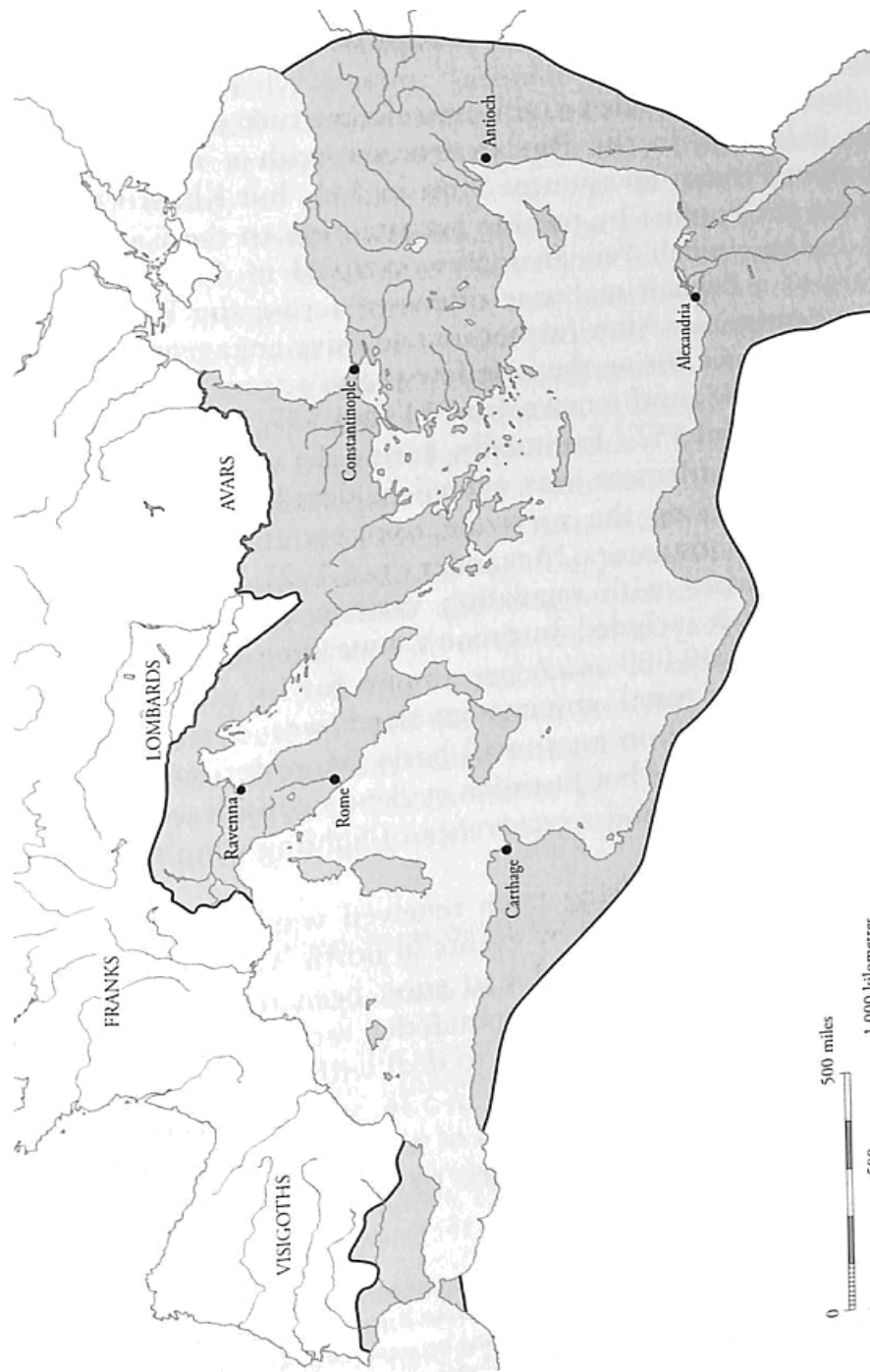
Πηγή: S. Mitchell, *A history of the later Roman Empire A. D. 284-641*, Chichester² 2015, σελ. 134.

Εικόνα 2

Οι κατακτήσεις του Ιουστινιανού.

Πηγή: Averil Cameron, *The Mediterranean world in late antiquity A. D. 395-700*, Abingdon² 2012, σελ. 107.

Εικόνα 3

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία μετά τον θάνατο του Ιουστινιανού (565).

Πηγή: A. D. Lee, *From Rome to Byzantium AD 363 to 565, the transformation of ancient Rome*, Edinburg 2013, σελ. 287.